

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς αλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τὸν Ρ : Χριστουγεννιάτικα : «Διάκοι τοῦ Βάαλ». Θράσος τοῦ μεταθετοῦ καὶ τῆς συμφωνίας, κατὰ τῆς ποίησης καὶ τῆς τραγικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Τόπου : ὁ ἅγιος καὶ ὁ αὐτοκτόνος, ὁ Πατροκοσμάς καὶ ὁ Καρυωτάκης - μετὴν ξηραμένη συκῇ, τὴν Ἐκκλησίαν μας, νὰ τοὺς ἀρνιέται ! Ἄλλὰ δὲν εἶναι δικός σας | αὐτὸς τῆς φάνης ὁ φτωχὸς Χριστὸς | κ' εἶν' ὁ θεὸς σας σὰν κ' ἐσὰς μιὰρός ! κ. ἄ. ἀντικλησιαστικά. — 84 ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ, ἀπὸ Ἀγγελογίου ὡς Πεπονῆ, καὶ ὡς Ψαθά ! (Ὁ Ἀγ. Βασίλης τῶν Νέων Ἑλληνικῶν, μπουναμάδες στοὺς... μασκαράδες μας, ποὺ παρασταίνουν τοὺς «πνευματικούς» καὶ «δημοκράτες» !) — ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ. 1. Ἡρ. Ν. Ἀποστολίδης Πέτρος Λαβρόφ 2. Ὁ χαράτης τῆς Ἰσπανίας, ὁ Φράνκο ! Δυὶ ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις τῆς Fédération Anarchiste, σταλμένες στὰ Νέα Ἑλληνικά, ποὺ ἀγωνίζονται πρὸς ὅλες τὶς πλευρὰς γιὰ τὴν ἐλευθερία. (Ὁ, τι δὲν δημοσιεύει κανένα ἄλλο ἔντυπο στὴ Χώρα - οὐτὲ τῆς «Ἀριστερᾶς» μας !) 3. Πνευματικὴ ποιότητα τῆς «Ἀριστερᾶς». Ἡ ἀντεπαναστατικὴ «φουσαρμόνικα» τῶν κάθε τόσο ἄλλων «θέσεων» καὶ «κριτηρίων» τῆς. 4. Κ. Καρυωτάκης : Κάθασις. (Θυμηθῆτε : Κανάγιες ! Τὸ ψωμί τῆς ἐξορίας μετ' ἐρέφει. [] Δυναμώνει ἡ πνοὴ ποὺ θὰ σᾶς σαρώσῃ !) — ΔΙΗΓΗΜΑ. Ρένος : Οἱ Καθαρίστριες. — ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ. Προβληματικὴ τῆς Ψυχαναλύσεως : Ἡ Οὐλὴ καὶ τὸ Πρόσωπο.

Ο ΑΛΛΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Γράμμα ἀπὸ τῆς Ρώμης — Ο ΚΛΕΦΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΙΟΤ κύριος Σεφέρης, ποὺ πήρε τὸ «Νόμπελ» καὶ παραφούσκωσε ! - Ὡραία πὺν φύσηξε ὁ Σεφέρης, καὶ ξέπεσε κάτω ἀπὸ Πι-Σινόπουλο καὶ ἀπὸ Καραγάτση ! **Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΣΕΦΕΡΗΣ ! 1.** Εἰσαγωγή στὸ θέμα «Σεφέρης - Ἐλιοτ». Τὰ σωστά καὶ τὰ θρασέα. Κλοπὲς τοῦ Σεφέρη ἀπὸ τὸν Ἐλιοτ (καὶ τοῦ Λειβαδίτη ἀπ' τὸν Ρ. Α.) 2. Ἀρης Μπερλής : Τί περὶ ἐτερόφωτου Σεφέρη οἱ ἔξνοι κριτικοὶ καὶ τί κλέβει ἀσύστολα ὁ «νομπελίστας» μας ἀπὸ τὸν «δόσκαλό» του ! Παρατίθενται κείμενα Σεφέρη - Ἐλιοτ. **ΤΟ Α2 : ΜΕ ΤΟ ΦΑΝΑΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΠΟΥΑΝΤΟ-ΖΑ :** Τρισαθλιότητων τὸ ἀνάγνωσμα καὶ Πισινοπουλιάδος ἢ συνέχεια - ἦ : Βίος καὶ πολιτεία Πι Σινόπουλου !. — Ἐνδριθμα καὶ ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ ΗΡΑΚΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ. 1. Συμπληρώματα [Β'] στὴν **ΠΟΙΗΤΙΚΗ** : Γ. Βαρόπουλος, Γ. Δελμπόης, Ζώης Μάναρης, Πρόδρομος Μάρκογλου, Ρεβέκκα Μαυρομυχάλη, Β. Μαχαίρας, Ἀλ. Μιτζάλης. 2. **ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ :** 1. Κονδυλάκης, Ὁ Πατούχας (τέλος). — **ΘΕΛΙΑ ΚΕΙΜΕΝΑ** καὶ ὕμνογράφοι τῆς Τετάρτης Αθροούστου : Ἀγγελογίου καὶ Σάκης Πεπονῆς στὴ **Νεολαία !** **ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ.** Κριτικὴ γιὰ τὸ Κοινό, ἀπὸ τὸν Πάρι Τακόπουλο : Ποτέμκιν κ. ἄ. ἀριστερουργήματα. Οἱ κλόμβιοι σινεμακριτικοὶ μας κ' οἱ μανιοκαταδιωκτικοὶ τῆς «τεχνικῆς», ποὺ ἀγνοοῦν τὴν οὐσία. Ὁ Ἰβάνοφ τοῦ Τσέχωφ καὶ ὁ Ὁθέλλος τοῦ Σαίξπηρ. — **ΣΚΙΤΣΟ** τοῦ Στίρνερ καμωμένο ἀπ' τὸν Ἐνγκελς.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

Πού ἀρμυνίζε ὁ νοῦς σας,
ἐπὶ τὴν Ἰταλία,
ΤΣΣ ΕΡΜΗΣ
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γὰρ ἐπιβάτες καὶ ψέρι-μπότ)

Στὴν Κύπρῳ,
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γὰρ ἐπιβάτες καὶ ψέρι-μπότ)

Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου;
ΜΝ ΣΕΜΙΡΑΜΙΣ
Διήμερες καὶ πενθημέρες
κρουαζιέρες

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ
ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑΣ 2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
410 562 , 477 946, 475 635

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΠΑΡΙΣ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, 318-483

"Τη, έντυπα κ λ : Ρένος Ήρ. Αποστολίδης Έμβάσματα, έπιταγές, συνδρομές Βία Ρ. Αποστολίδη, Μηθύμνης 43 / ς', Αθήναι 823, τηλ 846-977, 318-483 "Τη άνθολογιών Ήρακλῆς Ν. Αποστολίδης, Μηθύμνης 48, τηλ . 876-053 9-1, 5-8 μ μ Γραμματεία-διαχείρισις : Σοφοκλέους 5 / ε', γραφεΐα 6-8, Αθήναι 122, τηλ . 318-483 9-1, 5-8 μ μ Τυπογραφεία . Χρ Μανουσαρίδης, Κωλέττη 24, 628-263. Κλισέ Θέμος Χατζηιωάννου, Χρυσοσπηλιώτισσας 7 / γ', 235-490 Πίσεις έξωφύλλου : Αριστοτέλης Γεωργιάδης, Γερανίου 9, 521-764 Βιβλιοδεσία· Μαργ. Δημητρομανολάκη, Πέλοπος/ Ακροπόλεως 48, 571-996. - Τò περιοδικò είναι μηνιαίο Βρίσκεται στὰ περίπτερα, στὰ υποπρακτορεΐα έπαρχιών του Νέου Πρακτορείου Έφημερίδων και Περιοδικών, και στὰ βιβλιοπωλεία Παλαιά τεύχη και τόμοι : στού Κολλάρου, Σταδίου 38, 223-136 Τιμή του τεύχους δρχ 15 Του δεμένου τόμου 1-6 : 100 δρχ Συνδρομές, μόνο προπληρωτέες, 12 τευχών 180 δρχ για έδω, 250 για τò έξωτερικό, 400 για ιδρύματα και οργανισμούς -Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται, δοκίμια δέν δίδονται, άνάτυπα δέν γίνονται. ΤΝΕ έχουν ιδίαν αντίληψιν ευθύνης και δέν θεωρούν ότι «καλύπτονται» ως πρός αὐτήν με την υπογραφή όποιοιδήποτε άλλου. — Κείμενα δίχως υπογραφή είναι όλα του Ρ. Α — Έπιτρέπεται έλευθέρως ή άναδημοσίευσις όποιοιδήποτε κειμένου (ΤΝΕ δέ ν άντιλαμβάνονται την έννοια πνευματική ιδιοκτησία), υπό τόν μόνον όρο· τῆς παραπομπῆς εἰς ΤΝΕ — Δωρεάν και τιμῆς ένεκεν δέν δίδονται.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

Αθήναι, Δεκέμβριος '66

ΤΕΥΧΟΣ 12

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

- χωρίς αλλοίωση
- χωρίς δέσμευση
- χωρίς σκοπιμότητα
- χωρίς δειλία
- χωρίς λογοκρισία

Α Σ ΑΡΧΙΣΩΜΕ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΣΗ — ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ — του Καρυωτάκη : Βέβαια ! "Έπρεπε νά σκύνω μπροστά στόν ένα, και χαϊδεύοντας ήδονικά τò μαύρο σεβιότ — πάφ ! πάφ ! πάφ ! πάφ ! — «έχετε λίγη σκόνη», νά είπω, «κύριε "Αλφα !» "Υστερα, έπρεπε νά περιμένω στη γωνία, κι όταν αντίκριζα την κοιλιά του άλλου — άφοῦ θάχα έπὶ τόσα χρόνια παρακολούθησει τὰ αισθήματα και τò σφυγμό της — νά σκύνω άλλη μιὰ φορά, και νά ψιθυρίσω έμπιστευτικά · «"Αχ, αὐτός ό "Αλφα, κύριε Βῆτα !...»

"Έπρεπε, πίσω άπ' τὰ γιालιά του Γάμμα νά παραδοκῶ την ήλαρή ματιά του. "Αν μου την έχάριζε, νά ξεδιπλώσω τò καλύτερο χαμόγελό μου και νά τῇ δεχτῶ όπως σέ μανδύα έπτότου ένα βασιλικό βρέφος. "Αν όμως άργοῦσε, νά σκύνω για τρίτη φορά, γεμάτος συντριβή, και ν' άρθρώσω : «Δούλος σας, κύριέ μου !»

Αλλά, πρώτα-πρώτα, έπρεπε νά μείνω στη σπείρα του Δέλτα. Έκεί ή ληστεία γινόταν υπό λαμπρούς, διεθνείς οίωνούς, μέσα σέ πολυτελή γραφεΐα. Στην άρχή, δέν θά ήπῃρχα. Κρυμμένος πίσω άπό τόν κοντόπαχο Τμηματάρχη μου, θά όσφραινόμουν. Θά είχα τρόπους λεπτούς, άέρινους. Θά έμάθαινα τῇ συνθηματική του γλώσσα : ή παῶσις του άριστερου μέρους τῆς χωρίστρας θά έσήμαινε «πεντακόσιες χιλιάδες» Ένα επίμο-

νο τίναγμα τῆς στάχτης τοῦ πούρου θὰ ἔλεγε «σύμφωνος». Θὰ ἐκέρδιζα τὴν ἐμπιστοσύνη ὅλων. Καί, μιὰ μέρα, ἀκουμπώντας στὸ κρύσταλλο τοῦ τραπεζιοῦ μου, θὰ ἔγραφα ἐγὼ τὴν ἀπάντησή · «Ὁ αὐτόνομος ὀργανισμός μας, κύριε Εἰσαγγελεῦ...»

Ἐπρεπε νὰ σκύψω, νὰ σκύψω, νὰ σκύψω. Τόσο πού ἡ μύτη μου νὰ ἐνώθῃ μὲ τὴ φτέρνα μου! Ἐτσι βολικά κουλουριασμένους, νὰ κυλῶ καὶ νὰ φθάσω

Κανάγιες!

Τὸ ψωμί τῆς ἐξορίας μὲ τρέφει. Κουροῦνες χτυποῦν τὰ τζάμια τῆς κάμαράς μου. Καὶ σὲ βασανισμένα στήθη χωρικῶν βλέπω νὰ δυνάμωνῃ ἡ πνοὴ πὸν θὰ σᾶς σαρώσῃ!..

Σήμερα ἐπῆρα τὰ κλειδιά κι ἀνέβηκα στὸ ἐνετικό φρούριο Ἐπέρασα τρεῖς πόρτες, τρία πανύψηλα κιτρινωπὰ τείχη μὲ ριγμένες ἐπάλξεις... Ὅταν βρέθηκα μέσα στὸν ἐσωτερικὸ τρίτο κύκλο, ἔχασα τὰ ἔχνησας! Κοιτάζοντας ἀπὸ τίς πολεμίστρες, χαμηλά, τὴ θάλασσα, τὴν πεδιάδα, τὰ βουνά, ἔνωθα τὸν ἑαυτό μου ἀσφαλῆ. .

Ἐμπῆκα σ' ἐρειπωμένους στρατῶνες, σὲ κρύπτες ὅπου εἶχαν φυτρώσει συκιές καὶ ροδιές. Ἐφώναζα στὴν ἐρημιά.

Ἐπερπάτησα ὁλόκληρες ὥρες σπάζοντας μεγάλα ξερὰ χόρτα

Ἀγκάθια κι ἀέρας δυνατὸς κολλοῦσαν στὰ ροῦχα μου Μὲ ἤρξε ἡ νύχτα. .

Αὐτός ἦταν ὁ Καρυωτάκης Καὶ ναί

Διάκοι τοῦ Βάαλ, δέν εἶναι δικός σας
αὐτὸς τῆς Φάτης ὁ φτωχὸς Χριστός,
ποὺ ἐκήρυξε γιὰ Νόμο του τὴ Χάρη!

Ἐσᾶς, τιμὴ σας μόνη τὸ στιχάρι!
Πομπές, θεοπομπές τὸ ἰδανικό σας,
κ' εἶν' ὁ Θεός σας σὰν κ' ἐσᾶς μιὰρός!

ΓΙΑΤΙ ΑΥΤΑ, ΦΙΛΟΙ, ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ, Μὰ γιατί οὔτε χριστουγεννιάτικα μᾶς ἀφήνουν νὰ τοὺς ξεχάσουμε οἱ διάκοι τοῦ Βάαλ, μὲ τίς πομπές καὶ τίς θεοπομπές καὶ τίς θρασυτήτες τους, πού οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἀρνήθηκαν, οἱ σταυρωτῆδες κάθε Ἁγίου καὶ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς, νὰ ψαλῇ ἓνα φτωχὸ τρισάγιο ἐκεῖ ὅπου ἐφτυσε τὸ αἷμα του κατὰμουτρα στὸν ἄθλιο «Κόσμος» τέτοιου μιαινοῦ Θεοῦ τοὺς Καρυωτάκης ὁ Πρόδρομος κι αὐτοκτόνησε!¹

Νὰ τὸν κάναν ἅγιο, οἱ δαιμονισμένοι, ἂν εἶχαν μπέσα νεοελληνική, τὴν παραμικρή μέσα τους! Ὅχι πού τοῦ ἀρνήθηκαν τὴ χάρη ἐνὸς τρισάγιου, οἱ φαρισαῖοι, καὶ μὲ πόση θρασυτήτα, μὲ πόσο κυνικὴ ἀντιστράτευση στὸ πιὸ δίκαιο κοινὸ αἶσθημα, στὴν πιὸ σωστὴ κρατικὴ ντροπὴ — πού Νομάρχης παρίστατο ἐκεῖ (μ' ὅλο πού καὶ τοὺς Νομάρχες λαιδόρησε ὁ Καρυωτάκης), καὶ βουλευτὲς ἐκεῖ (ἀντιπρόσωποι, θέλουν δέ θέλουν, ἐκείνων πού φουσκώνει στὰ στήθη τους ἡ πνοὴ νὰ σαρώσῃ δικαιοτάτα) — καὶ

1 Τὸ ἄθλιο περιστατικὸ — πού σφραγίζει ἐπάξια τίς μέρες μας αὐτές, τέτοιας Ἐκπτώσεως σ' ὅλα — εἶναι τὸ ἐξῆς, καθὼς τὸ καταγγέλλει ὁ Θάνος Καρυωτάκης κ' ἡ Νίτσα Νικολετοπούλου Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 70 ἐτῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀδελφοῦ μας ποιητοῦ Κώστα Καρυωτάκη, ἔγιναν, τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου 1966, ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Πρεβέζης, τὰ ἀποκαλυπτήρια ἀναμνηστικῆς πλακὸς εἰς τὸν τόπον ὅπου αὐτοκτόνησε ὁ ποιητής, παρουσία τῶν βουλευτῶν Πρεβέζης, τῶν Νομαρχῶν τῶν γειτονικῶν νομῶν, τοῦ Δημάρχου καὶ τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως, πολλῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, εἰδικῶς ἐλθόντων εἰς Πρεβέζαν, καὶ πλῆθους κόσμου Ἐπηκολούθησε κατὰθεσις στεφάνων, ἀπαγγελία ποιημάτων κ λ [] Αἱ ἀνωτέρω ἐκδηλώσεις ἔγιναν πρωτοβουλία τοῦ τμήματος «Περιοδητικῆς Λέσχης» Πρεβέζης, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Νομάρχου, εἶχε δὲ προγραμματισθῇ, ὅπως γίνεται συνήθως εἰς παρομοίας περιπτώσεις, νὰ ψαλῇ καὶ τρισάγιον Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπέτρεψεν ὁ [] μητροπολίτης Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης — Στυλιανός, σημειώστε τ' ὄνομά του! — παρὰ τὰ ἐπίμονα παρ' αὐτῷ διαβήματα []

τόλμησ' ἓνας μητροπολίτης, λέει, νάχη γνῶμες γιὰ τὸν πρῶτο τῆς νέας τραγικῆς μας Ποίησης, νάχη λάσπες καὶ μετὰ θάνατον γιὰ τὸν πρῶτο αὐτοστυρωμένο τῆς Ποίησῆς μας, νάχη «ιδέες» κ' ἐλόγου του, ὁ ἀνιδεώτατος, νάχη βρισιές ὁ ἀντίχριστος, ἀντὶ νὰ τὸ βουλῶνῃ μὲ τὰ γένεια του, νὰ τρώῃ τὰ γένεια του, νὰ τὰ μπουκῶνεται καὶ νὰ πνίγῃ τὴν ἀποφορὰ τέτοιου «ἐνδον κόσμου» ποὺ φύλαγε νὰ μᾶς ξεράσῃ!

Ἀλλὰ καλύτερα... Οὔτε κόκκαλά του θὰ σώζωνται πιά, τοῦ ἁμοιρου αὐτοκτόνου μας· οὔτε «ψυχή», σὲ τέτοιον «Κόσμο», δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ· οὔτε «Θεὸς» τέτοιος «Κόσμος» τὸν ἄφησε νὰ πιστέψῃ! Καὶ θά τριζέ λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ μέσα μας, ἂν ἄκουγε φαρισαίους ἀποπάνω του νὰ τὸν λιβανίζουν, σὲ τελετές ποὺ σάρκαζε - νὰ λένε μὲ χεῖλη ὑποκριτικά, ὅλο φαρκάκι καὶ μῖσος στάζοντα, τίς μιὰρὲς τοὺς ψευτοπροσευχές, ποὺ μόνο τὸ Σατανὰ λατρεύουν!

Ὅχι ποὺ τοῦ ἀρνήθηκαν, ἀπλὸ τρισάγιο· ἀλλὰ τρισάγιο καὶ τρισδαιμονικὸ μᾶζι — τοῦ μιαιοῦ «Θεοῦ» τοὺς καὶ τοῦ μιαιοῦ τοὺς «Ἐωσφόρου» ἀντάμα (ἴδιοι δὲν εἶναι ὅλ' οἱ Ἰανοί;) — νὰ ξεκουμπίζονταν οἱ μιαιοὶ διάκοι τοῦ Βάαλ καὶ τοῦ «Θεοῦ» δαιμόνοι νὰ τοῦ κάνουν!.. Καὶ πάλι δὲν ξεπλένονταν!

Γιατὶ ἐκεῖνος αὐτοκτόνησε ἐπειδὴ αὐτοί, ἐπειδὴ τέτοιος ὁ «Κόσμος» τοὺς, ἐπειδὴ ἐμῆς τόσο ἀνεκτικοὶ καὶ χοντρόπετσοι! Κι ὅποιος ἔτσι αὐτοκτονεῖ — ὅ,τι καὶ νὰ φαφλατίζουν, στοὺς αἰῶνες, Σύνοδοι καὶ Πατέρες καὶ Πάπες καὶ δεσποτάδες τοῦ μεταθετοῦ καὶ τῆς ἀσύστολης *σιμωνίας* — εἶναι πάνω ἀπὸ μᾶς, ποὺ δεχόμαστε ἀκόμα νὰ ζοῦμε μέσα δῶ! Καὶ «λάθος» νὰ κἀνῃ, πούδε τῇ ζωῇ ὅλη πικρά κι ὄχι σὰ μέγα καλὸ καὶ πρῶτο — δέ φανταζόταν «ζωή» ἔτσι ἄζω ὁ Σολωμός!.. — πάλι πάνω εἶναι, καὶ δέ μᾶς πέφτει λόγος γιὰ τὸ «λάθος» του! Τὸ «λάθος» του ἔχει πληρωθῇ μ' αἷμα σπαταλημένο γενναῖα, ὄχι οἰκονομημένο δειλὰ σὰν τὸ δικό μας - αἷμα ἀγίου, κι ἂς ἔφτυσε «Θεοῦ» κατὰμουτρα τὸ «δῶρο» τέτοιας θανάσιμης «ζωῆς»!

Λοιπὸν, τσοὺς οἱ διάκοι! Νὰ μὴ μιλᾶν οἱ διάκοι! Νὰ μιλᾶν μονάχα γιὰ τὸ ἐπαίσχυντο μεταθετό τοὺς καὶ τῇ βρωμερῇ τοὺς *σιμωνία*! Νὰ μὴ βρίζουν τὴν Ποίησίν μας, τὴ μαρτυρικὴ μὲς σὲ τέτοιον «Κόσμο» σατανᾶ, μεταθετοῦ διαρκῶς ἀπ' τὰ ράσα τοὺς στὰ ράσα τῆς πολιτικῆς κι ἀπ' αὐτῆς τὰ σάλια στὶς βούτες καὶ στὰ γένεια τοὺς, οἱ διάκοι τοῦ Βάαλ! Νὰ μὴ φτύνουν, οἱ θρασεῖς, τὸ πνευματικὸ πρόσωπο αὐτοῦ τοῦ Τόπου - ποὺ μὲ «σουμπλιμέ» θάπρεπε ν' ἀπολυμαίνουμε τὰ χεῖλια τοὺς, προτοῦ ψελίσουν ὄνομα σὰν τοῦ Καρυωτάκη!

Μὴ δὲν τοὺς εἶδαμε δά, τοὺς διακόους τοῦ Βάαλ, τί φαρισαῖοι δείχνονται κ' ἐναντι δικῶν τοὺς ἁγίων χριστιανῶν; Αὐτοὶ ἓναν Πατροκοσμᾶ, ἀπὸ τὸ Λαὸ ἁγιασμένο μόνο του, ἄφησαν ἐκατὸν ὀγδόντα χρόνια χωρὶς βρωμοχαρτίον τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ ν' «ἀναγνωρίζῃ» τὴ φυσικὴ ἁγιότητά του! Κι ἀναγκάστηκαν, πρὶν τέσσερα χρόνια, ἀπὸ μένα τὸν ἄθεο, νὰ ξεκουμπιστοῦν καὶ νὰ ἐκδώσουν τὸ βρωμοχαρτίον τοὺς! Ἐγὼ ἐλύσσαξα, ἐγὼ ξανάθεσα ἀνάμεσά μας πύρινο τὸ θέμα τοῦ Πατροκοσμᾶ σὰ ριζιμιὸ λιθάρι τοῦ Φωτισμοῦ μας, κ' ἔκανα ἀνθρώπους νὰ κλαῖνε στὸν Πατριασσό, πιστοὺς κι ἄπιστους μαζί, φαρισαίους κι ἄγνους μαζί, καὶ τὸ δημοσίευσα κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ παραπερά, ὅπου μποροῦσα, ὅσο μποροῦσα φλογερώτερα - κι ἄρχισαν ὅλοι πιά νὰ γράφουν, ὅλοι νὰ φωνάζουν, νὰ καταλαλοῦν γιὰ τὸν Πατροκοσμᾶ, τὸν Ἅγιο τῆς Παιδείας μας, ποὺ γκρέμιζ' ἐκκλησιές μὲ τὸν κασμὰ κ' ἔχτιζε σκολεῖα μὲς στὸ χίλια ἐφτακόσα, κι ἀναγκάστηκαν καὶ τὰ ράσα νὰ τὸ καταπιοῦν καὶ νὰ ἐκδώσουν τὸ *χαρτίον*, κι «ἀναγνώρισαν» οἱ φαρισαῖοι «ἅγιο» τὸν Ἅγιο ἐκατὸν ὀγδόντα δύο χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ τὸν σταύρωσαν διὰ χειρὸς Γιαχουντήδων τῶν Ἰωαννίνων, πενήντα χιλιάδες γρόσα χρυσὰ δίνοντας γιὰ τὸ κεφάλι του — ἕξ ἑκατομμύρια σημερινὲς δραχμές — στὸν ἄπιστο τὸν Κούρτ-πασα τοῦ Μπερταίου!

Ἀλλὰ τί περιμένουμ' ἀπὸ τέτοιους;

Μὰ Χριστοῦγεννα, τοῦλάχιστον, ποὺ ζύγωναν, δὲν τὸ βουλῶναν;

A₂

[Λογῆς-λογῆς, ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο P.A.]

Πισινοπουλιάδος ἡ συνέχεια

Συγχωρῆστε, φίλοι, τὴ σπατάλη χώρου *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν* γιὰ Πι Σινόπουλους πάλι. Εἶναι ἤδη μιὰ «νίκη» τῆς κακοποιίας, τ' ὅτι καταφέρνει νὰ μᾶς χαλαμίζῃ μὲ τὶς ἀθλιότητές της χῶρο καὶ χρόνο.

Δέν μᾶς διαφεύγει αὐτό. Καὶ θυμόνομε ὅσο θέλετε μὲ τὸν ἑαυτὸ μας, καὶ θυμόμαστε τὰ δικαιοῦτατα ὀργίλα λόγια τοῦ ποιητῆ Νίκου Φωκᾶ —: *Θὰ παρατήσω τὴν Ποίηση καὶ θ' ἀρχίσω νὰ φτύνω τὸν Πισινόπουλο!* («Ὅταν ὁ Πι Σινόπουλος ἔβγαλε ἄλλη μιὰν ἄθλια «συλλογὴ» σκαλαθυρμάτων του!) — ἀλλὰ ὑπάρχει ἐδῶ ἓνα χρέος, ποὺ δέν μπορούμε ν' ἀγνοήσωμε: Δέν μπορεῖ, φίλοι, νὰ κινῇ ἀδικώτατα τὸ Νόμο, δῆθεν, κατὰ τοῦ ἐντύπου τούτου, ποὺ μόνον ἐντιμὸ εἶναι, καὶ μ' αἷμα ἐντιμότητος μόνον ζῇ, ὅποιος θέλει ν' ἀσκήσῃ ἀνθηκώτατον ἐκβιασμό: νὰ μὴν τὸν κρίνουν *Τὰ Νέα Ἑλληνικά*!..

Αὐτὸ δέν γίνεται! Καὶ *Τὰ Νέα Ἑλληνικά* λοιπὸν δέν μπορούν νὰ σκεφθοῦν ἂν «ἄξιζῃ» ἢ «δὲν ἀξίζει» ὅποιος Πι Σινόπουλος (ἢ ὅποιος φαρδὺς Σαββίδης, πισωστηριχτῆς του) οὔτε λέξῃ παραπάνω ἀπὸ τ' ὄνομά του, ποὺ, μνημονευόμενος καὶ μόνον, φέρνει ἀμέσως, στὸ νοῦ ὧλων, ὅσα φέρνει — καὶ ὑπεραρκοῦν αὐτά!

«Ὅχι! Δέν μπορεῖ νὰ σηκώνουν λάσπες, ὅποιοι σηκώνουν λάσπες, κ' ἐμεῖς νὰ μὴ δίδωμε τὴ μάχῃ «γιατὶ δέν ἀξίζουν, καθαυτοί, τὸν κόπο καὶ τὸ χῶρο ὅσοι σηκώνουν λάσπες»!

Γι' αὐτὸ παραθέτομε σήμερα στὸν ἐλάχιστο δυνατὸ χῶρο — μὲ τῶν ὀκτώ, καὶ λυπούμεθα ποὺ δέν ἔχομε τῶν τεσσάρων στοιχεῖα, νὰ διαβάζατε μὲ φακὸ — τὸ ἐξῆς:

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 5ῃ Δεκεμβρίου 1966

Πρὸς τὸν κύριον Πταισματοδίκην Ἀθηνῶν
τοῦ 11ου Τμήματος

Ὁ ὑπογεγραμμένος Ρένος Ἡρ. Ἀποστολίδης, συγγραφεὺς, κριτικὸς, δημοσιογράφος, καθηγητῆς Φιλολογίας, ἐκδότης καὶ διευθυντῆς τοῦ ἀπὸ τοῦ '52 μηνιαίου περιοδικοῦ γενικῆς πνευματικῆς ὕλης καὶ κριτικῆς *Τὰ Νέα Ἑλληνικά*, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 26-10-66, ἐπιδοθείσης μοι τὴν 2-12-66, κλήσεως ὑπ' ἀρ. 528, ὡς κατηγορουμένον ἐπὶ παραβάσει τῶν ἀρθρῶν 363-362, ἀφορώσης εἰς μὴνυσιν Π. Σινοπούλου, ἐπικριθέντος ἀπὸ θέσεων πνευματικῶν δι' ἀντιπνευματικὰ καὶ — κατὰ πάσαν κρατοῦσαν κοινὴν ἀντίληψιν — ἀπάδοντα εἰς ὅ,τι οὗτος ἀξιῶ νὰ θεωρῆται ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς πνευματικῷ χώρῳ, γνωρίζω ὑμῖν τὰ ἐξῆς (ἐπιφυλασσόμενος καὶ δι' ὅ,τι ἄλλο ἤθελον κρίνει προσθετόν περαιτέρω).

1. Τὴν 23-12-59, εἰς *Τὰ Νέα*, σ. 2, ἐδημοσιεύθῃ ἐπιστολὴ τοῦ μηνυτοῦ μου, καταπλήξασα καὶ προκαλέσασα τὸν γέλωτα πάντων Ἐν αὐτῇ, ὁ εἰρημένος Π. Σινόπουλος, ὑπογράφων ἐπὶ τὸ οικειότερον. *Τάκης Σινόπουλος*, ἐζήτει, μᾶλλον σκαιῶς καὶ μετ' ἀλαζονείας — ἥτις βεβαίως ἀπάδει εἰς ἀξιούντα νὰ θεωρῆται «ποιητῆς» καὶ

«πνευματικὸς ἄνθρωπος» — νὰ μὴ ὑπογράψῃ *Τάκης Σινόπουλος* ἕτερος *Τάκης Σινόπουλος* ὡσαύτως λεγόμενος, καὶ δημοσιεύων «ποιήματα» ἐπίσης, εἰς λογοτεχνικά ἐντυπα. Καὶ θυμηδιαν, ἀλλὰ καὶ ἀγανάκτησιν προεκάλεσε τὸ πρᾶγμα, συνεζητήθη δέ, καὶ ἐλέχθη τότε, παρὰ τοῦ κ. Πάρι Τακόπουλου καὶ Φαίδρου Μπαρλᾶ, λογοτεχνῶν καὶ δημοσιογράφων, ὅτι ἄλλος τρόπος διακρίσεως λοιπὸν δέν ὑπάρχει, ἀπὸ τὸ νὰ λέγεται καὶ νὰ ὑπογράφεται ὁ Σινόπουλος. *Πι Σινόπουλος*, καὶ ὁ «Παναγιώτης»! Ἐγέλασαν μὲ τὸ πείραγμα ἄπουντες οἱ μαθόντες τότε, καὶ *Πισινόπουλον* ἔκτοτε οἱ πλείστοι ἀπεκάλουν τὸν ἀπαιτήσαντα παρ' ἄλλου, Σινοπούλου ἐπίσης, καὶ *Τάκη* ὡσαύτως, καὶ «ποιητοῦ», μὲ τὸ «δικαίωμα» του ὅσον καὶ ὁ ἕτερος, νὰ μὴ λέγεται *Τάκης Σινόπουλος*!

Πέραν τοῦ ἀστείου, ὀφείλει τις νὰ ὁμολογήσῃ, φρονῶ, ὅτι καὶ σκαιότητα, καὶ ἀντιπνευματικωτάτην ἀλαζονείαν προδίδει τοιαύτη ἀπαιτήσις — δημοσίᾳ δέ, ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐφημερίδων, πρὸς ὁμότεχνον, ἐπιτέλους, διατυπωμένη. Διότι δικαίωμα εἶναι παντός νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά του — καὶ ὁ αἰσθανόμενος «πολὺ ἀξιωτέρός του» τυχὼν συνώνυμος, ὥφειλε, μὲ ἀληθῆ πνευματικό-

τητα καὶ ἐλευθερίαν, ν' ἀρκῆται εἰς τὴν ποιότητα, ἥτις ἀναμφισβήτητως διακρίνει τὰ ποιήματα τοῦ ἀξίου ἀπὸ τοῦ ὀλιγώτερου ἢ οὐδὲν ἄξιου Ὁ ἀπατιῶν, ὅμως, πρὸς διάκρισιν, ἀλλὰ γὰρ τῆς ὑπογραφῆς συνωνύμου του, τί ἄλλο ἀποδεικνύει εἰμὴ ὅτι δὲν ἔχει, ὁ ἴδιος διὰ τὰ ἑαυτοῦ, ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ποιότητά των ὡς μόνον ταυτότητά των οὕτως εἰπεῖν,

Ὁ ποσὶς ποτε, ἔκτοτε οὕτως ἐλέγετο, ἐν τοῖς μεταξὺ λογοτεχνῶν συζητήσεσι, ὁ μνηστῆς μου - πολλάκις δὲ καὶ παρὼν ἦτο, καὶ ἤκουε εἰς τὸ ὄνομα, χωρὶς ποτὲ οὐδένα νὰ μνηύσῃ, ἐπὶ ἐπταετίαν ὅλην

Νῦν μνηύει ἐμὲ Ἀλλὰ δι' ἄλλους λόγους, οὗς θὰ ἀναλύσω ἐν τοῖς ἐπομένοις.

2 Τὸ περιοδικὸν *Νεολαία*, τῆς Ε.Ο.Ν. ἐκείνης, τῆς *Τετάρτης* Ἀγούστου, πρὸς ἣν ὁ παριστάνων τὸν «φιλελεύθερον ἄνθρωπον» μνηστῆς μου δὲν νοεῖται πῶς — καὶ εἰς βιολογικῶς «φιλελευθερότερα», πάντοτε, νῦτα — θὰ συνεδέετο ἢ θὰ συνεργάετο ποτὲ, δημοσιεύει εἰς τὴν Ἀλληλογραφίαν τῶν τευχῶν του: 48(9-9-39, 1576γ), 51(30-9-39, 1672α), 6(11-11-39, 192γ) ἀπαντήσεις εἰς Π. Γ. Σινόπουλον — καὶ οὐδαμοῦ Παύλον (ὡς ψευδῶς ἰσχυρίζεται ὁ ἀδελφός του!) — κάτοικον Πύργου Ἡλείας, ὅτι ἔλαβε τὰ σταυρόλεξά του, καὶ εἰς τὸ 7 (18-11-39, 217γ) δημοσιεύει ἐν «παιγνίδι» του! Ὁ μνηστῆς μου ἔχει ὄντως τ' ἀρχικὰ ταῦτα Π. Γ. Σινόπουλος. Καὶ κατάγεται ἐκ Πύργου τῆς Ἡλείας, ὅπου καὶ διέμενε. Τί τὸ πλόν φυσικὸν καὶ δικαιολογημένον, ἀπὸ τὸ νὰ θεωρήσω — καὶ τὸ πιστεύω! — ὅτι οὗτος ἦτο ὁ με σταυρόλεξα συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ τῆς Δικτατορίας, [Μανθάνω, τώρα, ὅτι ἰσχυρίζεται πῶς δὲν ἦτο αὐτός, ἀλλ' ὁ ἀδελφός του!]. Ἀλλ' οὐδόλως ὑποχρεοῦμαι νὰ τὸ πιστεύσω, ἂν δὲν τὸ ἀποδείξῃ Δὲν βλέπω δὲ καὶ πῶς θὰ τὸ ἀποδείξῃ. Πάντως ὅχι διὰ τοῦ Νόμου καὶ δι' ἀπειλῶν. Ἐνῶ θὰ ἡδύνατο, ἀνθρωπίνως καὶ με εἰλικρινεῖαν, νὰ με ἔπαιρνε εἰς τὸ τηλέφωνον — διότι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς μνηύσεώς του τὸν «φίλιπτον» παρίστανε, καὶ φίλον τὸν ἐθεώρουν (ἄλλο ἢ κρίσις μου, τὴν ὁποῖαν εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν συστέλλω, οὔτε διὰ τοὺς φιλάτους, καὶ οὕτω ὀφείλω νὰ πράττω, ὡς τίμιος κριτικὸς ἐν τῷ Τόπῳ μας) — καὶ νὰ με πείσῃ (διότι πείθει ὁποῖος με εἰλικρινεῖαν ὀμιλεῖ, καὶ πρὸς φίλον, καὶ γνωστὸν του, καὶ ἐμμόνως τίμιον). Ἀντὶ τῶν εὐθέων τούτων, ὁ μνηστῆς μου προσέφυγε — καὶ ἀπάδει καὶ τοῦτο εἰς πνευματικούς διὰ πνευματικά — εἰς δικηγόρον, εἰς ἐξωδίκους προσκλήσεις, ἐξοργιστικὰς καὶ εἰς ὕψος καὶ εἰς περιεχόμενον! (Σημειῶ τὰ ἐπιθετὰ: *κακοήθους, συκοφαντικῆς, συκοφαντικῆς, ψευδῆ, σὺ κ ο φ ἄ ν τ ἡ ν* - τὸ τελευταῖον: κατὰ τοῦ προσώπου μου!)

3 Τὸν μνηστῆν μου γνωρίζω ἀπὸ δεκαπενταετίας, καὶ ἐπὶ μακρὸν τὸν ἐθεώρουν εἰλικρινῆ φίλον. Οὐδέποτε ἐξετίμησα ἰδιαιτέρως τὰς «ποιητικὰς», ἃς διετίετο, ἢ ἄλλας «πνευματικὰς» του «ικανότητας», ἀλλὰ καὶ πάντοτε τῷ ἐξέφρασα εὐθέως τὴν γνώμην μου, καὶ προφορικῶς — καὶ κατ' ἰδίαν, καὶ ἐνώπιον ἄλλων — καὶ γραπτῶς, ἐν ἰδιωτικαῖς ἐπιστολαῖς, μετὰ κρίσεων

εἰλικρινῶν, διὰ «ποιήματα» ἅτινα κατὰ καιροὺς ἐξέδιδε καὶ μοὶ ἀφιέρου θερμῶς

4. Οὗτος ἐπεδεικνύε ἰδιαντέραν φιλίαν, κατὰ διαστήματα, ἀλλὰ καὶ ἀπεμακρύνετο ὅποτε αἱ κρίσεις μου — διὰ τὰς «ποιητικὰς» ἢ κριτικὰς» περὶ ἀντιτέχνων του (καὶ τοῦτο ἀπαδέει εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ ἀποιητοῦ) ἀποπειρας τοῦ ἢ ἄλλας ἀντιπνευματικὰς του ἐκδηλώσεις — τὸν ἐχόλωνον. Οὕτω, ἐνῶ ἐδεικνύετο «φίλος μου» τῷ '51, ἐχολώθη καὶ ἀπεμακρύνθη, ὅτε δὲν τὸν προσέλαβον ὡς κριτικὸν ποιήσεων εἰς τὸ περιοδικὸν ὁ *Αἰώνας μας*, τοῦ ὁποῖου ἀνέλαβον τὴν ἀρχισυνταξίαν ἐνῶ ἐπανῆλθε, καὶ ἐδεικνύετο πάλιν «φίλος μου», τῷ '52, ἀπεμακρύνθη ἐκ νέου, χολωθείς διότι δὲν ἔκρινον δημοσιεύσιμα ἄτυχῇ τινα «ποιήματά» του εἰς τὰ *Νέα Ἑλληνικά*, πού τότε πρωτοεξέδωκα. Ὁμοίως, ἐνῶ ἐπανῆλθε, ὅτε ἠνθολογήθη, παρὰ τοῦ πατρός μου, εἰς τὰ *Συμπληρώματα* τῆς γνωστῆς *Ἀνθολογίας* του, τῷ '59, προφανῶς διότι ἡσθάνθη ὅτι οἱ Ἀποστολίδης πάντως οὐδένα ἀδικοῦν, οὐδ' αὐτὸν βεβαίως, πάλιν ἀπεμακρύνθη χολωμένος, διότι τὸν ἐπέκριναν — ἐνώπιον καὶ τοῦ κοινού τότε φίλου Ἀλ. Κουμπῆ, κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκδρομῆς (δουποὺ τοὺς εἶχα πάρε, μετ' αὐτοκινήτου μου) — δι' ἀντιπνευματικὴν συμπεριφορὰν: νὰ ἀφιεροῖ, ἐντύπως, ποιήματά του εἰς «ισχύοντας» δημοσιογραφικῶς (τὸν Γ'. Σαββίδη, διευθυντὴν τοῦ *Ταχυδρόμου* τότε), οὗς ὅμως γνωρίζω ὅτι δὲν ἐξετίμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπανῆλθε, καὶ πάλιν ἐχολώθη, ἀπὸ κρίσεις μου δυσμενεῖς διὰ «ποιητικὴν» τινα συλλογὴν του, μετὰ ὁ κ. Γενικῶς: ἦτο ἀνέκαθεν λίαν ἀδύνατος εἰς ἀνοχὴν κρίσεων μὴ εὐνοικῶν δι' ὅτι τὸ «πνευματικόν» ἀπεπειράτο — ἀσθένεια, δυστυχῶς, τῆς μαστίλλει τὸ πλεῖστον τῶν ἀξιοῦντων ἐν τῷ Τόπῳ μας ὅτι εἶναι «πνευματικοὶ» καὶ «δημιουργοί», καὶ ἦτις, ἀκριβῶς, τοὺς κινεῖ εἰς μυρίας ὅσας ἀντιπνευματικωτάτας ἐνεργείας καὶ ἐκδηλώσεις, εὐθὺς ὡς ἀκούσθῃ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐπικριτικὴ περὶ αὐτὸν γνώμη.

5. Ὁ μνηστῆς μου, ὡστόσον, οὐδέποτε ἡδίκηθη παρ' ἐμοῦ — καὶ τὸ ἀνεγνωρίζε. Ὡς δὲ προαναφέρα, καὶ ἠνθολογήθη παρὰ τοῦ πατρός μου — καὶ εἰς τοῦτο πολὺ συνετέλεσα ἐγὼ Συγκεκριμένως, ὅτε κάποτε ἔκριναν σχετικῶς καλοὺς στίχους τινὰς καὶ ἀποσπάσματα ἐκ τινος μακροσκελοῦς ποιήματός του (*Ἡ γνωριμία μετ' τὸν Μάξ*, Ἀθ' '56), καὶ μετὰ πλείστης προσοχῆς καὶ δικαιοκρισίας τὸ ἐμελέτησα, εἰδικώτερον δὲ διὰ τὸ ἐὰν ἦτο ἐπιτέλους ἀνθολογήσιμον ἐν τῇ *Ἀνθολογίᾳ* τοῦ πατρός μου — τὰ κριτήρια τῆς ὁποίας εἶναι, ὡς γνωστὸν, μᾶλλον αὐστηρά — καὶ, καταλήξας ὅτι «ναί, ἦτο», τὸ ὑπέδειξα εἰς τὸν πατέρα μου, καὶ σχεδὸν φορτικῶς ἐπέμεινα ὅπως ἀνθολογήθῃ, ἔστω ἀποσπασματικῶς — παρὰ τὰς πολλὰς του (καὶ ἰδικὰς μου) πάντως ἐπιφυλάξεις — καὶ τοῦτο διὰ νὰ βοηθηθῇ (κατὰ θεμελιὸν ὅμως πλὴον τρόπον) ὁ τόσον ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ «ποιητής», πρὸς τὸν ποιοτικώτερον καὶ γνησιώτερον δρόμον. Διὰ τοῦτο καὶ ἠνθολογήθη ἐντέλει - καὶ με κείμενον, ὅπως ὅποτε, ἔστω καὶ ἀποσπασματικόν, πού δὲν ἐκθῆται ἐν τῇ κριτηρίᾳ τῆς *Ἀνθολογίας* ὡς ἑκαστικώτερα διὰ φίλους (Αἱ δυσχέρειαι αὐταί, αἱ μύριαι καὶ ὅσαι, τοῦ θέλοντος καὶ ἐμμένοντος εἰς κριτικὴν ἀκεραιότητα ἐν τῷ

Τὸ πῶς μας, δὲν εἶναι δυστυχῶς ἀντιληπταί παρὰ τῶν τρίτων. Καί, συχνά, ἡ κριτικὴ ἀκεραιότης, καὶ τὸ ἐνεῦθον καὶ τὸ ἀνεπηρέαστον ἀπὸ «φι-
λίας» ἢ ἄλλα κοινωνικὰ παρόμοια, θεωροῦνται «σκληρότης», «ἀναλγησία» καὶ τὰ συναφῆ. Ὁ-
μως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνη ἄλλως - ἔστω καὶ
ἀν' ἀκόμη καὶ τὸν Νόμον κινοῦν, δῆθεν, οἱ ἀδίκως
χολοῦμενοι, καὶ μηνύουν, καὶ μαίνονται !)

6 Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προέβαλον, τὸ κατὰ δύ-
ναμιν, τὸν μηνυτὴν μου, δώσας αὐτῷ δημοσιο-
γραφικὰς εὐκαιρίας νὰ ἐκφρασθῇ ἐπὶ φλεγόντων
πνευματικῶν ζητημάτων. Οὕτω, ἐ γ ὡ ἐδημο-
σίευσεν συνέντευξίν του εἰς τὴν *Ἐλευθερίαν*, 5-
7-58, ἐν μεγίστῃ ἐνυπογράφῳ ἐρευνῇ μου περὶ
τῆς ἀκακοδομιότητος τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς — τὸ
γνωστὸν *Τί φταίει*, πού τόσο ἀπασχόλησε τό-
τε τὰ πνεύματα — ὅσον καὶ εἰς τὰς *Εἰκόνας* —
τεύχος 190, 15-21/6/59 — εἰς ἔρευναν πάλιν, ὑ-
πὸ τὸν τίτλον *Ἀνάκριση γιὰ τὴν Ποίηση*

7 Ἐπισυνάπτω τὰ κείμενα τῶν συνεντεύ-
ξεων τούτων, καὶ παρακαλῶ νὰ ζητηθῇ ἡ γνώ-
μη οἰουδήποτε εἰδήμονος ἐπὶ τοῦ ἀν' χωρῇ ἡ πα-
ραμικρὰ ἀμφιβολία ὅτι εἶναι γραμμένα
παρ' ἐμοῦ, σ χ ε δ ὀ ν ἐ ξ ὀ λ ο κ λ ῆ ρ ο υ, μὲ
τὸ ὕφος μου ἀμέσως ἀναγνωριζόμενον, ἀπολύ-
τως [Διατὶ ἔπραξα τοῦτο, Διατὶ ὑπεγόρευσα
εἰς τὸν νῦν μηνυτὴν μου τὰς «συνεντεύξεις» πού
οὗτος δὲν ἐδίδασκε νὰ προσυπογράψῃ ὡς «ἰδικός
του». Μὰ διότι ἐνδιεφερόμην διὰ τὴν καλυτέραν
δυνατὴν ἐμφάνισιν φ ἱ λ ο υ, ὡς ἐπίστευον, ἀλλὰ
καὶ δι' αὐτὰ κ α θ α υ τὰ τὰ θέματα ὅ-
πως ἀντιμετωπισθοῦν οὐσιαστικώτερον, τολμη-
ρότερον, μὲ κρίσεις πλέον εὐθαρσεῖς καὶ ἐνδια-
φερούσας. Τὴν δουλειά μου ἔκαμνα - καὶ εἶμαι
δ η μ ο σ ι ο γ ρ α φ ο ς. Ἀλλὰ συνάμα καὶ μάχην
πνευματικὴν ἔδωκα - καὶ εἶμαι κ ρ ι τ ι κ ὁ ς
Καί, μαζὶ, ἐβόηθον «φίλον» - καὶ ὁ φ ε ἰ λ ο-
μ ε ν νὰ β ο η θ ο ῦ μ ε ν π ρ ὸ ς τ ὸ κ α λ ὕ-
τ ε ρ ο ν (ἄλλο π ὡ ς πληρωνόμεθα !)]

8 Ὑπῆρξε καὶ προσωπικὸς ἱατρός μου ὁ
μηνυτής μου - καὶ τὸν ἐνεπιστευόμην. Καὶ ἐστά-
θην ἑναντί του ὅχι ὡς ἄπλοῦς «φίλος», εἰς μίαν
λυπηροτάτην περίστασιν, ἀλλ' ὡς τι πολὺ πλέον -
ἢ, τοῦλάχιστον, ὡς τι μᾶλλον ἀσύνηθες δι' ἄν-
θρώπους εἰς τοὺς καιροὺς μας. Ὅταν κάποτε
ἐμβρόντητος ἐπληροφορήθην ὅτι, οὔτε λίγο οὔτε
πολύ, συνελήφθη, καὶ εὐρίσκεται ἐν αὐστηροτά-
τῃ ἀπομονώσει εἰς τὴν Φυλακὴν τῶν Βούρλων,
μὲ κατηγορίαν βαρυτάτην, ἣν δὲν ἡδυνάμην νὰ
πιστεύσω, διὰ ναρκωτικὰ κ λ - ὑπόθεσιν ἦν, ἐ-
πιτρέψατέ μοι, δὲν θέλω νὰ δώσω ἐν λεπτομε-
ρεῖαις — οὐ μόνον ἐνήργησα ὑπὲρ αὐτοῦ σχεδὸν
σκανδαλωδῶς, ἀπὸ τῆς θέσεώς μου ἐν τῷ Ὑ-
πουργεῖῳ Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως (Γενικὴ
Διευθύνσις Τύπου) πρὸς τὸν τότε Γενικὸν Διευ-
θυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης κ Τριαν-
ταφυλλίδην — ὃν παρεκάλεσα, φορτικώτατα, ν'
ἀπολυθῇ ὁ νῦν μηνυτής μου, ἀδιότι δὲν εἶναι δύ-
νατόν νὰ ἐνέχεται εἰς τοιαῦτα, οὐδὲ καὶ κατὰ
διάνοιαν — ἀλλὰ καὶ τὸν διευθυντὴν τῶν Φυ-
λακῶν Βούρλων δὲς ἐπεσεφθῆν, καὶ παρ' ἐκεί-
νου ἐζήτησα, καὶ ἐπέτυχεν, πᾶσαν δυνατὴν κα-
λομεταχείρισίν του, καὶ διακοπὴν τῆς ἀπολύτου
ἀπομονώσεώς του, ἔστω καὶ παρανόμως, καὶ
τὸν πατέρα μου, γέροντα, ἔπεισα νὰ προσέλθῃ

μάρτυς ὑπὲρ αὐτοῦ α ὕ τ ὁ κ λ η τ ο ς εἰς τὸν ἀ-
νακριτὴν, καὶ νὰ καταθέσῃ ὅτι τὸν γνωρίζομεν
καὶ ὅτι ἀποκλείομεν εἰς τοιαῦτα νὰ ἐνέχεται.

9 Καὶ πάλιν ὁμως δυνάμεναι μου κρίσεις,
δι' ἄλλα κακὰ «ποιήματα» του καὶ ἀντιπνευμα-
τικὰς συμπεριφορὰς του, ἐσβησαν μέσα του ὅ, τι
ἄλλο καὶ τὸν ἀπεμάκρυναν.

10 Ὅτε ἔσχον δεινὴν περιπέτειαν πρὸ διε-
τίας, πού συνετάραξε τὸ πανελλήνιον καὶ μοῦ ἐ-
κόστισεν 109 ἡμέρας ἀ δ ι κ ω τ ἄ τ η ς φυλακί-
σεως — ὡς αὐτὴ ἡ ἀπόφασίς τοῦ Ἐφετείου κα-
τόπιν ἔδειξε — ὁ «φίλος» αὐτός, πού ἴσως νὰ ὤ-
φειλε — παρὰ τὰς δυσμενεῖς περὶ τῶν «ποιήμα-
των» του κρίσεις μου ἐν τελευταίᾳ τινὲ ἐπιστο-
λῇ μου — καὶ κάποιαν «εὐγνωμοσύνην» ἢ «μνη-
μην» ἢ «χρέος» ποιᾷς τινος ἀγωνίας τελοσπάν-
των, οὐδὲ τὸ παραμικρὸν ἐνδιαφέρον ἐπέδειξε,
οὐδὲ νὰ ἐρωτήσῃ κἄν ἢ παρηγορήσῃ τὸν πατέρα
μου ἢ τοὺς ἰδικούς μου ἐσκέφθη.

11 Ἀλλὰ δὲν ἀπορῶ. Καὶ σὰς βεβαιῶ, πὼς
ἀνεξαρτήτως πικρίας ἀνθρωπίνης — πού ἄλλον
κανένα δὲν ἐνδιαφέρει — ο ὁ δ ἔ ν ἐν ἐμοὶ ἄφῃσα
κατὰ τοῦ μηνυτοῦ μου (Ἐγνώρισα πολὺ καλοὺς
τοὺς συνανθρώπους εἰς τὸν Τόπον μας - ἀλλ' ὁ
μηνυτής μου δὲν διαφέρει σημαντικῶς, καὶ συ-
νήθως εἰς αὐτὰ. Εἰδικώτερον ὁμως, διότι ἀκρι-
βῶς ἀσκῶ κριτικὸν ἔργον, μὲ πολὺ ὕψωμένους ἱ-
σως ἀπαιτήσεις εἰς τὸν πνευματικὸν μας ὥρον,
δὲν ἀφῆκα ἐμαυτὸν νὰ ἐνθυμῆται, ὅταν γράφω,
πρόσωπα ἢ προσωπικὰ συναισθήματα. Τοῦτο εἶ-
ναι ὅλη καὶ ὅλη ἡ τόσον «ἐνοχλοῦσα» ἐδῶ κρι-
τικὴ μου συνειδήσις. Τοῦτο ὁ φ ε ἰ λ ε ἰ νὰ εἶναι,
φρονῶ, πᾶσα κριτικὴ συνείδησις.)

12 Τὸν Αὐγούστου, ἐλέγχων τὸ θλιβερόν
φαινόμενον «πνευματικῶν» μας ἀνθρώπων παρι-
στηνόντων μεταξὺ ἡμῶν σήμερον τοὺς «ἀνέκα-
θεν δημοκράτας καὶ φιλελευθέρους», ἐνῶ χθές,
προχθές — καὶ πιθανῶς λοιπὸν καὶ αὔριον — ἀ-
ναφανδὸν ἀντιφιλελεύθεροι, φιλοδικτατορικοί, ἀν-
τιδημοκράται, ἀντιπνευματικὰτατοι φωνῶνται,
συνέβη νὰ συναντήσω καὶ τὸ ἰδικόν του ὄνομα,
ὡς ἐν τῇ παραγράφῳ 2 ἀνωτέρω ἐξέθεσα. Τὸ πε-
ριέλαβον καὶ τοῦτο — ὡς ὄφειλα (ἀφοῦ ἔπαυ-
τας, οὐς συνήντων συνεγραζόμενους εἰς τὴν Νεο-
λαίαν τῆς Τετάρτης Αὐγούστου, κατήγγελλον) —
εἰς κατάλογόν τινα, ἐπικρίνων συνάμα — ὡς καὶ
προφορικῶς ἄλλοτε τὸν ἐπέκρινα (καὶ ἐνώπιον
πολλῶν ἄλλων) πλειστάκις — γενικώτερον ἀντι-
πνευματικὰς (α ὕ τ ο δ ι α φ η μ ι σ τ ι κ ἄ ς εἰδι-
κώτερον) συμπεριφορὰς καὶ ἰσχυρισμούς του.

13 Εἶχε τόσους τρόπους νὰ «πολεμήσῃ» -
ἀν' ἤθελεν, ὅπως ὀδήγηται, ἔστω καὶ μὲ ἄδικον, νὰ
πολεμήσῃ τὴν μ ὁ ν ο ν δ ι κ α ἰ ἄ ν μ ο υ κ ρ ῖ-
σ ι ν «Γραφάδας» εἶναι, πέννα ἔχει, «βήματα» ἔ-
χει - ἀντίπαλα, καὶ λυσσάλεως μάλιστα «ἀντί-
παλα» τοῦ περιοδικοῦ μου (ὡς, ἐπὶ παραδείγμα-
τι, ὁ λ α ς τὰς ἐφημερίδας τοῦ Τόπου, ἀπὸ ἄ-
κρας «Ἀριστερᾶς» μέχρις ἄκρας «Δεξιᾶς», πού
δὲν συγχωροῦν τὴν πράγματι ἐλευθερίαν καὶ ἀδέ-
σμευτον κρίσιν ἐδωμέσα, καὶ συστηματικῶς κα-
ταπολεμοῦν πάντα ἐλευθερον καὶ ἀνεξάρτητον
ἐλλήνα). Αὐτός ὁμως προετίμησε ν' ἀπασχολήσῃ
μὲ τοιαῦτα, τόσον ἐλάχιστα σοβαρά, τὸν Δικα-
στήν. Νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν Δικαιοσύνην, διὰ νὰ
ἐπιτύχῃ — ὡς φαντάζεται — καταδίκην μου, ἣ-

τοὶ ὄχι κάτι ποὺ δύναται νὰ τὸν ἐμφανίσῃ ἀξιώτερον» ὡς «ποιητὴν» ἢ «πνευματικόν» ἢ «φιλελεύθερον ἄνθρωπον», ἐν ταῖς συνειδήσεσι τοῦ πνευματικοῦ χώρου, ἀλλὰ κάτι ἐκδικητικόν, ποὺ ν' ἀποτελῇ βλάβην μου, χρηματικὴν ἔστω — καί, τὸ κυριώτερον εἰς ὃ ἀποσκοπεῖ θετικὴν ἀπερίληπτον, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας νὰ συσταίω τὰς περὶ αὐτοῦ κρίσεις μου

14 Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον, ἀτυχῶς εἶναι, γενικώτερον, τὸ ἐξῆς. Τὸ περιοδικὸν ποὺ ἐκδίδω, καὶ ἡ κριτικὴ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν ποὺ ἀσκῶ, μόνον ἐχθροὺς μου πορίζουν. Τοῦτο τὸ γνωρίζει ὁ μνηστὴς μου, καὶ ὑπολογίζει ἐπὶ τῶν «φιλίων» ποὺ ἐπιστᾷ, τῶν τόσων ἐπικρινόμενων καὶ τῶν «κύκλων» τῶν ἢ τῶν «κλικῶν» τῶν, πᾶς ὅστις θὰ ἐπεδείκνυε δῆθεν «παλληκαριά» καὶ κακότητα ἐναντὶ μου, τοῦ κριτοῦ ὃν ἅπαντες οἱ ἐπικρινόμενοι μισοῦν, καὶ παντὶ σθένει πλῆσσουν, διὰ παντὸς μέσου καὶ τρόπου

Ἐπισυνάπτω, κύριε Πταισματοδίδκα, καὶ παρακαλῶ νὰ τύχῃσι τῆς προσοχῆς σας, τὸν κατὰ τὸ '66 ἐκδοθέντα τόμον 1-6, καὶ τὰ τεύχη 7-11 *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν*, ἵνα κρίνῃτε πῶς καὶ διατί ἡ μῆνις μὴ ἀνθεκτικῶν εἰς κρίσεις καὶ μὴ γνησίως πνευματικῶν τοῦ ἀτυχου Τόπου μας Δυστυχῶς, καὶ τὸν «πνευματικόν» μας «χῶρον» ἔχουν εἰς τὴν πατρίδα μας καταντήσῃ πολιτικῆς χῶρον ἐπίσης. Οὐτά, καὶ ἐν αὐτῷ ἐφθάσαμεν νὰ ἔχῃ καὶ νὰ παραέχῃ πέρασιν «πολιτικὴν» ἀθλία ὅσον ἡ φαῦλη ποὺ σιχαινόμεθα καὶ ἀλλοῦ. Καὶ ἐδῶ «κλικαί», καὶ «παρατάξεις», καὶ «συγκροτήματα», καὶ «ἀντισυγκροτήματα» — καὶ ὁποῖος τολμᾷ ν' ἀγνοήσῃ τὰς συντριπτικὰς δυνάμεις ὄλων αὐτῶν, διὰ νὰ μείνῃ ἀνεξάρτητος καὶ νὰ ὀμιλήσῃ πέραν «σκοπιμοτήτων» εἰς τοὺς διπλανοὺς του, οὕτω βάλλεται μὲ κακοβουλίας, μὲ κακοπιστίας, μὲ «παραταξικά» ἢ «κλικῶν» κριτήρια καὶ τέλη, ἢ μὲ πονηρὰς ἐπιστάσεις εἰς λέξεις «κολασίμους» δῆθεν, καὶ τὰ παρόμοια

15 Ἀλλὰ καὶ ἐν προκειμένῳ, ἰδίῃ τὴν κακοπιστίαν καὶ τὴν κακοβουλίαν θρασυνομένας νὰ ἐπικαλοῦνται καὶ τὸν Νόμον ὡς «σύμμαχον»

Σοβαρῶς, εἶναι «δυσφημίαις» τὸ νὰ γράψω τὸν Π Σινόπουλον Πι Σινόπουλον,

Πείραγμα — καὶ Δέν τὸ ἀρνοῦμαι. Καὶ ψέματα ποτὲ στὴν ζωὴ μου δέν λέγω

Πείραγμα, καὶ ὕφος ἀντιμετωπίσεως ἐνὸς ὀνόματος — ποὺ σημαίνει, τάχα, «ποιητικὸν ἔργον» — ἀσφαλῶς ἐπικριτικόν, ἀπαξιόσεως βεβαίως, ὄχι ἀξιώσεως καμμιᾶς — καί! Καὶ «λίβελλος» ἔστω — θέλετε «λίβελλος». . . Ἀλλὰ καὶ τὸν λίβελλον — καὶ ὀρθώτατα — προβλέπει καὶ προστατεύει ὁ Νόμος. Διότι εἶναι εἶδος ἐπίσης κριτικοῦ χειρισμοῦ — καὶ ὁ Νόμος εἶναι δίκαιος, δέν εἶναι ἐπεμβατικός, εὐνουστικός τοῦ κριτικοῦ λόγου

Ἀλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ ὄνομα, καὶ εἰς τὴν «βλάβην» τάχα «τῆς ὑπολήψεως» κ τ τ

Ὅταν τὸ ὄνομα εἰς τὸν πνευματικὸν χώρον ταυτίζεται μὲ τὸ ἔργον — λέμε *Σαίξπηρ, Πλάτων, Ἡράκλειτος* δέν λέμε «καὶ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ», «οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος», «τὰ fragmenta τοῦ Ἡρακλείτου», ἀλλ' αὐτὰ βεβαίως νοοῦμεν (ὅπως *Παπατζώνη* λέγοντες, τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ νοοῦμεν, καὶ μὲ τὸ «Πι

Σινόπουλος» τὸ ἀνάξιον ἔργον, τοῦ καθ' ἡμᾶς κακοῦ ποιητοῦ, ἀπαξιούμεν!) — πῶς νοεῖται καὶ πῶς εἶναι δίκαιον νὰ κινηθῇ καθ' ἡμῶν ὁ Νόμος, ποὺ τὸ κοινωνικὸν πρόσωπον μόνον — καὶ τοῦτο ὀρθῶς, ὀρθώτατα (ὅταν ὡς τοιοῦτον βλέπεται, ὡς κοινωνικόν) — προστατεύει. Ἄν, κύριε Πταισματοδίδκα, μοῦ ζητηθῇ «τὸ θιγὲν πρόσωπον τοῦ Π Σινόπουλου ν' ἀποκαταστήσῃ», δέν δύναμαι νὰ τὸ καταφέρω! Διότι πρόσωπον ἐγὼ δέν ἐθίζω! Δέν μ' ἐνδιαφέρει, οὔτε ἡσχολήθην μὲ τὸ κοινωνικὸν πρόσωπον — τί ἔχω μὲ τοῦτο νὰ κάμω, — ἀλλὰ τὸ ἀνάξιον καὶ θρασέως προβαλλόμενον ὡς «ἄξιον» (ὡς «ὑπεράξιον» μάλιστα, «ἀνώτερον» δέν ξεύρω ποῖων «κοροφῶν») δῆθεν «ἔργον» ἐπλήξα, καὶ πρὸς αὐτὸ ἐδήλωσα τὴν εὐκρινῆ ἀπαξίωσίν μου — ὄχι «ὡς δικαιούμαι», ἀλλ' «ὡς ὁ φ εἰλω» νὰ πράξω, κριτικὸς ὢν, καὶ γνώμας ὁδηγῶν, ἐντίμως — διὰ τοῦ πειράγματος «Πι Σινόπουλος», ποῦ, τόσον μόνον, ἡτὸ ἀρκετὸν διὰ τὸ κριτικὸν μου χρέος, καὶ διὰ νὰ «εἰδοποιήσῃ», ὅσους ἐμπιστεύονται τὴν κρίσιν μου γενικώτερον, περὶ τῆς ἀναξιοτήτος τοῦ νὰ κινῇ σοβαρῶς ἐνδιαφέρον, ὡς πρὸς «ποίησιν» δῆθεν ἢ ὅτι ἄλλο τὸ «πνευματικόν»!

Τοῦτο ἀκριβῶς, κύριε Πταισματοδίδκα, τείνῃ νὰ ἐμποδίσῃ, διὰ τῆς ἀβασίμου μνηνσεῶς του, ὁ Π Σινόπουλος. Καὶ ζητῶ ἐγὼ, ἀπὸ σῶς καὶ τὴν τιμίαν σας συνείδησιν, προστασίαν τῆς κρίσεώς μου. νὰ δικαιούται νὰ ἐκφράζεται, νὰ τελῇται, νὰ λειτουργῇ, ὄχι νὰ βλέπῃ τὸν Νόμον ὡς «ἄξιον» εἰς χεῖρας τῶν ἐπιδιωκόντων τὴν συστολὴν τῆς (διότι καὶ μόνον τὸ ν' ἀπασχολῆσθε καὶ ν' ἀπασχολοῦμαι τώρα, τόσα οὐσιαστικώτερα ἔχοντες νὰ κάμωμεν, μὲ τοιαῦτα πενιχρά, δέν εἶναι ἡδὴ «νίκη» περὶ — ἔστω μικρά, ἀλλὰ χρόνον κοστίζουσα πολύτιμον — τῆς κακοβουλίας, Κοί ντροπὴ δέν εἶναι δι' ἐμὲ ν' ἀκούωμαι ὡς «κατηγοροῦμενος».)

16 Συμπερασματικῶς (καὶ διότι σᾶς ἐκούρασα, καὶ ζητῶ συγνώμην) Κρίσις ἔργου εἶναι ἂν εἴπω — ἐν πνευματικῷ ἐντόπῳ, καὶ πρὸς πνευματικὰ παρακολουθοῦντας — *Κανὸς ὁ Σινόπουλος!* Καὶ λοιδορία ἔργου εἶναι τὸ «Πι Σινόπουλος»

Τὸ αὐτό, ἐν μὴ πνευματικῷ ἐντόπῳ, δέν εἶναι ἴσως κρίσις (ἢ λοιδορία) ἔργου, ἀλλὰ προσώπου μειώσεις, πιθανῶς, ἢ δυσφημίαις ἐπαγγελματικῆς λ π — καὶ τότε ἔχει θέσιν (καὶ πάλιν ἴσως) ὁ σχετικὸς νόμος

Ἐδῶ δέν ἔχει οὐδὲ φρονῶ.

Καὶ διὰ ταῦτα, κύριε Πταισματοδίδκα, ζητῶ εὐκρινῶς, ὅπως μὲ ἀπαλλάξῃ τῆς «κατηγορίας» πύτης, ἀπαλλάσσοντες καὶ τὴν τόσον βεβαρημένην Δικαιοσύνην μας ἀπὸ τοιαύτας πενιχρότητας καὶ ἀσημαντολογίας περὶ λέξεως — ὅταν βῶ ἐδῶ ἡ δίκαια οὐσία — ὅπου ἐμπλέκει, ὡς μὴ ἔδει, ἢ ἄλλὰ σκοποῦσα μήνυσις τοῦ Π Σινόπουλου τούτου

Μάρτυρας προτείνω τοὺς κυρίους *Ἡρακλῆ Ν' Αποστολίδην, Φαῖδωνα Βεγλερῆν, Φαῖδρον Μπαρλάν, Βασίλειον Παππῆν*, εἰσαγγελέα πλημμελειοδικῶν, *Πάριον Τακόπουλον, Θανάσην Φωτιάδην*, ἐπιφυλασσόμενος νὰ προτείνω καὶ ἄλλους.

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

84 αὐτοπρόσφερτοι ὕμνητές, ἀρθρογράφοι, ἀλληλογράφει κ.ἄ.

Κώστας Ἀβραμόπουλος
ΑΛΚΗΣ ΑΓΓΕΛΟΓΛΟΥ
Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ-ΝΟΒΑΣ
ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΑΛΕΤΑΣ
ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΒΕΑΚΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ
Χαράλαμπος Γιερός
Φῶτος Γιοφύλλης
ΜΑΝΟΛΗΣ ΓΛΕΖΟΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ
Ἀπόστολος Δασκαλάκης
Φοῖβος Δέλφης
Ἰάσων Δεπούντης
Νάσος Δετζιώρτζης
ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ
Γεώργιος Ζώρας
Φρίξος Ἡλιάδης
ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Γ. Καλαματιανός
Εἰρήνη Καλκάνη
Γιῶργος Κάρτερ
Νῆκος Κατηφόρης
Π. ΚΟΚΚΑΣ
Διονύσιος Κόκκινος
ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ
Ἀλέκος Κοντόπουλος
Βασίλης Κούλης
Χρῆστος Κουλούρης
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΜΑΝΤΟΣ
Ἀντωνία Κουτούπη
Παῦλος Κριναῖος
Bruno Lavanighi
ΠΑΝΑΓΗΣ ΛΕΚΑΤΣΑΣ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ
Σπύρος Μαρινάτος
Σοφία Μανροειδή-Παπαδάκη
ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ
Φάνης Μιχαλόπουλος
Τάκης Μουζενίδης

ΕΝΑΝ ΜΕΖΕ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ, προτοῦ μποῦμε διεξοδικώτερα στὰ ὀνόματα, με τὰ κείμενα καὶ τὰ θαυμαστά ἔργα τοῦ καθενός: Γιατί χαίρεται ὁ κόσμος καὶ χαμογελάει, πατέρα; (Ἕμνος στὴν Τετάρτη Αὐγούστου, τοῦ Τίμου Μωραϊτίνη) Μὰ γιατί Πα-τέ-ρα!.. Πα-τέ-ρα!.. βούιζε τὸ Στάδιο ἀπὸ τὴ μυριόστομη κραυγὴ [] τῆς ΕΟΝ! («Νεολαία» — ἐφεξῆς: Ν — 4 5-40, 988α)!.. Sic transit gloria mundi... Μὰ τὴν ὕμνοῦσε — καὶ με τί σάλια, τί δάκρυα! — Ο ΑΛΚΗΣ ΑΓΓΕΛΟΓΛΟΥ, «σπουδαῖος λογοτέχνης» μας ὑποτίθεται (κατὰ τὸν Σαπίνη, πὺ βράβευσαν προχτὲς τὰ πανάθλια «Κρατικά» μας «Βραβεῖα»!), καὶ «ἀκραρινὴς δημοκράτης», τὶς προάλλες, με ἄρθρα στὴν «ὑπερδημοκρατικώτατη» Ἐλευθερία τοῦ Κόκκα μας (ὅταν ἔγλειφε τὸν Παπατζί)! Ἀπολαῦστε, λοιπόν, τὸν ὕμνο του στὸν ξεκαρδιστικὸ ἐκεῖνο ντόπιο Φασισμό μας! Τίτλος: Μιὰ ματιὰ στὰ Δελτία (Ἦταν εἰδικὸς διαφωτιστής, ὁ φίλος!) Καὶ τὸ ἐμετικὸ κείμενο (Ν, 17-6 39, 1191): Ἐχω μπροστά μου καὶ σκαλίζω τὰ δελτία κινήσεως τῶν Ἐπαρχιῶν, πὺ μᾶς ἤρθανε στὴν Κεντρικὴ Διοίκηση τὶς τελευταῖες ἡμέρες. Εἶναι ἓνας πελώριος στίβος χαρτιά, καὶ καθὼς τὰ ξεφυλλίζω ἓνα-ἓνα, ἀκούω νὰ θροῖ ἀνάμεσα στὰ φύλλα τους ἓνα τραγούδι μυστικὸ, πὺ ἔρχεται ἀπὸ μακριά, γεμάτο ἀγάπη καὶ εὐγένεια Μέσα ἀπὸ τὸν ὄγκο τῶν χαρτιῶν ἀναπηδᾷ μιὰ δουλειὰ γεμάτη χυμὸ κ' ἐλληνικότητα, γαλάζια πέρα ὡς πέρα, πὺ μυρίζει ἀνοξιάντικη πνοὴ καὶ

ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

στὰ ἔντυπά της : «Νεολαία», τῆς Ε.Ο.Ν., καὶ «Νέον Κράτος»!

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΡΙΤΑ ΜΠΟΥΜΗ-ΠΑΠΠΑ
Χ. Μπονσμπουρέλης
Νίκος Μποχλόγυρος
ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ
Τῆμος Μωραιτίνης
Μελῆς Νικολαΐδης
Μ. Νικολινάκος
Ι. Νταϊφάς
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
Ι. Ξηροτόρης
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀδαμάντιος Παπαδήμας
ΕΥ. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ
ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΠΑΣ
Κλέων Παράσχος
Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου
Μάνος Πανλίδης
ΣΑΚΗΣ ΠΕΠΟΝΗΣ
Filippo-Maria Pontani

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ
Ἐλ[ένη] Σαμ[ίου]
Δημήτρης Σιατόπουλος
Γιάννης Σίδερης
ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ
Πι Σινόπουλος
Μανόλης Σκουλούδης
ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ
Πέτρος Στυλίου
Ἀγγελος Τανάγρας
Ἀθηνᾶ Ταρσούλη
ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ
Χαράλαμπος Γ. Τσαρούχης
Νικόλαος Τωμαδάκης
Γεώργιος Φουσάρας
Εὐάγγελος Φωτιάδης
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ
Λ. Χρηστάκης
Μηνᾶς Χρηστίδης
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΘΑΣ

παρθενική τρυφερότητα. Τὰ ξεφυλλίζω ἕνα-ἕνα μὲ μιὰ συγκινητική εὐχαρίστηση. Ἐχουν ἔρθει ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές τῆς Ἑλλάδος, πάνω ἀπ' τὴν Μακεδονία καὶ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, ἀπὸ τὴν Θεσσαλία καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἦρθαν πέρα ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ μυρίζουν θάλασσα. «— Κάμαμε τόσα πολλὰ πράματα», γράφουν, «καὶ δημοσιεύσατε στὴ Νεολαία τόσα λίγα!» Αὐτὴ τὴ φρασσοῦλα τὴ συναντῶ στερεότυπα στὰ πιὸ πολλά, εἶναι ὁ ἀγώνας νὰ ἐκφραστοῦν, νὰ φανοῦν πὼς δὲν ὑστέρησαν ἀπὸ καμμίαν ἐπαρχίαν σὲ τίποτα, πὼς κρατοῦν περὶ φανα καὶ εὐγενικά τὴ σημαία μὲ τὸ διπλοπέλεκυν καὶ τραγουδοῦν ψηλόφωνα τὸ τραγούδι τοῦ καθαρμοῦ. Τοὺς ἀπαντῶ, λοιπόν, γιὰ νὰ μὴ φαντάζονται πὼς δὲν τοὺς προσέχομε ἢ δὲν τοὺς ἀγαποῦμε ὅσο ἀξίζουν, πὼς ἡ «Νεολαία» εἶναι μία καὶ αὐτοὶ πολλοί, παραπολλοὶ καὶ ὁλοένα ἀβγατίζουν περισσότερο! Μαζὶ μὲ τὰ δελτία, ἀκολουθοῦν καὶ οἱ φωτογραφίες [Sic! Ὁ ἀγράμματος!] Μικρὲς καὶ μεγάλες, λαμποκοποῦν μὲ μιὰ παράξενη ἀνταύγεια, σὰν νὰ φωτίζονται ἀπὸ ἕναν ἀσημένιο ἥλιο, καὶ ὅλες διηγοῦνται ἕνα μικροῦτσι-κο μέρος, ἀπὸ μιὰ μεγάλην ἱστορίαν. Ἐδῶ μιὰ ἀτέλειωτη σειρὰ Σκαπανάκια, ἔχουν παραταχθῇ σὲ μιὰν εὐρύχωρη πλατεία καὶ γύρω-γύρω ἀνθίζουν ἀκακίες καὶ αἰλιανοί. [!!] Ἡ φωτογραφοῦλα [Sic!] εἶναι μικρὴ καὶ ἀπὸ μακρὸν φαίνονται αὐτὰ τὰ παιδιὰ σὰ γαλάζια τόπια [!!] Στ' ἀντικρυνὰ σκαλοπάτια εἶναι μαζεμένος πολὺς κόσμος πού,

καθὼς φαίνεται, χειροκροτεῖ ἐνθουσιασμένος καὶ χαίρεται [μὰ καί... χαμογελάει, πατέρα!...] Παίρνω μιὰν ἄλλη. Αὐτὴ δείχνει ἓνα ἐξοχικὸ τοπίο φαλακρό, μιὰ πλατωσιὰ χωρὶς δένδρα. Ἐκεῖ εἶναι ἀρκετὰ παιδιὰ ποὺ βαστοῦν τσάπες καὶ φτυάρια, τὸ δίχως ἄλλο ἦρθαν νὰ φυτέψουν δεντράκια, μιὰ ποὺ δὲν εἶχαν σχολεῖο Ἐπειτα μιὰ σειρὰ Φαλαγγίτισσες, ποὺ χαμογελοῦν μ' ἓνα ἀνοιξιὰτικο χαμόγελο, μιὰ σειρὰ ἀρχαῖες Καρνάτιδες, ποὺ ἐξωντάνεψαν ἀναπάντεχα κάτω στὸ νησί τῆς Σαπφοῦς, καὶ περπατοῦν στὸ μακρὸς τῆς προκυμαίας, πλάι στὴ θάλασσα ποὺ γαληνεύει, ζωηρὲς καὶ εὐτυχισμένες. Πηγαίνουν ἀνάμεσα στὸ πλῆθος μὲ τὸν ἦχο τῆς μουσικῆς ποὺ ἀποτελεῖται καὶ αὐτῇ, καθὼς δείχνει ἢ φωτογραφία, ἀπὸ Φαλαγγίτισσες [Ἡ μουσικὴ ἀποτελεῖται, καθὼς δείχνει ἢ... φωτογραφία - ἀπὸ τί «ἀποτελεῖται» ἢ μουσικῇ; Ἀπὸ... Φαλαγγίτισσες, φίλοι! (Κι αὐτὸς ὁ ἀρτζιμπούρτζης εἶναι «λαμπρὸς στυλίστας μας», κατὰ τὸν ἐπίσημο αἰσθητικοκριτικὸ τοῦ ΓΕΣ μας κ. Ταχίνη!.. Βρὲ ξύλο ποὺ σᾶς χρειάζεται! Καὶ προχωροῦμε:] Δὲν ἀκούγεται τίποτα, ὅμως αὐτὸ ποὺ παίζουν εἶναι ἓνα τραγούδι ἐλληνικὸ καὶ γοργόφτερο, δὲν ὑπάρχει δὲ καμμιὰ ἀμφιβολία Μιὰ ἄλλη δείχνει πάλι κάτι φτωχόσπιτα, σὲ μιὰ μακρυσμένη ἐπαρχιακὴ συνοικία καὶ κάμποσες νέες κοπέλλες προσφέρουν σὲ φτωχοντυμένες κυροῦλες μεγάλα κουτιά. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ δῇ κανένας τὴ λεζάντα, εἶναι δίχως ἄλλο Φαλαγγίτισσες καὶ προσφέρουν δῶρα, ποὺ μάζεψαν μόνες τους, στὴ μικρὴ φτωχογειτονιά Κι ἀκολουθεῖ ἀκόμα ἓνας στίβος [Ἀλλὰ στίβος, ἀγράμματε, δὲν σημαίνει «στοῖβα»!] σεβαστὸς καὶ ἀτέλειωτος, φωτογραφιοῦλες σ' ὅλα τὰ σχέδια, καὶ ὅλες ἔχουν νὰ μᾶς διηγηθοῦν μιὰν ἱστορία, ἓνα ἐπεισόδιο ἀβρὸ καὶ συγκινητικὸ καὶ τρυφερώτατο. Καὶ παντοῦ ἓνα φῶς χρυσὸ καὶ γαλάζιο, κ' ἓνα ἀνοιξιὰτικο ἄρωμα, καὶ ἓνα τραγούδι τραγουδημένο ἀπὸ χίλια ἀηδόνια Πόση ζωὴ λοιπὸν καὶ πόσο κέφι καὶ πόση πίστις! Ἐνας ποταμὸς ποὺ τρέχει ὀρμητικὰ καὶ συνεπαίρνει τὰ πάντα στὸ δρόμο του, κ' ἔχει μέσα στὴν πελώρια κοίτη του ἀντὶ γιὰ νερό, ἓνα κρασί ἀφρισμένο καὶ πιπερῶτο σὰν καμπανίτης. Σᾶς χαίρουνται μέσα ἀπ' τὴν καρδιά μου, Ἑλληνόπουλα κ' Ἑλληνοπούλες, ποὺ μὲ τὰ ἀβρά σας χερὰκια προετοιμάζετε τὸ τεράστιο ἔργο ποὺ ἀνθίζει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη σὰν ἓνας ὑπερούσιος κάλυκας. Νὰ ἦταν βολετὸ νὰ ἔρθω νὰ σᾶς ἀνταμώσω ἐκεῖ στὶς γωνιές σας ὁλους καὶ νὰ σᾶς σφίξω τρυφερὰ τὸ χέρι σας! Ἐσᾶς λοιπὸν συλλογίζομαι καθὼς ξεφυλλίζω τὰ δελτία ποὺ ἐστείλατε τίς τελευταῖες ἡμέρες καὶ μάρτυς μὲν ὁ Θεός, εἰμαι συγκινημένος ὥς τὰ δάκρυα [Γιὰ σκέψου!...] — Ἀλλ' ἀπολαῦστε ΣΑΚΗΝ ΠΕΠΟΝΗΝ (ἦ: π ο ὤ σὲ πεπονῆν καὶ π ο ὤ σὲ σφάζειν, τώρα, μέγα «δημοκράτη» μας τῆς ἀναξιοκρατίας τῶν μασκαράδων καὶ τῶν παπατζήδων, ποὺ διηύθυνες καὶ τὸ πεπονόφωνό τους, «ἐπαξιώτατα»!) Καί, πρῶτα-πρῶτα, νὰ μὲ τί ἐπαίνους στολίζει τὸν «κανακάρη» συνεργάτη της Πεπονᾶκο ἢ στήλη Ἀλληλογραφίας τῆς τεταρταυγουστιανῆς Νεολαίας (4-1-41, 3ῃ σελίδα ἐξωφύλου, β' - γ'): ...Ἐμπνευσμένο, ἐνθουσιῶδες, γραμμένο προσεκτικὰ καὶ τακτικά. Σὲ συγχαίρομε καὶ σὲ καμαρώνομε — [Οἱ τεταρταυγουστιανοὶ φ α σ ῖ σ τ ε ς σὲ καμαρώνουν, «ὕπερδημοκράτη» μας τοῦ Παπατζῆ! (Μὴν τοὺς βασκαθῆς!).] — γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἐξέλιξή σου — [Σὲ ξέραν ἀπὸ παλιὰ λοιπόν!...] — γιὰ τὴν ὁποία οὐδέποτε ἀμφιβάλλαμε! [Οὐτ' ἐμεῖς γιὰ τὸ παρελθόν σου, Πεπονᾶκο!...] Ὑπῆρξες πάντοτε φιλομαθής, προσεκτικὸς καὶ μελετηρὸς [Ναί! Πάντοτε! Τὸ εἶδαμε!] Ἰδού ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ πεζογράφημά σου «Ἀκρόπολις» [ἄξιον νὰ μετεδίδετο καὶ ἀπὸ τὸ πεπονόφωνόν σου, ποὺ ἀπὸ μετριοφροσύνη ὅμως — ἀσυγχώρητε! — δὲν μετέδωσες!]: «Βράχε ἱερέ, βράχε περηφανε, ποὺ ὑψώνεσαι ὁλόρθος καὶ ἀκλόνητος μες στοὺς αἰῶνες, βράχε ποὺ τὰ χρόνια σὲ δοξάζουν καὶ ποὺ στο — [Ἄ, ὅσο γιὰ «προσεκτικὸς», ἄλλο τίποτε! : Που στο] — λίδι σου ἔχεις τὰ ἐρεῖπια καὶ δόξα σου τὰ γκρεμῖδια — [!! Ὅχι σιγὰ μὴ... κρεμμύδια!...] — ποὺ σὲ στολίζουν, βράχε ποὺ κάθε κομμάτι σου καὶ μιὰ δόξα, κάθε θεωρία σου καὶ μιὰ ἱστορία, εἶσαι μες στοὺς ἀθάνατους ὁ ἀθάνατος, καὶ ἂν δὲν εἶσαι θεός, εἶσαι καὶ ἀπ' τοὺς θεοὺς πῶς μεγάλος γιατί εἶσαι αἰώνιος, καὶ ὅσο τὰ χρόνια περνοῦν, ἀντὶ νὰ σὲ ξεθωριάζουν, ἀκόμα καὶ πῶς ἐνδοξο σὲ κάνουν καὶ πῶς ἀθάνατο. Σὰν σ' ἀντικρύσω, οἱ αἰῶνες ζωντανεύουν μπροστά μου καὶ βλέπω ἥρωες, καὶ βλέπω σοφούς, καὶ βλέπω. . [Καὶ θὰ δῆτε κ' ἐσεῖς συνέχεια τὸ '67 μὲ τίς «ὕγεῖς» σας!]

SINE NOBILITATIS

Φούσκωσε, λοιπόν, ὁ κύριος Σεφέρης, τόσο πολὺ ἀλήθεια μὲ τὸ νόμπελ, πού πάει νὰ σκάσει; (Γράφουμε, φίλοι, μὲ βαθύτατο αἶσθημα ἀηδίας..) Πράγματι φούσκωσε τόσο - κ' ἔγινε ἄλλο τόσο μπαρούτι, γιατί τοῦ γράψαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος μας, πὼς ὑπῆρξε κι ὁ πρέσβυς-συνεργὸς κι ὁ ποιητῆς-ἀπολογητῆς τῆς Κυπριακῆς ἐγκαταλείψεως!.. Μπαρούτι, τοῦ ροκὸς πού λέτε, ὁ κύριος Σεφέρης! Καὶ ξέπεσε ὁ «ὑψηλοτάτος» σας — ὁ (35 χρόνια) δῆθεν «ὑπεράνω»! — πρῶτῃ φορὰ ὡς τὸ σπυμεῖο τὸ χαμηλότατο, ὅπου ἡ στάθμῃ γράφει: *Πισινόπουλος!* (᾿Αλλωστε, φιλαράκοι εἶναι. Καὶ τὸν γλείφει ἐπιμελῶς ὁ κόλακας!) Δηλαδή: Μήνυση ὁ Πισινόπουλος, γιατί τὸν θεωροῦμε τρίτης τάξεως «ποιητῆ» — ἀλλὰ μὲ τὸ πρόσχημα, ὁ κακομοίρης, ὅτι τὸν εἴπαμε ὅπως λέγεται: *Πισινόπουλο!* — καὶ μήνυση ἀπειλεῖ (μὲ δικηγόρους κι αὐτός, μ' ἐξώδικες προσκλήσεις κ' ἐλόγου του) ὁ «μεγαλώτατος» νομπελίστας σας, ἂν ἐξακολουθήσουμε, λέει, νὰ τὸν ἀνθολογοῦμε!.. «Ὅ,τι ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος Καραγάτσης, δηλαδή!.. (Θυμᾶστε πὼς ἔχασε τὴ δίκη, τὸ '52;) Θαυμᾶστε ἤθη «πνευματικῶν ἀνθρώπων» (καὶ «κορυφαίων» τάχα) καὶ ξερᾶστε μαζί μας, φίλοι, χριστουγεννιάτικα!.. Ξερᾶστε μὲ τὰ καμώματά τους, τὰ σουσούδικα, ὅταν ἔχασαν τὴν «ψυχραιμία» τοῦ «ὑψηλοτάτου»!..

Ἄ, κύριε Σεφέρη μου, τί πάθημα καὶ τοῦτο! Καὶ πόσο φοβερά δικαιώνετε λοιπὸν τὸν Πισινόπουλο εἰς βάρος μας! Ἐκεῖ πού ἐμεῖς τὸν τύπταμε, τὸν ἔρμο, γιατί τολμοῦσε νὰ παρασταίῃ τὸν ἰσο-Σεφέρη, δείξατε σεῖς μονάχος σας... ἰσο-Πισινόπουλος! Στὸ λόγο τῆς τιμῆς μου, κύριε ἰσο-Πισινόπουλε, ἐκτιμῶ πιά, σὰν συμπεριφορά, τὸν ἀπλὸ Πισινόπουλο πᾶν ἀπὸ σᾶς! Αὐτὸς ἔκανε γιὰ τ' ὄνομά του μόνο μιὰ μήνυση· ἀλλὰ στὸ βαθμὸ ἀντιπνευματικότητος τὸ δικό σας, νὰ ἐκδικηθῇ γιὰ κρίσεις μὲ ἀπόπειρα δεσμεύσεως κρίσεων πού τὸν τιμοῦν (μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ) - ἔ, ὡς ἐκεῖ δὲν ἔφτασε! Φυσικά, κύριε Σεφέρη, ἂν ψάξετε τίς σόλες τῶν παλιῶν μας παπουτσιῶν, θὰ βρῆτε ἀποκάτω γραμμένες τίς μασκαρέικες ἀπειλές σας καὶ τίς ἐντελῶς ἀβάσιμες (κατὰ πάντα νόμον) «ἀπαγορεύσεις» σας! Οἱ κρίσεις, ἀντιελευθερώτατε «ποιητὰ» τῆς Κυπριακῆς ἐγκαταλείψεως καὶ κοινὲ ἀντιγραφεία μας τοῦ ᾿Ελιοτ, δὲν ὑπάρχει τρόπος ν' «ἀπαγορευθοῦν» (ὅσο, τοῦλάχιστον, δέ θάχετε πούλησει κ' ἐμᾶς, στὴν ὅποια δικτατορία κι ἀνελευθερία, κάποιον σὰν καὶ τοιλόγου σας)! Οὔτε οἱ κρίσεις, οὔτε τὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ ὑπὲρ τῶν πολλῶν, μποροῦν, ἀντιπνευματικώτατε κύριε Σεφέρη, ν' «ἀπαγορευθοῦν»! Ἡ ᾿Ανθολογία εἶναι κρίσις καὶ ἀγαθὸ μορφωτικὸ τῶν πολλῶν. Ὅσο καὶ καθ' ὅ,τι πράγματι ἀξιζατε, ἀνθολογηθήκατε· καὶ δὲν σᾶς ἐρωτήσαμε, γιατί τὸ «δικαίωμα» μᾶς τὸ ἐπιβάλλει χρὸς τὸ Πνεῦμα, κι ὁ Νόμος τὸ κατοχυρώνει! Ὅσο καὶ καθ' ὅ,τι καὶ αὔριο κρίνομε πὼς ἀξιζετε, θ' ἀνθολογηθῆτε - καὶ πηδῆξετε στὸν οὐρανό!.. Πηδῆξετε στὸν οὐρανό, πᾶτε στοὺς δικηγόρους, πέστε στὸν πρῶτο βόθρο, κάντε ὅ,τι θέλετε - ἀλλὰ ξερετέ το: Δὲν ὑπάρχει, δέ βρέθηκε τρόπος καὶ δύναμη ἀκόμα στὸν Τόπο μας νὰ στομῶσῃ τὴν κρίση καὶ τὴ γνώμη ᾿Αποστολίδηδων!

Δοῦλοι βδελυρῶν προσωπικῶν παθῶν! Βάτραχοι πού φουσκῶσατε, ἀνήμποροι νὰ δεχθῆτε τὴν τίμια κρίση! Ἐκβιαστὲς φαρισαῖοι, πού γιὰ δυὸ καλὰ στιχάκια — «ἄν» κι αὐτὰ — θαρρεῖτε πὼς θὰ ἐκβιάσετε ἀνοχὴ γιὰ ὅ,τι ἀναξιώτατό σας!..

Σᾶς βεβαιώνουμε, φίλοι, πὼς ὅλα τὰ φλούδια τοῦ κόσμου νὰ πέσουν ἀπάνω γιὰ νὰ φράξουν τὸ δρόμο τῆς, ἡ Κρίση μας, ἡ Γνώμη μας, ἡ Ἐπιλογὴ γιὰ χάρη σας τοῦ Καλοῦ — δηλαδή: *Τὰ Νέα Ἑλληνικά* κ' ἡ ᾿Ανθολογία — θὰ πλέουν, ἔστω κι ἂν οἱ ἐκβολές τοῦ Κηφισοῦ καταπλημμυρίσουν τὸν Τόπο!

Μὰ εἶδατε ἀρώματα;.. Μυρίστε, μυρίστε «νομπελισσιμώτατους» - τελείως *sine nobilitatis* πιά, γαϊδουρινώτατα!.. Ἀλλὰ διαβάστε, διαβάστε γρήγορα, στίς σελίδες μας 922-8, τί τρανὲς κλοπὲς ἀπ' τὸν ᾿Ελιοτ, τί ἀνευθυνότητες, ὁ «νομπελισσιμώτατος» σας! [Καὶ θὰ συνεχίσουμε - μὴν ἐλπίζη! Καὶ δέ θὰ πάψουμε, παρὰ ὅταν τελειώσουν ὅλοι οἱ κλεμμένοι στίχοι κ' «ἐμπνεύσεις» του! Σᾶς ὑποσχόμεθα, ὡς τοῦ χρόνου τέτοιον καιρὸ νὰ μὴ μένη ἡ χ ν ο ς τοῦ θρασύτατου θρύλου Σεφέρης!.. Θὰ δῆτε!..]

ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΔΟ

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΑ ΤΟΣΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΑΡΙΣΤΕΡΟΥΡΓΗΜΑΤΑ πού μᾶς πνίγουν τὰ τελευταῖα χρόνια — μουμιακὲς ταινίες τρομερὲς κ' Ἰβανικές, μὲ σουνδικὲς «ψυχώσεις» καὶ μετεμψυχώσεις φιλοσοφολογιῶν, κολλαζμένες κ' ἐφτασφραγισμένες μαζί, μ' ἀδαιμόνιστους τῆς 11ης ὥρας τοῦ γαλλικοῦ μεσήλικος θαύματος Jean Luc Godard κ.λ. — ἀνάμεσα σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ σημεῖα καὶ τερατάκια τοῦ χαμένου καιροῦ μας, μπρὸς στὰ ὁποῖα μένει μὲ στόμα, μάτια, χέρια καὶ πόδια δλάνοιχτα ἡ ἀπανταχοῦ ἐλιτεία, καὶ γιὰ λόγους «προόδου» καὶ γιὰ λόγους συρμοῦ — πού εἶναι, ἄλλωστε, ἡ μίνι-φούστα πάσης «προόδου» — ἀνάμεσα σ' ὅλ' αὐτὰ καὶ ὁ Ὁθέλλος, τοῦ Σαίξπηρ: Μαῦρος, δλόμανρος, ἀλλὰ καὶ γνήσιος καὶ ὠραῖος σὰν ἔβενος!

Οἱ ἐπαναστάσεις στὴν Τέχνη, γιὰ νάν' ἐπαναστάσεις, δέν χρειάζονται νέο κύμα ἀλλὰ νέο αἶμα: Δημιουργοὺς-παιδιά, πού νάχουν δέκτες-παιδιά! Φυσικότητα, ἢ ἂν θέλετε καὶ ἀφυσικότητα, ἀλλὰ παιδιῶν! Καὶ γέλοιο καὶ κλάμμα παιδιῶν! Τ' ἄλλα — ὅπως δέν θάλεγε ὁ Σαίξπηρ — δέν εἶναι σιωπή, παρὰ θόρυβος. Καὶ τί θόρυβος! Σχολικός! Κι ὄχι παιδιῶν, μὰ καθηγητῶν!

Ὁ δημιουργὸς ψάχνει τὸ ἄλλο, ἢ αὐτὸ πού τοῦ μοιάζει ἄλλο — καὶ δέν μπορεί νὰ κἀν καὶ ἄλλιως. Γιατὶ ἀκόμα καὶ ἂν ἡ οὐσία εἶναι μία, τὰ μάτια δέν εἶναι δύο, ἀλλ' ἄπειρα. Κι αὐτὰ τὰ ἄπειρα μᾶς βγάζουν ἀπ' τὴν ἀπειρία μας καὶ τὴν «πολιτισμένη» ἀναπηρία μας, καὶ μᾶς βοηθοῦν νὰ ζοῦμε, δηλαδὴ ν' ἀνακαλύπτουμε — ὄχι νὰ καλύπτουμε, νὰ θάβουμε τὴ ζωή!.. Κ' ὑπάρχουν δημιουργοὶ πού μᾶς χαρίζουν τὰ «μάτια τους» γιὰ πάντα, καὶ μᾶς βοηθοῦν νὰ βλέπουμε αἰώνια — πάντα νέα — τὸν «παλιό» καὶ τὸν «καινούργιο» ἑαυτό μας. Κι ἄλλοι, πού μᾶς τὰ «χαρίζουν» μὲν καὶ αὐτοί, μὲ τὶς ἴδιες «εὐγενικὲς προθέσεις» — καὶ μάλιστα: πῶς «ἀπλόχερα» — μὰ νὰ πού ἑμεῖς (θὰ φταίμε, φαίνεται) γιὰ χίλιους κ' ἑνα λόγους (ὁ ἕνας ἀρκεῖ!..) τὰ κρατοῦμε λίγο γιὰ «μάτια μας», ἢ καὶ καθόλου: δέν ταιριάζουν διόλου στὰ φυσικά μας! Εἶν' οἱ τεχνίτες, πού ἐνῶ πράγματι ἀναγνωρίζουμε τὴν ποιότητά τους, σὰ σφραγίδα σ' ὅ,τι ἐπλάσαν, ὅλο ὅμως ὅ,τι «ἐπλάσαν» δέν ζῇ, οὔτε στιγμὴ, σὰν πλάση αὐτόνομη, μόνο του, δίχως τὸ «εἰδικό» ἐκεῖνο «ἐνδιαφέρον μας» — ὄχι πὰ φυσικῶν δεκτῶν, ἀλλ' ἐξειδικευμένων ἐρασιτεχνῶν — γιὰ τὸν «δημιουργό» τους, πού παρ' ὀλίγον ἐπλάθε Κόσμος (μὰ δέν ἐπλάσε) μὲς ἀπ' ὅ,τι ἀπεπειράθη!.. Εἶναι ἡ «περίπτωση» ἀκριβῶς τοῦ Ἀϊζενστάιν μὲ τὸ *Ποτέμκιν* του, πού μπορεί «πρῶτος» στὸν κινηματογράφο νὰ «κίνησε τόσα πλήθη καὶ τόσα πλοῖα» — ἀλλ' ὄχι ὅμως καὶ «τόσα», γιατί εἶναι τὰ ἴδια καὶ ξανά τὰ ἴδια, ξαναπαρμένα! — ἢ: «πρῶτος» νὰ «ἐξεμεταλλεύθη» τὸ Λαὸ — ἂν καὶ εἶναι ὁ ἀπὸ τὸ Κόμμα νοούμενος «Λαὸς» αὐτός, ὁ τόσο «τῆς γραμμῆς», σὲ ὅλα του! — ἢ: «πρῶτος» νὰ μᾶς «ἀπῆλλαξε ἀπ' τὸν ψευτορομαντισμό» — ἂν καὶ δέν τὸ πιστεύουμε αὐτοὶ πού τὸ λένε, χάσκουν ἀκόμα, τόσα χρόνια, μπρὸς στοὺς πιὸ ἀπερίγραπτους καὶ ὑπεργλυκερώτους ψευτορομαντισμοὺς τόσων καὶ τόσων φίλμς τῆς (κρυφῆς ἢ φανερῆς) «ἰδεολογικῆς» τους «παρίδης» καὶ τῆς ἐκάστοτε «γραμμῆς» τῆς! — ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς δώση τί λοιπόν, μ' ὅλ' αὐτά, ὁ τόσο θρυλούμενος «δημιουργὸς τοῦ *Ποτέμκιν*», Τίποτα πέρα ἀπὸ μιὰ πολὺ παιδαριώδη κατήχηση γιὰ ἐκκολαπτόμενους «συντρόφους» ἢ κλοῦβιους συνοδοιπόρους!..¹ Τὸ γελοῖο, μ' ὅποιον τρόπο νὰ δοθῇ, γελοῖο μένει. Κι ἂν μάλιστα ὁ

1 Τέσσερα ἄσπρα τοῦ ἔβαξε ἡ κινηματογραφικὴ λίστα τῆς Μεσημβρινῆς, ἐπὶ ἐβδομάδες, αὐτοῦ τοῦ *Ποτέμκιν* Καὶ μόνο ὕμνους τῶν φαρισαίων «κινηματογραφικῶν κριτικῶν» μας δια-

«τρόπος» εἶναι κι ἀνεκτός, τότε ἡ γελοία ταινία εἶν' ἀκόμα πιό βαρετή, γιατί δέ βγαζει κᾶν τὸ «σωτήριο» γέλοιο, ποὺ μᾶς προσφέρουν οἱ βουτηγμένοι στὴν μπριγιαντίνη Ροδόλφου Βαλεντίνοι, ἢ κ' οἱ σημερινὲς ἐλληνικὲς ἀτιμο-κοινωνικὲς ταινίες! Θέλετε *παλιό*, κύριοι; Δόστε Σαρλώ, λοιπόν, καὶ Χοντρό-Λιγνό, τὸ πολὺ, στὰ μικρά καὶ μεγάλα «παιδιά» τοῦ Καιροῦ μας ποὺ ἔχει καιρὸ γιὰ χάσιμο — μὰ ἔχει; — κι ἀφήστε τὶς *ἀγκαρμπες* προσπάθειές σας «νὰ ξαναζήση», δῆθεν, ἢ «θεία Ἰκρέτα», ἢ νὰ ἡδονιστῇ τὸ κοινὸ μ' ἐξτάζια πάλι τεντώματα καὶ ποθοπλαντάγματα βιαζομένης Χέντιν Λαμάρ, τῆς βρύσης σταζούσης!.. Γιατὶ καὶ τὸ γέλοιο ἂν βρίσκετε «κατώτερό σας», πάλι στὸ Σαρλώ θὰ πέσετε, γιὰ κλάμα βαθυῦ, ἀληθινό, προφητικώτατο στοῦς τρομεροὺς ἐκείνους *Μοντέρνους Καιροὺς* του! (Ἀλλὰ πῶς λοιπὸν δέ βλέπουμε τέτοιο ποίημα διόλου παιζόμενο καὶ μνημονευόμενο ἀπ' τοὺς προωθημένους «κινηματογραφικοὺς κριτικούς» μας, ποὺ θέλουν, τάχα, ν' «ἀξιοποιήσουν» — ὄψιμα — τὸ τόσο *λίγο ἐκτιμηθὲν* στὸ παρελθὸν «παρελθόν», ... Μήπως, ἀλήθεια, γιατί οἱ *Μοντέρνοι* ἐκεῖνοι *Καιροὶ* ἀ ν α ρ χ ί ζ α ν, ἐνῶ τοῦτοι... μόνο «κουκουρίζουν», ἀφόρητα καὶ μισαλλόδοξα ;..)

ΟΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΜΑΣ ἔχουν πάθει μανία «τεχνικῆς» καταδιώξεως. Τὰ «γκρὸ πλάν», τὰ «πάννινγκ», τὰ «ἄνγκλ σόιτς», τὰ «φλάς μπᾶκ» καὶ τὰ «ζούμ», τοὺς μεθοῦν περισσότερο ἀπ' ὅσο τό... *φαινόμενο* *Μαστοράκης* ἐκεῖνα τὰ «σιρκουί» καὶ τὰ «τετακὲ» ὅλων τῶν κακῶν ὁδηγῶν ποὺ λέγονται: «ἀγωνισταί μας»!.. Εἶναι σὰ νὰ μᾶς λέγε: «Κοιτᾶτε πόσο ὠραῖα τυλίξανε αὐτὴ τὴ μουμία!» Καὶ μαζί: «Πόσα ξέρω ἐγὼ ποὺ σᾶς γράφω! Πόσο μπασμένος εἶμαι στὰ μυστικά ὅσων κρίνω γιὰ χάρη σας, *ἀγεωμέτρητοι*!» Ἔτσι, μοιάζει σὰν ὁ αἰώνας μας ν' ἀνήκη, οὔτε λίγο οὔτε λιγώτερο, στοὺς «μακιγιέρ», στοὺς «μανικιουρίστ», στοὺς «πεντικιουρίστ», στοὺς «βιζαζιστ» καὶ — γιατί ὄχι; — στοὺς «βυζιστ»!.. Σ' ὅλους δηλαδὴ ποὺ μπογιατίζουν («ὑπερφυνῶς») τὸν «σοβι», τὸ «πρῶτο πλάνο», καὶ στοὺς ἄλλους, τοὺς δῆθεν «δημιουργοὺς», ποὺ τάχα «συνθέτουν» — κι αὐτοὶ (πάντα) μὲ «καταπληκτικὰ μοντάζ» («τὰ μασάει» κάτι τέτοια ὁ παντογνώστης καὶ παντοῦ τρυπώμενος «κινηματογραφικὸς κριτικός» μας: κάτι μεταξὺ «ἀπωλείας» ὁ ἴδιος γιὰ τὸν Κινηματογράφο, καὶ «βρετικιοῦ» μοναδικοῦ τῆς «νουβελβαγκικῆς» αἰσθητικῆς μας!) — ὅλα τὰ «στοιχεῖα» αὐτὰ (ἢ «λήψεις»), εἴτε κενά εἶναι, εἴτ' ἀνόητα, εἴτ' ὀ,τιδήποτε πέραν πάντως οὐσίας (ἢ ἐντεῦθεν· κι ὁπωσδήποτε: ἀνεξαρτήτως αὐτῆς). Ἀλήθεια, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Σὲ ποιὸν ἀνήκει ὁ Ἐκφυλισμός;.. Σὲ ποιὸν πρωτίστως; Στὸν Κόσμο μας; Στὴν Τέχνη μας, ἢ στοὺς τέτοιους «κριτικούς»;

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΙΧΕ ΚΙ Ο ΤΣΕΧΩΦ. Ἀλλὰ ποιὸς ἔγραψε, σὲ κριτικὴ, πάνω ἀπὸ δυὸ λόγια γι' αὐτό του τὸ ἐπίτευγμα ἢ τὸ χάρισμα; Κι ἀπὸ ποῦ κι ὡς ποῦ λοιπόν, μπορεῖ στὰ σοβαρὰ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ ἡ «κινηματογραφικὴ» δῆθεν «τεχνικὴ» — καὶ μάλιστα: διὰ γραφίδος τῶν παπαγαλιζόντων (μόνο) τοὺς ὅρους τῆς «σινεμα-κριτικῶν» μας — περισσότερο ἀπ' τὴ θεατρικὴ, ἢ τοῦ Λόγου γενικώτερα, ἢ τῆς Δημιουργίας γενικώτατα... Ἀλλ' ἀπ' τὴν οὐσίαν, ἐπιτέλους, πῶς μπορεῖ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ περισσότερο ἡ «ὀρθογραφία» τῆς ἀνουσιότητος; Αὐτὸ δὲν καταλαμβάνω — κι ὅλο πιὸ πολὺ ἀπορῶ, πόσες στῆλες καταναλίσκονται στὸν «προοδευμένο» Τύπο μας γι' αὐτήν!.. Ἀλήθεια; Τὸ κοινὸ τὰ γυρεύει ὅλ' αὐτά; ἢ κανένα κοινό, καὶ μόνο ἢ σνομπίστικη σινεμα-ξίπασμάρα τῶν ἐφημεριδογράφων κ' ἐφημεριδεκδοτῶν μας;

βάσαμε Θάνατι οἱ κλούβιοι συνοδοιπόροι προφανῶς, καὶ τὰ κατηχομένα «συντροφία», αὐτοὶ ποὺ καὶ τοὺς. ἄ[ρ]ιστερίσκους βάζουν, καὶ τοὺς ὕμνους γράφουν, σ' «ἐπιδέξια» κ' «ἐπ' ἀριστερά» μας ἐντυπα.

«Εβλεπα τὸν Ἰβάνωφ προχθές. Πρωτόλειο, ἀπ' τ' ἀτελέστερα τοῦ λαμπροῦ Τσέχωφ. Καὶ μιὰ στιγμή μόνο σκέφθηκα «πόσο γνώριζε τὸ Θέατρο». Ἀλλὰ πόσο γνώριζε, καὶ πόσο μᾶς βοήθησε νὰ γνωρίσουμε τοὺς ἀνθρώπους ὁ οὐσιαστικὸς αὐτὸς δημιουργὸς — σὰν κάθε πρᾶγματι δημιουργός — θὰ τὸ σκέπτομαι, καὶ πρέπει νὰ τὸ σκεπτόμαστε, πάντα! Κι ἄς λέμε «Ναί· μὰ μόνο τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του!» Κακά εἶν' τὰ ψέμματα. Οἱ ἐπαρχιώτες τοῦ Τσέχωφ, ἀνβγάλη κανεῖς τὰ σαμοβάρια, δὲν εἶναι καὶ τόσο διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς σημερινούς εὐρωπαίους ἐπαρχιώτες, πού ἐξακολουθοῦν νὰ ὀνειρεύονται τὴν πρωτεύουσα — ἢ, ἀνθέλετε: ἀπ' τοὺς δικούς μας πρωτευουσιάνους ἐπαρχιώτες, πού ὀνειρεύονται «λασκι-κά» τὰ «Παρίσια»! Τί κι ἀν οἱ κόμητες γίνανε βιομήχανοι, Ὁ κάτω κόσμος διασκεδάξει πάντα τὴν πλήξη του μὲ τὴ ζωὴ τοῦ πάνω, κι ὁ πάνω μὲ τοῦ πῶ πάνω!.. Βεβαίως ἀντικαταστήσανε τὴν «πλήξη» μὲ τὸ μοντέρνο «ἄγχος» — ναί, ξέρω! Δὲν ἔχουν ὄρεξη νὰ φᾶν τ' ἄβγό τους, γιατί θυμοῦνται λέει τὴ.. Χιροσίμα! Κι ὥστόσο αὐτὸ δὲν τοὺς ἐμποδίζει διόλου νὰ τρῶνε καθημέρα, μὲ τὴν ἴδια ἀνορεξία καὶ ἀπάθεια, τὸν ἀγαπητό τους *πλησίον*!.. Ὡ, φυσικὰ κι ἀπὸ ἰδεολογίες! Ὁ καθέννας μετατρέπεται σὲ *μεσσία*, ὅταν κάθεται στὴν πολυθρόνα τοῦ κουρέα του (πού παίζει, συνήθως, τὸ ρόλο τοῦ προφήτη). Ποιὸς δὲν κρύβει ἓνα Θεοδωράκη, ἓνα Καραμουρτζούνη, ἓνα Ψαθὰ ἢ ἓνα Μποντοσάκη μέσα του! Καὶ ποιὸς δὲν εἶν' ἔτοιμος ν' ἀγαπήσῃ μιὰν «ἰδανική» γυναῖκα, γιὰ μιὰν ἰδανικώτερη προῖκα!.. Καὶ σὲ τί θυσίες καὶ μοιχεῖες δὲν εἶναι ἔτοιμος νὰ ὑποβληθῇ, γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν *Ὠραία τοῦ Πέρα* τῆς «καρδιάς» του! Καὶ πόσο «ξέρει ν' ἀγαπᾷ» ἢ ἀπιστῇ *Ὠραία τοῦ Πέρα*, «ὡς ἓνα σημεῖο καὶ ὄχι παρεπέρα»!.. Ἄν ἡ ἐπαρχία τοῦ Τσέχωφ δὲν μοιάζει τὴν Ἑλλάδα πού σκότωσε ἓνα Γιαννόπουλο κ' ἓναν Καρνωτάκη, τότε ποιά μοιάζει, «Ἀλλά» — θὰ ποῦν — «πρὸς τί ὁ θεράπων μᾶς ἀθεραπεύτου νόσου,» Ναί, βέβαια!.. Πρὸς τί, . Αὐτὸ ἀκριβῶς κι ὁ Τσέχωφ! Γι' αὐτό κ' ἐκείνη ἡ μπιστολιά ξανά, τόσο «θεατρικώτατη» στὸ τέλος - τοῦ ἔργου (γιὰ τοὺς μέν), τοῦ Ὁλοῦ (γι' ἄλλους), καὶ διόλου «θεατρικῆ», μὰ μπιστολιά, ξερή!..

Νά γιατί καὶ πολὺ λίγο σκέφθηκα τὸ «παρουσίασμα» τοῦ Ἰβάνωφ ἀπ' τὸν Χόρν — πού θύμιζε ἐξίσου καί... Λορεντζάτσιο! Τί κρίμα, ἓνας ἄξιος ἡθοποιὸς νὰ χρησιμοποιῇ μόνο τὴν τεχνική του — κι αὐτὴ: μὴ ἀνανεωμένη (ἴδιες χειρονομίες, ἴδια ἀνεβοκατεβάσματα φωνῆς, ἴδια «κρυπτολυγμικά» σπασίματα ἢ νευράκια τῶν ποδιῶν) — γιὰ τὴ δημιουργία ἐνὸς ρόλου πού ἀπαιτεῖ (ἐκ προϋποθέσεως οὐσίας) ἀποφυγὴ ἐπιδείξεως οἰασθῆποτε «τεχνικῆς» (πού εἶναι ψεῦδος — καὶ προκειμένη γι' ἀλήθεια μόνο)! Ἐνῶ πόσο ἀληθινή, πόσο «μὲ καρδιά» ἡ Βέρα Ζαβιτσιάνου, πού «ἔδωσε» τὸ «ρόλο» τῆς γιατί ἔδωσε ψυχὴ ὄχι «τεχνική», στὴν ἀγάπη, ὄχι στὴν ὄψη, ἐνὸς ἔτσι τραγικοῦ κι ἀξιαγάπητου — ὄχι ὅλο «φέρεσιμο», κ' ἐπιφάνεια, ὅπως τὸν ἔδωσε ἄστοχα ὁ Χόρν — Ἰβάνωφ! (Ἀλλὰ καλὸς κι ὁ Ζώρας Τσάπελης, σὰν τρισαγαπημένος πατέρας πού «ἀγαπάει, ἀγαπάει καὶ δὲν γνωρίζει — μὰ κι ὅταν γνωρίζῃ, ἀγαπάει πάλι γι' αὐτὸ περισσότερο», σὰν ὁ *Πατέρας* ὅλων μας!)

ΠΑΡΟΜΟΙΑ σκεφτόμουν καὶ γιὰ τὰ δυὸ μονόπρακτα πού ἀνέβασε ὁ θίασος Βεργῆ. «Τεχνικά», «τεχνικώτατα», μὲ μιὰ περίτεχνη σάλτσα *μοντέρνα*, πού «ἐνθουσίασε» τὸν ὑπερπρότατι τῶν ἀμερικανῶν «κριτικῶν» Κερρ — γιατί ἴσως εἶχε βαρεθῇ νὰ περιμένῃ τὴν ἀκαρῦκευτη μακαρονάδα τοῦ Γκοντὸ — καὶ μάλιστα μὴ τεχνικά, διόλου τεχνικὰ παιζόμενα, παρὰ τὴν προσπάθεια καὶ τὸ κέφι τοῦ κ. Ἑμιρζᾶ... Καὶ μετὰ, Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ *Φαρενάιτ* τοῦ Τρυφώ! Παρὰ πού τὸ ἔργο περιεῖχε — ἢ, μᾶλλον: ἦταν, ὅλο κι ὅλο — μισὴ ἀντιτεχνικὴ ἰδέα: «Τεχνικό», «τεχνικώτατο»!.. Ναί. Πέραν ὅμως τούτου, ... Οὐδέ ν. Ἡ *Μηδέν*, ἀν θέλετε! Καὶ φοβοῦμαι, λοιπόν, πὼς τὸ ἐπόμενο «μανιφέστο» ἀρχίζει: *Τεχνικοὶ ὅλον τοῦ Κόσμου ἐνωθῆτε*!.. Τὸ ὑφίστασθε ἤδη!

ΤΡΑΓΟΙ ΚΑΙ ΠΙΘΗΚΟΙ! φωνάζει ὁ Ὀθέλλος στοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Δουκὸς τῆς Βενετίας, ἀφοῦ πρῶτα ὑπεκλίθη καὶ τοὺς εἶπε: *Καλῶς ἦλθατε στὴν Κύπρο!* «Τράγοι καὶ πίθηκοι» ἐπαναλαμβάνω κ' ἐγώ, κάπως ἄσχετα, γιατί πολλοί τε πίθηκοι, παῦροι δὲ τράγοι!

Ὁ Σαίξπηρ δὲν μᾶς ἔχει ἀπλῶς χαρίσει τὰ μάτια του, ἀλλὰ καὶ πῶς δικό μας τὸν αἰσθανόμαστε γιατί εἶναι ὁ πῶς ἀνθρώπινος ἀπ' τοὺς μεγάλους τραγικούς. Δέν ἦταν μόνο ὁ πῶς ποιητής, πού ἐλευθέρωσε τὴ ζωὴ μὲ τὸ λόγο του, ἢ ὁ πῶς ἐπιγραμματικὸς καὶ μνημειώδης, πού αἰχμυλώτισε γιὰ μᾶς, μὲ τὸ ρυθμὸ τῆς καρδιάς του, τὸ μεγαλειό καὶ τὴ μικρότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ὁ λιγότερο ἀλάνθαστος ἴσως. Ὁ «λάθη» θέλετε, μπορεῖ νὰ τοῦ βρῇ ἓνας σχολαστικὸς κριτικὸς: ἀναχρονισμούς, ἐπαναλήψεις, εὐκολοὺς χαρακτηρισμούς. Μὰ ποιὸς δίνει σημασία σὲ τέτοια, ὅταν τὸν ἀ γ α π ο ὦ ν ε ἴ ται! Γιατὶ κάθε του στίχος, κάθε του σκέψις, κάθε του λέξις εἶν' ἔ ρ ω τ α ς γ ιὰ τὴ ζ ω ῆ μ α ς - δικὸς του ἔρωτας, μὰ καὶ δικὸς μας, γιὰ πάντα δικὸς μας καὶ ποτέ «δικὸς τους»!

Ὁ Ben Johnson μίλησε ἀφ' ὕψηλῳ γιὰ τὰ «λίγα» λατινικὰ κ' ἐλληνικὰ του. Κ' οἱ κατοπινοί, ὅχι ἀπὸ ζήλεια πιά, μὰ ἀπὸ φόβο γι' αὐτὸ τὸ τόσο ἀνθρώπινο «ὑπερανθρώπινο» του, χύσαν περισσότερο μελάνι κι ἀπ' ὅσο αἶμα ὁ Σαίξπηρ στὴ σκηνή, γιὰ ν' ἀποδείξουν πῶς ὁ Σαίξπηρ, ξέρετε, δέν ἦταν ὁ .. Σαίξπηρ! Πῶς τόσες γνώσεις, τόσο αἰσθημα, τόση ποίηση, σ' ἓνα μόνο ἀνθρώπο - καὶ μάλιστα «χωρὶς δίπλωμα», . Σίγουρα λοιπὸν ὁ Μπέικον! Ὁχι ἐκεῖνος!

Ἔ τ σ ι δικὸς μας κι ὁ ἀφελὴς Ὀθέλλος! Ὁ μαῦρος παῖδαρός του, ὁ ἔτοιμος ν' ἀγκαλιάσει ἢ νὰ πνίξει ὅλο τὸν κόσμον μὲ τὰ χέρια του! Δικὸς μας ἀκόμα κι ὁ «κακὸς» Ἰάγος: τὸ «πνεῦμα τοῦ κακοῦ» - ἢ, ἂν θέλετε, πῶς σκέτα: τὸ Π ν ε ὦ μ α !.. Γιατὶ τὸ ἔργο αὐτοῦ τοῦ Σαίξπηρ εἶναι κάτι πολὺ παραπάνω ἀπὸ «τραγωδία ζηλοτυπίας», καθὼς εὐκολὰ τόχει «τοποθετήσει» ὁ κόσμος στὸ παιδικὸ ράφι τοῦ μυαλοῦ του. Φυσικὰ ὑπάρχει ἡ ζήλεια· μὰ, κυρίως, στὸν Ὀθέλλο διεξάγεται μιὰ μάχη μεταξὺ καρδιάς καὶ μυαλοῦ. Κάλιστα θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθῇ καὶ «Ἰάγος» - πράγμα ἀδύνατον ὅμως νὰ τὸ φαντασθῇ ὁ Ἕλληνας θεατὴς, πού βλέπει τὸν Ὀθέλλο τοῦ Λωρενς Ὀλίβιε, γιατί ὁ ἐδῶ ἐκμεταλλευτὴς καὶ λογοκριτὴς τῆς ταινίας ἔχει σχεδὸν ἀποκεφαλίσει τὸν Ἰάγο, ἴσως ἐπειδὴ διαφωνοῦσε μὲ τὴς ἀπόψεις του! Κ' εἶναι κρίμα γιατί, χάρη στὴν ἀλήθεια νέα ματιὰ τοῦ Ὀλίβιε, ὁ θεατὴς θὰ μπορούσε νὰ συλλάβῃ πόσο κοντὰ του, πόσο σημερινοί εἶναι κι ὁ Ὀθέλλος κι ὁ Ἰάγος - ἂν τοὺς ἔβλεπε καὶ τοὺς δυὸ δλόκληρους.

ΟΘΕΛΛΟΣ ΤΟΥ ΟΛΙΒΙΕ δέν εἶναι ὁ συνηθισμένος «ἄρχοντας» μαυριτανός, πού τὸν τυφλώνει «τρομερὸ πάθος», ἀλλ' ἓνας σημερινός Ἀφρικανός, ἓνας ἀράπης, ἓνας νέγρος, ἀπὸ τὴ Νιγηρία, τὴ Γκάνα ἢ τὴ Σουαζιλάνδη!.. Κι ὁ Ἰάγος: ὁ Λευκός — ὅχι, δέν κάνω κήρυγμα! — ὁ κυνικὸς Ἀγγλός, ὁ ἀμορᾶλ Γάλλος ἢ ὁ πανρωσιτιστὴς Ρώσος, πού ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὸ πῶς θὰ ἐπικρατήσῃ, ἀδιαφορῶντας γιὰ ὅποιο μετά: Ἔ, καὶ νὰ καταστραφῇ ὁ «ἄλλος» κόσμος - τέτοιος πού εἶναι, κακὸ δέ θὰ τοῦ κάνῃ!.. Ὁ Ἰάγος εἰρωνεύεται τὰ πάντα, καὶ χρησιμοποιοῦ τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα, ἐπειδὴ βλέπει ἓναν ἀνάξιο γύρω του κόσμον νὰ τὸν ἀδικῇ συστηματικά, αὐτὸν τὸν τόσο ἄξιο!.. Ἔ, λοιπόν, νὰ σβήσουν τότε μερικὲς Δεισδαιμόνες, πού ἡ ἀνοησία τους εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν καλωσύνη τους - κ' οἱ ὅποιοι μαῦροι Ὀθέλλοι μαζί, πού τὴς χαιδεύουν ἢ τὴς καβαλλᾶνε σὰν σπάνια ἄλογα!

Ὁ Σαίξπηρ δέν δίνει καμμιὰ δικαιολογία γιὰ τὴν «κακία» τοῦ Ἰάγου... Καὶ τὸ κάνει ἐπίτηδες. Ὅπως ἐπίτηδες, ὅταν στὸ τέλος τῆς τραγωδίας ἀποκαλύπτεται ὅλο τὸ «στημένο παιγνίδι» τοῦ Ἰάγου, δέν τὸν ἀφήνει νὰ δώσῃ καμμιὰ ἐξήγηση, κι ἂς τὸν ρωτᾷ ὁ ἀπατημένος — ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλο πιά — Ὀθέλλος, σὰ χαμένο παιδί: Γιατὶ ὅλ' αὐτὰ... *Μὴ μὲ ρωτᾶτε τίποτα!* Ὁ, τι γνωρίζετε, γνωρίζετε! Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, οὔτε μιὰ λέξη θὰ σᾶς πῶ!..

Ἄν μιλοῦσε κι αὐτὸς σὰν τὸν Ὀθέλλο, θὰ φώναζε ἴσως: *Τράγοι καὶ πίθηκοι!*..

Πρὶν ἀπὸ μερικά χρόνια ὁ Ὅρσον Γουέλς μᾶς παρουσίασε ἕναν Ὀθέλλο *κινηματογράφο* κι ὄχι *θέατρο*. Ἔτσι τὸν εἶχαν κατηγορήσει τότε οἱ «ἐστῆτ» - ὅπως οἱ ἴδιοι πάλι κατηγοροῦν τὸν Ὀλίβιε σήμερα γιὰ τὸ ἀντίθετο. Ἀλλὰ σημασία δὲν ἔχει τὸ τί ἐπεδίωξε ὁ καθένας, παρὰ τὸ τί πέτυχε. Κ' ἐγὼ νομίζω ὅτι πετύχανε κ' οἱ δύο. Ὁ ἕνας ζωντάνεψε τὸν Ὀθέλλο, σὰ νὰ τοῦ τὸν εἶχε γράψει ὁ Σαίξπηρ γιὰ *κινηματογράφο* - καί, τὸ σπουδαιότερο: μᾶς ἔπεισε γι' αὐτό!.. Κι ὁ ἄλλος μᾶς φωτογράφησε μιὰ παράσταση θεάτρου - ἀλλὰ τί θεάτρου! Ναί, ὁ *κινηματογράφος* εἶναι *κίνησις*. Κι ὄχι *κίνησις* μόνο μέσα σ' ἕνα δωμάτιο, ἀλλὰ *κίνησις* παντοῦ, ἀπ' τὴ γῆ ὡς τὸν οὐρανό. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο *κίνησις*. Χρειάζεται καὶ κάτι *παράπανω*. Ἕνα μεγάλο *Σύν* (+), γιὰ νὰ γίνη: *συν-κίνησις*, *δημιουργία*! Κ' εἶναι κι ὁ *Λόγος*, κ' ἡ *Ποίησις*: *Πρᾶξις*, *Κίνησις*, *Συγκίνησις*!

Δόστε μου χίλιες φορὲς λοιπὸν τὴν *κίνηση* τοῦ λόγου τοῦ Σαίξπηρ. Τὴν προτιμῶ ἀπ' ὅποιοδήποτε *θυελλῶδες* «νέον κύμα»!

Τώρα, γιὰ τὸ ἑλληνα θεατὴ, μένει τὸ ἐρώτημα: *Ποιός* λόγος τοῦ Σαίξπηρ; (Ἐφ' ὅσον τὸν παρακολουθεῖ ἀπ' τὴ μετάφραση...) Ἐδῶ, μιὰ στιγμή, λέει κάποιος στὸν Ὀθέλλο: *Καλῶς ἦλθες, κυρά μου!* Ἔ, αὐτοὶ βέβαια δὲν βλέπουν Ὀθέλλο, ἀλλὰ μιὰ «τραγωδία λαθῶν»!

Καὶ μιὰ λέξη, τέλος, κ' ἐγὼ γιὰ τὴν «τεχνικὴ» τῶν δημιουργῶν τῶν ρόλων τοῦ Ὀθέλλου καὶ τοῦ Ἰάγου: *Τελεία* - καὶ παῦλα!

Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

[Ἀποσπασματικά]

19. Ποιοὶ [] οἱ παρόντες, ποιοὶ [] οἱ ἀπόντες;

25. Πληθαίνουν οἱ βραδυποροῦντες!

25. Σίσυφοι [] *κανθάρων* [*σπρώχνουν*] τὸ [] *σβῶλο* τους!

29. Ἀθῆνα [] *δίχως* Ἀθηναίους.

21, 22. Τὰ πάντα μᾶς χωρίζουν, [] μᾶς διαφοροποιοῦν. | Ὁ θάνατος μονάχα μᾶς ἐνώνει· | ὁ μέγας [ὢν], ποὺ μᾶς φύτεψε στὴ μήτρα τῆς ἀνυπαρξίας [] - ὁ θάνατος [], ὁ θεός μου!

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΗ

Δὲν ἤξερα τὴ Ρώμη καὶ δίχως χιόνι, γιὰ νὰ τὴ χαρῶ ξέχωρα ἔτσι κατάσπρη, καθὼς κάποιοι κοσμογυρισμένοι ἐπιβάτες τοῦ ἀεροπλάνου. Τὴν πρωτόδα κατευθεῖαν χιονισμένη, καὶ τοὺς ρωμαίους τῆς ἐκκληκτους, ἀσυνήθιστους μὲ τὸ γεγονός.

Μὰ εἰν' ἓνας τέτοιος ἐξαγνισμός, γιὰ κάθε μεγάλη πόλη, αὐτὸ τ' ἀπρόσμενο ἔνδυμα μιᾶς ἀλλεγκης ἀγῆς!.. Σὰν ξάφνου νὰ κύλησε ὁ χρόνος αἰῶνες πίσω, κ' ἡ πόλη νάβρε πάλι τὴν πολίχνη — μάλιστα, σὲ τέτοιες πόλεις σὰν τὴ Ρώμη: τὴ γνήσια μεσαιωνικὴ πολίχνη — κ' ἡ κάθε γειτονιά, πὺν πρὶν δὲν ξεχώριζε, νάβρε ξανὰ τὴν ὄντοτήτᾳ τῆς, τὸν ἄλλοτε κοινοτικὸ χαρακτῆρα τῆς, τὸν ἀνεξίτηλο...

Πέφτον, ἀποπάνω, τὰ δίκτυα τῶν συρμάτων, τῶν τηλεφώνων, τῶν συγκοινωνιῶν σκάβουν, ἀποκάτω, τὰ καλώδια, οἱ σωλῆνες, οἱ ὀχετοί. "Ολο δικτυώνεται, τρυπιέται, κουφιάει τὸ παλὶο κοκκῶτσι τῆς πόλης — πὺν μὲ τί κόπο στήθηκε κάποτε, ἀπὸ λίγες φαμίλιες, σιμὰ σὲ μιὰ πηγὴ, σ' ἓνα ποτάμι, σ' ἓν ἀπάνεμο λιμάνι — κ' ἐρχεται ἓνα χιόνι, ἔν' ἀπλὸ παμπάλαιο χιόνι ἀπροσδόκητο, καὶ δείχνει πόσο λίγα ἦταν λοιπὸν ὅλ' αὐτά, πόσο διόλου σχεδὸν δὲν κουνήσαμε ἀπ' τὶς γκραβοῦρες.

Οἱ διαστάσεις ἀλλάζουν, μικραίνουν. "Ολη κι ὅλη μένει τοῦ καθενὸς ἡ συνοικιακὴ πλατεῖα, τὰ σπίτια, ὁ δίκος τὸν δρόμος, τὸ διπλανό, τ' ἀντικρυνὸ τοῦ οἴκημα. («Βγαίνει καπνὸς κ' ἐκεῖ... Κ' ἐκεῖ θὰ φῆνον φρυγανιές, θὰ πίνον τσάι...»)

Καὶ σηματοδμενες ὅλες οἱ πατημασιές! "Οχι «ὁ ὅποιος», ὁ «ὅπως, ὅπου ἔτυχε» νὰ πάη καὶ νάρθη, ἐδῶ ἢ ἐκεῖ· ἀλλ' «αὐτός», «ἐκεῖνος», ποῦφυγε «ἀπὸ δῶ» καὶ πῆγε «ἐκεῖ», «μ' αὐτές» ἴσα-ἴσα τὶς πατημασιές, ὅχι ἄλλες: νά, ἐδῶ κοντοστάθηκε· κ' ἐδῶ ἔφαγε τὴν πρώτη χιονιά· κ' ἐδῶ ἔτρεξε πιά νὰ γλυτώσῃ!..

Κ' εἶναι γείτονες πὺν τότε μόνο πρωτογνωρίζονται. Χρόνια διπλανοί, ἀντικρυνοί - κι ἄξαφνα τὸ χιόνι, κόβοντας ὅ,τι πάντα τοὺς ἔσερνε σὲ ἀντίθετες κατευθύνσεις, τοὺς συναπαντᾷ φιλικὰ στὸ ἀρχαῖο ξυλάδικο (σώθηκε παντοῦ τὸ πετρέλαιο καὶ ξανάναφαν οἱ περιφρονημένες σόμπες), καὶ φτάνουν μὲ τ' ἀφτιά πυρωμένα, μὲ βοῦλλες κόκκινες στὰ μάγουλα τὰ ξεσυνήθιστα, καὶ ταπεινὰ ζητᾶνε «λίνια» — αὐτοὶ — κ' ἐγώ, μὴν ξέροντας, γυρεῦ «λίγκνα» (στὰ λατινικά), «πάρβα λίγκνα, σινιόρα...» — τί νόστιμη, θε' μου, μὲς στὴ μοντζούρα τῆς! — μὰ συνεννοοῦμαστε...

Δαδὶ στὴ Ρώμη! "Οχι στὸ Δαδὶ, στὴ Μακρακώμη... Καὶ τὰ χαρμόσυνα χέρια τῆς καρβοννιάρισσας, γαντοφορεμένα μαῦρα ὡς ἀπάνω, σὰν Κυρίας ἐπὶ τῶν Τιμῶν, μὲ φινέτσα σκανταλιάρας ἐρωμένης τρυφερὰ συγκαταβατικῆς γιὰ τὸ «λατῖνο» τῆς — «Λίνια!» μοῦ λέει, «Λίνια!», γελοῦμενη κάθε φορὰ (κ' ἐγώ, κάθε φορὰ, πὺς τὸ ξεχνῶ!) — νὰ μοῦ τὸ διαλὲν στοργικὰ (δὲ χάθηκε ἡ στοργὴ λοιπὸν καὶ γιὰ τὸ λίγο ξύλο πὺν θὰ καῖ;)· κ' ὕστερα ν' ἀνεβαίνω, δοκιμάζοντας ρυθμοὺς ὅλο καινούργιους τοῦ λαχανητοῦ (μὰ δὲ βολεύεται!) τὰ 115 σκαλιὰ τῆς ἀρχαίας κατοικίας τοῦ Γκολντόνι, πούναι τῶρα πανσιόν.

— Ἐδῶ, κύριε, ἔγραφε ξέρετε... Νά, σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ δωμάτιο πὺν μένετε!..

Καὶ φωνάζει, ὥστόσο, ἡ... «πανσιονάρια», καθὼς τὴ λέω, καὶ γκρινιάζει ὀλοένα: «Στούφα! Στούφα!..» πὺν τῆς ἀνάβουμε τὴ σόμπα, τάχα παρὰ τὴ συμφωνία; καὶ τῆς γεμίζουμε καπνοὺς καὶ στάχτες! «Μά, σινιόρα», θέλω νὰ τῆς πῶ, «ἀκόμα κι ὁ Γκολντόνι θ' ἀνάβε τὴ σόμπα του, μὲ τόσο κρὺο δωπάνω!.. Καὶ μάλιστα, σινιόρα, συγχωρεῖστε μου νὰ σᾶς τὸ πῶ κι αὐτό: Θὰ τοῦ τὰ κουβαλοῦσατε σεῖς τὰ ξύλα γιὰ τὴ σόμπα του! "Ο Γκολντόνι, σινιόρα, ἤθελε τὰ πόδια του ζεστά, καθὼς ξέρετε, ὅταν ἔγραφε - καθὼς δὰ καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς τοῦ καιροῦ του, πὺν τὰ βάζαν μάλιστα καὶ σὲ λεκάνη μὲ κατὸ νερό!..»

Μὰ δὲ σκαμπάζει γρῶ τί τῆς μονεμουράω, κ' ἐπιμένει λέει νὰ μὴν ξέρῃ γαλλικά, γερμανικά, κ' ἐγὼ γυρνῶ πάλι στὰ λατινικά — «Μούλτουμ φρίγκους, σινιόρα!..» —, μ' αὐτὴ δὲν εἶναι παιγνιδιάρια σὰν τὴν ἄλλη, δὲν τὴν συγκινοῦν οἱ λατῖνοι πούρχονται

ἀπ' τῇ «Γκρέτσια», κι ὅλο δόστον «Στούφα ! Στούφα !», ἄλλο δὲν ξέρει, καὶ τινάζεται σὰ νὰ τὴν ἐπνίξε ὅλη ἡ στάχτη τῆς Πομπηίας, ὥσπου κ' ἐγὼ πιά, στὰ ρωμέικα, παραφουρκισμένος .

— «Α, γιὰ νὰ σοῦ πῶ, σινιόρ' Ἄντα ! Ξεφορτώνουν με !..

Κι ἀνοίγει τότε διάπλατα τὰ μάτια — ὅτι μίλησα στὴ «βάρβαρή» μου γλῶσσα μιὰ φορὰ τόνωσε, πὼς δηλαδὴ τὴν ἔβρισα ! — κι ἀνάβει, καὶ θυμώνει, μὰ μέσα ἐγώ, παρὰ πὺν θυμωμένα, τὰ βλέπω ἰ τ α λ ι κ á τὰ μάτια τῆς, ἰ τ α λ ι κ á καὶ ἡ π ι α - κι ἄς λέη !

Μ' ὅλο πὺν μοιάζουμε λοιπόν, πολὺ, διαφέρουμε στὰ μάτια ! Ἐμεῖς : μὲ κάτι ἀπὸ, κάτι βίαιο κάτι σκληρὸ, σκαμμένο στὴ μορφὴ, πὺν δέ λυγίζει. Αὐτοί : καὶ στὸ θυμὸ τους, ἔχουνε πρόσωπα συχνὰ σὰ λαβομάνα ! Καὶ μάτια πὺν δὲν πείθουν ὅτι δέ γελοῦν !

Χαρούμενος λαὸς, καλοπεραστὴς.

Κιθαριστές, παιγνίδια μὲ νερά — «μπάς καὶ δέ δῆτε αὐτό, ἐκεῖνο .», ὅπου .. νερά, καὶ ξανά... νερά, καὶ πνεῦμα ἁ σ ό β α ρ ο, πὺν γαργαλιέται, δροσολογιέται, ὅλο μ' ἀναβρυτήρια καὶ λογιῶ-λογιῶ κελαδιστὲς διουρήσεις ! — καὶ φανφαρόνοι βέβαια, ἄκακοι στὸ βάθος, μὰ προτιμότεροι, προτιμότεροι, ἀπὸ σκυθρωποὺς κακοὺς τῆς «σοβαρότητας» καὶ τῆς «ἠδξήμενης εὐθύνης».

Τουριστικοί - αὐτό εἶναι.

Ἀπὸ κρ á σ η τουριστικοί !

Παρά τὸ κρύο, τὴν ἀφόρητη παγωνιά μὲς στὸ Βατικανό, μοῦ ἀνέβηκε τὸ αἷμα στὸ κεφάλι σὰν εἶδα τ' ἀρχαῖα ἀγάλματα καλυμμένα ὅλα μέ... γύφινα «φύλλα συκῆς» !.. Ὡστε λοιπόν, ὁ σκυθρωπὸς Καθολικισμὸς κατορθώνει, ἀκόμα, ν' ἀντιστρατεύεται τὴν τουριστικὴν τὸν κρ á σ η ! Μπράβο του· μεγάλη νίκη !..

Ἐν μέσῃ Ρώμῃ — τῆς «Ντόλτσε Βίτα» καὶ τῆς Βία Βένετο — κάνεις ἔτσι, καὶ βρίσκεσαι ἄξαφνα, ἀπὸ θύρα ἀφύλακτη, σὲ ἄθλια «Κρύπτη», ὅπου ρυπαροὶ καλόγεροι, μὲ χνῶτα πὺν βρωμᾶνε τ á φ ο ὅχι κρεμμύδι, σὲ τραβοῦν νὰ δῆς — προφανῶς γιὰ νὰ πιστέψης — ρικνωμένα πτώματα ἄλλων καλογέρων (ἢ «ἀγίων», «δὲν ξέρω τὴν θρησκεία τους καλά»), μέσα σὲ χρυσοποικίλτες γιάλινες θῆκες !

Μυρίζει θειάφι καὶ φορμόλη.

Πετάχτηκα ξανά στὸν ἥλιο, προτιμῶντας ἔστω καὶ τὰ «Φιάτ» μὲ τὰ καρουνάκια τους — κάτι τὸ κινέζικο ἔχει αὐτὸς ὁ λαὸς στὴ μικροσχημία του — ἢ καὶ τὸ ἐξοργιστικὸ Κολοσσαῖο ἀκόμα, ὅπου ἀρνήθηκα, ὅμως, καὶ νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ, μάλιστα ἀφοῦ χρειάζονταν καὶ νὰ πληρώσω κιόλας, κάμποσες λιρέττες γι' αὐτὸ τὸ ἐξάμβλωμα, σὰν τοὺς κουτοαμερικανούς — ἄλλο ἓνα μπουλόνκι ἔμπαινε καὶ κείνη τὴν ὥρα, μὲ γυναῖκες ξυλοπόδαρες καὶ στραβομάσελες —, ἀντὶ νὰ πληρωθῶ γιὰ νὰ τὸ ὑποστῶ ! . (Ἐδῶ πὺν τὰ λέμε, οὔτε στὸ νυχάκι ἀρχαίων μας μνημείων ὅλη ἡ τόσο φωνασκοῦσα κι αὐτοδιαφημιζόμενῃ Ρώμῃ. «Γιὰ πέταμα, γιὰ τὰ σκουπίδια !»)

Ἀκόμα ἐξοργιστικώτερος ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου ! Ὁλος ὁ χρυσοπάρυφος πόμπος τῶν Παπῶν, στὴν πιὸ κομπαστική του ἐκδήλωσιν ! Μὰ τὸ χριστιανικὸ θεό, ἐνιωσα δυνατὰ χ ρ ι σ τ ι α ν ό ς ὁ ρ θ ό δ ο ς ο ς, μέσα στὸν τερατῶδη τους αὐτὸ ναό !.. (Μὰ εἶναι γιὰ νὰ ε ὗ λ α β ο ῦ ν τ α ι μέσα δῶ ; Ἐδῶ τὸ ἐγκόσμιο κυριαρχεῖ - καὶ τὸ πιὸ θρασὺ ἐγκόσμιο : τοῦ τ ὕ φ ο υ καὶ τῆς δ ό ξ α ς, τῆς μάταιης κομπορρήμονης «ὑστεροφημίας» λειτουργῶν τοῦ ταπεινοῦ Χριστοῦ, πὺν ὤφειλαν νάναι ταπεινότητοί του, κι αὐτοί, πέρα κι ἀπὸ μιὰ ζωὴ μέγανυχη, κατάφεραν ἀκόμα νὰ «κοιμοῦνται» μέσα στοὺς σάπφειρους καὶ τὰ μαλάματα !..)

Ξομολογοῦνται . πολὺ γλῶσσα μέσα κεῖ ! Τὸ πόσο ὅμως ἐκδιώκει τὴν π ρ ο σ ε ν - χ ῆ καὶ τὸ θ ρ ῆ σ κ ο ς αὐτὴ ἢ περισοφὴ ὁ ρ γ á ν ω σ η τοῦ Καθολικισμοῦ δέ φαίνεται νὰ τὸ ὑποψιάζεται κανεὶς ἐξομολόγος - πὺν φτάνει μὲ τὸ ποδήλατο βιαστικός, ἢ μὲ τὴν θορυβώδη «βέσπα» τῆς ἐθνικῆς του βιομηχανίας, καὶ μὲ τὸ ράσο ἀνασηκωμένο, μὴ λασπωθῇ !.. Τὴν «καλύπτρα» μόνο σκέπτονται, τῶν γυναικῶν - μπάς καὶ μποῦν «ἀ-κάλυπτες» οἱ τουρίστριες ! Τὴν ψυχὴ τὴν ξεγυμνωμένη ἀπὸ κάθε μυστική

προσήλωση — δέν καταλαβαίνει ένας άπιστος τί άλλο θάταν τάχα τὸ «θρησκός» — μέσα κεί ὅπου γαυριᾷ τὸ βαρύτιμο ἔνδυμα τῶν Παπῶν, δέν τὴν σκέφτονται διόλου!

Ἄ, τί καλὸς ὁ ἥλιος στὴ μικρὴ Πιάτσα ντὶ Σπάνια, στὰ σκαλιὰ κάτω ἀπ' τὴν Τρι-
νιτὰ ντέι Ντέι! (Τὸ σκεφτήκατε ποτέ πὼς εἶμαστ' οἱ μόνοι μὴ βορεινοὶ τῆς
Εὐρώπης;.. Δέν ξέρω γιὰ τοὺς Ἰσπανοὺς — φοβοῦμαι: τροπικοὶ!.. — μὰ τοῦτοι δῶ
κρυνώνουνε, κρυνώνουν!.. Καὶ βγαίνουν δλοὶ στὰ σκαλιὰ λοιπόν, ἀμφιθεατρικά, λίγο νὰ
ξεστάνη.. — ὦρα πὸν σὲ λίγο ὥστόσο ξαναμαζεύουν τὰ παιδιὰ οἱ δασκάλες, σβήνει κι
ὁ λίγος ἥλιος, ὁ χάρτινος, πέφτει βαρὺ ξανὰ τὸ κρὺν σούρουπο τοῦ μαρμάρου!..)

Δὲν ἀξίζει ἴσως τίποτα τὸ ἰδιαίτερο ἢ πλατεῖα Καβούρ - κι ὁμως «θὰ τὴ θυμᾶ-
σαι»!.. Ἔτσι κιόλας τὴ ζῆς· σοῦ δείχνεται: «θὰ τὴ θυμᾶσαι»!.. [Πολλὰ μέρη στὸν
κόσμο δὲν ἔχουνε στιγμὴ τοῦ «τώρα». Μὰ ἔντονα εἶναι αὐτὸ μονάχα: «Θὰ τὰ θυμᾶ-
σαι» Ἔτσι κ' ἡ πλατεῖα Καβούρ (Τώρα, γιὰ τί νὰ τὴ θυμᾶμαι ἐγώ; τί πρὸς
ἐμέ; - δέν ξέρω... Καὶ τί βαρὺ ἐκείνο τὸ μαρμάρ τῶν γλυπτῶν στὸ ὕψος τοῦ μετώ-
που, καθὼς ὁ ἥλιος τάκανε πῶς ἔκτυπα στὴ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ παλιοῦ κτηρίου! Φαν-
τάζομαι γι' αὐτὸ λένε πολλοὶ πὼς ἀλλοῦ ζήσανε, κι ἄλλοτε... Λάθος. Εἶναι
πολλὰ πὸν ἀλλοῦ «ζοῦνται», ἀλλοτε. Στὸ «παρόν» τοὺς, στὸν «τόπο» τοὺς, ποτέ
δὲν εἶναι. Γιὰ κείνους πὸν τὰ τριγυρίζουν κάθε μέρα διόλου δὲν εἶναι...)]

Ἀκόμα: ἡ Βέντ-ούν-Απρίλε! Ἕνας δρόμος ἀπέραντος, χαοτικός! (Νέες συνοικίες,
ἄλλον Καιροῦ.. Τί χέρσα χώρα!.. Τί λένε τὰ ξενάγια αὐτά, πὸν κατοικοῦνε στὸ
τάδε τῆς Βέντ-ούν-Απρίλε; Σὲ τί «μετέχουν»; Χωρίζουν; ἀγαπιοῦνται;.. Παίρουν
τὸ τρόλλευ κάθε πρωὶ - μὲ ποῖο αἶσθημα; ποιά γεύση; Ποιά γεύση ἀκριβῶς,
ὁ καθένας, σὲ κάθε ἀσημῆ γωνιά τοῦ Κόσμου; - αὐτὸ θάταν ἡ ἀληθινὴ Ἱστο-
ρία, ὅχι ἐκείνη πὸν γράφουν στὰ ἐξέχοντα μέρη, τίς «καίριες» στιγμές!..)

Ἡ ὁσμὴ τῆς «Ντόλτσε Βίτα» εἶναι ἀναγνωρίσιμη ἀμέσως στοὺς μεταμεσονύχτιους
δρόμους τῆς Ρώμης (καὶ στὸν Φελλίνι κάποτε θ' ἀναγνωριστῇ σ' ὅλη τὴν Ἱστο-
ρίαν): Παύει, ξαφνικά, τὸ νευρῶδες ρεῦμα τῶν Φιάτ· γιὰ λίγο, μιὰ ἡσυχία νεκρικὴ
καὶ στὴ μία-μιάμιση, νὰ τὸ πρῶτο, τὸ δεύτερο, τὸ τρίτο, ἀπανωτά, τὰ θηριώδη «πλοῖα»:
Καντιλλάκ ἀλλεπάλληλες, σκοτεινές, ἀθόρυβες· Τζάγκοναρ σκυθρωπές, ὠργισμένες, ἀ-
στραπιαῖες Φεράρρι, Ἕμ-Τζί, Ρόλς-Ρόνς ἀποφώλιες, ἀσημένιες - ὀχήματα ἀλλοῦ
κόσμου, πὸν ζῇ τίς μαῦρες ὥρες, καὶ διαβαίνει γι' ἀλλοῦ, βαρὺθυμος, τοὺς δρό-
μους τῆς Ρώμης, πὸν δέν τὸν ἐνδιαφέρει...

Ζήτησα νὰ μοῦ δείξουν τὴν Ὀστια.. Καὶ χειμωνιάτικη ἔτσι, κατάψυχρη, ἀναδίνει
τὴν ὁσμὴ τοῦ «Μαύρου Κρίνου». Μόνο τὸ σελάχι ἔλειπε, τὴν ἀγῆ, καὶ τὸ ἀνεξήγητο
ραφαηλικὸ μευδίαμα τῆς κοπέλλας, πὸν ἀπ' ἀντίπερα ὅχθη μάκρανε γιὰ πάντα.. Ὁ-
μῶς, σαφῶς, ἐδῶ ξεβράζεται ἡ ἀποφώλια Ρώμη - ἐκείνων πὸν κοιμοῦνται τὴν ἡμέρα,
σὲ κατάκλειστους πύργους, καὶ ξυπνοῦν τὴ νύχτα γιὰ νὰ σύρουν τὴν ἀπόγνωση προ-
αιώνιου χορτασμοῦ Καισάρων ἔξω ἀπ' τὰ βαθύπλοτα θολάμια...

Ἡ «φιοριτούρα» Ἀννίτα Ἐγκμπεργκ, ὁ Μαστρογιάννι, ὁ Ἀντονιόνι τοὺς κ' οἱ συν-
αφεῖς, δὲν εἶναι παρὰ πεζοὶ «κατώτεροι», μὲ μικρὰ φιατάκια ἀνάμεσά τοὺς - δημο-
σιογραφίσκοι τώρα θορυβαλέοι, στὸν περιγύρο τῆς τρομερῆς σιωπῆς πὸν τοὺς συνθλίβει.

Αὐτὴ εἶναι ἡ Ρώμη, πὸν βουλιάζει βαρύτιμη, μὲς στὸν μακραίωνα μεσαίωνα της,
τὸν πολύγευστο: σπῖτια πελώρια, περιζωσμένα μὲ παμπάλαιους κήπους, κατάφρακτα
σὲ μιὰν εὐγένεια τόσο αὐθεντικὴ πὸν νὰ στερεῖται πιά καὶ τῆς ἐλάχιστης σημασίας...

Ἄλλο δὲ βλέπει ἀπὸ τετράγωνα περιμαντρώματα, μνημειακά. Καὶ μέσα βλάστη-
ση, ἀγρία, ξένου καιροῦ: τετράγωνα τῆς πόλης πὸν ἀγνοεῖ ὁ χάρτης, παρακάμπτουν
τὰ τρόλλευ, μπερδεύεσαι σὺ, σφυρίζουν οἱ τροχοὶ τῶν Φιάτ... Μένουν δὲ μένουν κά-
ποιοι μέσα κεί, δέν ἀφορᾷ πιά τὸν κόσμον τοῦτο. Μόνο τοὺς ἐράλδους τῆς Τσινετσιτὰ
καὶ τῶν σκανδάλων.

ΗΡΑΚΛΗΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΛΑΒΡΩΦ

Ρῶσος σοφός, κοινωνιολόγος καὶ ἐπαναστάτης, γεννηθεὶς τῷ 1823 εἰς τὸ Μελέχοβο τοῦ Ποσκὼφ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1900 ἐν Παρισίοις. Ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος, ἐξεπαιδεύθη κατ' οἶκον μέχρι τοῦ 1837, κατόπιν δὲ εἰσῆχθη εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Πυροβολικοῦ, γενόμενος τῷ 1842 ἀξιωματικὸς καὶ εἰς ἡλικίαν 21 ἔτους καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῇ σχολῇ. Τῷ 1846 ἐγίνε καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν (περὶ τῆς ὁποίας ἐξέδωσε καὶ μονογραφίαν), βραδύτερον δὲ τῆς ἑδρας τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Πετροπόλεως. Συνειργάσθη εἰς τὸ *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τῶν Στρατιωτικῶν Ἐπιστημῶν* (1852) καὶ τὴν *Ἐφημερίδα τοῦ Πυροβολικοῦ*, ἐκπονήσας μεταξὺ ἄλλων μελέτην *Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς προόδου τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης* (1866). Παρὰ τὰς κυρίως ἐπαγγελματικὰς του ἀσχολίας, ἐνωρὶς (1855) ἤρχισε παρέχων φιλολογικὴν καὶ ἄλλην συνεργασίαν εἰς πολλὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα, μετέφρασε τὸ *Σύστημα Λογικῆς* τοῦ Στουάρτ Μίλλ καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν *Βιβλιοθήκην πρὸς μελέτην* πραγματείαν περὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἐγγέλου. Διευθυντὴς ἀπὸ τοῦ 1861 τοῦ κλάδου τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ *Ρωσικῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ* τοῦ Κραίεφσκυ, ἔγραψεν εἰς αὐτὸ πλείστα φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευολογικὰ ἄρθρα. Ἀλλ' ἡ ἐκδοσις τοῦ λεξικοῦ, κατόπιν ἀνωτέρας διαταγῆς, διεκόπη καὶ οἱ κύριοι συνεργάται του ἐθεωρήθησαν ὑποπτοί. Μόλις ὁ Λαβρῶφ εἶχεν ἐπιστρέψει ἀπὸ μικρὸν ταξίδιον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐγένετο ἡ κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' ἀπόπειρα τοῦ Καρακώσωφ, ἐληκολούθησεν ἡ τρσμοκρατία τοῦ Μουράβιεφ, καὶ αὐτός, φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου καὶ τοῦ μέλους τοῦ ζέμσβτο, ἐτέθη ὑπὸ ἐπιτήρησιν, ἐνεκλείσθη ἐν φρουρίῳ (1866), κατεδικάσθη ὑπὸ στρατοδικείου καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Βολόγδα, ὡς δημοσιεύσας ποιήματα καθαρπτόμενα τοῦ αὐτοκράτορος, σχετισθεὶς μὲ ἀνθρώπους «ἐγκληματικῶν ροπῶν», οἷος ὁ οἰκονομολόγος Τσερνιτσέφσκυ, καὶ διασπείρας ἰδέας ἐπιβλαβεῖς.

Ἀλλ' ἡ ἐξορία οὐδὲν ἠμέλεισεν τὴν δρασίαν του. Συνδεόμενος ἤδη μὲ τοὺς περὶ τὴν ὁργάνωσιν *Γῆ καὶ Ἐλευθερία*, ἀπέστειλεν εἰς τὴν *Ἑβδομάδα*, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον *Μυρτώφ*, τὰς πολυκρότους *Ἱστορικὰς ἐπιστολάς* του (1868 1869), ἡ ἐκ τῶν ὁποίων ἐντίπῳσις ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἠδραῖωσε τὴν φήμην του. Μετὰ τριετὴ παραμονὴν ἐν ἐξορίᾳ, κατάρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν (1870), ὅπου τὸν ἐκάλει ὁ Χέρτσεν. Ἀλλ' ὁ μαικήνας τῶν ἐπαναστατῶν εἶχεν ἀποθάνει, ὅταν ὁ συνεχιστὴς τοῦ θεωρητικοῦ του ἔργου ἔφθασεν εἰς Παρισίους. Ἐκεῖ ἐσχετίσθη μὲ τοὺς ἐπαναστατικοὺς κύκλους, εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Διεθνή*, ἔζησεν ἐνεργῶς τὴν περίοδον τῆς πολιτορκίας καὶ τῆς Κομμούνας, καὶ προσέφερεν ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς λαικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπειτα μετέβη εἰς τὰς Βρυξέλλας καὶ εὐθὺς μετὰ εἰς τὸ Λονδίνον, ὅπως ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς *Διεθνούς* πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας. Εἰς τὸ Λονδίνον ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Μάρξ καὶ τὸν Ἐνγκελς. Τῷ 1871 ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους καὶ συνέχισε τὴν ἐπαναστατικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν του δρασίαν. Μετέχων ἤδη τῆς *Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρίας*, μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς *Revue d'Anthropologie*, συνεργάτης τοῦ Μποκά, ἔγραψε σπουδαίας εἰδικὰς πραγματείας, ὡς τὴν ἐν τῷ *Bulletin de la Société d'Anthropologie*, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἡ ἰδέα τῆς προόδου ἐν τῇ ἀνθρωπολογίᾳ*. Τῷ 1872, μετέβη εἰς Ἑλβετίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ζυρίχην, κάμνων διαλέξεις ἐπὶ φιλοσοφικῶν καὶ ἱστορικῶν θεμάτων καὶ ἐλκύσας τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν. Πρὸ τῆς παρόδου ἑξαμήνου ἡ ἐπαναστατικὴ νεολαία τῆς περιφερείας εἶχε χωρισθῇ εἰς *λαβριστάς* καὶ *μπακουνινιστάς*, μετὰ δὲ καὶ ἀτυχῇ τινα ἐπεισόδια, τὰ πνεύματα ἐξήφθησαν ἐπικινδύνως. Ὁ Λαβρῶφ ἔσπευσε νὰ συναντήσῃ εἰς Λοκάρνο τὸν Μπακούνιν καὶ ἀμφότεροι ἀπὸ συμφώνου προέβησαν εἰς συστάσεις μετριοπαθείας, ἀλλ' εἰς μάτην. Τὸ ρήγμα ἦτο πλήρες, ὅταν

ὁ Λαβρόφ, ἐνδίδων εἰς ἐπιμόνους ἐκ Ρωσίας εἰσηγήσεις, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ μόνος ἐπαναστατικὸν ὄργανον εἰς τὴν ρωσικὴν. Τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ *Βπερέντ* ('Εμπρός) ἐκκυκλοφόρησε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1873, ὅπως δὲ καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα, περὶ ἑξῆς μᾶλλον θεωρητικὴν ὕλην. Ἀλλ' οὔτε οἱ μπακουνινισταί, οὔτε οἱ ἱακωβίνοι τοῦ Γκατσέφ τοῦ ἐφείσθησαν. Δι' ὃ καὶ μετὰ ἕτος μετέφερε τὴν ἔδραν του εἰς τὸ Λονδίνον, ἔνθα συνέχισε τὴν ἐκδοσὶν τοῦ *Βπερέντ* μέχρι τοῦ 1876. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤρχισε νὰ συγγράφῃ *Δοκίμιον περὶ τῆς ἱστορίας τῆς σκέψεως*, οὗτινος ἡ κυκλοφορία ἡμποδίσθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τῆς λογοκρισίας ἐν Ρωσίᾳ (1875).

Ἐπιστρέψας τῷ 1877 εἰς Παρισίους, δὲν ἀπεμακρύνθη πλέον αὐτῶν, εἰμὴ συνεπείᾳ ὀλιγομήνου ἐκτοπισμοῦ του (1882), διότι εἶχεν ὀργανώσει σωματεῖον πρὸς περιθάλψιν τῶν φυλακισμένων καὶ ἐξορίστων ρώσων ἐπαναστατῶν. Προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κόμμα τῆς *Ἐθνικῆς Θελήσεως*, καὶ διηύθυνε μετὰ τοῦ Τυχονίωφ τὴν *Βέστνικ Ναρρόντοϊ Βόλι* (1883-1886). Μετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν ρώσων ἐπαναστατῶν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις διεθνὲς ἐργατικὸν συνέδριον τοῦ 1889, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέβαλεν ἔκθεσιν: *Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ*, καὶ προσέφερε τὴν συμβολὴν του εἰς τὰ: *Στοιχεῖα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος ἐν Ρωσίᾳ*, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ 1892 μέχρι τοῦ 1896 ἐξεδίδοντο ἐν Γενεύῃ. Συγχρόνως, συνέχιζε τὴν συγγραφὴν τοῦ *Δοκίμιου περὶ τῆς ἱστορίας τῆς σκέψεως*, τοῦ ὁποῖου τὰ δύο πρῶτα μέρη ἐδημοσιεύθησαν τῷ 1894 ἐν Γενεύῃ, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἐν τέλει δὲν ἐπερατώθη, καὶ συνειργάσθη μετὰ τοῦ Σορέλ εἰς τὸ *Devenir Social*, ὅπου εἶδε τὸ φῶς σπουδαία μελέτη του ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἐπιβιώσεις τινὲς εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους*. Κατέγινεν, ὡς ἐλέχθη, εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας, τὴν κοινωνιολογίαν, τὴν ἠθικὴν, πρὸ πάντων ὅμως τὸν ἀπασχόλησε τὸ πρόβλημα τοῦ ατόμου. Διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ συνθετικὴν του δημιουργίαν ὁ Ch. Rappoport τὸν τοποθετεῖ εἰς ἐξαιρετικῶς ἐπιφανῇ θέσιν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς ἱστορίας, ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ θεωρία του *φέρει χαρακτῆρα φιλοσοφικώτερον τῆς τοῦ Μάρξ καὶ Ἑνγκελς*. (*Philosophie de l' Histoire*, 10. Βλ. καί: *Philosophie Sociale de P. Lavroff*.)

Ἡ θεωρία αὕτη, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος καλεῖ *ἀνθρωπολογισμόν*, εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ συνοψισθῇ ἄνευ κενῶν, τὰ ὁποῖα νὰ μὴ τὴν ἀλλοιώνουν· ἢ νὰ μὴ τὴν παριστοῦν πολὺ αὐθαίρετον. Ὅπως δὲποτε, ὁρᾶται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι εἶναι ματαίᾳ ἡ ἀναζήτησις τῆς οὐσίας τῶν ὄντων, διότι ἡ γνωστικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πεπερασμένη, ἀλλ' ὅχι πάλιν καὶ μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ μὴ τοῦ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπιλαβὴ δεδομένων πάσης φύσεως, μὲ ἱκανοποιητικὴν πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἀλήθειαν προσέγγισιν. Κατὰ ταῦτα, σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ πλήρωσις τῆς ἀνάγκης ἐνόητος καὶ ἀρμονίας, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῆς συναγωγῆς, συστηματικοποιήσεως καὶ συναρτήσεως ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας σειρᾶς παρατηρήσεων καὶ γεγονότων. Ταῦτα ἐν μὲν τῇ φύσει ἐπαναλαμβάνονται ὁμοιότηπως, διότι διέπονται ὑπὸ αὐστηρᾶς ἀναγκαιότητος, ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ οὐδέποτε ἀκριβῶς τὰ αὐτά, διότι εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ὄρους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους πραγματοῦνται, παρεμβαίνει, ἐξ ἴσου καθοριστικὴ, ἡ δρᾶσις τῶν ατόμων, ἐμπεφορημένων ὑπὸ σχετικῆς ἐλευθερίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία δὲν περιλαμβάνει πᾶσαν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ μόνον ἐκείνην ἐφ' ἧς διαπιστοῦται συνειδητὴ ἀνθρωπίνῃ ἐνέργεια. Πότε καὶ πῶς ἡ ὀργανικὴ ἐξέλιξις ἤγαγεν εἰς τὴν ἐκκόλαψιν συνειδήσεως ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, δὲν τὸ γνωρίζομεν. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, εἶναι ὅτι ἡ γένεσις τῆς, ὡς φαινομένου ψυχικοῦ, δὲν ἐξηγεῖται κατὰ πάντα μηχανικῶς, διότι ἀναμφισβητήτως περικλείει καὶ νέον στοιχεῖον, καὶ νέον ἄγνωστον Χ, μὴ ἀναγώγιμον. Γεγονός, ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος, λαμβάνων συνειδήσιν τῆς αὐθυπαρξίας του, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ θέτων καὶ σκοποὺς εἰς ἑαυτὸν καὶ ἰδανικά, ἄγεται ἀναποτρέπτως εἰς τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶναι ἐλεύθερος, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος, ὅτι εἶναι αὐτός ὁ δημιουργὸς τῆς ἱστορίας του. Ὑποκειμενικὴ, ὅσον θέλετε, ἡ πεποίθησις του αὐτῇ, δὲν εἶναι ὅμως διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ἐδραία, ἀναπόβλητος καὶ καταναγκαστικὴ ἀπὸ οἵανδήποτε ἀντικειμενικὴν του ἐμπειρίαν. Εἶναι, λοιπόν, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, πρᾶγματι ἐλεύθερος, ἀκόμη καὶ ἂν ἀπλῶς τὸ πι-

στεύη, ἀκόμη καὶ ἂν κοινωνικῶς μόνον δρᾷ ὥς ἐὰν ἦτο. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος δημιουργήματα ἀποβαίνει, μὲ τὴν σειρὰν του καὶ αὐτός, καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας του, δημιουργός, καί, τόσον περισσότερον, ὅσον μεγαλυτέραν προσωπικότητα ἀποκτᾷ, ὅσον τελειότερον ἄτομον καθίσταται. Τὸ ἄτομον, ἄρα, εἶναι τὸ σημεῖον ἀφετηρίας καὶ τέρματος μαζί, τὸ παράγωγον καὶ παράγον τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως, τὸ ὑποκείμενον καὶ ὁ μοχλὸς τῆς ἱστορίας.

Συνέπεται ἡ ὑποχρέωσις συμβολῆς ἐκάστου ἀτόμου εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς του, διὰ προαγωγῆς τοῦ ἰδίου του ἔργου, ἐνεργοῦ συμμετοχῆς εἰς τὰς παντοίας ἐκδηλώσεις τῆς ἐν κοινῷ ζωῆς καὶ προβολῆς ἐν παντὶ τοῦ προσωπικοῦ του παραδείγματος, ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς ἐπαγγελματίου, ὡς οἰκογενειάρχου καὶ ὡς πολίτου. Οὕτω τὸ ἄτομον, συμβάλλον γενναίως εἰς τὴν κοινωνικὴν προκοπὴν, ἐπιτελεῖ συγχρόνως, κατὰ τὸν πλεόν θεμιτὸν πρόπον, καὶ τὴν ἀτομικὴν του πρόοδον. Διότι, ἀντιθέτως πρὸς τὸν Μάρξ, μηδαμῶ ποιοῦμενον λόγον περὶ προόδου, καὶ δὴ ἀτομικῆς, ἀλλὰ μόνον περὶ ἐξελίξεως, καὶ ταύτης οἰκονομικῆς, ὁ Λαβρώφ καὶ τὴν ἐξελίξιν ἀπὸ τὴν πρόοδον διαστέλλει, καὶ τὴν ἀτομικὴν πρόοδον θεωρεῖ προέχουσαν, τὴν δὲ οἰκονομικὴν ὡς ἀπλοῦν μέσον ὁλοκληρώσεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἀτόμου τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐθυμερίας του. Φυσικά, δὲν νοεῖται τὸ ἄτομον δρῶν μεμονωμένως, ἢ κινούμενον ἀπὸ σκοποὺς στενῶς ἐγωιστικοίς, καὶ εὐδαιμονιστικούς. Πλουτίζει, τοῦναντίον, περισσότερον ὁ ἴδιος ἢ λαμβάνον. - ὡς πρὸς τοῦτο ὁ Λαβρώφ εἶναι τόσον κατηγορηματικός, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀτομικιστής.

Ἡ ἀτομικὴ πρόοδος δὲν εὐρίσκει τὴν δικαίωσίν της καὶ δὲν τελειοῦται εἰμὴ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ζῶσαν πραγματικότητα ἐπαφῇ, ἐν ἀνεξαντλήτῳ προθυμίᾳ ἀναλώσεως καὶ ἀφετεροιώσεως τῶν κεκτημένων, ἐν εἰλικρινεῖ προσπάθειᾳ ὁλονέν μεγαλυτέρας ἐπιβραχύνσεως τῶν μεταξὺ τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου ἀποστάσεων. Ἡ πρόοδος, ἄλλωστε, ἡ πραγματικὴ εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται, κατὰ τὸν Λαβρώφ, εἰς τὴν ἀκώλυτον ἀνάπτυξιν διαρκῶς μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ ἀτόμων καὶ εἰς τὴν παράλληλον ἐμπέδωσιν καὶ διεύρυνσιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Καὶ ἐν τούτῳ ἐξαίρει τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ διεθνιστικοῦ πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ, σπουδαίως προαγαγόντος τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλεγγύην. Ἀναμφιβόλως, ἡ ἀλληλεγγύη αὕτη δὲν ἀρκεῖ, οὔδὲ καὶ σταθερὰ εἶναι, ἀφοῦ πολὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡμέρωσιν καὶ τὴν ψυχικὴν γαλήνηνσιν μεγάλου πλήθους κακοπραγούντων ἐκ τῆς ὑπερβολικᾶς ἀνίσου κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν, συνεπείᾳ τῆς βεβιασμένης διατηρήσεως μιᾶς οἰκονομίας πρὸ πολλοῦ ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπερβληθείσης. Ἄλλωστε, ὅχι μόνον ἡ οἰκονομία μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς γηράσκει, σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ φθείρεται, μέχρις οὔ, τέλος, παραχωρεῖ ἐκὼν ἄκων τὴν θέσιν του εἰς ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔχει κυφορήσει. Καὶ οἱ κύκλοι καὶ οἱ παράκυκλοι τῆς διαδοχῆς διαρκῶς πληθαίνουν καὶ μεγαλώνουν. Ἀλλ' οὐδέποτε οὐδεὶς πολιτισμὸς ὑπῆρξεν ἔργον τῆς ὁλότητος, οὐδὲ κἂν τῶν περισσοτέρων, ἀλλὰ πάντοτε μιᾶς ἐκλεκτῆς μειοψηφίας. Καὶ ὅσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς ὁ καθορίζων τὴν δυναμικότητα τῶν ομάδων, ἄλλο τόσον ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ καρποφόρος ἀλληλεπιδράσις τῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς κατεστημένας ἐκάστοτε ἀναλογίας δράσεων καὶ ἀντιδράσεων, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ ὁ νόμος τῆς ἀδρανείας καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, γνωστοὶ καὶ ὑπολογίσιμοι, ἢ ἄγνωστοι καὶ ἀστάθμητοι παράγοντες, ἀσκοῖσι σπουδαίαν ἐπίδρασιν. Συγκεκριμένως, ἐν ἐκάστη ἱστορικῇ περιόδῳ ὁ Λαβρώφ διακρίνει τρία κοινωνικὰ ρεῖματα: ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σχηματίζουν αἱ ἐπιβιώσεις τοῦ παρελθόντος, ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον συγκλίνουν τὰ στοιχεῖα τοῦ παρόντος, καὶ ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον διοχετεύονται τὰ σπέρματα τοῦ μέλλοντος. Τὰ ρεῖματα ταῦτα φέρονται καὶ ἀντιφέρονται πρὸς ἄλληλα, ἀλλ' ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει ἔχουν ὅλα τὸν λόγον τῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ. Ἀπόδειξις τοῦ πράγματος τὸ γεγονός ὅτι μόλις διαταραχθῇ ἡ μεταξὺ τῶν ἰσορροπία, μόλις τὸ στατικευμένον, οὕτως εἰπεῖν, παρελθὸν περισφίγῃ ὑπερβολικὰ τὸ μέλλον, ὁ ὅλος κοινωνικὸς ὀργανισμὸς νοσεῖ καί, ἢ ἀνακόπτεται ἢ προοδευτικῇ ἐξελίξει, ἢ τελεῖται βιαίως, ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἀποθεματικοῦ τῆς κοινοπραξίας καὶ ματαίᾳ ἀπωλείᾳ ἔργου.

ΠΕΝΟΣ

Οἱ Καθαρίστριες

Ἦρθε μιὰ μέρα ποὺ οἱ πολίτες ἀγάπησαν τὴν πόλη αὐτή. Τόσο τεράστια, τόσο ἐκτεταμένη - κι ὥστόσο τὴν ἀγάπησαν σφοδρά, σὰν πρᾶγμα μικρὸ καὶ δικό τους, σὰν τὸ ἴδιο τους τὸ πρόσωπο ἓνα πρῶι στὸν καθρέφτη, ποὺ ἀνακαλύπτει ἔτσι κανεὶς πὼς δὲν ἔχει τίποτα πιο πολὺτιμο ἀπὸ τὸ νερὸ κι ἀπὸ τὴν πάστρα, κι ἀνακαλύπτει ἡ καλονοικοκυρὰ πὼς τὸ πρόσωπό της τὸ ἴδιο εἶναι τὸ σπίτι, καὶ πέφτει χάμω, καὶ γονατίζει δίχως νὰ τὴ νοιάζει, καὶ τρίβει, τρίβει, τρίβει στοργικά τὸ πρόσωπό της, τὶς πλάκες, τὰ σανίδια, κ' ὕστερα παστρικά τὰ ξεπλένει, κ' ὕστερα μὲ τὸ πανὶ τὰ παίρνει, κι ἀγαπάει ἀκόμα κι ὅλες τὶς ἀγκίδες τοῦ τριμμένου σανιδιοῦ, ποὺ ἔχει σκουρῆνει, ἔχει βαθιὰ ποτίσει κι ὁμορφῆνει μὲ τὸν ἰδρωτὰ της, καὶ ξέρει αὐτὴ, ἄλλη μιὰ φορά, κάθε πλακάκι του σπασμένο, καὶ κάθε του ραγισματιά, καὶ κάθε του ραγάδα τοῦ σπιτιοῦ, σὰν καὶ τὶς δικές της τὶς ρυτίδες, μιὰ-μιὰ. .

Ἐτσι ἀγαπῆσαν αὐτὴ τὴν πόλη μιὰ μέρα οἱ πολίτες της... Κάτι παράξενο, ἐντελῶς καινούργιο τοὺς συνέβη, κι ἄξαφνα πλῆθυνε μέσα τους ἀβάσταγο, σφοδρὸ, καὶ τὴν ἀγαπῆσαν ἔτσι ἀπογνωσμένα - σὰ δικιά τους!. Κι ὅμοια ἔτσι, μὲ τὸ ἴδιο στὴν καρδιά ἀσυγκράτητο, σὰ νάταν ἄξαφνα γιὰ τὸ ἴδιο τους τὸ παραμελημένο σπίτι, κι-νῆσαν ὅλες οἱ φτωχὲς παραδουλεῦτρες, παράτησαν ἀδιάφορα τὴ «μέρα» τὴν «τακτὴ» κάθε ἀρχοντοκυρᾶς, καὶ τὸ μεροκάματο, καὶ κατεβῆκαν γοργοπόδαρες, χαράματα, μὲ τὴν καινούργια σκουῖπα καὶ τὴ βούρτσα, καὶ τὸ φρεσκοκομμένο σφουγγαρόπανο, κι ἀρχίσαν ἔτσι, ἀπρόσταχτες κι ἀπλήρωτες, νὰ τὰ παστρεύουν ὅλα!

Ἐκείνη ἡ λάτρα, τὴ μέρα αὐτὴ, δόθηκε ἀπλήρωτα κι ἀπρόσμενα σ' ὅ,τι ποτέ δὲν ἦτανε τῆς γειτονιάς. Δὲν κᾶναν διάκριση σὲ μέγαρο ἢ σὲ μνημεῖα, σὲ χτήρια μισητὰ κι ἀγέρωχα ἢ σὲ δημόσια. Ὅλα τὰ βρῆκαν βρώμικα, παραμελημένα· κι ὅλα τὰ νιῶσαν ἄξαφνα δικὰ τους, καὶ σ' ὅλα κᾶναν λάτρα, ἀδιάκριτα!.. Τὰ μάρμαρα, τὰ ρεῖθρα, τὶς γωνιὲς - ὅλα τὰ πῆραν, ἓνα-ἓνα! Καὶ τὶς σκάλες, καὶ τοὺς δρόμους, καὶ τὰ πάρκα!..

Ὅπου πατοῦσε ἀνθρώπου πόδι, χρόνια καὶ χρόνια, πέρασε χέρι ἀνθρώπου, καὶ πέρασε πανί, κ' ἔσταξε ἰδρώτας.

Κι ὡς ἄρχισε αὐτὸ ἀπ' τὶς καθαρίστριες, ποὺ ἔτσι ἄξαφνα πλημμύρισαν τὴν πόλη — μ' ἓνα ὕφος αὐστηρὸ μετακινῶντας γραφεῖα, ἀδειάζοντας χαρτιά, συρτάρια, ἀρχεῖα ἔξω στοὺς δρόμους, καὶ λέγοντας προσταχτικά καὶ στοὺς στρατιῶτες νὰ μὴν κάθονται κεῖ ἄπραγοι καὶ χάσκουν μὲ τὰ παλούκια στὸν ὦμο, παρὰ νὰ δώσουν κι αὐτοὶ ἓνα χέρι, νὰ ξαραχνιάσουνε ψηλά, μὲ τὰ κοντάρια, νὰ πάρουν τὰ σκουπίδια, τὰ χαρτιά στ' αὐτοκίνητά τους, ποὺ τοὺς μεταφέραν γι' ἄμεση δράση — ἡ τρέλλα μεταδόθηκε σ' ὅλη τὴν πόλη, κ' οἱ στρατιῶτες πρῶτοι ἀκούσανε τῆς προσταγῆς τῆς μάνας του ὁ καθέννας, κι ἀπόθεσαν τὰ ὅπλα μὲ τὶς ξιφολόγχες στὸν τοῖχο τῶν χτηρίων, κ' ἦρθε τότε καὶ μιὰ καθαρίστρια, καὶ τὰ συμμάζωξε ὅλα ταχτικά σὲ μιὰ γωνιά κατ' ἀπ' τὴ Βουλή, νὰ μὴ μپοδίζουν, κ' ἔπιασαν ὅλοι μαζί νὰ σαρώνουν τὰ χαρτιά ἀπ' τοὺς δρόμους, τὰ συγκεντρῶναν κουμποῦλες πελώριες καὶ τὰ καῖγαν, κ' ὕστερα ἔρχονταν οἱ ὁδοκαθαριστὲς καὶ ρίχγαν τ' ἀποκαῖδια στοὺς ὑπόνομους.

Ἡ πόλη ἦταν ἀνάστατη... Μὰ ἐνῶ ἦταν ἔτσι ἀνάστατη, δὲν εἶχε διόλου τὴν ὄψη τῆς Ὀργῆς, γιατί ἀλήθεια κανενοῦ στὰ σοβαρὰ δὲν πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ τίποτ' ἄλλο... Ἐτσι, μ' ἓναν τρόπο παράξενο, ἦταν αὐτὴ μιὰ μέρα γενικῆς καθαριότητος - κι ἀπόδειξη νά! οἱ καθαρίστριες, κρεμασμένες ἀπ' ὅλα τὰ παράθυρα τῶν χτηρίων, τινάζοντας ξεσκονόπανα, ἀδειάζοντας τὰ φάρasia, ταχτοποιῶντας τὰ πάντα...

Αὐτὸ ἔλειπε τώρα, νάχη ἀντίρρηση κανεὶς στὴν πάστρα καὶ στὴ λάτρα, μέρα ποὺ οἱ πολίτες ἀνακάλυψαν πὼς ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι δικιά τους, πὼς ἡ κάθε της γωνιά κι ὁ κάθε τοῖχος της, κάθε δημόσιο χτήριο καὶ μνημεῖο της..- ποιοι νὰ εἶναι λοιπόν, καὶ τ' ἀφήνουν βρώμικα κι ἄξαράχνιαστα ;..

"Ανεμος ξένος δέ φύσαγε από πουθενά· μα' ως ετίναζαν νερά παντοῦ ἄφθονα, μύριζε ἡ πόλη φρεσκοπλυμένο σανίδι, κι ὁ ἀγέρας ἦταν κινημένος ἀπότομα, ὅλο μετατοπισμένος ἄξαφνα ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο - σὰ ριπὲς ἄταχτες μιᾶς αὔρας σπιτίσιας, περβαζιοῦ καταβρεγμένου...

"Ενας πελώριος κουρνιαχτὸς σκάνονταν ἀργὰ κατὰ τὸν οὐρανό... Εἶχε φτάσει κιόλα πανύψηλα - κι ἀκόμα βάσταε ἡ λάτρα. "Ενας κουρνιαχτὸς τῆς πᾶστρας - ὅχι καπνός, ὅχι φλόγες! Τοῦ ξεσκονόπανου διωγμένος μόνο ..

Καὶ πιά σὰν ἔγειρε ὁ ἥλιος, σὰ βύθησε βαθιά κουρασμένος, ὅ,τι τέλειωναν μὲ τὸ πανὶ τίς προσόψεις τῶν χτηρίων, τίς κολῶνες τῶν μνημείων, κ' εἶπαν νὰ πάρουν μὲ τὰ παρκετόπανα καὶ τοὺς δρόμους, νὰ γιαιλίσει ἡ ἄσφαλτο, νὰ λάμψη.. — — τότε, πάνω κεῖ, ὁ Γενικὸς Εἰσαγγελέας, διωγμένος ὅλημέρα ἀπ' τὸ γραφεῖο του, νὰ ξαρχινιάσουν κ' ἐκεῖ, ποὺ τὸν εἶχε μαζέψει ἡ σκόνη κ' ἡ βρῶμα χρόνια καὶ χρόνια, μόλις βρῆκε μπρὸς τοῦ ἑνα χαρτί λευκό, σήκωσε τὸν καθαροπλυμένο κοντυλοφόρο του, βούτηξε στὸ καινούργιο μελάνι, κ' ἔγραψε:

ΕΝΤΑΛΜΑ ΣΥΛΛΗΨΕΩΣ

κατὰ παντὸς ἐνεργήσαντος αὐτοβούλως καὶ ἄνευ ἐντολῆς...

Συνέλαβαν κ' ἐξετέλεσαν τίς καθαρίστριες. Δέ λάβαν ὑπόψη τους, γιὰ ἐλαφρυντικό, οὔτε ποὺ ἦταν οἱ μάνες τους οἱ ἴδιες...

Τὰ παλληκάρια τοῦ ἀποσπάσματος ἔκλαιγαν. Μὰ κι αὐτά, ἐξετέλεσαν τὴν ἐντολή.

Οἱ καθαρίστριες στάθηκαν στὸν τοῖχο σεμνά, εὐσυνείδητες· μὲ τὸ πρόσωπο ἐκείνου ποὺ μόλις τέλειωσε τὴ δουλειά του, κ' εἶναι τόσο κατάκοπος, τόσο τὴ συνείδησή του ἔχει ἡσυχὴ πὼς εἶναι βαριά κουρασμένος κι ἄλλο δέ χρωστᾷ νὰ κἀνῃ σήμερα, ποὺ στέκει ταπεινὸς κι ἀδιαφορεῖ..."Ἐτσι τὸν βρῖσκει ὁ θάνατος.

"Ὅμως θάρθη μιὰ μέρα, ποὺ ἡ Ἐντολὴ θάχῃ δοθῇ... Θάχῃ ἀπομόνη της, ἄγραφη ἀκουστῇ - καὶ δέ θάναι πιά ὥρες γιὰ ἱστορίες φανταστικές, δέ θάναι πιά ὥρες ἀναβολῆς τῆς πᾶστρας καὶ τῆς λάτρας τῆς καλοκυρᾶς...

"Ὡς τὴν ὥρα κεῖνη, διαβάζετε ἱστορίες «φανταστικές», ἀδελφοί!

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ¹

Η ΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Προβληματική τῆς Ψυχανάλυσεως

Βασική κατεύθυνσις τῆς Ψυχανάλυσεως εἶναι ἡ ἀνέυρεσις τῶν οὐλῶν ἐκείνων τῆς συνειδήσεως, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν «ἀνωμαλίας» οὕτως εἶπεῖν τῆς προσωπικότητος καὶ ὑποδηλοῦν κλεισθέντα ψυχικὰ τραύματα.

«Ἀλλὰ πῶς κλεισθέντα;» διερωτᾶται ἡ Ψυχανάλυσις. Δι' ἀπωθήσεων εἰς τὸ ὑποσυνείδητον, αἱ ὁποῖαι προσκάλεσαν πιθανῶς νοσηρὰς ἐσωτερικὰς ἐξεργασίας;

Καὶ κατατείνει ἐκ τούτου, ἀπὸ τοῦ Φρόντλ μέχρι τῶν σημερινῶν, εἰς ἀνάξεις τῶν οὐλῶν, ἀνερεύνησιν τῶν παλαιῶν τραυμάτων — ἐφθασε καὶ μέχρι τοῦ... ἐμβρυικοῦ ψυχικοῦ βίου! — «ἐξομάλυνσιν» τῆς προσωπικότητος.

Βαρύνεται μὲ μίαν πολὺν ἀβασάνιστον προκατάληψιν, διχπιστώνει ὁ Γιέσεκ. Μὲ τὴν προκατάληψιν ὑπὲρ τῆς ὁμαλότητος τῆς προσωπικότητος. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο πρὸς ὅπως δὲν εἶναι ἀναγκαίως «ἀνεσκαμμένον ἀπὸ βομβαρδισμὸν» πᾶν ἔδαφος ποὺ δὲν εἶναι λεῖον καὶ ὁμαλὸν ὡς πεδῖον προσγειώσεως, ἀλλ' ἀπλῶς: δὲν εἶναι κάμπος, εἶναι λόφοι ἢ ὄροσειραι ἢ καὶ βαθεῖαι φάραγγες. Λεῖον καὶ ὁμαλὸν εἶναι ἴσως μόνον τὸ ἔδαφος τῶν τελείως ἀπλοϊκῶν καὶ ἀπείρων συνειδήσεων. Διὰ τοῦτο, ἄλλωστε, τὸ λεῖον καὶ τὸ ὁμαλὸν σπανίζον. Διότι οἱ περισσότεροι, λίγο-πολὺ ἔχουν, ἢ τείνουν νὰ ἔχουν, μίαν προσωπικότητα. Ἡ ἔμμονος προσπάθεια τῆς Ψυχανάλυσεως νὰ ἐξομαλύνῃ, ἀνεξαρτήτως τοῦ κατὰ πόσον τὸ ἐπιτυγχάνει ἢ, ἀναξέουσα παλαιὰς αἰτίας, βλάπτει ἐπιπροσθέτως, δὲν ἀποτελεῖ πάντως εἰμὴ αὐτὸ τοῦτο προσπάθειαν κατὰ τῆς προσωπικότητος.

Δὲν βλέπω διὰ τί ἓνας ἐνδιαφέρων ἄνθρωπος θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῇ ποτὲ τοιαύτην ἐπέμβασιν ἐξομαλύνσεως τῆς συνειδήσεώς του, δηλαδὴ ἐπιπεδώσεως καὶ καταστροφῆς τῆς προσωπικότητός του. Πιστεύω πῶς ἡ φύσις γνωρίζει μᾶλλον τί κάμνει, ὅπως ἐγνώριζε λαμπρὰ τί ἐδημιούργει — ἂν μᾶς ἐπιτραπῇ ἡ ἔκφρασις — ὅταν ἔκαμνε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πλανήτου ἀνώμαλον καὶ ποικίλην, ὄχι πληκτικὴν καὶ ἄγονον πλατφόρμαν ἀεροδρομίου! Ἡ προσωπικότης ἀποτελεῖ διάκρισιν. Διακρίνει καὶ διακρίνεται. Διαφοροποιεῖ καὶ διαφοροποιεῖται. Παράγει καὶ παράγεται. Ἀκριβῶς δὲ δι' αὐτὸ εἶναι γόνιμος: διότι ἔχει βάθην καὶ ὕψος, ἀνωμαλίας σφοδράς, βύθην ἀπύθμενα καὶ τραχύτητας: διότι διαθέτει μήτρας, ἐκ «τραυμάτων» ἀκριβῶς, ὅπου κνοφορεῖ καὶ ἐξεργάζεται πλάσματα, τόσο μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ὅσον βαθύτεραι καὶ ιδιουσάτατοι εἶναι αἱ μῆτραι τῆς. Τὰς ὁποίας αἱ συγκρούσεις μὲ τὸν κόσμον δημιουργοῦν εἰς τὴν συνείδησιν, δηλαδὴ αἱ «πληγαί» ἀκριβῶς καὶ αἱ συναφεῖς «ἀπωθήσεις» εἰς βάθος.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀποτελεῖ ταυτότητα ἐκάστου ἡ προσωπικότης του. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν εἶναι αὐτός καὶ ὄχι ἄλλος, εἶναι μάλιστα «αὐτός», ὁ ἔτσι «διάφορος ἀπὸ τὸν ἄλλον», ἀκριβῶς λόγῳ τῶν ἰδιαζουσῶν ἀνωμαλιῶν τῆς συνειδήσεώς του.

Ἀπὸ μιᾶς πλευρᾶς, ἡ Ψυχανάλυσις ἐνθυμίζει πολιτικὴν ὁλοκληρωτικοῦ καθεστώτος. Εἶναι, ὁμοίως, κατὰ τῆς προσωπικότητος. Καὶ ἡ ἀσθένειά της νομίζω ὅτι ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν μανίαν τῆς ἐκείνης διὰ τὴν ἀνέυρεσιν τῆς «ἀληθείας» τῶν «ψυχικῶν συμβάντων». Ποῖα «ἀλήθειαι»; Ὀλίγον ἐνδιαφέρει ἡ ἀλήθεια. Ἡ πραγματικότης ναί, αὐτὴ ἐνδιαφέρει. Ἀλλ' ἡ πραγματικότης, μάλιστα ἡ ψυχολογική, εἶναι πάντο-

τε κρᾶμα καὶ διαρκὲς γίγνεσθαι ἀληθείας καὶ ψεύδους Ἡ Ψυχανάλυσις, προσπαθοῦσα ν' ἀπομονώσῃ τὴν «ἀλήθειαν», καὶ νὰ διαλύῃ τὸ «ψεῦδος», αὐτὸ τοῦτο ἀλλοιῶναι τὴν πραγματικότητα τῆς συνειδήσεως, ἐπεμβαίνει δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ποιότητος τῆς συνειδήσεως ἐκάστων καὶ βλάπτει τὸ πολυτιμότερον: τὴν ταυτότητα τοῦ Ἐγώ! Περίπου δηλαδὴ ὅ,τι ἡ «ἀπόπειρα φόνου» ὡς πρὸς τὸ σῶμα - αὐτὸ εἶναι.

Δὲν θέλω ἐπ' τέλους νὰ εἶμαι ἄλλος. Θέλω ἐγὼ νὰ εἶμαι. Ἡ Ψυχανάλυσις ἀποπειρᾶται νὰ μὲ κάμῃ ἄλλον. Καὶ ἂν δὲν τὸ κατορθώσῃ — διότι εἶναι βέβαια ἀκατόρθωτον — ὁμως μὲ βλάπτει, καὶ μοῦ προξενεῖ αὐτὴ ἀκριβῶς πληγὰς καὶ τραύματα.

Ἡ ἄποψις, θὰ ὁμολογήσετε, εἶναι ἐνδιαφέρουσα. Ἀλλ' ἄς ἴδωμεν τὰ πράγματα μὲ τὴν σειράν τους:

Τρεῖς νέοι γερμανοὶ ψυχολόγοι — οἱ Κάρλ Γιέσεκ, Φράντς Τόυζεν καὶ Χέλμουτ Σπρίνγκφελτ — ἐκινήσαντες, ὡς λέγουν, ἀπὸ ἓνα στίχον τοῦ Ρίλκε, ποὺ τοὺς ἔδωκε τὴν πρώτην ἐμπνευσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκόμῃ τῶν σπουδῶν των, καὶ ἀφοῦ ἐπειραματίσθησαν, εἰς ἕκαστος χωριστά, ἐπὶ ἐξαετίαν, εἰς ὁκτὼ ψυχοθεραπευτήρια τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Μονάχου καὶ τοῦ Βερολίνου, ἐπὶ 1800 περίπου ψυχασθενῶν μὴ ὀργανικῆς νοσογόνου αἰτίας, ἕκαμαν προσφάτως μίαν πρόδρομον ἀνακοίνωσιν, ποὺ ἔχει ἐμβάλει εἰς πολλὰς καὶ ὅλως νέας σκέψεις τοὺς κύκλους τῶν γερμανῶν ψυχιάτρων καὶ ψυχαναλυτῶν. Ἐκδίδουν δὲ προσεχῶς, ἀπὸ κοινοῦ, καὶ σχετικὸν σύγγραμμα, μὲ τὸν τίτλον: *Φιλοσοφία καὶ Ψυχολογία τοῦ Ψεύδους*, καὶ μὲ περιεχόμενον ποὺ προφανῶς θὰ ἐκπλήξῃ καὶ θὰ προβληματίσῃ γονίμως ὅχι τοὺς εἰδικοὺς μόνον τῆς Ψυχολογίας ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν σύγχρονον Σκέψιν.

Διότι ἡ νέα αὕτη θεωρία τῶν Γιέσεκ-Τόυζεν-Σπρίνγκφελτ, ἀσχέτως τῆς καθαρῶς ἐπιστημονικῆς τῆς ἀξίας — ἡ ὁποία βεβαίως θὰ δοκιμασθῇ ἐφεξῆς εἰς τὴν ψυχοθεραπευτικὴν πράξιν καὶ θὰ δώσῃ τὸ ἀντικειμενικὸν μέτρον τῆς ἀποδοτικότητός της — ἔχει καθ' ἑαυτή, ὡς ἐλευθέρᾳ ἄποψις, πολλὴν φιλοσοφικὴν ἀξίαν, θέτουσα, οὕτως εἰπεῖν, τὴν βάσιν διὰ μίαν ὅλως νέαν σχολὴν εἰς τὴν σύγχρονον κίνησιν τῶν ἰδεῶν.

Ἡ ἔννοια τοῦ ψεύδους — ὡς δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἤδη ἀπὸ τὴν πρόδρομον αὐτὴν ἀνακοίνωσιν — λαμβάνει εἰς τὸ σύστημα τῶν τριῶν ἐρευνητῶν τοιαύτην σημασίαν καὶ διάστασιν, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀποτελέσῃ αὐτὸ τοῦτο νέον ἐντελῶς πρῶτον θεωρήσεως τῶν πραγμάτων, ἰσοσθενὲς ἀσφαλῶς τῆς Φαινομενολογίας καὶ τοῦ Ἐξιστασιαλισμοῦ.

Ὡς ἐξῆς περιγράφει τὴν ψυχοθεραπευτικὴν πλευρὰν τῆς νέας θεωρίας ὁ Τόυζεν, εἰς μίαν ὁμιλίαν τοῦ πρὸς εὐρύτερον κοινὸν μὴ εἰδικῶν, ποὺ ἐγένετο πρὸ μηνὸς εἰς τὸ Μόναχον:

Δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἴσως κανεὶς ποὺ νὰ εἶδεν, εἰς τὸ θέατρον ἢ εἰς τὸν κινηματογράφον, καὶ νὰ μὴ ἐνθυμῇται ἓνα μικρὸν χαριτωμένον ἔργον ἀσήμου ἀμερικανίδος συγγραφέως, τῆς Μαίρης Τζαίηζ: τὸ «Ἐγὼ καὶ τὸ Κουνέλι» Ἔσχεν ἐπιτυχίαν μοναδικὴν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐπαίχθη κατὰ κόρον.² Ἡ τελικὴ του μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ εἶδομεν εἰς τὸν κινηματογράφον, δὲν ἀνήκει κἂν, ὡς μᾶς ἐπληροφόρησαν, εἰς τὴν συγγραφέα του. Εἶναι ἀποτέλεσμα πάρα πολλῶν «ἐπεμβάσεων», ἀπὸ σκηνοθέτας, θιασάρχας, παραγωγούς, εἰδικούς ἐπιμελητὰς σεναρίων, ἡθοποιούς ἀκόμῃ! Τὸ λέγω δὲ ταῦτο, διότι ἔχει μίαν πολὺ συγκεκριμένην καὶ σπουδαίαν σημασίαν διὰ τὴν ὑπόθεσίν μας: «Ὅτι ὁ ἀπλοῦς καὶ γονιμώτατος μῦθος τοῦ εἶναι, ἐντέλει, ἔργον ὁμαδικοῦ τρόπου τινὰ ἐνστικτοῦ καὶ φαντασίας, αὐτὸ δὲ ἴσως ἐξηγεῖ τὸ διὰ τί ἀπεδείχθη μῦθος τόσο ἐκτετατός εἰς ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐβλέπομεν οἱ ὀλίγοι ἐμπρός μας ἔως τώρα.

² Ἐπαίχθη καὶ ἐδῶ, ἀπὸ τὸν θίασον τοῦ Θεάτρου Τέχνης, τοῦ Καρόλου Κούν. Προεβλήθη καὶ εἰς τοὺς ἀθηναίους κινηματογράφους τὸ ἀμερικανικὸν φιλμ, μὲ τὸν Τζαίηζ Στιούαρτ εἰς τὸν πρῶτον ρόλον, τοῦ Ἐλγουντ, ὑπὸ ἄλλον τίτλον.

Ὑπενθυμίζω τὴν ὑπόθεσίν του· Εἰς ψυχασθενῆς, ὁ ἔλγουντ, ἔχει τὴν ἔμμονον ἰδέαν, ὅτι ἀκολουθεῖται διαρκῶς καὶ πιστῶς ἀπὸ τὸν φίλον του Χάρβεν, ἓνα .. κούνελον ὕψους δυόμισιν μέτρων! Ἡ «ἰδέα» αὕτη — ποὺ ἀποτελεῖ βεβαίως ἓν τερατῶδες «ψεύδος», δι' ὅλους τοὺς ἄλλους, εἰς τὸ ὁποῖον, ὅμως, ἀνενδότως πιστεύει ὁ «βλαμμένος» ἔλγουντ — τὸν κάμνει διαρκῶς εὐτυχῇ. Καὶ ὡς ἐκ τούτου: ἰδανικῶς ἀγαθόν! Καὶ μὲ τοιαύτην μάλιστα δύναμιν καὶ μεταδοτικότητα ἀγαθότητος — ποὺ ὥρας-ὥρας θυμίζει *Πρίγκιπα Μίσκιν* τοῦ *Ντοστογιέβσκι*, ἀλλὰ καὶ *Χριστόν* — ὥστε νὰ ἐπιδρᾷ ἐξυγιαντικῶς καὶ ἀναμορφωτικῶς εἰς οἰοδήποτε ἀνθρώπινον περιβάλλον εὐρεθῇ!

Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ ὅλα τὰ σπαρταριστὰ περιστατικὰ τῆς ἱστορίας τοῦ συμπαθοῦς αὐτοῦ ἥρωος, παρὰ μόνον ἐκεῖνα ποὺ δύνανται νὰ μᾶς ὑποδείξουν ποῖαν τερατώδη δύναμιν — καὶ δύναμιν ὑγιᾶ, δύναμιν ἀγαθοποιῶν — ἔχει ἡ πεποιθήσις τοῦ ψυχασθενοῦς αὐτοῦ εἰς τὴν «Ἀλήθειαν», δηλαδὴ εἰς τὸ ζωτικόν αὐτὸ «ψεύδος», τοῦ φίλου του Χάρβεν. Καὶ ἀκόμη, πόσον μάταιον εἶναι ν' ἀποπειραθῇ οἰοσδήποτε, μὲ οἰοδήποτε μέσον, τὴν διάρρηξιν τοῦ ἐρμητικῶς κλειστοῦ — καὶ διὰ τὴν «θαυματουργόν» *Ψυχανάλυσιν* κλειστοῦ — κόσμον τῆς ψυχασθενείας του.

Τὸν ἐρωτᾷ, εἰς μίαν στιγμὴν, εἰς μαθητευόμενος τῆς συγχρόνου αὐτῆς θαυματοποιίας, «ἂν εἶχε ποτὲ παιδικὸν φίλον, τὸν ὁποῖον νὰ ὑπεραγαποῦσε καὶ τὸν ὁποῖον νὰ ἔχασε. » «Πῶς!» ἀπαντᾷ ὁ ἔλγουντ. «Βεβαίως καὶ εἶχα!.. Καὶ μάλιστα τρομερὰ μὲ ἐλόπησεν ὁ θάνατός του, ὅταν ἤμουν πέντε ἐτῶν!» «— Ἀα!..» κάμνει θριαμβεύων ὁ ἡλίθιος ψυχαναλυτής, ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει «παιδικοῦ τραυματισμοῦ», ποὺ «ὡς γνωστόν» κ.λ., κ.λ. «— Γιατί,» τὸν ἐρωτᾷ ὁ ἔλγουντ. «— Καὶ τὸν ἔλεγα ἀσφαλῶς Χάρβεν, ἔ; τὸν φίλον σας ἐκεῖνον», συνεχίζει ὁ μαθητευόμενος μάγος. «— Ὁ χι!» ἦταν ἡ ἀπογοητευτικὴ ἀπάντησις τοῦ ἥρωος. «Τὸν ἔλεγα Πέτερ!»

Θὰ πρέπει, λοιπόν, συμπεραίνει ὁ Γιέσεκ, νὰ ξεκινήσωμεν ἀπὸ αὐτὸ ἀκριβῶς: Ὅτι ὁ κόσμος τοῦ ψυχασθενοῦς — κόσμος «ψευδῆς» δι' ἡμᾶς, ἀλλ' «ἀληθῆς» δι' ἐκεῖνον, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ὑποκειμενικὸς μας κόσμος δι' ἕκαστον ἐξ ἡμῶν — εἶναι κόσμος πλήρης, κλειστός, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερον: *θεμιτός!* Ἐφόσον δὲ δὲν βλάπτει κανέναν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν ἴδιον: *Κόσμος σεβαστός!*.. Θὰ πρέπει, ἄρα, νὰ μὴ ἀποπειρώμεθα τὴν βιαίαν διάρρηξιν του, μὲ κανένα μέσον. Μῆτε μὲ βάρβαρα — καὶ ἀλυσιτελῆ ἄλλωστε — ἠλεκτροσόκ, μῆτε μὲ φάρμακα καὶ ναρκωτικὰ, μῆτε μὲ ψυχαναλύσεις γενικῶς, ποὺ κατατείνουν εἰς τὸ νὰ τὸν «προσγειώσουν», νὰ τὸν «ἐξομαλύνουν», νὰ τὸν «ἀλλάξουν» καὶ νὰ τὸν «πείσουν» περὶ τοῦ «ψεύδους» εἰς τὸ ὁποῖον ζῇ καὶ τῆς δῆθεν «ἀντικειμενικῆς ἀληθείας» τὴν ὁποῖαν ὀφείλει — διατὶ ὀφείλει; — νὰ «ξαναδεχθῇ».

Καὶ τοῦτο διότι οὐδὲν μέσον δύναται πραγματικῶς νὰ δώσῃ ἀποτέλεσμα, δίχως νὰ καταστρέψῃ μὲ ἀνεπανορθώτους πλεόν συνεπείας, μίαν εἰδικὴν ἐσωτερικὴν ἁρμονικὴν, μίαν εἰδικὴν δηλαδὴ ἰσορροπίαν πνεύματος καὶ ἐκδήλωσιν προσωπικότητος, ποὺ μὲ πολὺν κόπον ἔχει κατακτήσει ὁ ψυχασθενῆς, καὶ ποὺ ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὸ ἀκριβὲς ἰσοδύναμον τῆς ἰδικῆς μας ὑγιоῦς ἰσορροπίας καὶ προσωπικότητος, μὲ τὸ ὁποῖον δύναται ἄριστα, εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, νὰ πορευθῇ εἰς τὸν κόσμον, καὶ νὰ ἀποδώσῃ μάλιστα, ὡς πᾶς ἄλλος μὴ ψυχασθενῆς.

Ἀλλὰ τί λοιπόν; Νὰ ἀφήνωμεν εἰς τὸ ψεῦδος τῆς νόσου των τοὺς ψυχασθενεῖς;..

Βεβαίως ναι! εἶναι ἡ ἀπάντησις τῶν τριῶν ψυχολόγων — καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ ἀνατρεπτικὴ τῆς ἔως τώρα Ψυχιατρικῆς σημασία τῆς θεωρίας των. Βεβαίως νὰ τοὺς ἀφήνωμεν ἐλευθέρους, καὶ νὰ σεβώμεθα τὴν προσωπικότητά των, ὡς παντὸς ἄλλον ἀτόμον. Καὶ νὰ κάμνωμεν τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἀπὸ ὅ,τι ἐκάμνομεν ἔως τώρα: Νὰ τοὺς βοηθοῦμεν εἰς τὴν *ὁλοκληρωσιν* τοῦ «ψεύδους» των. Νὰ τοὺς παρέχωμεν πᾶσαν ἀντικειμενικὴν δυνατότητα ἐργασίας — εἰς τὴν ὁποῖαν δύνανται οἱ πλείστοι νὰ εἶναι ἀποδοτικώτατοι — καὶ ἡ θεραπευτικὴ μας νὰ περιορίζεται εἰς τὴν παροχὴν συγχρόνως πάσης δυνατῆς συγκατανεύσεως καὶ προσβεβαίωσεως ὅτι ἡ «ἀλήθειά των» εἶναι «ἀλήθεια ὅλων», ὅτι ὅλα γίνονται, δι' ὅλους, μὲ τὴν «ἰδικήν» των «λογικὴν», μὲ τὸν ἰδικόν των «ρυθμόν», τὴν ἰδικήν των «ἁρμονικὴν» τοῦ κόσμου. Διότι,

ἐπιτέλους, ποῖος μᾶς βεβαιώνει κ' ἐμᾶς, ὅτι ἡ «λογική» εἶναι μία καὶ ἡ «ἀντικειμενικότης» μία; Μήπως θὰ πρέπει πλέον ν' ἀρχίσωμεν νὰ ἐθιζώμεθα εἰς τὴν πλέον ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν ὅτι εἶναι «μία δι' ἕκαστον», καὶ «λογική» καὶ «ἀντικειμενικότης» καὶ «πραγματικότης»; Πῶς δὲ εἰς τὴν Τέχνην — ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πολιτικὴν — τὸ παρεδέχθημεν, εἰς δὲ τὴν Ψυχολογίαν, πού ὑπόκειται καὶ τῆς Τέχνης καὶ τῆς Πολιτικῆς καὶ τῆς Φιλοσοφίας, τὸ ἀρνούμεθα;

Θὰ συμβῇ τότε, μὲ μέγιστον ἀριθμὸν σήμερον θεωρουμένων «ψυχασθενῶν» καὶ ἀπομονοιούμενων τῆς κοινῆς ζωῆς, τὸ ἐξῆς· Ἀπαλλασσόμενοι ἀπὸ τὸν τρόπον καὶ τὸ ἄγχος τῆς διαρκοῦς ἀντιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸν «κόσμον» καὶ τὴν «λογικὴν» των — τρόπον καὶ ἄγχος πού, ὅσον τοὺς κατέχη, ἐκμηδενίζει ὅλας τὰς δυνατότητάς των προσαρμογῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποδοτικότητος — θὰ κατορθώωνον μόνοι νὰ ὀλοκληρώωνον, σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ διὰ τοῦ κόρου, τὸν κύκλον τῆς ιδιοτύπου φάσεως τῆς προσωπικότητός των καί, ἥ θὰ ἐπανέρχωνται αὐτομάτως εἰς τινὰ «κοινὸν παρονομαστήν» κρατούσης λογικῆς καὶ θεωρήσεως τῶν πραγμάτων, ἥ θὰ παραμένουν ἔστω εἰς τὸν ἰδικόν των «παρονομαστήν», σὺν ἐννοοῦμενοι ὅμως μὲ τοὺς ἄλλους — διότι θὰ λείπῃ ὁ ἐμποδιστικὸς τρόμος των καὶ ἡ ἐναντί των ἀνυποληψία τῶν ἄλλων — καί, πάντως κοινωνικῶς ἀποδοτικοὶ καὶ προσωπικῶς σεβαστοί.

Δὲν εἶναι παρὰ ἡ λύσις πού ὑπαινίσσεται ὁ Ντοστογιέβσκι εἰς τὸν Ἡλίθιον - καὶ ὁ Χριστός, ἴσως, διὰ τῆς ἀγαθῆς μερίδος τοῦ κόσμου ἣν ἐξελέξατο...

ΓΙΩΡΓΗΣ ΔΕΛΜΠΟΗΣ

<Ποιητής>

Κρατάει τὴν πέννα | μὲ τὸ ἴδιο δάκτυλο | πού κάνει τὸ σταυρό του.

<21ος αἰώνας>

Ἔχομε μιὰ μηχανή | καὶ θέλομε ἓναν ἄνθρωπο. | Ἀπαραίτητο νὰ τῆς ταιριάξῃ!

[Ἀποσπασματικά]

<Λυθήκανε τὰ λόγια σου | καὶ μιὰ μεγάλη θάλασσα | πῆρε φῶς!>
Κράτησες τὴν ἀναπνοή σου κ' ἐγινε σιωπή!

<Ἀπ' τὸ παλκοσένικο στὴ ζωὴ [] συνέχεια!>

<Κοντά μου οὔτε σκυλί!>
<Ἡ ἀνθρωπιὰ μου σκυλοδαίτη!>

Νὰ γίνω ὅ,τι θέλετε. Μὰ σεῖς τί εἴστε;

<Καὶ σὲ λατρεύω, Σιωπὴ, καὶ σὲ φοβᾶμαι!>

Σ' ὅλα τὰ στόματα <δέ στέκουν> ὅλα τὰ λόγια· <κι>οὔτε τὰ ἴδια!

ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΡΙΘΜΑ

393

Κάθε μέρα καὶ μιὰ μάχη, κάθε μέρα καὶ μιὰ νίκη! Πρῶτα στὸν ἑαυτὸ σου, κ' ἔπειτα στοὺς ἄλλους, στὰ πράγματα!

394

— Ἐλα πού, τώρα-τώρα, κ' οἱ χαρές τους ἄχαρες!..

395

Τυπικώτερο προανάκρουσμα τοῦ ὄχι ἂπ' τὸ γλυκερὸ ψευτοναί;

396

— Δέ σ' ἀκούω ὅσο μ' ἔπαινο ἀρχινᾷς καὶ σ' ἔπαινο τελειώνης! Ν' ἀρχίζης μὲ ψόγο καὶ νὰ καταλήγῃς σὲ κατηγορία, βαρειά αὐτοκατηγορία, νὰ σ' ἀκούσω!

397

Πάντοτε ἀνάμεσα σ' ἄνθρωπο καὶ σ' ἄνθρωπο, σ' ἄνθρωπο καὶ σὲ ζῶο, σ' ἄνθρωπο καὶ σὲ πρᾶγμα παρεμβάλλεται μετρητῆς κρισίμου βάρους ἀνεναντίωτου!..

398

— Τὸ πολὺ-πολὺ τσουρουφλισμένοι, καψαλισμένοι! Ἀλλὰ καμένοι, κεραυνωμένοι ἀπὸ Ἀλήθεια, ποτέ!

399

Ἀκούσιος ἢ ἐκούσιος, ὄχι δικαίωμα ἄλλου, τιμωρία ἢ ποινὴ ὁ θάνατος ὁποιοῦ!

400

— Ἐσύ σὲ ἄδυτο; Μόνον σὰν ιεροσύλος!

401

Μὲ τὴν ἴδια κίνηση ὁ βαθυκλινέστατος χαιρετισμὸς κ' ἡ ἀνάσπαση τῆς μαχαίρας!

402

— Ἄν, ὅπως λές, ἐπέισθης ὅτι εἶσαι φύσει ἀναγᾶπητος, πῶς αὐτὰ τὰ τσαλίμια; Γιὰ νὰ γίνῃς καὶ γελοῖος;

403

Ἡ θύμηση; κακοποιοί, συνήθως, πισωστρέψιμο παρωχημένης ἐνέργειας.

404

— Οἱ δυσαρέσκειες πού καταχώνουμε αὐτοογκώνουνται, κουβαριάζονται, καὶ μᾶς ἀρρωσταίνουν βαρειά! Γι' αὐτό, διάλυνέ-τες, τὸ ταχύτερο! Ὅποια κι ἂν εἶν' ἡ ζημιά, δέ συγκρίνεται μ' ἐκεῖνες π' ἀντύχη σοῦ μέλλουνταν!.. Ἐπειτα, τί πειράζει ἂν ἀναθυμοῦνται κάθε τόσο πῶς δέ σχωρνᾷς τὸ παραμικρὸ καὶ τίς δίνεις ἀμέσως στὸ χέρι,

405

Ἄ, πόση φτώχεια, πόσος πόνος - πόσος πλοῦτος!

406

— Ἐσωσες κ' ἔκανες κ' ἐσὺ ἓνα ποίημα καὶ δέν τὸ ζῆς;
(— Μμ! πῶς νὰ τὸ ζήσῃ κλεψιμέικο καὶ δαῦτο;)

407

Λαοὶ πού δέν αὐτοκρίνονται, πού κάνουν δυὸ καὶ τρεῖς φορές τὰ ἴδια λάθη, πού κερδίζουν τοὺς πολέμους καὶ χάνουν τίς εἰρήνες, εἶναι ἢ γίνανε λειψοί!

408

— Τόπαν ἄλλοι κ' ἐσὺ τὸ ξαναλές; Ἄμ' τότε δὰ φταῖς!

409

Ὁ φίλος ἐχθροῦ ἐχθρός, ὁ ἐχθρὸς φίλ-τάτου σου ἐχθιστός!

410

— Δύο ναι δέν κάνουν ἓνα νενέ;
— Ναῖσκει!

411

Ἄν μαθαίνης καὶ τίποτε, μονάχος τὸ μαθαίνεις!.. (Γιὰ νὰ δειχθῇ, στὸ τέλος, ἄχρηστο!)

412

—“Ὡστε δυό-τρεῖς ἀκόμα ἀπ’ τοὺς ἐχθροὺς σου νὰ λείψουν, μένεις πλέον ἔρμαιον τῶν φίλων, καὶ πῶς νὰ σωθῇς!

413

*Ἄν ἤξεύραμε πόση ζέστη καὶ πόσο κρύο θάκανε, θὰ προβλέπαμε τίς διακυμάνσεις τῆς πολιτικῆς μας ἀνεμοδουρίας!

414

(—Ἐκλιπαρεῖς τὸν οἶκτο του, γιὰ νὰ τὴ σκαπουλάρῃς τώρα κι ἀργότερα τοῦ δείχνεις!..)

415

Μὴν ἀκοῦς πῶς ὁ δεῖνα ἄξιός πως γέρος πέθαν’ ἀπὸ .. Ἀπὸ σιχαμάρα γιὰ τὴ σωματικὴ του κατάντη πῆγε ὁ ἀνθρωπος!

416

— Πάλι τόση ἔγνοια μπάς καὶ πάη στράφι τούτῃ ἢ κείνῃ σου ἢ πράξῃ! Σάμπως κι ἂν δέν πάη τώρα, δέ θὰ πάη αὔριο; .

417

Arrivés, οἱ φτασμένοι! Arrivistes, οἱ τυχοδιῶχτες, ποὺ πᾶν νὰ τὴ βολέψουν καὶ τάχουν μὲ τοὺς ὁμοίους τους καί, πολὺ περισσότερο, μὲ τοὺς parvenus, ὡσὰν ἐτοῦτοι νάχουν τὴ βοῦλλα στὸ τσακάτι, καὶ νὰ τοὺς ἐκθέτουν ἐκ τῶν προτέρων...

418

— Δίνει θάρρος στὸν ἑαυτό του, μὰ τρέμει τὸ φυλλοκάρδι του. .

— Τόσο ποὺ δέ θ’ ἀπορροῦσα ἂν παραθάρρευε, ὁ ἀνόητος...

419

— Ἀξίζουμε γιὰτὶ ὀνειρευνόμαστε!

— Δέν ξέρω ἂν ἀξίζει. Ὅτι ὅμως σᾶς στοιχίζει, ὅτι ὑποφέρετε γιὰτὶ ὀνειρεύεστε, τὸ παραδέχομαι, ὅχι ἐξ ἰδίων, γιὰτὶ ἐγώ, βλέπω κ’ ἐγώ ὄνειρα, μὰ δέν ὀνειρεύομαι.

420

— Παραξενεύεσαι ἀκόμα ποὺ ἀδικεῖσαι; —“Ε, περίμενε κι ἄλλα!

421

Οἱ παλαιοὶ τήνε γλεντοῦσαν τὴ ζωὴ, γραμμένη στὰ παλιά τους τὰ παπούτσια, καὶ τῆς ἐδίνανε κλῶτσο ὅπου πῆγαινε γόνα! Οἱ σημερνοὶ πολὺ τὴν ὑπολήπτονται! Καὶ δέ φαντάζονται μὲν πῶς τὴ ζοῦν, ἐπιφυλάσσονται ὅμως νὰ τὴ ζήσουνε τρελλά!.. Ἐξ οὗ καὶ οἱ γραμματισμένοι τοὺς τσακίζονται ποιὸς νὰ τὴν ὑμνολογήσῃ.

422

— Μὰ, σοβαρῶς, πότε θάκανε νὰ πιστεῦῃ ρωτιόσουν, κι ὅχι πότε θ’ ἀπόκανε νὰ καμῶνεται πῶς πιστεῦει;

423

Ὁ ἐχθρὸς ὁ μετανιωμένος: ἐχθρὸς μετανιωμένος· ὅχι φίλος!

424

— Κ’ ἐσύ μὲν δέν ὑποκρίνεσαι, τὸν ἄλλον ὅμως τὸν ἀναγκάζεις νὰ ὑποκρίνεται, καὶ δέν εἶσαι ἐκβιαστής, ψυχοφθορεὺς;..

425

Φόρεμα ἀσκημότερο ἀπ’ τὸ ἀφόρετο;

426

— Ἀμ φιλοτιμήσου, καημένε, κ’ ἐσύ, νὰ πάθῃς τὸ κακὸ ποὺ ἐπεύχεται καὶ θὰ δῆς νὰ σκίζεται γιὰ σένα! Μὰ σὺ ἀργεῖς, διάολε, καί, τί νὰ σοῦ κάνῃ κι αὐτός; Σὲ πολεμάει μουλωχτά!..

427

Κ’ οἱ ἀγαπώμενοι ἀπιστοῦν ἔν τε τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ αὐτῶν! Τί μυστήριο δέ· τὸν ἴδιον καιρὸ! τὴν ἴδια στιγμή!

428

— Ἡ χωριστικὴ γραμμὴ πολὺ στενὴ, κ’ ἡ μελάνη ποτίζει τὰ δῶθε καὶ κεῖθε τῆς ὡς τὸ νὰ τὰ ἐνώνῃ .

429

Ντύσου κατὰ τὴν ἀπόλυτὴ ἐκλογὴ σου γιὰ νὰ μὴν κουράζῃς ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ σὲ δῇ γυμνόν!..

[“Ἄλλοτε ἄλλα]

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ «ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ» ΜΑΣ

Ο ΣΟ ΚΙ ΑΝ Η «ΔΕΞΙΑ» ΕΠΙΜΕΝΗ νὰ θεωρῇ τὴν «Ἀριστερά» ἄλλοτε «ἀνύπαρκτη» κι ἄλλοτε ἀντικείμενο ἀπλῶς τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῶν «μέτρων ἀσφαλείας» τῆς — μὴν ἀντιμετωπίζοντας ἔτσι ποτέ τὸ πρόβλημα στὴν οὐσία του, καὶ διαιωνίζοντας μιὰν ἐντελῶς ἄγονη κατάσταση ρήξεως — τίς συνειδήσεις ποὺ προβληματίζονται γιὰ τὸν Τόπο καὶ τὴν πορεία του δὲν μπορεῖ παρὰ ν' ἀπασχολῇ σοβαρά τὸ ἐπίπεδο κ' ἡ ποιότητά τῆς. Κανένας Τόπος δὲν ἀνεβαίνει μονόπλευρα· κι ἂν — ὅχι ὅπως τὸ θέλει ἡ μαχητικὴ τῆς «Ἀριστερᾶς» κι ὁ φανατισμὸς τῆς «Δεξιᾶς», ἀλλ' ὅπως τὸ βλέπει σ' ὅλη τὴν Ἱστορία τὸ στοχαστικὸ κι ἀφανάτιστο πνεῦμα — δυὸ ροπές προαιώνιες εἶν' αὐτές, τῆς *Συντηρήσεως* καὶ τῆς *Ἐπαναστάσεως*, ποὺ μὲ τὴ σύνθεσή τους, ὅχι ποτέ μὲ τὴ μονοκρατορία καμμιᾶς, προκόβει κάθε Λαός, σὲ κάθε Καιρὸ, τότε δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ ἡ ποιότητα καὶ ἡ κατάσταση ἀμφοτέρων, συνάρτηση τῶν ὁποίων εἶν' ἡ ποιότητα κ' ἡ πορεία τῆς ὅλης ζωῆς, τοῦλάχιστον κατὰ τίς «δημοκρατικὲς» αὐτὲς φάσεις.

Φυσικά, οἱ φανατικοὶ θὰ ποῦν τὰ γνωστά: Οἱ μὲν, πὼς δ' ἐν ὑπάρχει πρόβλημα ποιότητος, ἀλλ' ἐξοντώσεως μόνο τῆς «Ἀριστερᾶς». (Εἶν' οἱ δημιουργοὶ ἀκριβῶς τῆς χθαμαλώτερης «Ἀριστερᾶς», καὶ συντηροῦνται ἀπ' τὴν τέτοια, ὅχι ἄλλη, ὅχι ποιοτικώτερη παράταξη *Μεταβολῆς*.) Οἱ δέ, πὼς εἶν' «οἰκογενειακὴ τους» ὑπόθεση ἡ ποιότητα κ' ἡ κατάστασή τους — εἶν' οἱ «νομιμοποιοί», ἴσα-ἴσα, τῆς ἀναξιώτερης «Δεξιᾶς» (ποὺ κ' ἐκείνη διαρκῶς τοὺς ἐπαναδημιουργεῖ, στὴ χθαμαλὴ ποιότητα ὅπου κατεξοχὴν τὴν συμφέρει, καὶ διαιωνίζει ἔτσι τὸ γράπωμά τῆς πάνω στὸ ἐθνικὸ σῶμα) — κάθε κρίση δὲ ποὺ δὲν τοὺς βολεῖ, δὲν τοὺς χαρίζεται, δὲν τοὺς χαιδεύει — ἐδῶ δείχνεται κ' ἡ οὐσιαστικὴ συντηρητικὴ, ἀντεπαναστατικὴ τους φύση — εἶναι «ἐπίθεση» ὅχι κρίση, «πρόθεση κακῆς» ὅχι ἐνδιαφέρον.

Ἀλλὰ νὰ μὴν μποῦμε κιόλας στὸ θέμα δίχως τὰ *γενεσιουργά* του, γιατί κι αὐτὴ ἡ ἀνικανότητα τῆς «Ἀριστερᾶς» ν' ἀκούσῃ κρίση, ν' ἀνοίξῃ μάτια, εἶναι μ ἔ σ α στὸ πρόβλημα τῆς ποιότητός τῆς - καὶ σ τὸ κέντρο μάλιστα τῆς κρίσεώς τῆς.

Ἄς δοῦμε λοιπόν, πρῶτα, κάπως ἱστορικὰ τὸ περπάτημά τῆς.

ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΑ, κάθε θῦμα τῶν τροχῶν τοῦ τραμ στὴν «προοδευτικὴ» μας Πεζογραφία ἦταν πάντα ἓνας φτωχὸς κι ἀξιολύπητος ἐργάτης — στὴν ἀφελῇ ἐκείνη φιλολογία, τὰ τραμ, ὡς γνωστόν, δὲν πατοῦσαν ποτέ «ἀστούς», γιατί «ἀστικὴ-ἐκμεταλλευτικὴ» ἦταν ἡ ἐταιρία ποὺ τάχε! — κ' οἱ «ἐπαναστατικὲς» τάχα «θέσεις» αὐτὲς ἀποσποῦσαν, ὑποτίθεται, καφτὰ τὰ δάκρυα τοῦ φανταστικοῦ ἀναγνώστη, γιὰ τὴν «ἀσκήκωτη κοινωνικὴ ἀδικία»!.. Ἡ «Ἀριστερά» ἦταν τότε ἓνας ἀπλοικώτατος λαϊκισμός, στὴν πολιτικὴ καὶ στὸ πνεῦμα. Τὴν ἴδια στιγμὴ, οἱ λίγοι σχετικῶς ἀξιώτεροι φορεῖς τῆς, ἡ δὲν διέθεταν καμμιὰ σοβαρώτερη θεωρητικὴ συγκρότηση, κ' ἦταν θεόγυμνοι ἀπ' ὅποιον εἰδικώτερο προβληματισμό, περιοριζόμενοι γι' αὐτὸ στὴ Λογοτεχνία, ὅπου καὶ τὸ ταλεντάκι κάποιων τους, ἡ διέθεταν μιὰ γενικὴ κατάρτιση ὅχι καὶ πολὺ διαφέρουσα ἀπὸ τῶν «ἀστῶν», διανθισμένη μὲ πρόσθετες ἀπέξω φιιοριτούρες μιᾶς ὑποτυπώδους «διαλεκτικῆς» κ' ἐνὸς πεπαλαιωμένου ματεριαλισμοῦ καὶ ρασιοναλισμοῦ τοῦ 18ου. Ὁ σημερινὸς μελετητής, ἂν ἐγκύψῃ στὰ γραφτὰ τους, τὸ μὲν θὰ τὰ βρῇ πολὺ «ἀστικά» — καὶ τίς συνειδήσεις τῶν γραφόντων σὲ πλεῖστα «ἀδιαφοροποίητες» — τὸ δὲ καὶ ἀφελῇ στὴν ὑποστήριξη τῶν «θέσεων», στὸν ὀπλισμὸ καὶ τὴν ἀποδεικτικὴ, μὰ κι ἀνεπαρκέστατα «πειστικά» (ὡς καὶ γιὰ τοὺς ἀπὸ πρὶν ἐτοιμοὺς νὰ πεισθοῦν).

Ἐναντί τους ὥστόσο, σήμερα, ἡ «Ἀριστερά» δέν διαθέτει τίποτα τὸ ἰσόβαρο. Καὶ μένει μόνο μ' ἓνα ἀναμφισβήτητο κεφάλαιο στὴν Ποίηση - στὴν ἀπλὴ Λογοτεχνία δηλαδὴ καὶ πάλι, ποὺ δ' ἐν τὴν παράγει ἡ «ιδέα»: τὸν Ρίτσο καὶ τὸν Βρεττάκο, τῆς προπολεμικῆς γενιᾶς πάντως!

Ὡστε, ἀπὸ πλευρᾶς κατεστημένων κ' ἐνεργῶν πνευματικῶν μονάδων, ἡ «Ἀριστερά» μας οὔτε πλούτισε οὔτε «διαφοροποιήθηκε» πρὸς τὸ θεωρητικώτερο καὶ τὸ πιὸ συγκροτημένο, τὸ προβληματιστικώτερο καὶ τὸ πιὸ ἀνεπτυγμένο. Ὁ πι ο θ ρ ο μ ε ῖ, καὶ σὲ θεωρία καὶ σὲ βάθεμα τῆς θεωρίας, καὶ σὲ συγκρότηση καὶ σὲ βάθεμα τῆς συγκρότησης, καὶ σὲ πλάτεμα καὶ σὲ βάθεμα καὶ σὲ δομὴ καὶ σὲ ποιότητα καὶ σ' ἐμβέλεια ὑποψίας τοῦ προβληματισμοῦ τῆς.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμε τοὺς φορεῖς, κι ἄς δοῦμε γενικώτερα χαρακτηριστικά:

Δ ΤΟ ΒΑΣΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ καθορίζουν ἐναλλάξ, τριάντα χρόνια, τὴν πνευματικὴ ἐμφάνιση τῆς «Ἀριστερᾶς» μας - οἱ ἴδιες κι ἀναλλοίωτες: Μιὰ συστολή, ἀφ' ἑνός, τῶν «πνευματικῶν» τῆς «θέσεων» εἰς τὸ ἐντελῶς «ὀρθόδοξο» τῆς πιὸ δύσκαμπτης («ξυλίνης» ποὺ τὴ λέω) πολιτικῆς γραμμῆς — ὅταν οἱ καιροὶ σφίγγουν, κ' ἡ «Δεξιὰ» δίνῃ πλήγματα τρομοκρατίας, διώξεων, ἐκκαθαρίσεων (ὁπότε, μέσα στὴν «Ἀριστερά», οἱ ἴδιοι τῆς οἱ «διανοούμενοι» περνοῦν διαδοχικὰ τὶς φάσεις: ὑποπτοι κι ὀλοένα πιὸ ὑποπτοι, σὰν τὴν ἀλήθεια· ὄχι ἀπλῶς ὑποπτοι, ἀλλὰ καὶ ρευστοί· «διανοούμενοι», ἄρα μὴ ἐπαναστάτες «μὴ ἐργάτες», ἄρα ἐνοχοί, πνευματικοί, τσουρουφλισμένοι, δαρμένοι, μαζεμένοι, στὴ μπουκα τοῦ ντουφεκιοῦ, «γιά ξύσιμο», καὶ γι' αὐτὸ μαζοχικὰ αὐτοτιμωρούμενοι, γι' αὐτὸ βασιλικώτεροι κι ὅλο βασιλικώτεροι τοῦ βασιλέως, δηλαδὴ χιτσηβατικὰ μονολιθικώτεροι κ' ἐπαίσχυντα ἐθελόδουλοι, ἐκούσια γραμμιτζήδες κ' ὑπεργραμμιτζήδες, τοῦ πιὸ τυφλοῦ ἰδεολογικοῦ μονολιθισμοῦ) — καὶ μιὰ διαστολὴ ἄλλοτε, ὅταν τ' ὅλο Κίνημα «ἐξανασαίνει», ὁπότε οἱ πολιτικὲς «θέσεις» λαικοῦ μετώπου τῆς «Ἀριστερᾶς» τοῦ Κοινοβουλίου μεταφράζονται «πνευματικὰ» σὲ ἀνοχή καὶ κονφορμισμὸ ἀσυμμάζευτο τῆς μαριονεττικῆς «ὀρθολογικότητάς» τῆς: σὲ «ἀγκάλιασμα» δηλαδὴ ὅλων τῶν «προοδευτικῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ Τόπου» — καὶ ποιός δέν εἶναι «προοδευτικός» τότε! — σὲ «ἀγκάλιασμα» καὶ τῶν νεκρῶν ἀκόμα μόλις πεθαίνουν — περίπτωσι Παλαμᾶ, Σικελιανοῦ, Καραγάτση — σὲ σκύλευση ὅλων τῶν πνευματικῶν νεκρῶν, καὶ τῶν πιὸ παρωχημένων — Μακρυγιάννηδες, Τερτσέτηδες, Ροῖδηδες κ.λ. — ὅπου χάνει πιά κανεὶς καὶ τ' ἄβγα καὶ τὰ καλάθια, καὶ δέν ξέρει τί γράμματα ἔμαθε καὶ τί κείμενα διάβασε, ποιός τῆς Παράδοσής μας τάχα δέν ἦταν «δικός τους», ἀριστερός κι αὐτὸς ἢ «προοδευτικός», «ἀγωνιστής» τάχα «τοῦ Λαοῦ» ἢ «φωτισμένος», *συνδοιοπύλος* κ' ἐλόγου του, ἑκατὸ χρόνια πίσω, ἢ ὅπως δὴποτε «μὴ προσκυνημένος», «ἀληθινός» παναπῆ, σὰν τὸν Παλαμᾶ ἐκεῖνον τὸν ἀνεκδιήγτο, τοῦ «σοφοῦ» μας *Ζαχαριάδη* - ποὺ πληρωνότανε κιόλας *κοῦκκος γι' ἀηδόνι* τὸ '46, στὸν ἐκδοτικὸ οἶκο *Τὰ Νέα Βιβλία*, ἀπὸ διάφορα κορόιδα ὁπαδούς, ἂν ἦταν μὲ ἰδιόγραφη ἀφιέρωση τοῦ «μεγάλου ἀρχηγοῦ» τους!.. («Ἐπαναστατικὲς» μεγαλειότητες αὐτές, τοῦ «προλεταριάτου» μας!)

Ἔτσι, εἶδαμε τὴν τελευταία εἰκοσαετία, ὑπὸ κατάστασιν συστολῆς μὲν τῆς «Ἀριστερᾶς», νὰ εἶναι ὅλοι «προσκυνημένοι», «ἀντιδραστικοί», «ἀντιλαϊκοί» — ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Λασκαράτος, ὁ Καρυωτάκης, ὁ Καβάφης· φυσικὰ κι ὁ Ροῖδης, κι ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος, κι ὁ Χατζόπουλος, κι ὁ Ἀποστολάκης, κι ὁ Φῶτος Πολίτης· βέβαια κι ὁ Μυριβήλης, κι ὁ Καραγάτσης, κι ὁ Σεφέρης, κι ὁ Ἐλύτης, κι ὅσοι ἄλλοι — μόνον δὲ «ἀληθινοί» λογοτέχνες μας καὶ «πνευματικοὶ ἐργάτες» νὰ εἶναι ὁ Πικρὸς τῶν ἐπιφυλλίδων τοῦ *Ἡλίου* κι ὁ *μεγάλος Ἕλληνας ἱστορικός* ὁ Γιάννης Κορδάτος.

1 Μ' αὐτὴ τὴν καταπληκτικὴ λεζάντα — προφανῶς ἐπὶ πληρωμῇ (ἢ δύνاميς τῶν «λογιστηρίων»!) δημοσιεύτηκε στὴν *Ἐλευθερία* (μὰ καὶ σ' ἄλλες ἐφημερίδες, πέραν τῆς *Ἀύγης*) τῆς 7-5-63, φωτογραφία τοῦ Κορδάτου, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει διετίος ἀπὸ τοῦ θανάτου του

(τοῦ ὁποίου, μπορεῖτε μάλιστα τώρα ν' ἀπολαύσετε, τυπωμένες σὲ ὀγκώδεις τόμους «μνημειωδῶν» ἐκδόσεων, ὅλες τὶς ἀνοησίες, ἀμεθοδίες, ἀπληροφορησίες, ἐξοργιστικές προχειρογραφίες καὶ πέραν παντὸς ὁρίου ἀγνοίες, κακοπιστίες, συνειδητὲς παραχαράξεις «Ἱστορίας» καὶ τοῦ Ἑργατικοῦ μας Κινήματος καὶ τῆς Λογοτεχνίας μας καὶ ὅποιου ἄλλου κακότυχου θέματος ἔπιασε στὰ χέρια του ὁ μέγας μας αὐτός ἱστορικός), καὶ ὁ Κορνάρος, καὶ ὁ Λουντέμης (μὲ τὰ δυόμιση δλα καὶ δλα διηγήματά του, καὶ τὸ σωρὸ τὰ ὑπερβενεζικά ἀναμασήματα, μιὰ εἰκοσπενταετία τώρα), καὶ ὁ Βάρναλης, καὶ ὁ Ρίτσος — ἀλλ' ὄχι καὶ ὁ Βρεττάκος· (αὐτόν, ὑπὸ συστολήν τους, τὸν βρίσκουν πῶς κάνει νερά, καὶ τὸν κάνουν πέρα!) — μαζὶ μ' ἓνα μπουκέτο πάντα ἀπ' τοὺς ἀσημαντότερους (δὲν ἐνδιαφέρει, φτάνει νάν' οἱ «ὀρθοδοξώτεροι») τῶν «νεωτέρων», ποὺ παίζουν τὸ ρόλο «διακόσμου» - εἶδος: *ἔχομε καὶ νιάτα!* Ἐνῶ ὑπὸ διαστολήν τους, καὶ ὁ Παλαμάς «δικὸς τους» εἶναι, καὶ ὁ Σικελιανός, καὶ ὁ Καβάφης τώρα-τώρα, καὶ ὁ Καραγάτσης — βλέπε τὰ σχετικὰ ὑμνητικὰ τετράστιχα τῆς *Αὐγῆς*, σὰν πέθανε — «δικὸς τους» καὶ ὁ Μυριβήλης παραλίγο — μόλις ἔκανε «ἀμιτσίσεις» στὸν Ἑρενμπουργκ, κ' ἔψεξε τὴ «Δεξιά» (τὴν ἴδια ποὺ τὸν ἀκαδημαικοποίησε) ἐπειδὴ, τάχα, «τὸν ἐξέθεσε» ἀρνούμενη νὰ δεχθῇ ἐδῶ τὸν Ἑρενμπουργκ, τὸ '61 — «δικὸς τους» καὶ ὁ Ἑλύτης — καὶ τσιμουδιά οἱ τόσο «ἐλεγκτικές» δῆθεν στῆλες ὅλων τῶν ὀργάνων τῆς «Ἀριστερεᾶς» μας (*Αὐγῆς*, *Ἐπιθεώρησης Τέχνης* κ.λ.) γιὰ τὸ «σκανδαλάκι» (ποὺ ὅλος ὁ ἄλλος τύπος ὥστόσο ἔγραψε) τῆς παρανόμου βραβεύσεώς του ἀπὸ τὸ («καθεστωτικό», νὰ πάρῃ ὁ διάβολος) ὑπουργεῖο τῆς Ἀ-Παιδείας μας, ὅταν ὁ φυγόστρατος ποιητῆς τοῦ ἐλληνολατρικώτατου ὥστόσο (καὶ συντηρητικώτατου βεβαίως) *Ἀσματος* γιὰ τὸν γενναῖο ἀνθυπολοχαγὸ τῆς Ἀλβανίας σέρβιρε ἔντεχνα καὶ λίγα πονηρὰ συνθηματάκια «προοδευτικῶν» τάχα «θέσεων» στὶς τελευταῖες συλλογές του, καὶ «ἀσμένως» ἐδέχθη, ὁ ἐλιγματίας καὶ ὑπερπολιτικάντης, τὸν θερμὸ «ἐναγκαλισμὸ» τοῦ «ἀριστεροῦ» λογοτεχνικοῦ ὀργάνου (ποὺ πρωτοδημοσίευσε κιόλας τὸ *Ἀξιὸν ἐστὶ* του), ἀνταποδίδοντας καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τὶς «ἀμιτσίσεις», σὲ συνέντευξή του πρὸς «δεξιά» κιόλας λαχανοφυλλάδα μας², ὅπου βρίσκει *ἀξιοπρόσεκτον*, ξέρετε, τὸν μέτριο (καὶ γιὰ τὰ «μέτρα» τοῦ Ἑλύτη πρέπει· «μετριώτατον») σοβιετὸ ποιητὴ Βοζνεσένσκι — «δικὸς τους» κ' ἐτοῦτος — μὲ τὸν ὁποῖο, ὑπὸ διαστολή, βρίσκουν πῶς τοὺς συμφέρει νὰ τάχουν καλὰ — «δικὸς τους» κ' ἐκεῖνος — ποὺ μὲ ἄλλο τόσο κονφορμισμὸ καὶ ἀδίσταχτο φαρισαισμὸ βρίσκουν ἄξαφνα πῶς «ἄρχισε νὰ φωτίζεται ἀπ' τὴν ἀλήθεια» — καὶ πλεῖστα τέτοια γλοιώδη, κοινῶς ἄθλια, καὶ ἀντεπαναστατικώτατα, καὶ ἀντιπνευματικά, ὅσο καὶ τῆς «Δεξιᾶς» τ' ἀνάλογα.

ΜΟΙΑΖΟΥΝ ΝΑ ΧΟΡΕΥΟΥΝ ΚΑΝΤΡΙΑΛΙΕΣ. Καὶ ὑπὸ διαστολήν μὲν, βαδίζουν χαμογελαστοὶ πρὸς τοὺς χθὲς «προσκυνημένους», καὶ κάνουν «ρεβεράντσες», καὶ ὑποκλίνονται δουλικώτατα, καὶ γελοιοποιοῦνται — κλείνοντας πονηρὰ τὸ μάτι στοὺς «ὀρθοδοξώτερους» καὶ τοὺς «ἐλεγκτές», γιὰ τὴν μὴν τὰ ρωτᾶτε ποιά «τακτικὴ σκοπιμότητα» κάθε τέτοιας ἄθλιας «φιγούρας» τους — ἐνῶ ὑπὸ συστολήν, στρέφουν τὴ ράχη, δείχνουν τὰ ὀπίσθια στοὺς «ἀντιδραστικούς», γράφουν λιβέλλους, δίνουν «νέα» γραμμὴ στὰ δουλο-φωνακλάδικα τσιράκια³, κατόπιν δεινῆς «κριτικῆς» καὶ «αὐτοκριτικῆς», ὅπου «καταδικάζουν» συνοφρυωμένοι τοὺς φορεῖς τῆς χτεσινῆς ἀνοχῆς τους, ἀλλάζει ἐν γένει ἔτσι ὁ κομματικὸς *Μανολιὸς καὶ βάζει τὰ βρακιά του ἄλλιως*, «ἀναβαπτίζουνται» ὅλοι στὴν «πύρινη» ξανὰ «ὀρθοδοξία» τῆς «ἀθάνατης» ἰδεολογικῆς «γγραμμῆς» τους, νιώθουν πάλι παστρικοί, εὐσεβεῖς, ἄγνοί, ἄγγελοι στὸ μαχητικὸ μονολιτισμὸ τους - ξανὰ «παρθένοι» (μὲ *φερμουάρ*)!

Κάθε φορὰ «ξαναβρίσκουν τὸν ἑαυτὸ τους»!.. Αὐτό, πάντα, μ' ἓνα βαθὺ ξανάσα-

2 *Μεσημβρινή*, 15-3-63 Μεταφέρει ὁ φαρισαῖος Ἀλέκος Κοτζιάς

3 Ἐννοῶ Ραυτόπουλους, Βουρνάδες, Δρομάζους καὶ ρέστους Τὰ *ξυλόφωνα* γενικῶς!

σμα... Ἀλήθεια ὅμως, ὅταν τὸ καλοσκέφτονται — ἢ δὲ σκέφτονται ποτέ κάτι τέτοια; — διερωτῶνται, τάχα, ποῦ πράγματι βρίσκεται ὁ «ἐαυτός» τους; Στὴ συστολή; Στὴ διαστολή; Ἡ στὴ συστολή-διαστολή, τὴν αἰώνια αὐτὴ συστολή-διαστολή, μιᾶς ἀλήθεια «ρευστῆς» καὶ διατεταγμένης πάντα ψευτο-«συνειδήσεως», μιᾶς «συνειδήσεως» λάστιχο, μιᾶς «συνειδήσεως»-ζύμης, χῦμα, σούπας, ποῦ ὅστᾳ δὲν ἔχει, σκελετὸ δὲν ἔχει, σύσταση, δομὴ δικιὰ τῆς δὲν ἔχει, δὲν εἶχε ποτέ, δὲν πρόκειται ποτέ μὲ τέτοια φερσίματα ν' ἀποκτήσῃ!

Ἔτσι, ἀνεξάρτητα τοῦ ὅτι κ' ἡ «Δεξιὰ» διόλου δὲ διαφέρει — καὶ πῶς; ἀφοῦ αὐτὴ δὲ εἶναι κ' ἡ πρώτη διδάξασα κάθε ἀσυνέπεια κ' ἐλαστικότητα κ' ἐλιγματοκότητα στις ὑποτιθέμενες «συνειδήσεις» τοῦ «κόσμου» τῆς καὶ τῶν παραγῶγων του (ποῦ δὲν εἶναι παρὰ ὁ σύστοιχος τῆς «ἀντιπάλου» τῆς «κόσμος», καὶ τὰ δικά του παρόμοια ὑποπαράγωγα) — μιὰ φορὰ ἢ «Ἀριστερά» μας ἄλλο πνεῦμα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔωλο καὶ λαστιχένιο δὲν διαθέτει!

Ἄν αὐτὸ λέγεται «ἰδεολογία», καὶ «πίστη σὲ ἀρχές», καὶ «κριτήρια σταθερά», καὶ «μεθοδολογία αὐστηρή», τότε οἱ «ἰδεολόγοι», κ' οἱ «πιστοί», κ' οἱ «κριτὲς» οἱ «ἀκλόνητοι», κ' οἱ «μεθοδικοί στὴ σκέψη» καὶ «βράχοι στὴν κρίση», τὴν «ὑπεύθυνη» τάχα καὶ «βράσει ἀρχῶν», δὲν εἶναι, φαίνεται, παρὰ κλόουν!

Ἄν ἀλήθεια ἐνδιαφέρονται οἱ «ταγοὶ» τῆς «Ἀριστερᾶς» μας γιὰ δημιουργία ἐδῶ μιᾶς γόνιμα ἐπαναστατικῆς συνειδήσεως, θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ καλοσκεφτοῦν αὐτὴ τὴ φυσαρμόνικα τῆς συστολῆς-διαστολῆς διαρκῶς τῶν «πνευματικῶν» τους «κριτηρίων» καὶ «θέσεων», ποῦ φουσκῶνει-ξεφουσκώνει, ναί — κι ὁλοένα ταχύτερα, μὲ τίς γοργότερα ἐναλλασσόμενες φάσεις τῶν σφαδασμῶν τῆς «Δεξιᾶς» — μὰ τραγοὺ δι ποτέ δὲ βγάζει, παρὰ τὴν ἀποφορὰ μόνο τῆς ἀντιπνευματικῆς, ἀντιδραστικῆς κι ἄλλο τόσο κονφορμιστικῆς τῆς σήψεως.

Γιατί, ἔστω, νὰ δεχτοῦμε πρὸς στιγμὴν τὸ ἐπιχείρημά τους — μὰ «στρατηγικό» μόνο, φοβοῦμαι, καὶ πρὸς «ἄμυνα», ἀπλῶς, τῶν ἐπιφατικῶν «κεκτημένων» τῆς «Ἐπαναστάσεως» (ποῦ μόνο σὲ εἰσαγωγικά πιά ὑπάρχει), ὅχι οὐσιαστικὸ διόλου — πῶς, τάχα, ἡ ἐκάστοτε «πολιτικὴ» καὶ «τακτικὴ» σκοπιμότητα ἐπιβάλλει, καὶ «πρέπει» νὰ ἐπιβάλλῃ, αὐτὴ τὴ διαρκῆ ἀναπροσαρμογὴ τῶν «θέσεων» καὶ τῶν «κριτηρίων». Ἀλλ' ἂς προσέξουν, πρῶτον, μήπως ἡ τόσο βολικὴ αὐτὴ «ἀναπροσαρμογὴ» δὲν εἶναι παρὰ κοῦφια θεωρητικὴ ἀναγωγὴ («παρηγορητικὴ» τους ἴσως, ἀλλὰ τοξικὴ) σ' ἓνα μονίμως καταθετιμὲνο μὲν (ἀπὸ τὸ «διαλεκτικό», τάχα, δόγμα) ψευτο-«ελαφρυντικό», χωρὶς ὅμως κι ἀνταπόκριση καμμιὰ στὴν πραγματικὴ ἐνῶ ἀλήθεια πρόκειται, διαρκῶς, ὅχι γιὰ κανενὸς εἶδους «προσαρμογὴ» καὶ «διαλεκτικὴ ἐνεργείας», παρὰ γιὰ ἡτοπαθέστατη, ἀντιπνευματικὴ, ἀντιδραστικὴ ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, συστολή-διαστολή ἀνούσια ποῦ λέω, μὴ παράγουσα οὔτε σώζουσα τίποτα, οὔτε καὶ στὸ χῶρο καὶ τῶν πολιτικῶν ἐλιγμῶν — ἐνῶ κάνει ὥστόσο πολὺ βαρειά βλάβη στὸν ἄλλο χῶρο. Καί, δεύτερον: Μήπως, ἀνεξάρτητα κι ἀπ' τὸ κατὰ πόσον ἢ ὅχι «ὑπηρετοῦνται» πράγματι ὅποιες «πολιτικὲς» ἢ «τακτικὲς» σκοπιμότητες, μιὰ φορὰ μὲ τέτοια ψέματα καὶ φλούδια, μὲ τέτοιες ψευτο-«θέσεις», ἀνειλικρινεῖς πάντοτε, κ' αἰσθητά, χτυπητά, ἐμετικά κονφορμιστικὲς, «βολεψιακὲς» τῆς κενότητος καὶ φαρισαικώτατες, μόνο αὐτὸ ποῦ λέμε ἐπαναστατικὴ συνειδήση δὲν δημιουργεῖται, παρὰ μιὰ συμβατικὴ, δουλωμένη πράγματι καὶ ψευτοεπαναστατικὴ τῆς κακομοίρας, τοῦ πεζοδρόμιου, τῆς φωνάρας καὶ τῆς ἀμέσως διαλυτῆς στὸν πρῶτον ἐνάντιο ἄνεμο χαζολογίας!.. Καὶ τοῦτο ἔχει βαρύντατη δυστυχῶς — καὶ «τακτικὴ» καὶ «πολιτικὴ» καὶ «στρατηγικὴ» καὶ πολὺ μετρήσιμη ἀπωτέρως — σημασία. Γιατί, στὸ κάτω-κάτω, τὸ τί συνειδήσεις δημιουργεῖς — αὐτὸ κρίνει! Ὅχι τὸ τί πρόσκαιρους προσανατολισμοὺς ἔωλων ψηφοφόρων!.. Νὰ τὸ κάνῃς τί τὸ μπούγιο αὐτό;.. Πέτυχες τί ποτέ μ' αὐτό, ὅταν τὸ κόμμα τοῦ Λένιν ἦταν πολὺ «δύσκολο», πολὺ «σφιχτό» στὴν εἰσδοχὴ μελῶν, ἔκανε

την 'Επανάσταση· όταν ό Στάλιν άνοιξε τις μπουκαπόρτες, κ' έμπασε άβέρτα συντηρητικο-αγροτικά, μισο-ιδιοκτησιακά, μικροαστικά στοιχεία, για να πετύχη τη δικιά του βοναπαρτική επικράτηση πάνω στον Τρότσκι, έγινε ή 'Επανάσταση δεσποτισμός και συντήρηση, κονφορμισμός κι άντεπανάσταση. Συνειδησιακά τα τετρα μείωση-φίες άλλαξαν πάντα την πορεία του Κόσμου - όχι φωνακλάδικες πλεμπάγιες. Γι' αυτό, άλλαστε, και δέν άρκει ή «Δημοκρατία» κι ό όχλος στην 'Επανάσταση. 'Η 'Επανάσταση δέν είν' ύφαρπαγή έξουσίας ή άλλαγή κατεστημένων, άπλως. Είναι, λέμε, νέα παιδεία, νέα στάση μέσ στον Κόσμο, νέα δομή της συνειδήσεως.

Μιλάτε όλοι για «διαρθρωτικές» μεταβολές (σας άρέσουν τόσο και πάλι, δυστυχώς, οι *μηχανιστικές* λέξεις και όροι). 'Αλλά ποιά νέα «διάρθρωση» λοιπόν;.. Τί μ' όποιες πρόσκαιρες ψήφους, κενές, κερδισμένες εις βάρος ούσίας και του *παρά-μόνιμου διαρκούς μεταβολής* των συνειδήσεων;

Θά πρέπει κάποτε να ξεκαθαρίζη (μήπως και μπορέσουμε να βαδίσουμε) ποιοί κατηγορούν την «'Αριστερά» γιατί και μόνο ύπάρχει, έστω κ' έντός εισαγωγικών, και ποιοί γιατί δέν είν' ούσία νέα, στάση νέα, δομή συνειδήσεως και κόσμου νέα: δηλαδή 'Επανάσταση!.. ('Όσο «παράξενο» κι άν σας φαίνεται, νέοι μου, 'Επανάσταση πρωτίστως δέν είν' ή «'Αριστερά» μας - κι αυτό της ζητείται από δώ να γίνη!)

Ν' άποδείξω, με κάτι τό ένδεικτικό και σύντομο, αυτό που λέω; Νά, λ.χ.:

'Υμνείται σήμερα, κι άκολουθείται από τόσα πλήθη νέων, κ' «επαναστατών» υποτίθεται, ό 'Αντρέας Παπαντρέου. «'Ηγέτης», «άριστερός» τάχα, «τροτσκίζων» δήθεν, «μαρξιστής έπιστήμων» και δέ συμμαζεύεται!

Πράγματι: 'Ενας μέτριος μαθητευόμενος νεοκαπιταλιστικής μαθηματικής σχολής πολιτικής οικονομίας του *έποικοδομήματος*. [Θά φανή παράδοξη ή χρήση του όρου έδω, μά να την μελετήσουν — μάλιστα οι «μαρξιστές» μας — και θά καταλάβουν τί τό μαρξικώτατο έμπερικλείει σάν κρίση ούσίας.] Τά οικονομολογικά βιβλία του — αλλά διαβάσετε και τίποτα; — βεβαιώνουν στο άκέραιο αυτό που λέω. Και παρακαλώ, όποιον μπορεί, να μου τό άμφισβητήσει, με κείμενα.

'Αλλ' έστω· δέν διαβάσετε βιβλία και δύσκολα κείμενα. 'Απολαύστε όμως τότε μιá παράγραφο μόνο, άπ' αυτόν τον πολυχειροκροτηθέντα και πολυθουασμένο «θεωρητικό» του λόγου στο σύλλογο 'Αλεξάνδρου Παπαναστασίου τις προάλλες⁵, όπου «έθεσε»,

5 9-11-66 Ζήτησα τηλεφωνική έπαφή μαζί του, για νάχω άπ' τον ίδιον τό άύθεντικό κείμενο του λόγου του, και να βεβαιώσω άν σ' αυτό χρησιμοποιή, άπλως, τον όρο *Κατεστημένο* — που έγώ πρωτοδημιούργησα κ' έθεσα σέ χρήση (άλλά κι όλοι δά τον ξέρουν, σά σήμα κατατεθέν περίπου, του ΡΑ) — ή τυχόν προσθέτη ό ίδιος δίπλα τό Establishment, που είδαμε στη μασημένη περιληψούλα της *Μεσημβρινής*, την έπομένη, 10-11-66, κι όχι ό έμπαθής μικρός Λαμπρίας. Κάτι λέει, δυστυχώς, ότι ό κυρ- 'Αντρέας άπέφυγε την έπαφή, και άναγκάζομαι λοιπόν να θεωρήσω άύθεντικό κείμενό του τό δημοσιευμένο στην προσκείμενη (ή και δικιά του) *Έβδομάδα*, της 12-11-66. Κάτι βάρυτερο άκόμα: ότι στενεύει πονηρά την έννοια του *Κατεστημένου* ως τό άπλό *Καθεστώς*. Τό άλλωώνει, δηλαδή, καιριώτατα, ταυτίζοντάς το, έν έσχάτη άναλύσει, με την πολιτική «Δεξιά» — όποτε διερωτάται κανείς γιατί να λή *Κατεστημένο* κι όχι άπλως *Καθεστώς*, 'Ενώ *Κατεστημένο* γράφοντας έγώ, χρόνια τώρα, και της «'Αριστεράς» έννοω τό άπό κοινού μετά της «Δεξιάς» κρατούν, κι όχι μόνο τό πολιτικώς αλλά τό παντοίως και κονφορμιστικώτατα, από άκρας «Δεξιάς» μέχρι άκρας «'Αριστεράς» — παναπή τό όλο *Κατεστημένο*, σ' όλους τους τομείς και τά στρώματα, σ' όλες τις παρατάξεις και τά φανερώματα ['Αλλά σ' αυτή τη γνησιότητα ή την πονηρή άλλοίωση της βασικής αιτίας προτάσεως, περί *Κατεστημένου* γενικώς κ' ένιαία λειτουργούντος *Κονόρμ* παντού, κρίνεται άκριβώς ή ριζικώτατη διαφορά μεταξύ 'Αναρχίας και φαρισαικής ψευτοΔημοκρατίας. 'Ο τελευταίος δέ που θ' άπορρύσει, και για την κλοπή και για τη στένωση κι άλλοίωση της πρώτης αυτής έννοιας-κλειδιού, είν' εκείνος που την πρωτόθεσε, ως θεμέλιο για όποια ούσιαστική (και δραστηική μεταβολής) κριτική πραγμάτων, κείμενων, προσώπων και πράξεων] Χαρακτικό-στικώτατο, τέλος, πως ή *Έβδομάδα* όχι, κανένα Establishment δέν έχει! Κι άπ' όλες τις έφημερίδες μόνο ή *Μεσημβρινή*, του μαινόμενου έναντίον μου Λαμπρία, προσθέτει έπιμελώς, παντού όπου άναγκάζεται να γράψη *Κατεστημένο*, και Establishment δίπλα! Μπάς και πιστέ-

τάχα, «τὰ πράγματα στὴ θέση τους» — αὐτὸ σοβαρῶς, ἀπὸ «μαρξιστὲς» κι «ἀριστερούς» μας λεγόμενο! — «γιά πρώτη φορά ἔτσι καθαρά, σωστά κοινωνικά, καὶ μὲ τὴ σαφήνεια!»¹ Ἔ, λοιπόν, θαυμάστε:

Τὰ κριτήριά μας πρέπει νὰ ἔχουν στέρεη, ἐμπειρική θεμελίωση. Προτείνω σὰν πρῶτο κριτήριο τὴν ἰσορροπία καὶ ἀντιπροσωπευτικότητα τῶν πυρήνων δυνάμεως ποὺ ἀπαρτίζουν τὴν ἄρχουσα συμμαχία. Μποροῦμε εὐκόλα νὰ ταξινομήσουμε τὸν πληθυσμὸ μιᾶς χώρας μὲ βάση γεωγραφική καὶ μὲ βάση ἐπαγγελματική. Μὲ βάση μιὰ τέτοια δυαδικὴ ταξινόμηση μποροῦμε νὰ ἐξετάσουμε τὸ βαθμὸ στὸν ὁποῖο ὁργανώσεις ποὺ ἐκπροσωποῦν γεωγραφικά διαμερίσματα (δῆμοι, κοινότητες, νομοὶ κ.λ.π.) καὶ ὁργανώσεις ποὺ ἐκπροσωποῦν τὶς παραγωγικὲς τάξεις — μέσφ κάποιας πυραμίδας ὁργανώσεων ποὺ φθάνουν ὡς τὴν κορυφή — συμμετέχουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα στὴν ἄρχουσα συμμαχία. Ὅσο πιὸ ἀντιπροσωπευτικὴ εἶναι ἡ ἄρχουσα συμμαχία τῶν γεωγραφικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ ταξινομημένων τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ, τόσο πιὸ δημοκρατικὴ μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἡ πολιτικὴ διάρθρωση μιᾶς χώρας².

Ἀλλὰ τί ἄλλο ὑπῆρξε, νέοι μου, ὁ Φασισμός; Ἡ μὴ δὲν ξέρομε πιά οὔτε τὰ στοιχειώδη;.. Ἀνοῖξτε ὁποῖο ἀλφαβητάριο τῆς πολιτικῆς, καὶ διαβάστε τοῦ κυρ-Ἀντρέα τ' εἶναι ὁ Φασισμός - καὶ ρωτήστε τον ἂν διαφέρῃ σὲ τίποτ' ἀπ' ὅ,τι σᾶς ἐπαγγέλλεται, ὁ ἀστοιχειώτος, γιὰ. . «Δημοκρατία»!

Κ' εἶναι... μαρξιστὴς αὐτός! Εἶν' ἐπαναστάτης!.. Ἀλήθεια, φαίνεται, τρελλαθήκαμε - ἢ τὸ ρίξαμε στὸ σορολόπ ἔλοι σ' αὐτὸν τὸν Τόπο! Ἡ... τί νὰ πῶ; Ἐχει ἀπόλυτα δίκιο ὁ Τσαρούχης, ποὺ ἐπιμένει πῶς ἐδῶ πιά ὁ καθένας «εἶναι»... ὅ,τι δηλώνει! Ἔτσι, ὅσο «μαρξιστὲς», κι «ἀριστεροί», κ' «ἐπαναστάτες» εἶν' οἱ ἡλίθιοι ποὺ θαυμάζουν στὸν κυρ-Ἀντρέα μας, τὸν «μαρξιστὴ», τὸν «ἀριστερό», τὸν «ἐπαναστάτη», ἄλλο τόσο «μαρξιστὴς», «ἀριστερός», «τροτσκίζων», «δημοκράτης», εἶν' ὁ φαφλατὰς αὐτός, ποὺ «Δημοκρατία» θεωρεῖ τὸ χτίσιμο ἑνὸς κράτους-διατάκτου καὶ ἱκανοποιῶ τῶν ἐπιμέρους ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων, κατὰ... γεωγραφικά «διαμερίσματα» - παναπῇ... δῆμους, κοινότητες κ.λ.!

Ἀλλὰ θάπιανε τέτοιος, μὲ τέτοια, ἂν ἡ παραμικρὴ συνείδηση καὶ κρίση καὶ θεωρία καὶ σκέψη ἐπαναστατικὴ βαθύτερη ὑπῆρχε μέσα δῶ;.. Ὡ, ποῦ τραβᾶτε, μὲ τόση κενότητα κι ἀνουςιότητα, νέοι μου!.. Σὲ τί νέες νῦθεῖς καὶ στραγγαλισμούς, μὲ τέτοιους «φορεῖς», «Μεταβολῆς» τάχα... πράγματι: μασκαρᾶδες τῆς ὑπερσυντηρήσεως, μὲ προσωπεῖα ψευτο-Αλλαγῆς, χάρτινα καὶ τόσο πενιχρά!.. Καὶ ποῦ σᾶς ὁδηγεῖ — ἢ, ἔστω: σᾶς ἀφήνει — ἡ ἀμόρφωτη, κι ἀσπούδαχτη, καὶ δίχως τὴν παραμικρὴ ἐπαναστατικὴ συνείδηση, «Ἀριστερά» μας, μὲ τὶς κραυγὲς καὶ τὶς φωνὲς σας ποὺ ζητάει μόνο ἀπ' τὰ πεζοδρόμια, καὶ σ' αὐτές, σ' αὐτὰ τὰ φλούδια ἀρκεῖται, μ' αὐτὰ καὶ μὲ τέτοια διαρκῶς ἡ κενότατη κεῦτυχεῖ!..

ΠΑΡΑΠΟΝΙΕΤΑΙ ΜΕΤΑ Η «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ» ΜΑΣ ποὺ κανεὶς δὲν παίρνει στὰ σοβαρά τὶς ἐκάστοτε «θέσεις» της. Μὰ κι ἂν κάποιος, σοβαρὰ θέλοντας, ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημά της, πῇ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ἀπερίγραπτη φουσαρμόνικα της, ἔ αὐτὸς εἶναι τότε «ποῦ τῆς κάνει», λέει, «τὸ μεγαλύτερο κακό»! Τώρα γιατί, καὶ πῶς, τὸ μεγαλύτερο καλὸ, εἶναι, καὶ «πρέπει, ντέ καὶ καλά, νάναι» τὸ μεγαλύτερο «κακό», αὐτὸ μόνο ὁ φανατισμὸς βαθύτατα συντηρητικῶν, ἀνίκατα ἀντιδραστικῶν προσώπων, ποὺ παραστένουν τοὺς πατεντάτους «ἐπαναστάτες» μιᾶς μωρῆς καὶ ξερῆς ψήφου, τὸ ἐξηγεῖ.

Ὅμως ἐδῶ — τὸ ἔχει ἀντιληφθῇ, ἄραγε, ἡ «Ἀριστερά» μας; — ὑπάρχει ἀλήθεια αἵτημα ἐπαναστατικῆς συνειδήσεως! Καὶ δὲν εἶναι διόλου «δικιὰ της»

ψη δηλαδὴ κανεὶς, πῶς ναί, ἀπὸ Ρ. Α., ποὺ ὁ μικρὸς Λαμπρὸς μας μισεῖ, παίρνει ὁ «μεγάλος» μας Ἀντρέας καὶ ὅρους κ' ἔννοιες, γιὰ νὰ τὶς ἀλλοιώσῃ καὶ νὰ κἀνῃ τὴ δουλειὰ του (ἢ τὴ δουλειὰ σας - τὸ ἴδιο κάνει)!

ύποθεση, «οικογενειακή της» καθώς θρασύνεται να ισχυρίζεται, πού «δέν ενδιαφέρει» ἡμᾶς τοὺς «ἀπόξω». Μᾶς ἐνδιαφέρει, διόλου «ἀπόξω» δέν εἵμαστε, καὶ δέν μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρει, ὅλους, ἡ κοινὴ μας ὑπόθεση. Καὶ εἶναι ὑπόθεση κοινὴ, ὑπόθεση ὅλων, τὸ ἀνέβασμα κάποτε τῆς ζωῆς σ' αὐτὸν τὸν Τόπο. Μὲ «'Αριστερά» τέτοια συντηρεῖται τέτοια «Δεξιὰ». «'Αριστερά» ἀνεβασμένη στὸ ὕψος τοῦ Καιροῦ, καὶ τῶν μέσων, καὶ τῶν αἰτημάτων συγχρόνων, ἀπαιτεῖ ἡ στοχαστικὴ, ἡ σημερινὴ ὄχι παρωχημένη συνείδηση τοῦ Τόπου!.. Μὲ ἀγροδίαιτους ἰδεολογικοὺς ἀραμπάδες, στὸν αἰῶνα τῶν πυραύλων καὶ τῶν διαστημοπλοίων, μᾶλλον θὰ γίνῃ θέμα καρνάβαλου ἢ ἀξυπνήτη καὶ μακάρια «'Αριστερά» τοῦ βύθους μας!

«'Αλλὰ πῶς;» θὰ ποῦν, ἔτοιμοι καὶ νὰ ξαναβάλουν τὰ γνωστὰ τροπάρια, φτυστά μὲ τῆς «Δεξιᾶς» — δέν τὰ βαρέθηκαν; δέν πλήττουν μὲ τὸ κυριελέησον; — περὶ ἀγόνου ἀρνητισμοῦ καὶ τὰ ρέστα — ἀνοίξτε ὅποια φυλλάδα τους θέλετε, καὶ θὰ δῆτε πόσο μὲ τὰ ὁμοία ἀντιμετωπίζουν, μηχανικὰ πάντα, σὰ γραμμόφωνα, κάθε κριτὴ τους — οἱ «θιγόμενοι» φανατικοὶ καὶ φαρισαῖοι τῆς ξύλινης «'Αριστερᾶς» μας.

Πρῶτα-πρῶτα, ἡ «'Αριστερά» ν' ἀφήσῃ τοὺς πνευματικοὺς σαλτιμπαγκισμοὺς — γιατί ἡ «'Αριστερά» δέν εἶναι «Δεξιὰ»· σῦρει μαζί της τὸ ζωτικώτερο καὶ τὸ ἀγνότερο κομμάτι τῶν νέων, καὶ ὁφείλει νὰ ζήσει, ὅχι νὰ ξαναρρίξῃ, ὅπως ἔρριξε, ἀπ' τὸ '44 ὡς τὸ '50, τὴν πορεία τοῦ Τόπου εἰκοσπέντε χρόνια πίσω, δίνοντας στὴ «Δεξιὰ» ὅλες τὶς λαβὲς στραγγαλισμοῦ τοῦ νεογόνου στοιχείου, πού στὸν οὐρανὸ ζητοῦσε καὶ στὴ γῇ βρῆκε, ἀπὸ τόσο ἄφρονι καὶ μωροδιευθυνόμενῃ παράταξη Μεταβολῆς! Ν' ἀφήσῃ, λοιπόν, τὶς ἀστεῖες καὶ φαρισαικὲς ἀποθεώσεις τῶν Καραγάτσηδων — ἐνδεικτικὰ πάντα μιλάω — καὶ τὶς γλοιώδεις μελοποιήσεις τῶν πλέον δύσπεπτων — καὶ ἀληθῶς φορμαλιστῶν, καθαρῶς τοῦ δωματίου (τοῦ δωματίου μάλιστα μιᾶς ὠριμένης ἀθηναικῆς συνοικίας, καὶ μιᾶς ἐντελῶς περιορισμένης τάξεως «σνομπισμοῦ», φραγκολεβαντινισμοῦ, ἐθνικῆς μειοδοσίας σὲ ὅλα), πράγματι μὴ λαϊκῶν, καθαυτὸ ἀντιλαϊκῶν, διαζευγμένων κάθε ἀμεσότητά, ἀγνότητά, εὐθύτητα, ἀπλότητά, καὶ δίχως καμμιὰ ποτὲ πρωτορρησίᾳ σὲ τίποτα — Σεφέρηδων, ἀπὸ νεόκοπες «βεντέττες» ΜπιθικοΘεοδωράκηδες (πού εἶδε δὲ καὶ αὐτῶν, τόσο σύντομα, τὴ λαστιχένια ποιότητά)! Ν' ἀφήσῃ τοὺς κονφορμιστικοὺς «ἐναγκαλισμοὺς» τῶν βαλαωριτικώτατων ἐλληνολατρῶν καὶ βλενωιδῶς αἰγαιο-φιλολογοῦντων Ἑλύτηδων, ἢ ὅποιων ἄλλων, καὶ νὰ στρωθῇ μὲ νοῦ καὶ μὲ γνώση νὰ κἀνῃ σοβαρὴ κριτικὴ καὶ ἰδεολογικὴ δουλειά!

Νὰ ξεκαθαρίσῃ, λογουχάρη, πρῶτα-πρῶτα, τί ἀλήθεια εἶναι δικό της — ὀρθόδοξα μὰ καὶ ποιοτικὰ δικό της, μὲς ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς «δικοὺς της», καὶ ἀπ' τὸ ποιοτικώτερό τους! Ὅχι «ὀρθόδοξο» καὶ μὴ ποιοτικὸ — τότε «ἀνορθόδοξο» νὰ τὸ θεωρῇ!

Τὸ ἔθνος νὰ μάθῃ νὰ θεωρῇ ἐθνικὸν ὅ,τι εἶναι ἀληθές! Νὰ τὸ θυμηθῇ αὐτὸ τοῦ Σολωμοῦ ἢ «'Αριστερά» μας, καὶ νὰ μάθῃ αὐτὸ νὰ θεωρῇ «δικό της»: τὸ ἄξιο παντοῦ, ὅπου βρίσκεται, τὸ ποιοτικὸ πάντοτε, καὶ τ' ὀλοένα ποιοτικώτερο — καὶ νὰ ξεχάσῃ τὸ ἄλλο, πού τὴν ἔθαψε τόσα χρόνια, καὶ τὴ ρίχνει ἀκόμα κάτω καὶ ἀπ' τὴ «Δεξιὰ» στὰ πνευματικὰ!.. Φταίει αὐτό, τὸ «κομματικόν», πού φτάνει λείει κάτι νάναι «δικό της», γιὰ νάναι καὶ «ἀληθές» — τὸ μόνο μάλιστα «ἀληθές», διαρκῶς, νὰ πάρῃ ὁ διάβολος! — καὶ ὅχι οἱ ἀόριστες «γενικὲς προϋποθέσεις», οἱ θολὲς κ' ἐπικίνδυνα παρηγορητικὲς αὐτὲς «συνθήκες ἐκμεταλλεύσεως», πού ἐπικαλοῦνται, τόσο συχνά, γιὰ «ἐλαφρυντικόν» καὶ συχωροχάρτι στὴν πνευματικὴ τους φτώχεια καὶ ἀσυστασία, οἱ ἀπολογητὲς της, μὰ πού ἰσχύουν, δυστυχῶς, γιὰ ὅλους, ἰσχύουν καὶ γιὰ κείνους — καὶ κάποτε βαρύτερα — πού δημιουργοῦν μολათαῦτα, καὶ ποιοτικὰ, καὶ θαρραλεώτερα της, καὶ δέν εἶναι ὥστόσο «δικοὶ της», καὶ δέν ἀκοῦν καὶ τὴν ἰαχὴν πλήθους πίσω τους, νὰ τοὺς ἐμψυχώνῃ! Μὲ ψέματα καὶ αὐτοβαυκαλίσματα — πῶς «ναί», τάχα, «ἀλλ' αὐτοὶ ἔχουν στήριγμα», δέν ξέρω τί μαστοὺς δῆθεν βυζαίνουν καὶ πόσο εὐνοϊκότερες φανταστικὲς συνθήκες ζωῆς καὶ δημιουργίας τοὺς «έτυχαν» — μὲ τέτοια καὶ μ' ἀνάλογα ναναρίσματα, ὦρα τοῦ θανατῶ, ἢ «'Αριστερά» δέν σώζεται! Κ' οἱ ἴδιες οἱ ξυπνὲς συνειδήσεις της, τῶν νέων της ἀσφαλῶς, τὸ ξέρουν, τὸ νιώθουν

ἀπομόνες τους, τὸ βλέπουν καθημερινὰ ἐπαναβεβαιούμενο γύρω τους, πόσο αὐτὸ ἐλν' ἀλήθεια καὶ ψεύτρα ἢ ἀντίθετη παρηγορητικὴ «γραμμὴ»!.. Αὐτὲς οἱ συνειδήσεις, λέω, μήπως ξυπνήσουν. Κι ἄλλο δρόμο δὲ βλέπω, ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς λέγεται, ὡμά, ὅλη ἢ ἀλήθεια - κι ἂς φρυᾶζῃ ἡ «γραμμὴ», κι ἂς καβουρντίζουν τὰ ξυλόφωνα!.. Ἡ ἀλήθεια πάει γραμμὴ στὴν «προσωπικὴ συνείδηση»! Κι αὐτὴ, δὲ μπορεῖ, κάπου κρυφτὴ κουφοκαίει, συλλογᾶται, μισοζυγιάζει, μισοκρίνει - πάντως αἰσθάνεται!.. Φτάνει ποὺ αἰσθάνεται. Στὴν αἰσθησὴ τῆς μιλάω. Μὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ δὲν ξέρει, δὲν ἔμαθε προσποίηση.

Νά, κάτι τέτοια ἂς ἀρχίσῃ λοιπὸν νὰ ξεκαθαρίζῃ, τίμια καὶ θαρρετά, ἡ νέα συνείδηση τῆς «Αριστεράς» - κι ἂς τὰ φωνάξουν «ἀμέθοδα» καὶ «συναισθηματικὰ» οἱ ψευτομέθοδοι κι ἀσυναίσθητοι ξυλοκράτορες τῆς «γραμμῆς» τῆς. (Ποιὸς τὰ λογαριάζει τὰ ξόανα, σὰν ὁ Καιρὸς τὰ γυμνῶνῃ; Οὔτε πουλάκια πιά δὲν τὰ φοβοῦνται - καὶ κουτσουλᾶνε πάνω τους τὴν «ἀθανασία» τῶν «σκιᾶχτρων»!..)

Θὰ τὰ βροῦνε καὶ «πολὺ ἀναγόμενα σὲ πνευματικὰ» — ἡ: «ἀπὸ πνευματικὰ, κυρίως, ἀντλοῦντα δεδομένα, καὶ γενικεύοντα» — οἱ ἀνίατοι πολιτικάντηδες τῆς «γραμμῆς», αὐτὰ ποὺ ἐγώ, ἐντελῶς εἰλικρινά, καὶ μόνο ἀπὸ προσωπικὴ μου πεῖρα, ποὺ δὲ θέλω νὰ μεταμφιέσω, θέτω ἀπλά, σὰν ἐρωτήματα, ἢ σὰν ἐρωτήματα-σφήνες γιὰ ὑποψίες: γιὰ εἰσδυτικώτερη ἐμβέλεια προβληματισμοῦ συγχρόνων συνειδήσεων.

Μὰ ἂς τὰ βροῦν, ἂς τὰ ποῦν ὅ,τι θέλουν, ὅσοι μισοῦν καταβάθος τὸ πνεῦμα ὅσο κ' οἱ γνησιώτεροι δεσπότες - καί, ὅσο ἐκεῖνοι, δὲν ὑποψιάζονται πόσο βαθύτερα πάει τὸ πνεῦμα ὅταν ἀλήθεια πνέῃ!

Μὲ τέτοιο πνεῦμα, ποὺ ἀλήθεια νὰ πνέῃ, ἂς θέσῃ ἡ νέα «Αριστερά» στὴ συνείδησὴ τῆς τ' ὅλο τῆς πνευματικὸ πρόβλημα. Μὰ γιὰ νὰ φτάσῃ στὰ ἀκριβῶς «ἀντίθετα», ἴσως, ὅσων λέω ἐγώ; Ἔστω κι αὐτό! Φτάνει νὰ κινηθῇ, μόνῃ, μὲ δικὴ τῆς δύναμη γιὰ τὸ ἴδιο τῆς πρόβλημα - ποὺ εἶναι ὅμως καὶ τοῦ Τόπου πρόβλημα, ἄρα ὅλων ὅσοι παλεύουν γιὰ μιὰ συνείδηση ἐδωμέσα!

Ἄς πλουτίσῃ, ἂς πλατύνῃ, ἂς βαθύνῃ, ἂς εὐστοχήσῃ, τὴν περὶ ἀξίας Ποιήσεως καὶ μόνο ιδέα τῆς, καὶ τὴν περὶ ἀξίας Λογοτεχνίας ιδέα τῆς. Ἔστω καὶ μόνο ἀπ' αὐτό, καὶ μόνο ἀπ' τὴν περὶ γνησίας Τέχνης ιδέα δύναται μιὰ γενεά, ἀκόμα κι ὀλότελα ἄοπλη θεωρητικὰ σ' ὅλα τ' ἄλλα, ὅπως ἄφησαν οἱ πάντες τὴν τωρινή, ν' ἀναχθῇ στὰ θεμελιακώτερα καὶ στὰ πιὸ πρῶτα.

Ἄς βάλῃ κάτω ὅλη τὴν Παράδοσή μας ἡ νέα πνευματικὴ «Αριστερά», κι ἂς τὴ δῇ λειτουργικὰ καὶ κριτικὰ — κριτικὰ, μὲ κριτήρια ποὺ ὑποβάλλει ἢ ἴδια, αὐτοδύναμα, σὲ νοῦ ἀπροκατάληπτο ἀπ' ὅλα, ὅχι μὲ à priori θέσεις, καὶ ἀναχρονιστικὲς ἐφαρμογὲς τους ἀβάσιμες, ὅχι μὲ φούμαρα δηλαδὴ ἀλλὰ μ' ἔμπεδη γνώμη — κι ἂς πασχίσῃ νὰ μᾶς δώσῃ (ποὺ δὲν ἐδόθηκε ὡς τώρα, οὔτε ἀπόπειρα κἂν ἔγινε ν' ἀρχίσῃ κάτι τέτοιο) ὅπλο πνευματικὸ σπουδαῖο: τὴ δικιὰ τῆς κλίμακα ἀξιών, τὴ δικιὰ τῆς ἐκδοχῇ γιὰ τὴ δομὴ τῆς Παράδοσης καὶ τὴν πιὸ εὐστοχὴ δυνατὴ γονιμοποίηση κ' ἐνεργοποίηση τοῦ ἀδρανοῦς πνευματικοῦ μας παρόντος.

ΤΟΤΕ ΘΑ ΦΑΝΟΥΝ Κ' ΟΙ ΑΔΗΘΙΝΕΣ ΑΞΙΕΣ Καὶ μ' αὐτὲς, παιδευμένες μ' αὐτὲς, μορφωμένες ἀπ' αὐτὲς, θ' ἀρχίσουν ν' ἀναδύωνται πιά ὅχι συνειδήσεις-λάστιχα, μ' ἐπαναστατικοειδεῖς παρλαπίπες καὶ κούφιες θέσεις, κολλημένες ἀπόξω, μὲ σάλιο, ποὺ τὸ πρῶτο φύσημα τῆς ξεκολλάει, ἀλλὰ συνειδήσεις κοφτερὲς σὰν ἀτσάλια, ποὺ θὰ θέσουν ἀποτελεσματικὰ πιά ἐδωμέσα τὸ πνευματικὸ μας πρόβλημα, τὸ κοινό μας — κι ἂς λέμε, ὥρες τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπόγνωσης — τὸ θανάσιμα καφτερὸ καὶ πρῶτο μας ὅλων, καὶ μὴν κοροιδευόμεσθε καὶ βαυκαλιζόμεσθε μ' εὐκόλα ἀποκούμπια σὲ χωριστικὲς καὶ ψευτοπαρηγορητικὲς «γραμμές», ποὺ «διακρίνουν» τάχα «ἐρίφια» ἀπὸ «πρόβατα», ἀνάμεσα σὲ τρομερὰ σφιχταγαπημένα ἀδέρφια, τοῦ ἴδιου Λαοῦ, τρομερὰ ἀλληλοματωμένα κι ἀδικοσκοτωμένα ἀδέρφια, γιὰ τὸ ἴδιο ἐντέλει καλύτερο, στερεώτερο, ἀξιώτερο τοῦ Σπιτιοῦ αὐτοῦ - τοῦ ἐνός, τοῦ φτωχοκάλυβου!..

Ο ΧΑΣΑΠΗΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ Ο ΦΡΑΝΚΟ!

Ποῦ περίμεναν, κιόλας, οἱ ἀνόητοί μας,
πὼς θὰ δώσῃ σύνταγμα κ' ἐλευθερία!

Στὶς 29 Νοεμβρίου λάβαμε τὸ παρακάτω ἀνώνυμο γράμμα - καὶ τὶς προκηρύξεις
τῆς *Fédération Anarchiste*, ποὺ δημοσιεύομε στὶς δυὸ ἐπόμενες σελίδες.

Παρακαλοῦντομε μὲ ἱερὸ ἐνδιαφέρον ἐν
ῥῆμα σοὶ διεβάζει μὲ τὸ λαμπρὸ φε-
ριδιὸ σοῦ ἐναντίον ῥῆμα τῶν κατεδυνάμει
δι' αὐτὸ καίνουμε ἔκκληση εἰς σοὶ καὶ
γράφει μὴ διαμαρτυρία γιὰ τὴ σύλληψη
τῶν 5 ἀναρχικῶν ἀντιγαστριῶν τῆς Ἰσπανίας.
Σοὶ ἐκκηρύττει τὰ οὐρανὰ καί μιν .
Εὐχόμε καὶ σοὶ ἐγκρίσεις καὶ γὰρ
καί μιν , ἀλλὰ δυστυχῶς ἐπεὶ δὲν ἐξοι-
σομε νῦν , γιὰ τοὺς δημοκρατοὺς σὺν ἑλλοί-
δα ἐνοχάεσον τῆς δημοκρατίας σὺν σὺν
κομματικὰ τοὺς συμμέτοχους .

FÉDÉRATION

ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

Cinq militants Libertaires vont être condamnés.

FRANCO les accuse sans preuves. Leur crime ?

Ils sont ANTI-FASCISTES.

FRANCO VA ASSASSINER UNE FOIS DE PLUS

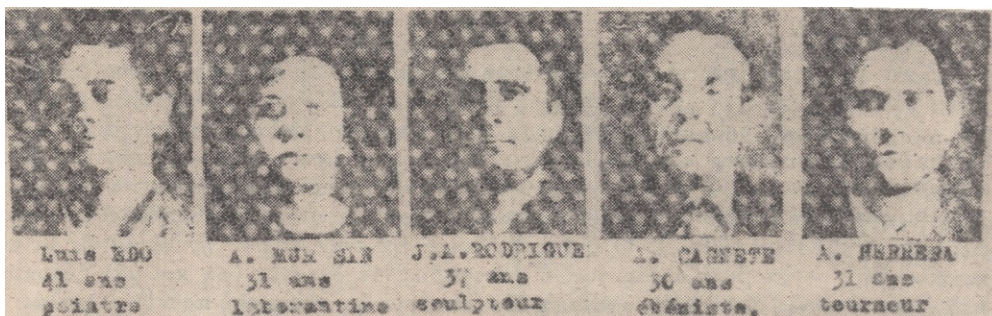
Laisserons-nous, encore se poursuivre ce régime de honte et d'infamie ?

TOUS CEUX QUI SE RECLAMENT DE LA " D E M O C R A T I E "
DOIVENT EXIGER LA LIBERATION IMMEDIATE DE CES NOUVELLES
VICTIMES DU FASCISME ESPAGNOL.

La Fédération Anarchiste.

ANARCHISTE

Photos de police après 4 jours d'interrogatoire, publiées par le journal ABC

LA GUERRE EST FINIE

Depuis 1939 la guerre d'Espagne est finie, mais les prisons n'ont pas arrêté de se remplir là-bas. Il y a quelques mois des anarchistes ont enlevé un curé-diplômé, monseigneur USGIA, pour obliger les journaux à parler des prisons et des répressions des grèves en Espagne, et ils l'ont relâché sans mal.

Aujourd'hui, le gouvernement espagnol a attrapé 5 anarchistes. Ce ne sont pas les premiers, et avec eux il ne se gêne guère: il y a trois ans deux ouvriers de 20 et 30 ans, Belgado et Grando, ont été étranglés au garrot; fausse inculpation, procès secret et rapide. Ils sont morts sans scandale, personne n'en a parlé. Ce n'étaient pas des gens importants, juste deux travailleurs de moins, ça se remplace...

Nous ne pouvons pas faire grand chose, vous non plus. Mais au moins vous saurez que le gouvernement espagnol, l'ami de tous les gouvernements d'Europe, avec leur complicité, tue sans bruit ceux qui le gênent vraiment: que les gens biens, les papes, les présidents, les grands humanistes le savent et qu'ils préfèrent ne pas vous en parler.

Parce que à travers des hommes comme ceux qu'on va exécuter, c'est vous qui êtes battus. Si vous êtes d'accord, faites circuler.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΕΦΕΡΗ - ΕΛΙΟΤ

Είναι λίγο παράξενο να κυνηγάμε τους δεύτερους, τους τρίτους — τους μισθοφόρους, τους μούτσους της ποιητικής μας σκούνας (διάβαζε: Πι Σινόπουλος κ. ά.) — και να χαρίζουμε στους «καπετανέους», στους πρώτους διδάξαντας, φερσίματα για τοῦτο ἴσα-ἴσα πιδ ἀσυγχώρητα. Τὸ θέμα Σεφέρη-ς-᾽Ελιοτ — δηλαδή: Σεφέρη-ς ὁλος σχεδὸν ἀπὸ ᾽Ελιοτ — εἶν' ἀπὸ κείνα πού τὸ γλοιωδέστατα κατεστημένο τὰ τελευταῖα χρόνια κοινότρομ «δεξιᾶς» καὶ «ἀριστερᾶς» ψευτοκριτικῆς μας ἔχει περιβάλει μὲ φαρμακωτικὴ «μυστικοπάθεια». Ὁ ἔρμος ὁ Λειβαδίτης ἔναν Λοχία τῆς Ἀλλαγῆς νὰ οἰκειοποιηθῇ¹ — ὑποβιάζοντάς τον, ὁ ἀθεόφορος, σὲ δεκανέα (μὰ καὶ μὴν ξέροντας ἀπὸ Στρατό: πῶς δεκανέας, κανονικά, δὲν μπαίνει τῆς Ἀλλαγῆς, ποτέ!) — χαλάει ὁ ντουινὰς στὰ σταυροδρομία τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ἀνεβάζουν τὸν κατεβάζουν «κλέφτη». Σεφέρη-ς ὅμως, ὅχι ἔναν ἀπλὸ λοχία ἀλλὰ στρατιᾶς ὁλάκερες στίχων τοῦ ᾽Ελιοτ νὰ καταπίνῃ, κι ἀναμασημένους νὰ μᾶς τοὺς σερβίρῃ ἀσύστολα, τόσα χρόνια, γιὰ «δικιὰ του» ποίηση — ὅχι, οὔτε «κλέφτης», οὔτε «μεμπτός» κἄν, ἀπὸ τοὺς σύμφωνους σὸ νὰ μὴ θίγῳνται (καὶ νὰ μὴ κρίνωνται λοιπὸν γι' αὐτὸ) οἱ «ἀξίες» μας!

Δὲν ὑπάρχει παρθενογένεση στὴν Τέχνη, μᾶς λέει ὁ κύριος Σεφέρη-ς. Κ' εἶν' ἀπ' τὶς «σοφές» καὶ «βαρεῖς» κουβέντες του — μὲ τὴν ἰδιάζουσα μάλιστα ἐκείνη παραξενιά καὶ σνομπισμό στὴν ἔκφραση (ὅπου ἀρέσκειται). Ἀλλὰ, πρῶτον· Καὶ παρθενογένεση — βεβαιότατα καὶ στὴ Φύση — ὑπάρχει, κύριε Σεφέρη! Καί, δεύτερον: Ὅχι περὶ παρθενογένεσεως ἀλλὰ περὶ γενέσεως ὁ λόγος. Δηλαδή· Περὶ δημιουργίας — ὅ,τι κι ἂν ἐμπερικλείῃ ὁ ὅρος (κι ὥστόσο συνεγνωσάμαστε) — καὶ στὴν Τέχνη κι ὅπου ἄλλοῦ. Κι αὐτὴ ὑπάρχει, διάβολε, ἀναμφισβήτητα! Τόσο στὴν Τέχνη ὅσο καὶ στὴ Ζωή! Πῶς ἄλλιῶς προβαίνει ὁ Κόσμος; Μὲ διαρκεῖς — κ' ἐρηκτικές μάλιστα — δημιουργίες. Μὲ συσσωρεύσεις ἐνεργείας ἀκατάπαντες, καθὼς τὸ θέλει ὁ Μπέρζον στὴ Δημιουργό του Ἐξέλιξη — μὰ κι ὅλη ἡ σύγχρονη Βιολογία μαζί του — καὶ γενετικές ἐκάστοτε ἐξαπολύσεις της.

Ὅχι λόγους «βαρεῖς» λοιπόν, περὶ «ἀδυνάτου» τῆς «παρθενογένεσεως» καὶ τὰ παρόμοια! Διαβάζοντας τὶς Σημειώσεις, λογουχάρη, τοῦ Μάλτε Λάουριτς Μπρίγκε — χάραγμα ἀλήθεια νέο, καὶ βαθύτατο, τῆς ποιητικῆς τοῦ Καιροῦ μας — ἡ Κάφκα ἢ Κίρκεγκκααρ, διόλου δὲ σκεφτόμαστε περὶ «παρθενογένεσεων» ἢ μὴ. Καὶ δὲ χρειάζεται. Ἐνῶ Σεφέρη διαβάζοντας, κύριε Σεφέρη, δύσκολο νὰ ὑποθέσωμε τὸν κύριο Ἐλιοτ εἶδος Δία-χρυσῇ βροχῇ νὰ σᾶς γονιμοποιῇ σὰν ἄλλην Ἀλχημῆ! Κι οὔτε «παρθενογένεση», τάχα «ἀδυνάτη», σᾶς σώζει τότε στὴ συνείδηση, ἀπὸ τὸ τρομερὸ κυνήγι-πού κάνει ἀνήμερη ἢ αἰσθησι διαρκῶς: Μίμηση! Μίμηση! Μίμηση!

1 ΣΥΝΤΟΜΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ, μόνο γιὰ τοὺς εἰδικώτερα ἐνδιαφερόμενους νὰ ἐπιβεβαιώσουν· Παραθέτω ἀριθμούς σελίδων καὶ στίχων ἀπ' τὴν Ποίηση τοῦ Λειβαδίτη — μὲ Λειψίας — κι ἀπ' τὴν Πυραμίδα 67 — μὲ Ἀπλᾶ — ἀπ' ὅπου κλέβει κι ἀναμασάει 11 (3-6, 9)/127 (3-4, 11), 126 (2-3) — 12 (1-8)/127 (10-1, 15) 128 (12), 126 (5), 127 (37-9) — 12 (9-23)/25 (17-28) — 13 (1-2)/126 (8-10) — 13 (6)/198 (24-34) — 13 (20-1)/313 (38), 314 (2-3) — 14 (1-3)/316 (20), 25 (26-8) — 14 (13, 15)/314 (2, 5-7, 16) — 15 (3-6)/25-6 — 15 (8-10)/131-2 — 16 (11-4)/312 (27-34) — 17 (5-9)/314 (2-3) — 17 (13-20)/199-200 — 18 (6-7)/313-4 — 20 (21-4)/126-7, 108-11 — 21 (1-2)/127 (35-6, 41-2) — 21 (9-10)/126 (1, 2-3) — 22 (17-8), 198 (24-34) — 31 (13-5) 42 — 34 (17-8)/28-9 — 35 (20-3) 127 (15, 35-6, 41-2) κ π ᾶ

Τώρα, γιατί, παρά πού το ίδιο νιώθουν, δέ στρώνουν κάτω ώστόσο το θέμα, συστηματικά, να το δείξουν καταλεπτώς, τόσοι και τόσοι ψευτοκριτικοί μας - ξ, αυτό είναι μιὰ άλλη ιστορία: τῆς ὅλης ἀπουσίας θάρρους, μόχθου και κριτικῆς γενικώτερα ἀπὸ τῆ ζωῆς μας.

Ἐμεῖς ὅμως ἐδῶ πιστεύουμε — στὸν πληθυντικὸ εἶναι τώρα κ' οἱ εἰδήμονες ἀναγνώστες — πὼς ὁ Σεφέρης, λογουχάρη, μπορεῖ νάχη τὴν κάποια ἀξία του — καὶ τὴν ἔχει — ἀκόμα κι ἂν δειχθῇ πόσο μίμηση καὶ πάλι μίμηση εἶν' ἀπὸ "Ελιοτ. "Ὅπως ὁ Κάφκα ἐπίσης, τὴν πολὺ βαρύτερη βέβαια, ἀκόμα κι ἂν δειχθῇ πὼς ἓνα σχόλιο εἶναι στὸν Ντοστογιέβσκι!.. Μὰ γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ συμπέρασμα — ἂν εἶν' ἓνα σχόλιο μόνο (ἢ ὅχι «μόνο») στὸν Ντοστογιέβσκι ὁ Κάφκα, ἂν εἶναι μίμηση μονάχα τοῦ "Ελιοτ ὁ Σεφέρης — χρειάζεται πολὺ σεμινάριο. Κ' ἐδῶ δὲν ὑπάρχει, δυστυχῶς, καθόλου σεμινάριο.

Λίγο σεμινάριο, λοιπόν, ἐπὶ τῆς προτάσεως: "Ελιοτ - Σεφέρης! Γιατὶ χρειάζεται μιὰ διάκριση τῶν ποιητῶν — καὶ τῶν καλῶν ποιητῶν — σὲ πρωτόρμητους καὶ μή-

"Ἀς ἀφήσωμε ὅμως στὴν μπάντα τὸ ἄθλιο νόμπελ. Μὲ κουβέντα περὶ νόμπελ — ἢ καὶ περὶ δώδεκα τενεκέδων μας, ἢ κρατικῶν βραβείων μας καὶ τὰ παρόμοια φλούδια — δὲν γίνεται κριτικὴ. Οὔτε θὰ μᾶς ποῦν τώρα οἱ πολιτικάντηδες αὐτοὶ — καὶ τόσο ἀνυποψίαστοι (πέραν ἀγγλοσαξωνικῶν κυρίως) λογοτεχνιῶν — κύριοι τοῦ νομπελείου θεσμοῦ, τὸ τί μᾶς γίνεται ἐδῶ κάτω! "Ἀλλ' οὔτε καὶ μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρῃ τὸ πνεῦμα, ἂν «ὠφελῇ» ἢ ὅχι «τὴν Ἑλλάδα» ὅποιο νόμπελ, στὸν «ἀξιότερο» ἢ στὸν ἀναξιώτατό της. (Κατ' ἐμέ: Πάντοτε βλάπτει — καὶ μόνο βλάπτει — ἡ ἀναλήθεια, ἡ ἀνακρίβεια, ἡ ἀδικη κρίση." Ἀρα καὶ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τὸν Κόσμον ὅλο. Καὶ σ' ὅλους τοὺς Καιροὺς καὶ τοὺς χώρους.) Ἡ Ποίησή μας ὅμως — γιατί περὶ αὐτῆς πρόκειται — ἔχει τὴ φυσικὴ, τὴν αὐτόματη οὕτως εἰπεῖν, «ιεράρχησή» της. Εἶναι «συνάρτηση» καὶ «ἀπόρροια» τῆς ἰδίας τῆς δομῆς της - κ' οἱ σωστοὶ δέκτες τῆ ζοῦν, τὴν κατέχουν. Καὶ ξέρουν ὅλοι λοιπόν, πολὺ καλά, πὼς διόλου ἐπειδὴ τόπαν κάποιοι βάραγγοι τώρα — διόλου ἔξω δὲ ἀπὸ κλίκες καὶ φανατικώτατες μεροληψίες (σὲ παγκόσμια μάλιστα διάσταση) — δὲν ἀνεβαίνει οὔτε τρίχα πάλ' ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ ὅποιος Σεφέρης, δὲν κατεβαίνει οὔτε τρίχα κατ' ἀπ' τὸ μπόι τοῦ ὅποιος Παπατζώνης ἢ Ρίτσος ἢ Ἐλύτης ἢ Βρεττάκος.

Αὐτὰ εἶναι τὰ σωστά. "Ὅλα τ' ἄλλα εἶναι τὰ θρασέα.

Τέλος:

Τομὴ ὁ Σεφέρης; "Ε, ὅχι δὲ! Ἡ τομὴ στὴν Ποίησή μας — στὴ δεκτικότητά μας, βαθύτερα, γιὰ νέα Ποίηση — ἔγιν' ἐδῶ, δὲν ἤρθ' ἀπόξω! "Ἀπὸ 'ναν Καβάφη, ἐπίμονα (μὰ καὶ σύρριζα) «πεζολόγο» ἀπὸ 'ναν Καρυωτάκη, θανάσιμα ὑποψιασμένο κ' ἐπιθάνατα ἀπογνωσμένο γιὰ ὅλα, μηδενιστὴ ὅχι ἀπλῶς «πεσσιμιστὴ», φονικά εἴρωννα κι αὐτοκτονικώτερα σαρκαστὴ τῶν ἰδίων τοῦ «ἐρώτων», γιὰ τὰ πιὸ δίκαια καὶ τὰ πιὸ πρῶτα! Αὐτοὶ κἀναν τὴν τομὴν ὅχι καμμιά ξιππασμένη μωροπαρεῖτσα παιδάριον τῆς τελευταίας μόδας τοῦ Μεσοπόλεμου, στὰ Νέα ἐκεῖνα Γράμματα - τὰ τόσο λίγο «ἀνανεωτικά» τῶν στερεώτερων παλιῶν μας.

"Ἀλλ' αὐτὰ θὰ τὰ ποῦμε, ἐν καιρῷ.

"Ἀπολαῦστε τώρα τίς «πηγές» τοῦ Σεφέρη μας — ἢ τὰ... «δάνειά» του (ὅπως θέλετε πέστε τα!) — πού σᾶς παραθέτει ὁ "Ἀρης Μπερλῆς στὶς ἐπόμενες σελίδες.

Λίγο σεμινάριο δὲν εἴπαμε;

ΑΡΗΣ ΜΠΕΡΛΗΣ

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ - ΕΛΙΟΤ

Δίνοντας τὸ νόμπελ στὸ Σεφέρη ξαναβράβευαν οἱ Σουηδοὶ τὸν Θωμᾶ Ἑλιοτ! Μεγάλος ἔρωτάς, σὲ δεύτερη πράξη! Ἕνας «σωσίας» ἐπισπᾷ τὴν ἐκτίμηση ποὺ ἀνήκει στὸ «πρότυπο»!

Παράξενα πράγματα! Κι ὅμως πράγματα καθόλου ἀκατανόητα, καὶ πολὺ γνωστά, ἀπὸ παλιά, ποὺ μόνοι τους οἱ ξένοι κριτικοὶ τοῦ Σεφέρη μᾶς γνώρισαν, θάβοντάς τον «μετὰ τιμῶν»!

Καὶ τί δὲν τὸν εἶπαν! · *Enfant terrible* τῶν λογοτεχνικῶν μας κύκλων! ¹ Σίγγορρο ποιητὴ! ² (Φυσικά! Κάτω ἀπ' τὴ σκιά τοῦ Ἑλιοτ!) Ἑλιοτ τῆς Ἑλλάδος! ³ Καλλιεργημένη, εὐαίσθητη καὶ μελαγχολική. φάλανα! ⁴

Καὶ πὼς δὲν τὸν περιέγραψαν! · Περιπλανώμενο στοὺς λόφους τῆς Ἀττικῆς μ' ἐνδυμασία βοσκοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰσδύοντα εὐκόλως στὴν κοσμικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τοῦ Λονδίνου, καὶ μέλος ἤδη — ξέρετε — τῆς Λέσχης τοῦ St James καὶ τοῦ Traveller's Club! ⁵

Ἐξ ἄλλου, λίαν «ἐγκριτος» λογοτεχνικὴ στήλη! μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Γιώργος Κασιόμπαλης, μιὰ ἄλλη γνωστὴ μορφή τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων — Ὁ.. κολοσσός μας! — ἔχει βγάλει μιὰ φωτογραφία ποὺ δείχνει τὸν Σεφέρη νὰ προβάλλη μὲς ἀπὸ δυὸ σπασμένες κολῶνες!.. (Αὐτὰ σὲ κριτικῇ, ὑποτίθεται, ποιημάτων του.) Συνεχίζοντας τὸ ἄπιαστο αὐτὸ πουλὶ τῶν Times μᾶς ἀποτρεπεῖ ἀπὸ τυχὸν «ἀσύστατους» συλλογισμοὺς καὶ συσχετισμοὺς, βεβαιώνοντάς μας πὼς ὁ Σεφέρης, ὅμως, στὴν ποιήσή του δὲν προβάλλει ποτὲ τὸν ἑαυτό του! (Φυσικά! Δέν τοῦ χρειάζεται! Ἀφοῦ βρῆκε, ἀπὸ χρόνια, τὸν τρόπο νὰ τὸν προβάλλουν, τόσο γλοιωδῶς, ἄλλοι!) Καὶ ἡ «κριτικὴ» συνεχίζεται: Ὁ Derek Patmore μᾶς τονίζει πόσο ἐθαύμασε τοὺς ἐδγενικοὺς καὶ ροητευτικούς του τρόπους ⁶ κι ὁ πολὺς C. L. Sulzberger — μέγας προφήτης (καὶ συνεργός) στὸ δικτατορικό μας ἀμὸκ τῶν τελευταίων μηνῶν (ἀλλὰ καὶ τελείως ἄμοιρος ποιήσεως, ὁ διάβολος) — μᾶς τὸν σκιαγραφεῖ μὲ ἀδρὲς πινελιές: παχουλόν, χιουμορίστα, ἐραστὴ τοῦ καλοῦ φαγητοῦ, πιστοῦ καὶ συζήτησης! ⁶

Μερικὲς φορὲς οἱ «κριτικοί» του «σοβαρεύονται», γιὰ νὰ μᾶς ποῦν πράγματα διόλου κολακευτικά του. Ἔτσι, διαβάζουμε στὸ Current Biography τοῦ 1964 (σ. 402-4) πὼς ἡ συμπάθεια (προσέξτε τὴ λέξη) ποὺ αἰσθανόταν διὰ τοὺς Κυπρίους ἐπαναστάτας (στὴν πρώτη φάση τοῦ Κυπριακοῦ Ἀγῶνα) δὲν ἐπηρέασε τὴν φιλία του μὲ τὸν Laurence Durrell, ποὺ διηύθυνε τότε τὶς δημόσιες σχέσεις τῶν Ἀγγλῶν στὴν Κύπρο, ἀλλ' ἔχει μεταφράσει καὶ μερικὰ ποιήματα τοῦ Σεφέρη στὴ γλῶσσα τοῦ Ἑλιοτ!

Μὰ κι ὁ Rex Warner: Πὼς ἔχει τὸ σπάνιο δῶρο τῆς ἱκανότητος νὰ γράφει «πο-

1 The Times Literary Supplement, 31-7-48

2 The Listener, 19-8-48

3 Tribune, 11-6-48 Κριτικὴ τοῦ Julian Symons.

4 Life, 17-1-64, σ 78 Κριτικὴ τοῦ Rex Warner.

5 The Poetry Review, VIII-IX/48

6 New York Times, 26-10-63.

λιτική ποίηση» πὺν δέν εἶναι «πολιτική» ἀλλὰ ποίηση! (Τοῦτο: μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ...Κύπρον, οὐ μ' ἐθέσπισεν...) ⁸

Ἄς δοῦμε ὅμως καὶ τὴ γνώμη γιὰ τὸ ἔργο του: Ἡ ἀπλότης τῶν ποιητικῶν του εἰκόνων εὐστόχως ἀπεδόθη στοὺς ρυθμοὺς τοῦ T. S. Eliot, πὺν εἶναι καὶ ὁ ἀνεγνωρισμένος δάσκαλός του. ⁹ Ὁ T. S. Eliot βαδίζει πάντα στὸ πλευρό του. [] Τὰ περισσότερα ποιήματά του εἶναι γραμμένα πάνω στὸ κλειδί, τὸν τόνο καὶ τὸν ρυθμὸ τῆς «Μαρίας» τοῦ Eliot. [] Ἡ συγγένεια τοῦ Σεφέρη μὲ τὸν Eliot δὲν περιορίζεται στὴν ἔκφραση, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ στὸ θεματικὸ ὕλικὸ καὶ στὴ δραματικὴ κατασκευὴ τῆς ποίησης. ¹⁰ Ὅπως ὁ T. S. Eliot, πὺν τόσο θαυμάζει, εἶναι καὶ ὁ Σεφέρης γεμάτος ἀνησυχία γιὰ τὰ προβλήματα τοῦ σημερινοῦ κόσμου. ¹¹ Ἡ ἀκριβολογία στὸ χειρισμὸ τῶν λέξεων φανερώνει τὴν ἐπίδραση τοῦ Eliot. ¹² Ὁ Σεφέρης εἶναι ὁ T. S. Eliot τῆς Ἑλλάδος. ¹³ Ἡ ποίησή του ἔχει κάποια φυσικὴ συγγένεια μὲ τὴν ποίηση τοῦ T. S. Eliot. ¹⁴ Ἐπηρέαστηκε ιδιαίτερα ἀπὸ τὸν T. S. Eliot. ¹⁵ Ὁλοφάνερη εἶναι ἡ ἐπίδραση τοῦ Eliot σὲ κάθε σχεδὸν σελίδα του. [] Τ' ὄνειρο τοῦ Σεφέρη γιὰ τὴν φυλὴ του δὲν εἶναι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν τρόπο πὺν ὁ Eliot ἀντιμετωπίζει τὴν ἱστορία. ¹⁶

Φτάνουν τόσα, Ἐμεῖς λέμε ὅτι δέν φτάνουν! Δέν φτάνουν, γιὰτ' εἶναι γνώμες π ρ ο σ ῶ π ω ν, ἐνῶ ἐμεῖς ζητᾶμε τὴν οὐσία στὰ πράγματα. Καὶ δέν φτάνουν, γιὰτὶ ὅλοι μας κρύβουμε ἕναν *Θωμᾶ* μέσα μας — ὅχι τὸν Ἑλιοτ (αὐτὸν μόνον ὁ Σεφέρης!) — καὶ δέν πιστεύουμε ἂν δέν θέσουμε τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλων.

Ἄς προβοῦμε, λοιπόν, σὲ μιὰν ἀπαλὴ ἀπόξεση τῶν παλὺμνηστων κειμένων, μὲ πρῶτο τὸ *Μυθιστόρημα* — πὺν ἔβγαλε ὁ Σεφέρης τὸ '35, ἔχοντας μὸ λ ι ς πρωτοδιαβάσει Ἑλιοτ (τὸ '31). ¹⁷ Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Σεφέρης, ποτὲ πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν Σεφέρη, γδύνεται τότε ἀκριβῶς τὸν ὅποιο σκελετὸ εἶχε συγκροτήσει, καὶ φορεῖ τὸ ξένο, ξεραμένο φιδουπογκάμισο! Εἶναι ἡ περιώνυμος *μυθικὴ μέθοδος* — τάχα μοντέρνα, ἐνῶ τὸ λιγώτερο πα ρ ν α σ σ ι α κ ῆ [γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, πὺν συρράπτεται (ἐπὶ τέσσαρας κατοπινούς ἡρώων) ἀνθρωπικώτατους χρόνους, καὶ συμφύρει μηχανικὸ μὲ δωρικὸ, *μυθικώτατα*!] Ἀλλὰ τὴ «μέθοδο» — ἀφοῦ τόσο θέλουν νὰ ἐντυφοῦν στὴ σχετικὴ «φιλολογία» τῆς οἱ «μοδέρνοι μας» — γνησιώτατα καὶ πρωτόβουλα, μόνος, εἴκοσι τοιυάχιστον χρόνια π ρ ὶ ν ἀπ' τὸν Joyce καὶ τὸν Eliot, δούλεψε ὁ ἀθόρυβος Καβάφης μας, μὲ Πλούταρχο γιὰ βάση, καὶ τοὺς ἐνδοξους *βυζαντινούς* μας: μένοντας, δηλαδή, αἷμα μέσα στὸ αἷμα τῆς ἐλληνικῆς Παραδόσεως — καὶ γι' αὐτὸ τέτοιος ἀνθός, τέτοιος καρπός, πὺν ὅχι ἀπλῶς τὴν Ποίησή μας ἀνανεώνει, ἀλλὰ γιὰ πρώτη φορὰ: κριτικο-συνθετικο-ἐλληνιστικὸ ἱστορικὸ βλέμμα μορφώνει στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο. (Μὰ θ' ἀργήσουν πολὺ οἱ ἱστορικὲς σχολὲς τῆς «Δύσεως» νὰ συλλάβουν τὴν ἐποπτεία τοῦ *μυθικοῦ* ἀλεξανδρινοῦ μας!) Τί ὅμως ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ὁ Σεφέρης, μὲ τὸ δανεικὸ φιδουπογκάμισο τοῦ κυρίου Ἑλιοτ; Π ο ἱ ἄ μ υ θ ι κ ῆ μέθοδο, πὺν δέν εἶναι παρὰ *μίμησης* ζωῆς ἄλλης, τρόπου ἄ λ λ ο υ ; Ἀλλ' ἂς ἐπιμείνωμε ἐμεῖς στὰ κείμενα — καὶ ἄλλοι ἂς συμπεράνουν.

7 Times Book Review, 17-11-63.

8 TNE 11, 870, 3

9 The Spectator, 4-6-48. Κριτικὴ τοῦ C. M. Woodhouse

10 The New English Weekly, 29-7-48 Κριτικὴ τοῦ H. G. Porteus.

11 The New Statesman and Nation, 21-8-48 Κριτικὴ τοῦ Ian Scott-Kilvert.

12 The Sunday Times, 25-7-48. Κριτικὴ τοῦ David Wright.

13 Ὁ Roy Fuller σὲ εἰδικὴ ἐκπομπὴ τοῦ B.B.C.

14 Poetry London, V/49 Κριτικὴ τῆς Kathleen Raine.

15 Γ. Σεφέρης, *Γράμμα σ' ἕναν ξένο φίλο*

*M.*¹⁶, *A'*: 'Ο ποιητής μᾶς εἰσάγει κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπο πού μᾶς εἰσ-
ήγαγε ὁ Ἕλιος στὴν *E.X.* (1-18). "Ἄς ἀνατρέξῃ ὁ ἀναγνώστης στὰ δυὸ κείμενα, καὶ
θὰ καταλάβῃ τί ἐννοοῦμε. Ἐμεῖς δίνουμε ἀπλῶς τὰ παράλληλα (καὶ οὐσιαστικώτερα)
τῶν δυὸ ποιημάτων: *Σμίγοντας θύμηση κ' ἐπιθυμία*" (*E.X.*, 23). *Σμίγοντας τὴν κό-
ψη τ' ἀλετριοῦ ἢ τοῦ καραβιοῦ τὴν καρένα* (*M.*, *A'*, 5) *Γεννώντας μὲς ἀπ' τὴν πεθα-
μένη γῇ τις πασχалиές* (*E.X.*, 12). *Ψάχναμε νὰ βροῦμε πάλι τὸ πρῶτο σπέρμα* (*M.*
A', 6). *Ὁ χειμῶνας μᾶς ζέσταινε* []. *Τὸ καλοκαίρι μᾶς ξάφνισε* []. *Διαβάζω, σχεδὸν ὅλη
νύχτα, καὶ πηγαῖνω τὸ χειμῶνα στὸ νότο* (*E.X.*, 5, 8, 18) *Ὅταν ξυπνήσαμε, ταξιδέψα-
με κατὰ τὸ βοριά* [] *τὶς χειμωνιάτικες νύχτες μᾶς τρέλλαινε ὁ δυνατός ἀγέρας τῆς ἀ-
νατολῆς, | τὰ καλοκαίρια χανόμασταν μέσα στὴν ἀγωνία τῆς μέρας, πὺν δὲν μποροῦσε
νὰ ξεψυχήσῃ* (*M.*, *A'*, 11, 134). Οἱ «ἀνήμποροι γέροι» τοῦ Ἕλιος γίνονται «ἀνήμπο-
ροι σύντροφοι» στὸ Σεφέρη. Καὶ λὲν τὰ ἴδια σχεδὸν λόγια.

M., *B'* καὶ *Γ'*: Ἀντιστοιχοί, τῆς *E.X.*, οἱ στίχοι 19-42. Ἀπάνθισμα: *Τὰ δάχτυ-
λα νιώθουν τὴ δροσιά τῆς πέτρας λίγο | κ' ἡ θερμὴ τοῦ κορμιοῦ τὴν κυριεύει | κ' ἡ
σπηλιά παιζει τὴν ψυχὴ τῆς καὶ τὴ χάνει | κάθε στιγμή, γεμάτη σιωπὴ, χωρὶς μιὰ
στάλα* (*M.*, *B'*, 7-10). *Μέσα στὰ πέτρινα τοῦτα σαρίδια* [] *ὅπου χτυπάει ὁ ἥλιος | καὶ
δὲ σοῦ δίνει σκέπη τὸ πεθαμένο δέντρο, κι ὁ γρύλλος ἀνακούφισι, | ἡ στεγνὴ πέτρα
ἤχο νεροῦ* (*E.X.* 20, 224). *Κοιτάζω τὰ μάτια· μήτε ἀνοιχτὰ μήτε κλειστὰ· | μιῶ στὸ
στόμα, πὺν ὅλο γυρεύει νὰ μιλήσῃ· | κρατῶ τὰ μάγουλα πὺν ξεπέρασαν τὸ δέρμα. |
Δὲν ἔχω ἄλλη δύναμη· | τὰ χέρια μου χάνονται καὶ μὲ πλησιάζουν | ἀκρωτηριασμέ-
να* (*M.*, *Γ'*, 510). *Δὲν μποροῦσα | νὰ μιλήσω, θολώσανε τὰ μάτια μου, δὲν ἤμουν |
ζωντανὸς μήτε πεθαμένος, καὶ δὲν ἤξερα τίποτε | κοιτάζοντας στὴν καρδιά τοῦ φω-
τός, τὴ σιωπὴ* (*E.X.*, 3841). Ἡ ξηρασία τῆς *E.X.*, καὶ τὸ ἀπονέκρωμα τῶν αἰσθή-
σεων, βασικὸ γνῶρισμα στὸ *M.*

M., *Δ'*: Πολὺ στενὴ ἡ ἀναλογία τῶν «συντρόφων» μὲ τοὺς Κούφιους Ἀνθρώ-
πους τοῦ Ἕλιος. Οἱ «θαλασσοπόροι» αὐτοὶ «σύντροφοι» εἶν' οἱ ἴδιοι παραγεμισμέ-
νοι ἄνθρωποι τοῦ Ἕλιος, πὺν σκύβουνε μαζὶ καὶ ψιθυρίζουνε μαζὶ (I, 2, 3, 6).

M., *ΣΤ'*: Τὰ σπασμένα μάρμαρα καὶ οἱ κολῶνες οἱ τραγικῆς (8-9) συμβολίζουν
τὴν ἴδια ψυχικὴ ἀταξία καὶ ἀπάθεια πὺν ἡ σπασμένη στήλη (Κούφιοι Ἀνθρώποι,
II, 5) κ' ἡ σπασμένη πέτρα (III, 13) τοῦ Ἕλιος.

M., *Η'*: Τὸ κατελυμένο καράβι τοῦ ποιήματος (2) θυμίζει ἔντονα τὸ παρόμοιο
τῆς *Μαρίνας* τοῦ Ἕλιος — πὺν κι αὐτὸς ἀπ' τὸν Μπωντλαῖρ — μὲ τὸ ραγισμένο
μπομπρέσο, τὸ σάπιο καραβόπανο, τὰ μαδέρια πὺν κάνουν νερά (*Μαρίνα*, 22, 25, 28).
Ἔτσι ἔχουμε τὴν ἴδια εἰκόνα τοῦ καραβιοῦ, πὺν ἔρχεται ἀπὸ ἕναν ἄλλο ν κόσμο,
φθαρμένο, τσακισμένο καὶ μάταιο. Μὰ καὶ στὸ τέλος τοῦ ποιήματος, σχετικὴ μὲ τῆς
Μαρίνας εἰκόνα ὑποβάλλεται. Τὰ ὠραῖα νησιὰ (20) ἔχουν τὸ ἰσοδύναμό τους στὸν
Ἕλιο μὲ τό: [] *πέλαγα, [] γιολοί, [] νησιὰ γρανίτες πρὸς τ' ἄρμενά μου* (*Μαρίνα*,
33). Μὰ τὸ ἴδιο πάλι: ... *Ἀρχιπέλαγα, γυμνοὶ γρανίτες...* τοῦ Σεφέρη (*Ὅπου καὶ νὰ
ταξιδέψω ἢ Ἑλλάδα μὲ πληγώνει - μὰ ἡ Ἑλλάδα, Νὰ πὺν ἢ... Ἀγγλία!*)

Δὲν σταματᾶνε ὅμως ἐδῶ τὰ «παράλληλα»! Χωρὶς ἀφή | χωρὶς ἀνθρώπους (167),
ὁ Σεφέρης. *Ἐχασα τὴν ὄραση, τὴν ὁσμὴ, τὴν ἀκοή, τὴ γεύση καὶ τὴν ἀφή, ὁ Ἕλιος
(Γερόντιον, 60)· κι ἀκόμη: μορφὴ χωρὶς σχῆμα, σκιὰ χωρὶς χρώμα, | παραλυμένη δύ-
ναμη, γνέψιμο χωρὶς κίνηση* (Κούφιοι Ἀνθρώποι, I, 11-2). Ὅπου, ἄλλωστε, οἱ τε-
λευταῖοι αὐτοὶ στίχοι μᾶς θυμίζουν καὶ τὸ *Γ'* τοῦ *M.*: *Δὲν ἔχω ἄλλη δύναμη· | τὰ
χέρια μου χάνονται καὶ μὲ πλησιάζουν | ἀκρωτηριασμένα* (8-10).

Καὶ συνεχίζουμε (πολλὲς ὁργιές κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Μυθιστορήματος):
Μονομουρίζοντας σπασμένες σκέψεις ἀπὸ ξένες γλώσσες, ὁ Σεφέρης (*M.*, *Η'*, 8). *Καὶ
φωνὲς τραγουδοῦσαν μὲς ἀπὸ ξεροπήγαδα καὶ στέρνες ἀδειανές, ὁ Ἕλιος* (*E.X.*, 384).

16 Ὅπου *M.* = Σεφέρη, *Μυθιστόρημα* Ὅπου *E.X.* = Ἕλιος, *Ἐρημὴ Χώρα*

17 Ἡ μετάφραση τῆς *E.X.*: τοῦ ἴδιου τοῦ Σεφέρη.

Καὶ μετὰ πάλι τσακισμένες πέτρες (12) ὁ Σεφέρης, καὶ σπασμένες πέτρες (Κούφιοι Ἀνθρώποι, III, 13) ὁ Ἐλιοτ.

Μ., Θ': Κυριαρχεῖ ἀτμοσφαῖρα Μαρίνας

Μ., Ι': Ἐδῶ πια τὰ μοτίβα τῆς σεξουαλικῆς αὐχμηρότητας, τοῦ ἄγονου ἔρωτα, τῆς γενετησιακῆς ἀνεπιχειρίας — τα κύρια μοτίβα τῆς Ε.Χ. — εἶναι πασίδηλα: Ἦχος στεκάμενος κούφιος, ἴδιος μὲ τῇ μοναξιά μας | ἴδιος μὲ τὴν ἀγάπη μας, ἴδιος μὲ τὰ σώματά μας (δ-η), οἱ γάμοι μας, τὰ δροσερὰ στεφάνια καὶ τὰ δάχτυλα | γίνονται αἰνίγματα ἀνεξήγητα γιὰ τὴν ψυχὴ μας (9-10). Ὅποιος ἔχει κ' ἐλαχίστη ἰδέα ἀπὸ Ἐλιοτ, ξέρει πὼς αὐτὸ πὺν διαβάσει εἶναι πρᾶγματι Ἐρημη Χώρα! . Μὰ κ' οἱ εἰκόνες ἀπαράλλαχτες: Δὲν ἔχουμε ποτάμια, δὲν ἔχουμε πηγάδια, δὲν ἔχουμε πηγές, | μονάχα λίγες στέρνες, ἄδειες κι αὐτές, | πὺν ἤχουν καὶ πὺν τίς προσκυνοῦμε (3-4). Καὶ στὸν Ἐλιοτ: Μιά στοῖβα σπασμένες εἰκόνες, ὅπου χτυπάει ὁ ἥλιος, | καὶ δέ σοῦ δίνει σκέπη τὸ πεθαμένο δέντρο κι ὁ γρύλος ἀνακούφιση | κ' ἡ στεγνὴ πέτρα ἤχο νεροῦ (Ε.Χ., 22 4) καὶ φωνές τραγουδοῦσαν μὲς ἀπὸ ξεροπήγαδα καὶ στέρνες ἀδειανές (Ε.Χ., 384) Καὶ παρὰ ξένο μᾶς φαίνεται, πολὺ παρὰ ξένο, κι ἀναρωτιόμαστε πὼς διάβολο ἡ Στέρνα ἡ παλιά τοῦ Σεφέρη νάταν μονὰ κρυφοῦ νεροῦ πὺν θησανρίζει (2) κ' ἡ στέρνα τοῦ Μυθιστορημάτος τῆρα νάναί ἀδεια! (Ζεστές τίς ἤθελε ὁ Σεφέρης τίς στέρνες τοῦ σὺν εἶπε ὁμοῦς ἀδειανές ὁ «μέγας» Ἐλιοτ - ἀδειανές κι αὐτός!)

Μ., ΙΒ': Τὰ σπασμένα κουπιά (10, 17) μᾶς ξαναγυρίζουν στὴν Μαρίνα

Μ., ΙΓ': Ἀσπρα πανιά καὶ φῶς καὶ τὰ κουπιά ὑγρὰ (7) μᾶς ὀδηγοῦν στὰ παρόμοια τοῦ Ἐλιοτ: Τὴν ἐλπίδα, τὰ νέα καράβια (Μαρίνα, 32). Ἀπὸ τὸ πλατὺ παράθυρο πρὸς τὸ γρανιτένιο περιγιάλι | τ' ἄσπρα πανιά πετοῦν κατὰ τὸ πέλαγο, κατὰ τὸ πέλαγο πετώντας | ἀτσάκιστα φτερά (Ash Wednesday, VI, 8 10). Ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕφους μίμηση: Μίλησέ μου. Λοιπὸν ποτέ σου δέ μιλάς. Μίλησε - ὁ Ἐλιοτ (Ε.Χ., 112). Κι ὁ Σεφέρης: Τί γύρηνες, Γιατί δὲν ἔρχεσαι; Τί γύρηνες; (19).

Μ., ΙΕ': Ὁρθώνεται, γιὰ πολλοστή φορὰ — καὶ πόσες ἀκόμη!.. — ἡ Ἐρημη Χώρα. Ξεκαθαρίζουμε: Βλέποντας τὸν ἴσκιο σου νὰ μεγαλώνῃ καὶ νὰ μικραίνῃ, | νὰ χάνεται στοὺς ἄλλους ἴσκιους, μέσα στὸν ἄλλο | κόσμος, πὺν σ' ἄφηγε καὶ σέ κρατοῦσε (Μ., 12 4). Κι ὁ Ἐλιοτ: Θὰ σοῦ δείξω κάτι διαφορετικὸ | κι ἀπὸ τὸν ἴσκιο σου τὸ πρῶι, πὺν δρασκελάει ξοπίσω σου, | κι ἀπὸ τὸν ἴσκιο σου τὸ βράδι, πὺν ὀρθώνεται νὰ σ' ἀνταμώσῃ (Ε.Χ., 28 9). Κι ἀκόμη: Μονάχοι τοὺς μιλοῦν σὲ στέρνες καὶ σὲ πηγάδια | καὶ πνίγονται μέσα στοὺς κύκλους τῆς φωνῆς (Μ., 18-9).

Μ., ΙΣΤ': Στοιχεῖα ὕφους ἀπὸ τὴν Ε.Χ.

Μ., ΙΘ': Καὶ πάλι ἡ γνώριμη ξηρασία τῆς Ε.Χ.

Μ., ΚΑ' καὶ ΚΒ': Γι' ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ σπασμένα ἀγάλματα (ΚΑ', 2) καὶ οἱ σπασμένες πέτρες (ΚΒ', 7), πὺν θυμίζουσιν τὰ γνώριμα κίόλας μοτίβα τῶν Κούφιων Ἀνθρώπων.

Στὴν Σαντορίνῃ ἔχουμε ἐλιοτικά στοιχεῖα ὕφους Στὸν Ἐρημο (τοῦ· Ὁ κ. Στρατῆς Θαλασσινοῦ περιγράφει ἐναν ἄνθρωπο) τὸ στίχο: δὲν φανταζόμουνα ἔτσι τὴ θλίψη καὶ τὸ θάνατο (23), πὺν ἀπηχεῖ ἔντονα τό: δὲν τόχα σκεφτῇ πὼς ὁ θάνατος εἶχε ξεκάνει τόσους πολλοὺς (Ε.Χ., 63). Ἀλλὰ καὶ τὸ ζεστό νερό, πὺν θυμίζει τοῦ Σεφέρη κάθε πρῶι | πὼς δὲν ἔχ[ει] τίποτε ἄλλο ζωντανὸ κοντὰ [τ]ου (ἄτιτλο τῆς συλλογῆς Σχέδια γιὰ ἓνα καλοκαίρι), δὲν εἶν' ἄλλο ἀπὸ τὸ ζεστὸ ἐκεῖνο νερὸ στὶς δέκα, τοῦ κυρίου Ἐλιοτ (Ε.Χ., 135). (Μὲ τ' ἀποπλύματα λούζονται οἱ σωσίες, δυστυχῶς!)

Γιὰ τὸ Γέρο τοῦ Σεφέρη· μὴν κάνετε τὸν κόπο! Διαβάστε τὸ Γερόντιον τοῦ Ἐλιοτ. Μὰ κ' ἐκεῖνος ὁ ἐλιοτικώτατος πάλι Γέροντας στὴν Ἀκροποταμιά!· Τὸ μακρὸν ποτάμι, [] πὺν ἦτανε κάποτε θεὸς κ' ἔπειτα γέννηκε δρόμος καὶ δωρητῆς καὶ δικαστῆς καὶ δέλτα, | πὺν δὲν εἶναι ποτές του τὸ ἴδιο, κατὰ πὺν δίδασκαν οἱ παλαιοὶ γραμματισμένοι | [«γραμματισμένος» — ἄπλως — γιὰ τὸν «πολὺ» Σεφέρη μας ὁ Ἡράκλειτος!] κι ὥστόσο μένει πάντα τὸ ἴδιο σῶμα, τὸ ἴδιο στρώμα, καὶ τὸ ἴδιο Σημεῖο, ὁ ἴδιος προσανατολισμός (11-4). Καὶ νὰ ὁ Ἐλιοτ: Πολλὰ γιὰ τοὺς θεοὺς δὲν ξέρω· μὰ εἶναι, νομίζω, τὸ ποτάμι | ἓνας δυνατός, μελαφὸς θεός, στριφνός, ἀνήμπορος κι

ἀπειθαρχος, | σχετικὰ καρτερικός, ὅπου ἀρχικά τὸν δέχεσαι σὰν ἓνα σύννορο· | χρησί-
μος, ἀνεμπίστευτος, σὰν ἐμπορικός μεταφορέας· | ἔπειτα : ἓνα πρόβλημα μόνο τοῦ γε-
φυρωτῆ, γιὰ νὰ τὸ λύσῃ. (Τέσσερα Κουαρτέττα, 1η κίνηση τοῦ *The Dry Salvages*,
15). Στὸ σημεῖο τὸ ἀκίνητο τοῦ κόσμου πὺν γυρίζει (Burnt Norton, II, 16).

Μὰ καὶ τὸν πρῶτο στίχο τοῦ ἀποσπάσματος (πολλὰ γιὰ τοὺς θεοὺς δὲν ξέρω)
κλέβει ὁ Σεφέρης στὴν *Κίχλη* : Δὲν ξέρω πολλὰ πράγματα ἀπὸ σπίτια (Α', 22) Ἀλλὰ
κι ὁ Ἕλιωτ πολλὰ γιὰ σπίτια — ὅχι μόνο γιὰ θεοὺς — «ξέρει»!

Σεφέρης : Ὁ Στρατὴς Θαλασσινὸς στὴ *Νεκρὴ Θάλασσα*. (Ἐμεῖς μεταφράζουμε ἀ-
νάποδα : Ὁ Φοίνικας Θαλασσινὸς στὴν *Ερημὴ Χώρα*! Βλέπετε, ἀκόμη καὶ τοὺς χα-
ρακτηριστικοὺς τύπους τοῦ Ἕλιωτ μετέταξε στὴν ποίησή του! . Ἔτσι, καὶ γιὰ τὸν
Μαθιὸ Πασχάλη του ἔμεις βλέπουμε τὸν Alfred Prufrock, καὶ γιὰ τὸν *Ἑλπήνορά* του
— πὺν βρωμαίει Pound ἀπὸ μακριὰ — ἐκείνον τὸν *Ψαρά Βασιλιά* καὶ τὸν *Φερδινάνδο*
τῆς *E X.* καὶ δὲ συμμαζεύεται! .) Ἀνοίγει, λοιπόν, τὸ ποίημα μὲ τὸ *Ἱερουσαλήμ, ἀ-
κυβέρνητη πολιτεία*, | *Ἱερουσαλήμ, πολιτεία τῆς προσφυγιάς* (1 2, 8, 16, 30). Καθὼς,
πρὶν εἴκοσι χρόνια, ὁ Ἕλιωτ : *Ἱερουσαλήμ, Ἀθήνα, Ἀλεξάνδρεια*, | *Βιέννη, Λόντρα*, |
ἀνύπαρχτες (*E X.*, 374 6), καὶ : ἀνύπαρχτη πολιτεία (207). Μὰ ἡ μελαγχολικὴ μας
φάλαινα συνεχίζει : *Ἔλα νὰ σοῦ δείξω τὸ τοπίο : Στὴ Νεκρὴ Θάλασσα* | δὲν εἶναι
ψάρια | δὲν εἶναι *φύκια* | *μήτε ἀχινοί*· | δὲν ἔχει *ζωή* (48 53) Καὶ σκοντάφτει, πάλι,
στὸν Ἕλιωτ : *Ἔλα κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιό τοῦ κόκκινου βράχου* [ ] μέσα σὲ μιὰ *φοῦχτα*
σκόνη θὰ σοῦ δείξω τὸ φόβο (*E X.*, 26, 30) Ὅ τὸ τρομερὸ μας παιδί ἀμείλικτο· *Στὴ*
Νεκρὴ Θάλασσα, | *ὄχτροὺς καὶ φίλους*, | *παιδιά, γυναῖκα* | καὶ *συγγενεῖς*, | *ἄει νὰ τοὺς*
βρῆς. [ ] | *Εἶναι στὸν πάτο* | *πολύ εὐτυχεῖς* | *πὺν δὲν προσμένουν* | *καμμιὰ γραφή* (71-
80). Τὸ ἴδιο ἀμείλικτος κι ὁ Ἕλιωτ : *Ὅπου βασανισμένα σώματα πνιγμένων αἰωροῦν-*
ται στὴν πράσινη σιωπῇ (Mr Apollinax, 11). *Μὲ φύκια στὰ μαλλιά του* (15)· *ἐμεῖς*
πὺν ζούσαμε, τώρα πεθαίνουμε | *μὲ λίγη ὑπομονή* (*E X.*, 329 30). Μὰ κι ὁ *λόκληρο*
τὸ *Κούφιοι Ἀνθρώποι*!

Μέρες τ' *Απρίλη* '43, λέει ὁ Σεφέρης, *χλωροφορμίζουν τὸ μυαλό του* [ ] *στὸ ἔλεος*
τοῦ χειρουργοῦ (2, 4). Μὰ εἶν' ὁ ἴδιος *χλωροφορμισμένος ἄρρωστος ἐπάνω στὸ τρα-
πέζι* τοῦ Ἕλιωτ (*The Love Song of J. Alfred Prufrock*, 13).

Ἀλλ' ἡ .. ἀναισθησία του ἀπὸ τέτοιο *χλωροφόρμιω* φοβοῦμαι πὺς παρατραβᾷ! *Εἶμαι*
γιατρός, ἔχω εὐθύνες! Διακόπτω τὴν ἀπόξεση, φίλοι, μὴ βρῶ καὶ *κἂν* *μπελά!*

Ὁ *Max Stirner*, ὅπως
τὸν εἶδε ὁ *Engels*.

τὸ
ΔΙΗΓΗΜΑ
ἀνθολογημένο

ἀπὸ τὸν
ἱερ. Ν. ΑΠΟΤΟΛΙΔΗ

****

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ὁ Πατούχας

Ἡ στενοχωρία τοῦ Μανόλη διὰ τὴν ἀποπομπήν του δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἀμα παρῆλθεν ἡ πρώτη ἐντύπωσις καὶ ἡδυνήθη νὰ σκεφθῇ ψυχρότερα, μόνος, εἰς τὸ σπίτι του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἤδη ἑτοιμον καθ' ὅλα καὶ μόνον τὴν νοικοκυράν ἐπερίμενεν, ἡσθάνθη τὴν ἀνακούφισιν τοῦ δούλου ὅστις ἀποκτᾷ τὴν ἐλευθερίαν του. Δὲν εἶχε πλέον κανένα ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι του καὶ ἡδύνατο νὰ ζήσει ὅπως ᾔθελε καὶ νὰ πανδρευθῇ ὅταν καὶ ὅπως ᾔθελεν. Οὕτω ἀπηλλάσσετο καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιπόνους ἐργασίας εἰς τὰς ὁποίας τὸν ὑπέβαλλεν ὁ πατέρας του καὶ ἔμενεν ἐλεύθερος εἰς τὰς παρορμήσεις τῆς τρέλλας, ἣτις ἐκυκλοφόρει, μὲ τὸ ὑπέρθερμον αἷμα, εἰς τὰς φλέβας του. Ἡ χαρὰ δὲ τὴν ὁποίαν ἡσθάνετο φανταζόμενος τὸν ἐλεύθερον ἐκεῖνον καὶ ἀχαλίνωτον βίον ἐμετρίασε καὶ τὴν πικρίαν τὴν ὁποίαν ἀφῆκαν εἰς τὴν ψυχὴν του οἱ ἀπελπιστικοὶ λόγοι τῆς χήρας. Ἀλλ' ὥστε τὴν τελευταίαν στιγμὴν εἶχεν εὖρει μίαν διέξοδον εἰς τὴν ἀμυχανίαν του.

— Δέ θέλει μὲ τὸ καλὸ; ἐσκέφθη. Θὰ τὴν πάρω μὲ τὸ κακόν· θὰ τὴν κλέψω!

Καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀπαγωγῆς ἐκαρφώθη ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του. Τὸ πρᾶγμα, ἄλλως, δὲν ἦτο καὶ δύσκολον. Ἡ Ζερβουδοπούλα δὲν ἦτο ἀνδρογυναῖκα σὰν τὴν Πηγὴν, νὰ φοβῆται τὴν ἀντίστασίν της. Ὅπως ἦτο μικροκαμωμένη, θὰ τὴν ἐσήκωνε σὰν παιδάκι καὶ μὲ δύο πηδήματα θὰ ἐφθάνεν εἰς τὸ σπίτι του. Κ' ὕστερα ἂς φωνάζῃ ὁ Σαίτονικολής, νὰ πάρῃ τὴν Πηγὴν. Τόσον εὐκόλον τοῦ ἐφαίνετο τὸ πρᾶγμα, ὥστε, ἐνῶ τὸ ἐσκέπτετο, τὸ ἐφαντάζετο ὡς τετελεσμένον καὶ τὴν ἀβρὰν κόρην τῆς χήρας ἀσπαίρουσαν εἰς τὴν ἀγκάλην του. Καὶ τόσον ζωηρὸν ἦτο τὸ φανταστικόν του αἰσθημα, ὥστε διέχυνε φρικιάσεις ἡδονικὰς εἰς τὰ νεῦρα του.

Ἀλλὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς του ἀνέβαλλε τὸ πείσμα, τὸ ὁποῖον ἐξῆγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ ἐπίμονος καὶ ἀκατανίκητος ἀντιπάθεια τῆς Μαργῆς. Τὸν ἐπέισμωνεν ἡ ἰδέα ὅτι, μετὰ τόσας προσπάθειάς, δὲν εἶχε κατορθώσει ν' ἀκούσῃ ἓνα ἡμε-

ρον λόγον ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Ἡ ἀνδρική του ὑπερηφάνεια ἐξανίστατο. Ἦτο τόσο ἀσχημος καὶ ἀνόητος αὐτός, ὥστε μὲ τόσας προσπάθειας νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ καταφέρῃ ἕνα κορίτσι; Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα τῆς χήρας περὶ τῆς ἀγουρίδας εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του ὡς ἀπόλυτος ἀλήθεια, ἐπείσμωνεν ἔτι μᾶλλον, βλέπων ὅτι δι' αὐτὸν διεψεύδετο, καὶ ἡ ἀγουρίδα, ἀντὶ νὰ γλυκάνῃ μὲ τὸν καιρόν, ἐγίνετο ξινωτέρα. Ἦτο τάχα τόσο ἀποκρουστικός καὶ τόσο ἀνίκανος νὰ ἐμπνεύσῃ ἀγάπην εἰς γυναῖκα; Ἀλλ' ἡ χήρα εἶχε τὴν ἐναντίαν ιδέαν. Ἐπειτα πῶς τὸν εἶχεν ἀγαπήσει ἡ Πηγῇ; Δὲν ἦτο, λοιπόν, ἀδύνατον ν' ἀγαπηθῇ καὶ ὑπὸ τῆς Ζερβουδοπούλας, καὶ ἡ φιλοτιμία του ἐπέβαλλε νὰ ἐπιμείνῃ, διὰ ν' ἀποστομώσῃ καὶ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἤρχιζαν νὰ τὸν ἐμπαίζουσαν διὰ τὰς ἀποτυχίας του καὶ νὰ ψιθυρίζουν εἰς τὴν διάβασίν του: «Δέ σέ θέλει!» Ἄν δὲ καὶ πάλιν ἀπετύγχανεν, ἤξευρε πλέον τί θὰ ἔκανε.

Ἐπανελάβε τὴν ἐρωτικήν του πολιορκίαν μὲ ζέσιν καὶ ὁρμὴν μεγαλυτέραν. Ἀλλὰ καὶ τῆς Μαργῆς ἡ ἀντίστασις καὶ ἀντιπάθεια ἠϋξάνεν ἀναλόγως. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας μάλιστα καθ' ἣν τῆς εἶπεν ὅτι ὁ Συμυριὸς δὲν τὴν ἠγάπα, τὸ μῖσος της, ἀντὶ νὰ μετριάσθῃ, ἐξεδηλοῦτο ἀγριώτερον καὶ πλέον ἀδυσώπητον. Ἡ πεποιθήσις ὅτι μόνον αὐτὴν ἠδύνατο ν' ἀγαπήσῃ καὶ νὰ ἐκλέξῃ σύζυγον ὁ Συμυριὸς ἦτο τόσο στερεὰ ριζωμένη εἰς τὴν ψυχὴν της, ὥστε καὶ ἂν αὐτός ὁ Γιαννάκος τῆς ἔλεγεν ὅτι δὲν τὴν ἠγάπα, δὲν θὰ τὸ ἐπίστευε. Τὸ πολὺ-πολὺ νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὰ καμώματα τοῦ Πατούχα ἐψύχραναν τὸν κρύφιον ἔρωτα τοῦ Συμυριοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἕνας ἐπὶ πλέον λόγος διὰ νὰ τὸν μισῇ περισσότερον καὶ νὰ τοῦ φανερώνῃ σφοδρότεραν τὴν ἀπεχθειάν της. Εἰς τὴν ἐπίμονον δὲ ἀποστροφὴν της εὔρε καὶ μίαν ἀπροσδόκητον ἐνθάρρυνσιν· ἡ μητέρα της ἀνεγνώριζε τῶρα ὅτι δὲν τῆς ἐταίριαζεν ὁ Μανόλης, τὸν ὅποιον καὶ αὐτὴ ἤρχισε νὰ ὀνομάζῃ Πατούχαν :

— Καλὰ λές, παιδί μου Δὲν εἶναι γιὰ σένα τέτοιοι ἄντρας. Ἐχεις δίκιο ἐσύ, κ' ἐγώ· χα τὸ ἄδικο.

Ὅμοιως, εἰς πᾶσαν συνάντησίν της μὲ τὸν Μανόλην κατεγίνετο συστηματικῶς πλέον νὰ τὸν πείσῃ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὰς προσπάθειάς του διὰ τὴν θυγατέρα της :

— Καὶ νὰ τὴν πάρῃς, ἴντα νὰ τὴν κάμῃς, σὰ δὲ θέλει; Ὅλη σας τὴ ζωὴ θὰ περάσετε μὲ γρίνιες καὶ μαλώματα. Κ' ἐγὼ ἤλεα νὰ τὴν πάρῃς, καὶ χίλιες φορές τῇ μίλησα καὶ τὴν συργούλεψα. Μά, σὰ δὲ θέλει, δὲν μπορῶ καὶ νὰ τῇβάλω τὸ σκοινὶ στὸ λαιμό. Μὰ καὶ δὲ σοῦ ταιριάζει τουλόγου σου μιὰ γυναῖκα σὰν τὴ Μαργῇ γῆ σὰν τὴν Πηγῇ. Αὐτὲς εἶναι μικροκοπελιὲς ἀκόμη, καὶ δὲν μποροῦνε νὰ ξεδιακρίνουν τὸ κακὸ ἀπὸ τὸ καλόν. Μουδὲ ν' ἀγαπήσουνε καὶ νὰ λατρέψουνε τὸν ἄντρα ποὺ θὰ πάρουνε δὲν κατέχουνε. Ὁ νοῦς τος εἶναι ἄπηχτος ἀκόμη. Καὶ τὸ καλυτερόναι νὰ τ'ς ἀφήσῃς νὰ κουρεύγουνται καὶ νὰ ξανοίξῃς νὰ πάρῃς μιὰ φρόνιμη γυναῖκα... μιὰ γυναῖκα ποὺ νὰ σ' ἀγαπᾷ καὶ νὰ τὴν ἀγαπᾷς. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο, δὲ σοῦ στέκει τουλόγου σου νὰ παρακαλῇς. Πρέπει νὰ σὲ παρακαλοῦνε.

Καὶ ἐκάστοτε ἐφαίνετο ὅτι κάτι εἶχεν ἀκόμη νὰ εἴπῃ, ἀλλ' ἐδυσκολεύετο καὶ ἐδίσταζε νὰ τὸ ἐκστομίσῃ. Ὁ Μανόλης δὲν ἔβλεπε τίποτε τὸ παράχορδον εἰς αὐτὴν τὴν μεταβολὴν τῆς χήρας. Τοῦ ἐφαίνετο ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεως τῆς θυγατρὸς της. Αἱ δὲ συμβουλαὶ της ἦσαν ἱκανῶς ἀόριστοι, ὥστε νὰ τοῦ διαφεύγῃ ἡ πραγματικὴ των σημασία. Ἀλλωστε εἶχεν ἤδη λάβει τὴν ἀπόφασίν του καὶ τὸ ἐθεώρει ζήτημα φιλοτιμίας νὰ φθάσῃ εἰς ἕν ἀποτέλεσμα. Μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ κακόν, ἡ Μαργῇ θὰ ἐγίνετο δική του.

Ἐπέρασε τὸ Πάσχα, ἐπέρασαν μῆνες ἐπὶ μηνῶν καὶ ὁ Μανόλης ἔμενεν ἀδιόρθωτος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σαιτονικολὴς ἔμενεν ἀκλόνητος εἰς τὴν ἀπόφασίν του. Καὶ τῶρα ἔλεγεν ὅτι θὰ τὸν ἀπεκῆρυττε καὶ θὰ τὸν ἀπεκλήρωνεν, ἂν ἔπαιρnen ἄλλην παρὰ τὴν Πηγῇν.

— Ἐμένα, ἔλεγεν, εἶναι παιδί μου ἡ Πηγῇ. Ἄν τὴν πάρῃ, θάναί κι αὐτός παιδί μου· ἂ δὲν τὴν πάρῃ, παιδί μου θάναί μόνο ἡ Πηγῇ, κι αὐτὴ θὰ πάρῃ ὅτι τοῦ στέκει ἀπὸ τὴν κατάστασίν μου.

Τοῦτο ἐπανελάβε καὶ πρὸς τὸν Θωμᾶν, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀρχίσει νὰ δυσανασχετῇ...

— Μὴν τότε λογαριάζεις, καθόλου, κουμπάρε, τὸ λεγόμενο. Ἐγὼ σοῦ δώκα λόγο κ' ἐγὼ θὰ βγῶ στὸ λόγο μου. Σοῦ 'πα πῶς θὰ γενῇ παιδί μου ἡ Πηγὴ; Θὰ γενῇ! Ἄν τὴνε πάρη ὁ Μανόλης, θάναι κ' οἱ δυὸ παιδιά μου. Ἄν πάρη ἄλλη, θὰ κάμω παιδί μου τὴν Πηγὴ κι αὐτὸν ἀποπαίδι!

— Ἐμεῖς ἐλεημοσύνη δέ θέμε, ἐμουρμούρισεν ὁ Θωμᾶς, μόνο προσπάθηξε νὰ τὸν ἀνεμαζώξης τὸν προκομμένο σου, γιατί δέν τρώεται μπλιό

— Ἰντα νὰ τοῦ κάμω; Νὰ τότε σκοτώσω; Ὅ,τι μπόρουνα τόκαμα κ' ἐδὰ τὸν ἀφῆκα στὸ θεὸ κι αὐτὸς ἄς τονε φωτίση.

Ἄφηνεν ὅμως καὶ τὴν σύζυγόν του νὰ φροντίζη διὰ τὸν ἀποστάτην καὶ ἐπροσποιεῖτο ὅτι δὲν ἐγνώριζε καὶ δὲν ἐξήταζε πῶς ἐτρέφετο καὶ πῶς ἐνεδύετο ὁ Μανόλης. Ἡ Ρηγινὴ δὲν ἔπαυε νὰ νοθετῇ τὸν Μανόλην καὶ προσπαθῇ νὰ τὸν συγκινήσῃ διὰ τὴν Πηγὴν. Ἀλλ' ἔχανε τὰ λόγια της.

— Ἄν ἔρχεσαι νὰ μοῦ μιλῇς γιὰ τὴ μουστακάτη, ἔλεγε μὲ θυμὸν ὁ Μανόλης, νὰ μὴν ἔρχεσαι.

— Μά, μορέ παιδί μου, δέν τὴνε λυπᾶσαι ποὺ γίνηκε, ἡ ἄμοιρη, πετσὶ καὶ κόκκαλο ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ σοῦχει;

— Δὲ λυποῦμαι κιανένα!

Ὅταν ὅμως μετὰ τινὰς ἡμέρας τὴν εἶδε τυχαίως εἰς τὴν βρύσιν, δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἀνάληγτος καὶ χάτι τι ὡς τύψις συνετάραξε τὴν ψυχὴν του. Ἡ καημένη ἡ Πηγὴ ἦτο τῶντι ἀξιολύπητος. Ἀπὸ τὴν ἄλλοτε δροσεράν, εὐθυμον καὶ πλήρη ζωῆς κόρην ἔμενε μόνον μία μελαγχολικὴ σκιά. Ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν ἐνὸς μεθυσμένου, ὅπως ἦτο ὁ Μανόλης, τοιαῦτα αἰσθήματα δὲν ἠδύναντο νὰ παραμείνουν ἐπὶ πολὺ. Μετ' ὀλίγον δὲ τοῦτο μόνον ἔμενεν ἐκ τῆς ἐντυπώσεώς του, ὅτι ἀπὸ τὴν ἰσχνότητα ὁ ἐπὶ τοῦ χεῖλους τῆς Πηγῆς χνοῦς ἦτο καταφανέστερος τώρα, ἀληθινὸ μουστάκι. Καὶ ἀπεδίωξε τὴν ἀνάμνησιν τῆς βρύσης μὲ κίνημα ὀργῆς:

— Ἄς στὸ διάολο, μουστακάτη!

Ἀφοῦ δὲ ἐξήντησεν ὅλα τὰ ἄλλα του μέσα διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὴν κόρην τῆς χήρας, ἐσκέφθη νὰ δοκιμάσῃ καὶ τὰς ἐπιδείξεις τῆς ρώμης καὶ τῆς ἀνδρείας. Ἀμα δὲ τὴν ἔβλεπεν, ἀνέσυρε τὴν πλατεῖαν χειρίδα τοῦ μεταξωτοῦ ὑποκαμίσου του, διὰ νὰ ἐπιδεικνύῃ τὸν ἥράκλειον βραχιονά του, καὶ εἰσορμῶν εἰς τὰ δώματα ἀνεφώνει:

— Ἄντρες τὰ ρίζουν τὰ Σφακιά!

Καὶ ἐγείρων πελωρίας πέτρας τὰς μετέφερε καὶ τὰς ἐτοποθέτει ἐνώπιον τῆς Ζερβουδοπούλας, ὡς φόρον τῆς δυνάμεως πρὸς τὸ κάλλος. Τότε κατεδέχετο ἡ Μαργῇ νὰ μειδιᾷ ἐμπαικτικῶς. Ἀλλ' ὁ Μανόλης, ἐκλαμβάνων τὰ μειδιάματα ἐκεῖνα ὡς ἀκτῖνας ἀνατέλλοντος ἥρωτος, ἐνεθαρρύνετο εἰς παραβολωτέρους ἄθλους αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Μίαν ἡμέραν δέ, ἰδὼν τὴν Ζερβουδοπούλαν ἐπιστρέφουσιν ἀπὸ τὴν πανήγυριν τῆς Ἀγίας Μονῆς, ἐσκέφθη νὰ τὴν σηκώσῃ ὁμοῦ μὲ τὸν ὄνον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο καὶ νὰ τὴν μεταφέρῃ οὕτω μέχρι τῆς θύρας της. Ἐδραμε δὲ παρευθὺς καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ιδέαν του· ἡ Μαργῇ ὅμως, προλαβοῦσα, ἐπήδησεν ἐκ τοῦ ὄνου ἔντρομος. Ἀλλ' ὁ Μανόλης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη τεθῇ ὑπὸ τὸν ὄνον, ἐσήκωσε μόνον αὐτὸν καὶ τὸν μετέφερε θριαμβευτικῶς μέχρι τῆς οἰκίας τῆς χήρας.

Οἱ ἄθλοι οὗτοι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν εἶχον διάφορον τῶν προηγουμένων του· προσπαθειῶν ἀποτελεσμα, ἤρχισαν νὰ διεγείρουν καὶ γενικὴν κατακραυγὴν ἐναντίον του. Τὸ σκάνδαλον ὑπερέβαινε τὰ ὅρια. Ποτὲ δὲν εἶχαν συμβῇ παρόμοια πράγματα εἰς τὸ χωριό. Καὶ ἀφοῦ ἡ Ζερβουδοπούλα δὲν εἶχε πατέρα ἢ ἀδελφόν, οὔτε συγγενεῖς ἄλλους ἱκανοὺς νὰ τὴν ὑπερασπίσουν, οἱ χωριανοὶ ἐνόμιζαν ὅτι εἶχαν καθήκον νὰ τὴν προστατεύσουν, διὰ νὰ προστατεύσουν συγχρόνως καὶ τὴν εὐπρέπειαν τῶν ἡθῶν. Καὶ τὴν Κυριακὴν, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας, ἔγινε ζωηροτάτη περὶ τούτου συζήτησις ἔξω τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, παρόντος καὶ τοῦ Σαιτονικολῆ, ὅστις ἤκουε περίλυπος καὶ σιωπῶν, καὶ ἐφαίνετο πολὺ καταβεβλημένος. Ἐπιτέλους εἶπεν:

— Ἐγὼ ἤκαμα ὅ,τι μπόρεσα. Ἡ γλῶσσα μου βγάλε μαλλιὰ νὰ τοῦ μιλῶ· καὶ σὰν εἶδα πῶς δὲν ἤκουε, τὸν ἀπόβγαλα κι ἀποῦ τὸ σπῖτι μου, καὶ πάει νὰ γενῇ χρόνος ἀπὸ

τότε. Κ' ἐδὰ μπιλί, μὲ τὴ βαροκάρδιση ἀπου τοῦ 'χω, ἂν κάνω πῶς τοῦ μιλιῶ καὶ μ' ἀντιλόγη, θὰ τονε σκοτώσω - καὶ δὲ θέλω νὰ κάμω τέτοιο μεγάλο κρῖμα. Μόνο νὰ κάμετε τουλόγου σας, χωριανοί, ὅ,τι θέλετε. Πιάστε τόνε οἱ φρονιμώτεροι καὶ μιλή- σετέ του, φοβερίσετέ τονε καὶ μὲ τὸ Μουντίρη, καί, σά δὲν ἀκούση, δέ μὲ γνοιάζει καὶ νὰ τονε σκοτώσετε. Ἐχετε ὅλα τὰ δίκια, γιατί, ἀληθινά, τέτοια πράματα δὲν ἐ- ξαναγενήκανε στὸ χωριό μας.

Ἄν ὁ Σαιτονικολῆς δὲν ἀπελάμβανε γενικὴν τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ὁ- μοχωρίων του, ἡ ἐξέγερσις ἐκείνη θὰ εἶχε συμβῇ πρὸ πολλοῦ. Ἀλλὰ καὶ τῶρα οἱ λό- γοι του ἐμετρίασαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συνηγμένων πρὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐλύπη- σαν ἐκείνους οἵτινες εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν πικράνουν καὶ νὰ τὸν στενο- χωρήσουν περισσότερο. Δὲν παρέλειψαν ἐντοσοῦτω οἱ προεστοὶ νὰ ὁμιλήσουν μὲ πολ- λὴν αὐστηρότητα πρὸς τὸν Μανόλην καὶ νὰ τὸν ἀπειλήσουν ὅτι, ἂν δὲν ἐσωφρονίζετο, θὰ ἐξήτουν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Μουδέρη καὶ τῶν χωροφυλάκων ἐναντίον του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ζερβούδαινα εἶχε κάμει παράπονα εἰς τοὺς προεστούς. Τὰ τελευταῖα καμώματα τοῦ Μανόλη τὴν εἶχαν θυμώσει ὑπερβολικά. Τὰ δάκρυα τῆς θυγατρὸς τῆς, μετὰ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ ὄνου, κατετάραξαν τὴν φιλοστοργίαν τῆς. Ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἤτο- τιμία γυναικῶν καὶ δὲν ἐνόει τίποτε ἔξω ἀπὸ τοῦ θεοῦ τῇ στρατά. Αὐτὰ δὲ τὰ ἀνόητα καμώματα ἐξέθεταν τὴν θυγατέρα τῆς καὶ ἐγίνοντο ἀφορμὴ νὰ γελᾷ ὁ κόσμος εἰς βά- ρος τῶν. Ἀπεφάσισε νὰ εὕρῃ καὶ ἡ ἰδία τὸν Μανόλην καὶ νὰ τοῦ μιλήσῃ ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια. Ἀφοῦ τοῦ τόπαν καὶ τοῦ τὸ ξανάπαν πῶς δὲν τὸν ἤθελαν, ἔπρεπε νὰ ντραπῇ καὶ ν' ἀφήσῃ ἡσυχίαν τὴν θυγατέρα τῆς, ἐκτὸς ἂν εἶχε τοῦ χοίρου τὴν ἀδιαντροπιὰ καὶ τὴν ἀναισθησία. Ὅταν ὁμως ἀντίκρουσε τὸν Μανόλην ἡ ὀργὴ τῆς κατέπεσεν. Οὕτω συνέβαινε πάντοτε. Δὲν ἠδύνατο νὰ θυμώσῃ μὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον. Καί, ἀντὶ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ, κατὰ τὴν ἀπόφασίν τῆς, καὶ νὰ τὸν ἀπειλήσῃ ὅτι θὰ πῆγαινε στοῦ Δεσπό- τη καὶ στοῦ Μουδέρη νὰ σχίσῃ τὰ ρούχα τῆς, τοῦ ὠμίλησε μὲ πραότητα καὶ μὲ πα- ράπονον μητρικόν. Βαθυμῶν δὲ κατέληξεν εἰς τὰς στερεοτύπους συμβουλὰς τῆς, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρῃ μιὰ φρόνιμη γυναικῶν. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ, ἡ γλῶσσα τῆς ἐδέθη πάλιν. Καὶ ἐπανελάμβανεν τὰ αὐτὰ καὶ περιέπεσεν εἰς σύγχυσιν. Ἐβλεπεν ὅτι ὁ Μα- νόλης δὲν τὴν ἐνόει καὶ ἤθελε νὰ εἴπῃ καὶ κάτι ἄλλο, ἀλλὰ τὸ κάτι τοῦτο ἦτο πολὺ βαρὺ καὶ πελώριον, καὶ ἡ γλῶσσα τῆς, μεθ' ὅλην τὴν εὐστροφίαν τῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ κυλήσῃ ἔξω τῶν χειλέων. Καὶ ἡ ἀγωνία τῆς ἦτο μεγάλη. Ὁ δὲ Μανόλης, ἐξακο- λουθῶν νὰ μὴ ἐννοῇ ὅτι ἡ χήρα ἐπερίμενε νὰ ἐννοηθῇ χωρὶς νὰ τὸ ἐκστομίση, εἶπεν : — Ἡ φρονιμώτερη τοῦ κόσμου εἶναι τὸ Μαρούλι κ' ἐγὼ θὰ τήνε πάρω, θέλει καὶ δέ- θέλει !

Ἡ χήρα ἀνεστέναζεν. Ἐπασχε φοβερά. Καὶ ἡ ἀγωνιώδης πάλη, ἡ ὁποία ἐγίνετο εἰς τὴν καρδίαν τῆς, διεσάλευε τὸ λογικόν τῆς. Καὶ ἐπεχείρει ἐκ νέου, ἀλλὰ πάλιν ἡ γλῶσσα τῆς ἐπρόσκοπτεν εἰς τὸν ἀνυπέρβλητον σκόπελον. Τότε δὲ ἔλεγεν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων, ὡς ζαλισμένη, καὶ τὰ μάτια τῆς ὅτε μὲν ἐσβηναν, ὅτε δὲ ἐξέπεμπαν λάμψεις πυρετοῦ. Ἀλλ' ὁ Μανόλης οὔτε ἐμάντευεν, οὔτε ἔβλεπε τίποτε ἀπὸ τὴν μεγάλην ἐκεί- νην τρικυμίαν. Εἶχεν ἄλλωστε καὶ αὐτὸς τὴν ἰδικὴν του τρικυμίαν. Ἦτο ἀπηλπισμέ- νος πλέον ἀπὸ τὰς ἐρωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐντελῶς ἀπηλπισμένος. Καὶ ἐνώπιόν του πα- ρουσιάζετο ὡς ἀναπόφευκτον πλέον τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἀποφάσεώς του : ἡ ἀπαγω- γή. Ἀφοῦ δὲ ἐπ' ὀλίγον ἐσκέφθη, εἶπε πρὸς τὴν χήραν :

— Νὰ πῆς τῆς θυγατέρας σου πῶς θὰ τήνε κλέψω. Ἐβαρέθηκα μπιλί.

Ἡ χήρα ἐστέναξε καὶ πάλιν ἔμεινε δὲ καὶ τὸν παρετήρει ἀπομακρυνόμενον, ἕως ὅτου ἔπαυσε νὰ φαίνεται...

Ὁ Μανόλης ἐπροχώρει συλλογισμένος. Ἐξαφνα ἀνεσκίρτησεν, ἀκούσας παιδικὴν φωνήν, ἡ ὁποία ἤρχετο ἀπὸ τὸ πλησίον δῶμα :

— Δέ σέ θέλει, Μανόλη !

Ἐστράφη μὲ ὀργήν, ἀλλὰ τὸ διαβολόπαιδο δὲν ἐφαίνετο. Ἐξηκολούθησε τὸν δρό- μον του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ αὐτὴ φωνὴ τὸν ἔκαμε νὰ στραφῇ μὲ ὀργὴν μεγαλυτέραν.

— Δέ σέ θέλει, Πατούχα, δέ σέ θέλει !

Καὶ ὡς ἡχώ συνεπλήρωσεν ἄλλη παιδική φωνή:

— Κόκκινα παπούτσια θέλει!

Ἄλλωστε περιέφερε θηριώδη βλέμματα, ἀλλὰ τὰ παιδιὰ εἶχαν κρυβῆ ἢ τραπῇ εἰς φυγὴν καὶ δὲν εἶδε κανένα. Τὸ παρανόμι πλέον ὀλίγον τὸν ἐπείραζε· τὸ εἶχε συνηθίσει ὅπως συνηθίζει κανεὶς χρόνιον νόσημα. Ἄλλωστε τόσοι ἄλλοι εἰς τὸ χωριὸ εἶχαν κοντὰ εἰς τὸ ἀληθινὸν καὶ ἓνα χλευαστικὸν ὄνομα. Δὲν ἦτο μόνος. Ἄλλ' ἡ φράσις ἐκείνη τοῦ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν ραπίσματος. Δὲν ἦτο ἀρκετὸν ὅ,τι τοῦ ἔλεγεν ἡ Ζερβουδοπούλα δεκάκις τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τοῦ τὸ ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ ἄλλοι, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ δώματα;

Ἐπρόφερε μίαν βλασφημίαν καὶ ἀπεμακρύνθη, ἀλλ' ἡ φωνὴ τῶν παιδίων τὸν κατεδίωκε:

— Δέ σέ θέλει! Δέ σέ θέλει!

— Δέ μὲ θέλει, ἐμουρμούρισεν ὁ Μανόλης λυσσῶν. Κατέχω το πῶς δὲ μὲ θέλει· μὰ ἐγὼ θὰ τὴνε κάμω νὰ μὲ θέλῃ. Μόνο γειά!

Τόσον ἐταράχθη, ὥστε χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν ἡ ὁποία διήρχετο πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Θωμά. Ἔτος ὀλόκληρον εἶχε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον. Ἐγνώριζεν ὅμως, ὅτι πρὸ πολλοῦ ὁ κτύπος τοῦ ἀργαλειοῦ, ὁ ὁποῖος ἄλλοτε τόσον τὸν συνεκίνηε, εἶχε σιγήσει, καὶ τὰ ἄνθη τοῦ παραθύρου εἶχαν παραμεληθῇ, πέπλος δὲ κατηφείας ἐσκέπαζε τὸ σπίτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τόσον ἐφαίδρυνεν ἄλλοτε ἡ εὐχαρις μορφή τῆς Πηγῆς. Ἐνόμιζες ὅτι ἡ ἀπαισία φεσάρα τοῦ βλοσυροῦ γέροντος εἶχεν ἐκταθῇ ἐφ' ὅλου ἐκείνου τοῦ οἰκήματος καὶ ἀποπνίξει πᾶσαν χαράν. Ἡ Πηγὴ ἄλλωστε σπανίως ἐφαίνετο πλέον ἐκεῖ. Συνώδευε καὶ ἐβοήθει τὸν ἀδελφόν της εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας, ὅπου ἐψήνετο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἐμαστίζετο ὑπὸ τῆς βροχῆς, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Στρατῆ.

Ὅταν ἐννόησε τὸ λάθος του ὁ Μανόλης ἦτο πλέον ἀργά. Εὐρίσκετο πλησιέστατα τῆς οἰκίας τοῦ Θωμά καί, διὰ μέσου τῶν κλώνων τῆς συκαμίνεας, διέκρινε τὴν Πηγὴν, ὅπως τὴν εἶδεν ἄλλοτε ὀρθίαν εἰς τὴν θύραν καὶ σκορπίζουσαν κριθὰς εἰς τὰς ὀρθὰς. Ἦτο δὲ καὶ ἡ αὐτὴ ὥρα. Ἀλλὰ τώρα τὸ ρόδιον φῶς τοῦ δειλινοῦ περιέβαλλε θλιβερωτάτην εἰκόνα. Πόσον εἶχε μεταβληθῇ ἡ κακομοῖρα! Ἦτον ἀγνώριστη. Ἀλλ' ὅταν τὸν διέκρινε καὶ ἔστρεψε πρὸς αὐτὸν τὸ βλέμμα της, ὁ Μανόλης ἠσθάνθη κάτι ἀπὸ τὴν συγκίνησιν τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδιδαν ἄλλοτε τὰ γλυκύτατα ἐκεῖνα μαῦρα μάτια. Ἀμέσως ὅμως ἀπετίναξε τὸ αἶσθημα ἐκεῖνο καὶ ἀπέστρεψε τὸ βλέμμα μὲ κίνημα θυμοῦ:

— Ἄς στὸ διάολο, μουστακάτη!

Καὶ διῆλθε χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸν Θωμᾶν, ὅστις, καθήμενος παρὰ τὴν θύραν, ἀνυπόδητος τὸν ἓνα πόδα, κατεγίνετο νὰ ἐμβαλῶσῃ τὸ ὑπόδημά του.

— Ὁ προκομμένος, ἐγρύλλισεν ὅταν εἶδε τὸν Μανόλην.

Μετὰ τὰς ἀπειλητικὰς νουθεσίας τῶν προεστῶν, ὁ Μανόλης ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἐφάνη ὡς σωφρονισθείς, ὅχι ὅμως τόσον ἐκ φόβου, ὅσον ἐξ ἀνάγκης. Διότι δὲν ἐφοβεῖτο πλέον. Ὁ Ἀστρονόμος εἶχεν εἶπει περὶ αὐτοῦ, ὅτι, ἂν ἤξερε τὸ βόδι τὴν δύναμίν του, θὰ χαλοῦσε τὸν κόσμον. Λοιπὸν, τώρα τὸ βόδι εἶχε γνωρίσει τὴν δύναμίν του· καὶ ναὶ μὲν δὲν ἐχαλοῦσε τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ δὲν τὸν ἐφοβεῖτο.

Ἐφαίνετο φρόνιμος, διότι ἡ δυστυχὴς Ζερβουδοπούλα, μανθάνουσα τὰς ἀπειλὰς του, εἶχε παύσει νὰ ἐξέρχεται. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐβλεπε τὴν κόρην, ἐβλεπε καθ' ἐκάστην τὴν μητέρα. Καὶ καθ' ἐκάστην ἡ χήρα ὑπέφερε τὸ μαρτύριον νὰ θέλῃ καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐκστομίσῃ τὸ μυστικὸν τὸ ὁποῖον κατέκαie τὴν καρδίαν της. Ἐνίοτε μόνον ἀπετόλμα, ἐνῶ τοῦ ὠμίλει, νὰ προστρίβεται, ὡς γαλῇ, εἰς τὰ ἐνδύματά του, ἀλλ' ἀμέσως ἀπεσύρετο μὲ ταραχὴν, ὡς νὰ ἡγγίξε φλόγα. Τὸ λίγωμα τῶν ὀφθαλμῶν της, τὸ πρόσωπὸν της, ποὺ πότε ὡχρία καὶ πότε ἐκοκκίνιζε, τὰ ὑποτρέμοντα χεῖλη της καὶ ἡ ἀγωνιώδης ἀνάπαλσις τοῦ στήθους της ἐξέφραζαν καὶ τῆς γλώσσης εὐγλωττότερα ὅ,τι ἡ φωνὴ της δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκστομίσῃ. Ἀλλ' ὁ Μανόλης δὲν ἐμάντευε τίποτε. Πέτρα ἤρχετο καὶ πέτρα ἐφευγε. Πῶς ὅμως νὰ ὑποθέσῃ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνα-

το καὶ νὰ φαντασθῇ; Ἄλλ' ἤρχοντο στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας καὶ ἡ χήρα ἔτρεμε μήπως ὁ Μανόλης μαντεύσῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔκρυπτεν εἰς τὴν καρδίαν της. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο ἀντιθέτων ροπῶν ἐπασχεν ἡ ταλαίπωρος ὅσον δὲν εἶχεν ὑποφέρει ποτὲ κατὰ τὴν μακράν της χηρείαν. Λευκαὶ τρίχες παρουσιάσθησαν εἰς τὰ μαλλιά της καὶ ρυτίδες ἤρχισαν ν' αὐλακώνουν τὸ μέτωπόν της. Οἱ πρόδρομοι δὲ οὗτοι τοῦ γήρατος ἐπηύξαναν τὴν ταραχὴν της καὶ προσέθεσαν μίαν νευρικὴν καὶ πυρετώδη σπουδὴν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐννοηθῇ ὑπὸ τοῦ Μανόλη. Ἀλλὰ πάλιν εἰς τὴν πίεσιν ἐκείνην ἄλλαι σκέψεις ἀντέτασσον ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια: «Δὲν ντρέπεσαι», τῆς ἔλεγε μία φωνὴ αὐστηρά, «ποὺ ἔχεις κόρη τῆς πανδρεϊᾶς;.. Αὐτόν, ὡς ἔχθές, τὸν ἤθελες γιὰ γαμπρόν» καὶ τῶρα;.. Δὲν ντρέπεσαι; Τί θὰ πῇ τὸ χωριό;» Ἐπιπτε τότε εἰς πικροτάτην ἀθυμίαν καὶ στενάζουσα ἔλεγε:

— Θέ μου, καὶ πάρε με νὰ γλυτώσω.., νὰ μὴ φύγῃ ὁ νοῦς ἀπὸ τὴν κεφαλὴ μου!..

Τῶνόντι δὲ ὁ νοῦς της, ὁ ὁποῖος δὲν εὕρισκετο ποτέ εἰς μεγάλην ἰσορροπίαν, εἶχε πάθει σοβαρὸν κλονισμόν. Ἐνίοτε, ἐνῶ ὠμίλει, διεκόπτετο εἰς τὸ μέσον τῆς ὁμιλίας καὶ κατελαμβάνετο ὑπὸ ἀφαιρέσεως καὶ ἐλησμόνει τὴν συνέχειαν ἢ ἐπαναλάμβανεν ὅσα εἶχεν εἶπει. Καθ' ὁδὸν ἐμονολόγει καὶ τόση ἦτο ἡ ἀφηρημάδα της, ὥστε πολλάκις τῆς συνέβαινε ν' ἀκολουθῇ ὁδὸν ἡ ὁποία τὴν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιον μετέβαινε. Συχνὰ δ' ἐξωργίζετο, χωρὶς σπουδαῖον λόγον ἢ καὶ χωρὶς προφανῆ ἀφορμὴν, κατὰ τῆς θυγατρὸς της Ἄλλ' εὐθὺς σχεδὸν ἔπαυεν ἡ ὀργή της καὶ ἐγίνετο καθ' ὑπερβολὴν στοργικὴ καὶ θωπευτικὴ. Ἐνίοτε δέ, κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας τῆς μεταμελείας, ἔκλαιε καὶ ἐμέμφετο ἑαυτὴν ὡς ἄδικον καὶ δύστροπον μητέρα.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ταραχὴν ἐκείνην τοῦ λογικοῦ της δὲν ἐλησμόνει καὶ δὲν παρέλειπε τὰς προφυλάξεις της ἢ πονηρίαν της διετηρεῖτο ἀμείωτος. Φοβουμένη τὰς ὑπονοίας καὶ τὴν κακολογίαν τὴν ὁποίαν ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ κινήσουν αἱ συχναὶ της συναντήσεις καὶ τὰ κρυφομιλήματα μὲ τὸν Μανόλην, ἔλεγε δυσανασχετοῦσα τάχα, ὁσάκις τὴν ἐβλεπαν νὰ χωρίζεται ἀπ' αὐτόν:

— Δὲν ἀκούει, δὲν ἀκούει.. Ἀπελπισία εἶναι μ' αὐτόν τὸν ἄνθρωπο!.. Ἐμάλλιας' ἡ γλῶσσα μου νὰ τοῦ λέω πῶς τοῦ κάκου πολεμᾷ, μ' αὐτὸς τὸ χαβά του. Ἴντα νὰ γε- νῶ μ' αὐτὸ τὸ μπελᾷ δὲν κατέω!.. Μὰ νὰ μὴν τὸν ἀνεμαζόνουνε κ' ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἔχουνε;

Οὕτω ἀπεστόμωνε καὶ τὸν Σαιτονικολὴν, ὅστις πολλάκις ὑπώπτευσε τὰς συχνὰς συναντήσεις αὐτῆς τῆς «παρσκουζουλῆς» μὲ τὸν «κουζούλακά» του. Ὅσακις ἐπεχείρησε νὰ τῆς κάμῃ παρατηρήσεις, ἡ χήρα ἀντεπεξῆλθε μὲ ἀγανάκτησιν. Ὅριστε! Δὲν ἔφτανε ποὺ εἶχαν βρῇ τὸν μπελά των αὐτῇ καὶ ἡ κόρη της ἀπὸ τὸ γιό, ἀλλ' εἶχαν ἀπὸ πάνω καὶ τὰ λόγια τοῦ πατέρα! Ὅχι ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τὸν ἀδιάντροπο τὸ γιό του νὰ κάνῃ τὴ θυγατέρα της σκουπίδι καὶ νὰ μὴ τοῦ μιλῇ! Μορὲ ἀνθρωπιὰ!

Ἀλλὰ τῶνόντι, δὲν τὴν ἐστενοχώρει ὀλίγον ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν περιήγαγε τὴν κόρην της ὁ φόβος τοῦ Πατούχα. Ἡ Μαργῆ οὔτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐτόλμα πλέον νὰ μεταβῇ Ἀλλ' ἔως πότε ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ αὐτὴ ἡ κατάστασις; Ἡ Μαργῆ ἔκλαιε νυχθημερόν. Ἡ ἀπελπισία της δὲ ἐκορυφώθη, ὅταν τὴν ἐκάλεσαν εἰς ἓνα χορόν καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ μεταβῇ, ἐνῶ ἡγάπα τὸν χορόν, ἐχόρευε δὲ κ' ἐτραγουδοῦσε ἐξαίρετα.

Ἀλλ' εἰς τὸν χορὸν ἐκεῖνον συνέβη κάτι τι τὸ ὅποιον ἐμελλε νὰ διακόψῃ τὴν κατὰστασιν τῆς πολιορκίας εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη. Ὁ χορὸς ἔγινε μίαν ἐσπέραν ἐορτῆς, εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ χωριοῦ, καὶ συνεκέντρωσε τοὺς περισσοτέρους νέους καὶ τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ εὐρυχωρότερα σπίτια. Ἐκτὸς τῆς Μαργῆς ἔλειψε καὶ ἡ Πηγῇ. Τί ἤθελεν αὐτὴ ἡ πολυπικραμένη μέσα εἰς τοιαύτην χαρὰν;

Ὁ κύκλος τῶν χορευόντων ἦτο εὐρύτατος, πολλοὶ δὲ ἄλλοι καθήμενοι καὶ ἰστάμενοι γύρω ἀνέμεναν σειράν. Ἀλλ' ἐλάμβαναν μέρος εἰς τὰ τραγούδια, ἐπαναλαμβάνοντες μετὰ τῶν χορευόντων τὴν «μαντινάδα», τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὁ ἡγούμενος τοῦ χοροῦ, ἢ ἀπαντώντες εἰς αὐτὴν δι' ἄλλου διστίχου.

Ὁ τυφλὸς λυράρης Ἀλεξανδρής, καθήμενος εἰς τὸ μέσον τοῦ χοροῦ, ἐφαίνετο γοητευόμενος ὑπὸ τῆς μουσικῆς του. Ἐκίνει τὴν κεφαλὴν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς ν' ἀπε-

δίωκε μιάς, και έμειδία τὸ ψυχρὸν και μισὸν μειδιάμα τοῦ τυφλοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον λείπει τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἀκτινοβολία Ὑπὸ τὴν κίνησιν τοῦ δοξαριοῦ του ἔφευγον γοργόπτεροι τοῦ «πηδηκτοῦ» οἱ ἥχοι. Καὶ ὅλος ὁ κύκλος τῶν χορευτῶν ἐκινεῖτο διαμιάς ὡς εἰς ἄνθρωπος και τῶν ποδῶν ὁ κρότος ἀντῆχει, ταυτοχρόνως, και τόσον δυνατά, ὥστε ἐσειετο, ἐνόμιζες, τὸ ἔδαφος. Ἦρχοντο στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἡ λύρα ἐγαυγίζε, κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασιν, ὁ δὲ χορὸς ἐμαίνετο. Τότε δὲ οἱ χορευταὶ ἐφαίνοντο ὡς μεγεθυόμενοι εἰς γίγαντας, τῶν ὁποίων αἱ κεφαλαὶ ἤγγιζαν σχεδὸν τὴν ὀροφὴν. Οἱ πασαλῆδες ἀνεταράσσοντο εἰς τὰς ζώνας τῶν νέων και τὰ στήθη τῶν χορευτριῶν ἔτρεμαν και ἐσπαρτάριζαν ὑπὸ τὰ μεταξωτὰ «στηθοῦρια».

Εἰς τὸ μεταξὺ, καὶ δίστιχα διεσταυροῦντο ὡς βέλη, μὲ τὸν γοργὸν τοῦ χοροῦ ρυθμὸν και ἄλλοτε μὲν ἀπετέλουν ἐρωτικὸν ἢ πειρακτικὸν διάλογον, ἄλλοτε τὰ ἤρχιζεν ὁ ἡγούμενος τοῦ χοροῦ ἢ ἄλλος ἐκ τῶν χορευτῶν και τῶν ἔξω τοῦ χοροῦ εὐρισκομένων και τὰ ἐπανελάμβανεν ὁλοκληρὸς ὁ χορὸς. Τὰ διαμειβόμενα δὲ πειρακτικὰ δίστιχα ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον αὐτοσχέδια. Ἄλλοι ἐπεδείκνυν τοὺς ποιητικὸς θησαυροὺς τῆς μνήμης των καί, διὰ ν' ἀπαντοῦν, ἤρχιζαν μὲ τὴν λέξιν τὴν ὁποίαν ἐτελείωνεν ὁ προηγούμενος. Τὴν στιχομυθίαν ἔπειτα ἠκολούθουν και διεποίκιλλον περιπαθεῖς περικοπαὶ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, μάλιστα δὲ ὁ ἀποχαιρετισμὸς τῆς Ἀρετούσας.

Ὁ Μανόλης ἦτο ἐκεῖ. Ἀκουμβημένος εἰς ἓν παράθυρον, ἐφαίνετο σύννους και μελαγχολικός. Ἡ Ζερβουδοπούλα δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς τὸν χορὸν, προφανῶς διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν συνάντησίν του. Τοῦτο τοῦ ἔδιδε μίαν ἐπὶ πλέον ἀφορμὴν νὰ σκέπτεται ὅτι ἡ ἀντίστασίς της ἦτο ἀδύνατον νὰ κατανικηθῇ ἄλλως ἢ διὰ τῆς βίας, διὰ τῆς ἀπαγωγῆς. Ἀλλὰ τώρα, ὅτε εἶχεν ἀρχίσει νὰ μὴ ἐξέρχεται, ἡ ἀπαγωγὴ ἐφαίνετο δύσκολος. Ἀλλωστε δέ, και ἂν ἐπεχείρει νὰ τὴν ἀρπάσῃ ἀπὸ τὸν δρόμον, ἦτο φόβος νὰ προφθάσουν οἱ χωριανοὶ και νὰ τὴν ἀποσπάσουν ἀπὸ τὰ χέρια του. Τὸ ἀσφαλέστερον ἦτο νὰ τὴν κλέψῃ μίαν νύκτα ἀπὸ τὸ σπίτι· ν' ἀνοίξῃ ἢ νὰ σπάσῃ τὴν θύραν και νὰ τὴν ἀρπάσῃ.

Τὸν πηδηκτὸν διεδέχθη ὁ ἥρεμος, κυματώδης και ἀναπαυτικός «σιγανός», τοῦ ὁποίου ὁ βραδὺς και χαλαρὸς ρυθμὸς ἐπιτρέπει εἰς τοὺς χορευτὰς νὰ τραγουδοῦν και ἄσματα μὲ ρυθμὸς πλατεῖς και βραδεῖς. Νεαρὰ και νόστιμη παντρεμένη, ἡ ὁποία ἐκράτει εἰς τὸν κάβον, ἤρχισεν ἓν ἀπὸ τὰ συνηθέστερα τραγούδια τοῦ σιγανοῦ:

Μιά κόρη συναπόβγανε τὸν ἄντρα τση στὰ ξένα.

*Βαστᾶ κερὶ και φέγγει του, ποτήρι και κερνᾶ τον
κι ὅσα ποτήρια τὸν κερνᾶ τόσα λόγια τοῦ λέει·*

Μισεύγεις, Κωνσταντίνε μου, κ' ἵντα μοῦ παραγγέρνεις ;..

Καὶ ἕκαστον ἡμίστιχον ἐπαναλαμβάνετο ὑπὸ ὁλοκλήρου τοῦ χοροῦ. Ἀφοῦ δ' ἔτραγουδῆσαν και ἄλλα τινὰ τραγούδια εἰς συγχρόνους σκοποὺς, ὁ χορὸς διεκόπη, διὰ νὰ ξεκουρασθοῦν οἱ χορευταὶ και νὰ εὕρῃ καιρὸν ὁ λυράρης νὰ κουρδίσῃ τὴν λύραν του και νὰ τρίψῃ μὲ ρητίνην τὰς χορδὰς διὰ νέον πηδηκτόν.

Κατ' ἐπανάληψιν διάφοροι εἶχαν καλέσει τὸν Μανόλην νὰ χορεύσῃ· ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐδέχθη, λέγων ὅτι δὲν εἶχε διάθεσιν. Τὸ βεβαιότερον εἶναι ὅτι δὲν εἶχε πεποιθήσιν εἰς τὴν ὀρχηστικὴν του δεξιότητα. Μολονότι εἶχε καταβάλει πολλὰς προσπάθειάς διὰ νὰ μάθῃ, εἶχεν ἀκόμη τοιαύτην σκασιότητα και δυσκαμψίαν εἰς τὰς κινήσεις, ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἐχόρευεν «ὡς νὰ ἐσάκκιαζεν ἄχερσ». Τοῦ ἐφαίνετο δὲ ὅτι τὰ βλέμματα ἐστρέφοντο σκωπτικὰ πρὸς τὰ πόδια του, και τοῦτο ἔφερεν εἰς σύγχυσιν τὰ κάτω του ἄκρα, ὡς ἂν οἱ ποδαρουῦκλες του εἶχαν ἰδιὰν αἰσθησιν και φιλοτιμίαν. Ἀλλ' ὅταν, ἐπαναληφθέντος τοῦ πηδηκτοῦ, εἶδε τὸν Τερερὲν ἰστάμενον παρὰ τὴν ἐστίαν και ἀπαντῶντα εἰς τὰ δίστιχα τοῦ νέου ὅστις ἐχόρευεν εἰς τὸν κάβον, ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ χορεύσῃ, διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ ἐχθροῦ δι' ἄλλης ἐπιδείξεως. Αὐτὸς δὲν ἤξευρε νὰ τραγουδῇ, ἀλλὰ και ὁ Τερερὲς δὲν ἤξευρε νὰ χορεύῃ. Μετά τινας λοιπὸν στροφὰς τοῦ πηδηκτοῦ ἀνέσυρε τὴν πλατεῖαν χειρίδα του εἰς τὸν ὦμον, ὡς ἔπραττεν ὁσάκις ἐκεντᾶτο ὑπὸ τοῦ οἴστρου τῆς κουζουλάδας, και ἔπιασεν εἰς τὸν κάβον.

“Ολα σχεδὸν τὰ πρόσωπα ἐφαίδρυνεν ἡ ἐμφάνισίς του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ χοροῦ· ὁ δὲ Ἀστρονόμος, εὐρισκόμενος μεταξὺ τῶν θεατῶν, ἐφώναξε πρὸς τὸν τυφλὸν λυράρην:

— Τσι δυνατώτερές σου δοξαριές, Ἀλεξανδρή! Γιατὶ κατὲς ποιός ἤπιασε στὸν κάβο;

Τὸ πρόσωπον τοῦ τυφλοῦ ἔγινεν ἱλαρώτερον, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ του ἔνευεν ὅτι ἐμάντευσεν. Εἶχεν ἤδη ἀκούσει ἓνα κτύπον ποδός, ὅστις ἐτράνταξε τὸ ἔδαφος· καὶ μόνον τοῦτο ἦτο ἀρκετὸν διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἔσυρε τὸν χορὸν ὁ Μανόλης.

— Νὰ σὲ χαροῦμε, λιοντάρι τοῦ χωριοῦ μας! ἐφώναξε καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Μανόλην καὶ τὸ δοξάρι του ἔγινε ζωηρότερον.

Ἀλλὰ καὶ ὅσοι εἶχαν τὴν μεγαλυτέραν διάθεσιν νὰ γελάσουν μὲ τὸν Μανόλην, ἡναγκάζοντο ν’ ἀναγνωρίσουν ὅτι παρουσίαζε τὸ ἐξωτερικὸν σπανίας σωματικῆς δυνάμεως καὶ εὐρωστίας. Καὶ τί θὰ ἐγίνετο ἀκόμη! Χωρὶς δὲ τὴν ἀγροικίαν του θὰ ἠδύνατο νὰ καταλεχθῇ καὶ μεταξὺ τῶν ὠραιότερων νέων τοῦ χωριοῦ.

— Ὅρτσες! ἐφώναξε μετ’ ὀλίγον πρὸς τὸν λυράρην ὁ Μανόλης, ἀρχίσας νὰ ἐνθουσιάζεται.

Ἐνῶ δὲ ἡ λύρα ἔκρουε τὰς γοργότερας στροφάς τοῦ πηδηκτοῦ, ὁ Μανόλης ἀνεπήδα εἰς ὕψος μέγα. Καὶ ἐνῶ ἦτο μετέωρος, ἐκτύπα μὲ τὴν παλάμην, ὅτε μὲν τὴν μίαν, ὅτε δὲ τὴν ἄλλην του κνήμην. Ἐπειτα ἐλύγιζε πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ σῶμα ἢ, κάμπτων τὰ γόνατα καὶ χαμηλώνων μέχρι τοῦ ἐδάφους, ἀνεπήδα ἔπειτα μὲ θαυμαστὴν ἐλαστικότητά. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἐξέπεμπε στενάγμους, ἄλλοτε δὲ οὐρλιαστικὰς ἐπιφωνήσεις ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ δὲ Ἀλεξανδρὴς ἐφαίνετο ἀγωνιζόμενος νὰ τὸν κουράξῃ καὶ ἐπαιζέ συνεχῶς σχεδὸν ὄρτσες. Ὁ Μανόλης ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἐκουράζετο, ἀλλὰ καὶ περισσότερο ἐνθουσιάζετο· ἤρχισε δὲ μετ’ ὀλίγον νὰ τονίζῃ τὸν ρυθμὸν μὲ συριγμοὺς τόσο ὀξεῖς καὶ δυνατοὺς, ὥστε αἱ γυναῖκες ἔφραζαν τ’ ἀφτιά των.

Ἐπάνω εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν του διέκρινε τὸν Τερερέν καί, διερχόμενος, τοῦ ἔρριπτε κρύφια βλέμματα, ἔτοιμος, ὡς ἐφαίνετο, νὰ τοῦ δώσῃ καὶ λάκτισμα, κατὰ τὸν ρυθμὸν τοῦ πηδηκτοῦ. Ἰσως δὲ καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ Τερερέ ἀπεφάσισε, μετὰ τὰς ἄλλας ἐπιδείξεις, νὰ ἐπιδείξῃ καὶ τὴν φωνὴν του. Ἀλλ’ ὁ ἀριθμὸς τῶν διστίχων, τὰ ὁποῖα ἐγνώριζεν, ἦτο πολὺ περιωρισμένος, καὶ ἠναγκάζετο νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνῃ. Ὁ δὲ Τερερές, τοῦ ὁποίου ἡ μοχθηρία ἦτο τόση, ὥστε νὰ ὑπερникᾷ καὶ τὸν φόβον του, ἐπωφελήθη τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τὸν πειράξῃ. Καὶ ἠκούσθη ἡ φωνὴ του νὰ ἀπευθύνῃ κατὰ τοῦ Μανόλη σκωπτικὸν βέλος:

*Τὴ μαντινάδα δυὸ βολές δέν πρέπει νὰ τὴ λές,
γιατὶ θαρροῦν οἱ κοπελιές πὼς ἄλλη δέν κατέεις.*

Οἱ ρώθωνες τοῦ Μανόλη διεστάλησαν ἀπὸ πνοὴν ὀργῆς καὶ τὸ βλέμμα του ἐστράφη ἄγριον πρὸς τὴν ἐστίαν ὅπου ἐστέκετο ὁ ἐχθρός. Πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη ν’ ἀφήσῃ τὸν χορὸν καὶ νὰ τὸν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸν λαιμόν. Ἀλλ’ ἔπειτα τοῦ ἐφάνη ἀπαραίτητον νὰ δώσῃ μίαν διὰ στίχου ἀπάντησιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἦτο ζῶον, ὡς ἤθελε νὰ τὸν παραστήσῃ ὁ Τερερές. Κατέβαλε λοιπὸν ὑπερτάτην προσπάθειαν, καὶ κατῴρθωσε ν’ αὐτοσχεδιάσῃ μίαν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἐτόνισε μὲ φοβερὸν τοῦ ποδός κτύπον:

*Βάστα τσι μαντινάδες σου, λέγε τσι σίμα-σίμα,
νὰ μὴ σὲ δέσω πέρα’ κέ, νὰ στέκης σὰν τὸ χτήμα.*

Διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸ δίστιχόν του ὁ Μανόλης ἠναγκάσθη νὰ κατασκευάσῃ καὶ μίαν νέαν λέξιν: τὸ ἐπίρρημα «σίμα-σίμα». Καὶ ἔκαμε μίαν ἀρχήν, ἡ ὁποία ἔμελλε νὰ λάβῃ τὰς διαστάσεις τὰς ὁποίας γνωρίζομεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν πεζογραφίαν.

Γέλωτες ὑπεδέχθησαν τὴν ἀπάντησιν, διότι ἦτο πασίγνωστον τὸ δέσιμον καὶ τὸ κρέμασμα τοῦ Τερερέ, ὅπως ἦσαν γνωσταὶ καὶ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ τελευταίου, αἱ ὁποῖαι ἐπροκάλεσαν τὴν ἐκδίκησιν ἐκείνην. Ἡ ἐντύπωσις δὲ τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὸ δίστιχον ἱκανοποίησε τὸν Μανόλην. Ἡ ὀργὴ του ἔπαυσεν, ἐγέλα δὲ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων. Μόνον ὅταν διήρχετο χορεῦων πλησίον τοῦ Τερερέ, ἐστράφη πρὸς αὐτὸν καὶ ἔκαμε κίνημα ἀπειλητικόν, καὶ ἐπιφώνημα, ὅπως φοβερίζουν τὰ παιδιὰ:

— Οὐου!

Νέους γέλωτας θορυβωδεστέρους ἐκίνησε τὸ παιγνίδι τοῦ Μανόλη καὶ τὸ ἀνατίναγμα τοῦ Τερερέ, ὁ ὁποῖος ἔγινε πελιδνός.

— Φταίει δὰ ὁ φονιάς ;.. ἐπιθύρυσεν οὗτος σκύψας πρὸς τὸν ἐκεῖ πλησίον καθήμενον Ἀστρονόμον.

— Μορέ, ἄφης τὰ λόγια, τοῦ εἶπεν ὁ Νικολάκης, γιατί ἂν σ' ἀκούσῃ καὶ σοῦ χυθῇ, ὅλοι δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ σὲ γλυτώσωμ' ἀπὸ τὰ χέρια του! Αὐτὸς εἶναι, μορέ, θε-ριό· δὲν τονε θωρεῖς ;

Ἄλλ' ὁ Μανόλης, ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν, κατεγίνετο, ἐνῷ ἐξηκολούθει νὰ χορεύῃ, εἰς νέον αὐτοσχεδίασμα. Καὶ ὁ ποιητικὸς ἀγὼν θὰ ἐτελείωνε, φαίνεται, κατὰ τρόπον πολὺ δυσάρεστον διὰ τὸν μάγον, ἂν μία ἐμφάνισις δὲν ἔστρεφεν ἄλλοι τὴν προσοχὴν τοῦ Μανόλη καὶ τῶν ἄλλων :

Πέντε τοῦρκοι, γνωστὰ πρωτοπαλλήκαρα, ἐπιζητοῦντα συχνὰ ἐριδας μὲ χριστιανούς, εἶχαν εἰσέλθει πρὸ μικροῦ. Ἐνεκα τοῦ θορύβου καὶ τοῦ συνωστισμοῦ γύρω εἰς τὸν χορὸν, ἐλάχιστοι τοὺς εἶχαν ἴδει κατὰ τὰς πρώτας στιγμάς. Οἱ τοῦρκοι εἶχαν σταθῇ πλησίον τῆς εἰσόδου καὶ ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν προσφορὰν καθεκλῶν διὰ νὰ καθήσουν. Ἀλλ' ὅταν τοὺς διέκριναν οἱ χορεύοντες καὶ οἱ περὶ τὸν χορὸν ἱστάμενοι, ὅλα τὰ πρόσωπα συνωφρυνθήσαν. Κρυφομιλήματα ἤρχισαν, οἱ δὲ νεώτεροι ἀπηύθυναν πρὸς τοὺς τούρκους βλέμματα ἀπορίας καὶ ὀργῆς. Οἱ τοῦρκοι ὅμως ἐτήρουν αὐθάδη ἀπάθειαν καί, ὡς νὰ μὴ ἔδιδαν προσοχὴν εἰς τὰς ἐχθρικὰς ἐκδηλώσεις τὰς ὁποίας ἔβλεπαν γύρω των, ἐδείκνυν καὶ διαθέσεις νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν χορὸν.

Μετ' ὀλίγον ὅμως τοὺς ἐπλησίασεν ὁ προεστὸς Ἀέρας, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ τοὺς ἐκα-ληστέρισεν, εἶπε :

— Δέ μοῦ λέτε, ἀγαδάκια, ἵντά 'ρθετε ἐπαέ νὰ κάμετε ;

— Ἦρθαμε νὰ χορέψωμε, ἀπήντησεν εἷς ἐκ τῶν τούρκων.

— Δέν τὸ πιστεύω πῶς ἤρθετε γιὰ νὰ χορέψετε. Ἐπὰ 'ν ὅλο χριστιανοί, μὲ τοὶ γυ-ναῖκες καὶ τ' ἄδερφίδες τος' κι ἂν ἤρθετε γιὰ νὰ χορέψετε, ἔπρεπε νὰ φέρετε κι ἀπα-τοί σας τ' ἄδερφίδες καὶ τοὶ γυναῖκες σας !

— Ἐμεῖς θὰ φέρωμε τοὶ γυναῖκες μας νὰ χορέψουνε μὲ τοὶ Ρωμιούς ; εἶπεν ὁ τοῦρ-κος, πλησιάζων ἀπειλητικῶς τὸν Ἀέρα.

Ἄλλ' ὁ πηδηκτὸς αὐτομάτως εἶχε μεταβληθῇ εἰς σιγανὸν καὶ τὸ δοξάρι τοῦ τυφλοῦ μό-λις ἔθιγε τὰς χορδὰς. Σιγῇ ὁμοίᾳ πρὸς τὴν νηνεμίαν ἣτις προηγείται τῆς καταιγίδος ἔγινε ἐπὶ τινὰς στιγμάς· καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἦσαν προσηλωμένα εἰς τοὺς τούρκους καὶ τὸν προεστὸν - ὁ ὁποῖος εἶπε :

— Σὶ δὲν κάνει νὰ χορέψουν οἱ γυναῖκες σας μὲ ρωμιούς, πῶς θὰ χορέψουν οἱ δικές μας μὲ τούρκους ;

— Ἀφῆς τ' αὐτά, εἶπεν ἄλλος ἐκ τῶν τούρκων, κ' ἐμεῖς, μιά πούρθαμε, θὰ χορέψωμε !

Καὶ ἔκαμε ν' ἀπωθήσῃ τὸν Ἀέραν καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸν κύκλον τοῦ χοροῦ. Ἀλλ' ὁ προεστὸς τὸν ἤρπασεν ἀπὸ τὸν βραχίονα μὲ χέρι στιβαρὸν καὶ εἶπεν ἐντόνως :

— Ἦ γιανιτσαριά, μορέ, πέρασε. Κι ὁποῖος θέλει νὰ κάμῃ τὸ γιανίτσαρο τρώει ξυλιές.

— Οἱ, δὲν ἐπέρασε, μορέ ταυλόπιστε, ἡ γιανιτσαριά, καὶ θὰ τὸ δῆς ! εἶπεν ὁ τοῦρκος, ἀπωθήσας μὲ σφοδρότητα τὸν προεστὸν.

Οἱ τοῦρκοι ἔβαλιν τὰ χέρια εἰς τοὺς πασκαλῆδες· ἄλλ' εἰς τὴν στιγμὴν ὥρμησαν κατ' αὐτῶν διάφοροι νέοι.

— Ὁ χορὸς νὰ μὴ σκολάσῃ ! ἐφώναξε καὶ ὁ Πατούχας, καὶ ὑψώσας ὡς ρόπαλον βα-ρεῖαν κατέκλιν ἐρρίφθη εἰς τὴν συμπλοκὴν.

Ἡ ἀντίστασις τῶν τούρκων διήρκεσε πολὺ ὀλίγον. Ὁ θρασύτερος ἐξ αὐτῶν, ὁ λε-γόμενος Σιμπρής, ἔπесεν εἰς τὰ πρόθυρα, μὲ τὴν κεφαλὴν σπασμένην ἀπὸ κτύπημα τοῦ Πατούχα ! Ὑπὸ τὰ κτυπήματα δὲ τῶν ράβδων καὶ τῶν καθεκλῶν οἱ πασκαλῆδες ἐξέφυγαν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἄλλων, οἵτινες ἐζήτησαν σωτηρίαν εἰς τὴν φυγὴν. Ὁ Μα-νόλης καὶ οἱ ἄλλοι νέοι τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῆς τουρκικῆς συνοικίας, ὅπου καὶ ἄλ-λοι τοῦρκοι, προστρέξαντες εἰς βοήθειάν των, ἔπαθαν τὰ αὐτά καὶ χειρότερα, διὰ νὰ μάθουν ὅτι ὁ γιανιτσαρισμὸς εἶχε περάσει...

“Όταν τὴν ἐπιούσαν ἐξύπνησεν ὁ Μανόλης εἰς τῆς ἀδελφῆς του, ὅπου εἶχε κοιμηθῇ, ἔμαθε δύο εὐχάριστα πράγματα· ὅτι ἡ διαγωγὴ του κατὰ τὴν συμπλοκὴν μὲ τοὺς τούρκους εἶχεν ἐνθουσιάσει τοὺς χωριανούς καὶ ὅτι ὁ Σμυρνιὸς εἶχεν ἀρραβωνιάσει τὴν θυγατέρα τοῦ Συμβούλου. Τί· θὰ ἔλεγε τώρα ἡ Ζερβουδοπούλα; Θὰ ἐπέμενεν ἀκόμῃ εἰς τὴν ἀρνησίν της, τώρα ὅτε ἀπὸ μὲν τὸν Σμυρνιὸν δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδα, αὐτὸν δὲ εἶχε περιβάλει ἥρωικὴ αἴγλη;

Μετ’ ὀλίγον διηυθύνετο πρὸς τὴν οἰκίαν τῆς Ζερβούδαινας, χαρούμενος καὶ σιγοτραγουδῶν. Ἀλλὰ καθ’ ὁδόν, ἀκούσας νὰ τὸν φωνάζουν, ἐστράφη καὶ εἶδε τὴν Σπυριδολενίαν. Τὸ πρόσωπον τῆς ψεγαδιάστρας δὲν εἶχε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν συνήθη σκωπτικὴν ἔκφρασιν!

— Μανολιό! τοῦ εἶπε. Θέλω νὰ φιλήσω τὴ χέρα πούσπασε ὀψὲς τὴν κεφαλὴ τοῦ Σαμπρῆ. Μὰ νὰ φύγῃς, παιδί μου, νὰ φύγῃς, γιὰτ’ ἤμαθα πῶς σὲ γυρεύγουν οἱ ζαπτιέδες. Νὰ φύγῃς γλήγορα!

‘Ο Μανόλης ἐταράχθη, ἀλλ’ ἔπειτα εἶπε μὲ πείσμα:

— “Ἄς μὲ ζυγώνουνε! Δέν πάω ποθὲς!

Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Δὲν εἶχε δὲ ἀπομακρυνθῇ πολὺ ὅτε εἶδεν ἐρχόμενον ἐξ ἀντιθέτου ἓνα τουρκαλβανὸν χωροφύλακα. Ἐστράφη διὰ νὰ φύγῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλ’ εἶδε καὶ ἄλλον ἐρχόμενον ἐκείθεν. ‘Ο τελευταῖος τοῦ ἐφώναξε:

— Στάσου, ὁρὲ Πατούχα!

‘Ο Μανόλης ἐστάθη, διότι ἔβλεπε ὅτι δὲν εἶχε διέξοδον, οἱ δὲ ζαπτιέδες, πλησιάσαντες, τὸν συνέλαβαν ἀπὸ τοὺς βραχίονας.

— “Ἰντα θέτε ἀπὸ μένα; ἠρώτησεν ὁ Μανόλης.

— Θὰ τὸ μαθαίνῃς κάτω. Νὰ μπαίνῃς στὸ χάψι καὶ τὸ μαθαίνεις.

— Στὸ χάψι θὰ μὲ βάλετε; εἶπεν ὁ Μανόλης, ὅστις τότε ἤρχισε νὰ ἐννοῇ ὅλην τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως.

Περὶ τῆς φυλακῆς εἶχε τὴν φοβερωτέραν ιδέαν· διότι εἶχεν ἀκούσῃ ὅτι οἱ φυλακίζόμενοι ἐδεσμεύοντο χειροτόδαρα μὲ βαρεῖας ἀλύσεις καὶ ἐμαστιγώνοντο σχεδὸν καθημερινῶς. Καὶ ἄλλοι μὲν ἀπέθνησκαν εἰς τὴν φυλακὴν, ἄλλοι δὲ ἐξήρχοντο μὲ ὑγείαν διὰ παντὸς κατεστραμμένην. Ἀλλὰ καὶ μόνον ἡ ιδέα ὅτι θὰ ἔχανε τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ μετ’ αὐτῆς τὴν Ζερβουδοπούλαν, τώρα ὅτε ἦτο σχεδὸν βέβαιος περὶ τῆς συναινέσεώς της, τὸν ἔφερνεν εἰς ἀπελπισίαν. Ἡ ιδέα τοιοῦτου κινδύνου τοῦ ἔδωκε τὴν δύναμιν ν’ ἀποτινάξῃ τοὺς χωροφύλακας καί, διὰ δύο λακτισμάτων, νὰ τοὺς κυλήσῃ κατὰ γῆς ἀμφοτέρους. Ἐπειτα ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἀλλ’ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρόμου, ἐστράφη μίαν στιγμὴν πρὸς τοὺς ἀλβανούς καί, συγκάμψας τὸν βραχίονα, ἐφώναξε πρὸς αὐτοὺς, προσπαθῶν νὰ μιμηθῇ τὴν προφορὰν των:

— Νά, ὁρὲ κασιδηδες!

Ποῦ νὰ τὸν φθάσουν πλέον οἱ ἀλβανοί! Ἐτρεχε μὲ ταχύτητα αἰγάγρου. Ἐντοσούτω, δὲν παρέλειψε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς Ζερβούδαινας. Ἐκεῖ ἐβράδυνε τὸ βῆμα του. Ἡ χῆρα ἐστέκετο εἰς τὴν θύραν· μέσα δ’ ἐκάθητο ἡ Μαργῇ καὶ εἶχε τὰ μάτια κόκκινα ἀπὸ δάκρυα.

— Φεύγω, γιὰτὶ μὲ ζυγώνουν οἱ ἀρναοῦτες, εἶπε πρὸς τὴν μητέρα ὁ Μανόλης. Μόνο νὰ μ’ ἀνημένῃ τὸ Μαρούλι. Ὑστερ’ ἀπὸ λίγον καιρὸ θαρῶ νὰ τὴν ἐπάρω!

Καὶ ἔφυγε πρὸς τὰ ὄρη, χωρὶς ν’ ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησιν τὴν ὁποίαν τοῦ ἔδωκεν ἡ Μαργῇ:

— Καλλιὰ νὰ βγοῦν τὰ μάτια σου!

Ἦτον ἡ τελευταία Κυριακὴ τῶν Ἀπόκρεων, καὶ ἀπὸ τὰς χριστιανικὰς συνοικίας τοῦ χωριοῦ ἀνεπέμπετο θόρυβος γενικῆς εὐθυμίας. Εἰς διάφορα σπίτια ἐχόρευαν, καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ σταυροδρόμια, νέοι καὶ παιδιὰ, ἐπαιζαν ἀμάδες καὶ διάφορα γυμνασιακά παιχνίδια. Μόνον ἡ θορυβώδης ζωηρότης τοῦ Πατούχα ἔλειπεν ἀπὸ τοὺς νεανικούς ἐκείνους ὁμίλους, διότι ὁ Μανόλης καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν

νέων ἐφυγοδίκουν ἀκόμη, καταδιωκόμενοι διὰ τὴν συμπλοκὴν τοῦ χοροῦ. Τρεῖς δὲ ἄλλοι νέοι, μὴ προφθάσαντες ν' ἀποδράσουν, εἶχαν συλληφθῇ καὶ ὁδηγηθῇ εἰς τὰς φυλακάς τοῦ Κάστρου. Οἱ δύο φυγόδικοι, συναντηθέντες, περιεφέροντο ὁμοῦ, φιλοξενούμενοι ὑπὸ τῶν ποιμένων, οἵτινες παρείχαν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν εὐκολίαν καὶ τοὺς εἰδοποιοῦν ἢ τοὺς ἀπέκρυπταν, ὡς ὅτι οἱ χωροφύλακες ἐξήρχοντο πρὸς καταδίωξίν των.

Ἀλλ' ἀπὸ τινων ἡμερῶν διεδίδετο ὅτι ὁ Μουδῖρης, ἐνδίδων εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Συμυρνιοῦ καὶ εἰς τὰ δῶρα τοῦ Σαιτονικολῆ, ὑπεσχέθη νὰ παύσῃ τὴν καταδίωξιν. Οἱ τοῦρκοι ὅμως τὸν ἐπίεζαν, λέγοντες ὅτι διὰ τὴν ἡσυχίαν τοῦ χωριοῦ ἔπρεπεν ὅχι νὰ φυλακισθῇ προσωρινῶς, ἀλλὰ νὰ ἐξορισθῇ εἰς τὴν Μπαρμπαριὰν ὁ Πατούχας.

Τόσον εἶχε χαροποιήσῃ τὸν Σαιτονικολὴν τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ Μανόλη, ὥστε τὸν ἐσυγχώρησεν:

— Ἄς ἔχῃ τὴν εὐκὴ μου! ἔλεγε. Μερμιᾶς ἤβγαλ' ἀπὸ τὴν καρδιά μου ὅλη τὴ βαροκάρδιση ἀπὸ τοῦχα.

— Θωρεῖς τα δά, πούλεες πὼς εἶναι φοβιτσάρης; τοῦ ἔλεγεν ἡ Ρηγινιώ.

— Ἦτονε δὰ μιὰ ὀλιά, μὰ τόχει κι ἀπὸ τὴν ἀπραγιά. Ἦτονε καὶ κοπέλι, νὰ ποῦμε τὸ σωστό. Δὲν πειράζει· σὰν εἶν' τὰ ὕστερα καλά, ὅλα καλά. Μὰ ἤκουσες πὼς τ'ς ἀλευροκύλησε τ'ς ἀρναοῦτες, κ' ἤφυγε ἀπὸ τὰ χέρια τος;.. Ἡ Σπυριδολενιά βρέθηκ' ἐκεῖα καὶ τὰ διηγᾶται. Ἐγὼ 'χα ὄρκο νὰ τὴν βγάλω τῇ γλώσσᾳ μὲ τὸ ρασόπανο, γιὰτ' ἤμαθα πὼς αὐτὴ τοῦ 'βγαλε τὸ παρανόμι· μὰ, σὰν ἤκουσα τὰ παινέματα πὺ τοῦ 'κανε, τὴν συμπάθησα. Οἱ τοῦρκοι εἶναι νὰ πιοῦνε φαρμάκι, κι ὁ Σαμπρὴς λέει καὶ μαρτυρᾷ πὼς δὲν εἶδ' ἀκόμη τόσο χεροδύναμο ἄντρα!

— Κι ὁ Μουντίρης; εἶπεν ἡ Ρηγινιώ μὲ ἀνησυχίαν.

— Ὁ Μουντίρης φοβερίζει, μὰ ἴντα θὰ κάμῃ; Τὸ Μανόλη δὲ θὰ τονε πιάσουν εὐκολα οἱ ἀρναοῦτες του, κ' ἐκαστὸ μαζὶ νὰ τονε κυνηγήσουνε! Ἐγὼ θὰ τοῦ πέσω τὸ τουφέκι καὶ θὰ τοῦ παραγγείλω φωτιά στὴ φωτιά. Καλλιὰ 'ν' ἡ μάνα τοῦ φοριᾷ παρὰ τοῦ σκοτωμένου.

— Κιαμὲ νὰ δῆς, τὸ Πηγιὸ τὸ κακορίζικο χαρὲς ἀπὸ 'καμε! εἶπεν ἡ Σαιτονικολίνα μετὰ βραχεῖαν σιωπῇ. Εἶχα καιρὸν νὰ τηνε δῶ νὰ γελάσῃ!

— Κι ὁ Θωμᾶς δὲ λές;.. Καταχαρούμενος ὁ συμπέθερος! Ἀκόμη κι ὁ Στρατῆς. Ἐπίστευγες τουλόγου σου πὼς ὁ Στρατῆς θάλεε ποτέ του τὸ καλὸ τοῦ Μανόλη;

Ὁ Μανόλης κατέβαινεν ἐνίστε κρυφίως εἰς τὸ χωριό, ἀλλ' οὐδέποτε μετέβη εἰς τὸ πατρικόν του σπίτι. Ὁ Σαιτονικολῆς τοῦ εἶχε μηνύσει ὅτι τὸν ἐσυγχώρει διὰ τὸ παρελθόν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον πάντοτε νὰ νυμφευθῇ τὴν Πηγὴν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μανόλης ἀπῆντησεν ὅτι γυναικᾶ του θὰ ἐγίνετο μόνον ἡ Ζερβουδοπούλα. Καὶ ὡς ὅτι κατέβαινεν εἰς τὸ χωριὸ δὲν παρέλειπε νὰ περνᾷ ἀπὸ τῆς Ζερβουδαινας. Ἡ Μαργῇ ὅμως ἐξηκολούθει νὰ τὸν ἀποφεύγῃ μὲ ἀμείωτον ἀποστροφὴν. Οὔτε ἡ δόξα του, οὔτε ὁ ἀρραβὼν τοῦ Συμυρνιοῦ μετέβαλαν τὴν κατάστασιν. Ἐξ ἐναντίας, ἡ Μαργῇ, ἀποδίδουσα εἰς αὐτόν τὰ αἷτια διὰ τὰ ὅποια ὁ Γιαννάκος τὴν ἀπηνήθη καὶ ἐπροτίμησεν ἄλλην, τὸν ἐμίσει περισσότερον. Φοβούμενῃ δὲ πάντοτε, ἀφοῦ ἔβλεπεν ὅτι καὶ ὡς φυγόδικος ὁ Πατούχας ἐτόλμα νὰ ἔρχεται εἰς τὸ χωριό, διενυκτέρευε πολλάκις εἰς συγγενικὰ σπῖτια.

Ἀλλὰ καὶ τῆς χήρας τὰ βάσανα ἐξηκολοῦθουν, ἐπιδεινούμενα μάλιστα ἡμέραν μετὰ τὴν ἡμέραν. Ἡ ἀπουσία τοῦ Μανόλη τὴν ἔρριπεν εἰς μελαγχολίαν, καὶ αὐτὴ ἡ τόσον λάλος ἔμενεν ἐπὶ ἡμέρας ἄφωνος. Μόνον στεναγμοὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στῆθος της. Ἐπειτα τὴν μελαγχολίαν της διεδέχοντο ἐξάψεις νευρिकाί, θυμοὶ ἀδικαιολόγητοι, δάκρυα, ἀναμνήσεις τοῦ μακαρίτου τοῦ συζύγου της, παιδαριώδη καμώματα, συχναὶ ἐπισκέψεις εἰς τὸν μικρὸν καθρέπτην πρὸ τοῦ ὁποίου ἐκαλλωπίζετο ἡ Μαργῇ, ἐνίστε δὲ γέλωτες ἀδικαιολόγητοι.

Ἐπέρασαν περὶ τοὺς τρεῖς μῆνες καὶ ἔφθασαν αἱ ἐορταὶ τῶν Ἀπόκριων. Ὅταν δὲ ἡ Ζερβουδαῖνα ἔμαθεν ὅτι ἔπαυσεν ἡ καταδίωξις τοῦ Μανόλη καὶ ὅτι ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἐπεριμένετο, κατελήφθη ὑπὸ τοιαύτης ἀνυπομονησίας ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ εὐ-

ρη στιγμῆς ἡσυχίαν. Ἐκάθητο, ἐσηκώνετο, παρετήρει ἀπὸ τὸ παράθυρον, ἔτρεχεν εἰς τὴν θύραν, ὁσάκις ἤκουεν ἀνδρικὰ βήματα ἢ φωνὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ Μανόλη, ἐξήρχετο, ἐπέστρεφε, καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον ἔτρεχεν ἔξω. Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐρωτήσῃ. Διέβαινε μόνον πρὸ τοῦ καφενείου, τοῦ ὁποίου τὴν ἐργασίαν εἶχεν ἀναλάβει ὁ Ἀστρονόμος, καὶ ἔρριπτε λαθραῖα βλήματα μέσα!.. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ τὴν εἶδεν ὁ Νικολάκης νὰ περάσῃ πλέον ἢ δεκάκις - καὶ ἔλεγε:

— Μορέ, σὰ μυγιασμένη κάνει σήμερο ἡ Ἀλογόμυγιά. Ἰντα διάολό'χει; Παρακού-ζουλή'τονε πάντα τση, μὰ δὰ καμπόσο καιρὸ θαρρῶ πὼς τ'ς ἤστριψεν ὀλότελα ἡ βίδα.

Ἡ Μαργῆ κατελήφθη ὑπὸ ἀνησυχίας ἄλλης φύσεως. Τώρα πλέον, ὅτε ὁ Πατούχας θὰ ἦτο ἐλεύθερος, οὔτε νὰ ξεπορτίσῃ πάλιν θὰ ἐτόλμα, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ σπί-τι θὰ ἦτο ἀσφαλής. Καὶ μὲ τὴν ιδέαν ὅτι ἡ διαμονὴ τῆς εἰς τὸ χωριὸ ἦτο πλέον ἀδύ-νατος, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ πάλιν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ διαπαντός. Ὅταν δὲ ἡ χήρα ἤκουσε τὴν ἀπόφασίν τῆς:

— Κάμε ὅ,τι θές, τῆς εἶπεν. Ἰντα νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγώ; Ἰντα νὰ σοῦ πῶ;

— Κι ἀπόψε θὰ πάω νὰ ξωμείνω στῆς θειᾶς μου, στὸ Πετροῦνι.

— Νὰ κάμῃς ὅ,τι θές καὶ νὰ πάψῃς νὰ μὲ ζαλίζῃς! εἶπεν ἡ χήρα μὲ αἰφνιδίαν τρα-χύτητα. Ὡ διάολε!..

Ἐπειτα, ὡς μετανοήσασα διὰ τὴν ἄδικον παραφοράν τῆς, ἀνεστέναξε καὶ ἐφαίνετο ἑτοίμη ν' ἀρχίσῃ νὰ κλαίῃ.

Τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ ἀπόγευμα ἔπαιζαν εἰς τὸν δρόμον, ἀνεφώνησαν μετ' ὀλίγον: «— Ὁ Πατούχας! ὁ Πατούχας!» Καὶ ἡ χήρα, ἀνασκιρτήσασα, ἔτρεξεν εἰς τὴν θύραν, καὶ μὲ συγκίνησιν, ἥτις τὴν ἔκαμε νὰ τρέμῃ σύσσωμος, εἶδε τὸν Μανόλην ἐρχόμενον.

Ἦτο λερωμένος καὶ παρηλλαγμένος, ἀλλ' ἀνδρωδέστερος. Τὰ μαλλιά του εἶχαν με-γαλώσει καὶ ἡ ἀταξία των ἔδιδεν εἰς τὴν μορφήν των κάτι τι τὸ θηριῶδες. Διὰ νὰ μὴ εἶναι ἐντελῶς ἀσκεπής, εἶχε δέσει περὶ τὴν κεφαλὴν του μαῦρον μανδύλι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξέφευγε πρὸς τὰ ἐπάνω θύσανος τριχῶν, ὀρθούμενος ὡς λοφίον ἀγρίου. Ἴουλοι εἶχον πλακισίωσει τὸ ἡλιοφημένον πρόσωπόν του καὶ εἰς τὸ ἐπάνω χεῖλος του ἐμαύρι-ζεν ὁ αὐξηθεὶς μύσταξ. Ἀλλ' εἰς τὴν χήραν ἐφάνη οὕτω ὠραιότερος, διότι ἦτο ἀνδρω-δέστερος καὶ ἡ δασύτης ἐνέτεινε τὴν ρωμαλέαν ἐντύπωσιν, ἥτις, κυρίως, τὴν συνεκί-νει καὶ τὴν ἔθελγε.

— Ἰντα κάνει τὸ Μαρούλι, ἐφώναξεν ὁ Μανόλης ἅμα τὴν εἶδε. Ποῦ'ναι;

Ἀλλὰ τὸ Μαρούλι εἶχεν ἤδη ἀπέλθει εἰς τῆς θειᾶς τῆς.

— Κ' Ἰντα λέει; ἐπανελάβεν ὁ Μανόλης. Δέ μὲ θέλει ἀκόμη;

— Τὰ ἴδια! Πνίγεται, σκοτώνεται - δέ θέλει!

— Θέλει δέ θέλει ἐγὼ θὰ τηνὲ πάρω, θὰ τηνὲ κλέψω - κ' ἴδια ἀπόψε, θαρρῶ!

Ἡ χήρα ἔκαμε χειρονομίαν αἰφνιδίας ἀποφάσεως καὶ εἶπε.

— Κλέψε τήνε!.. Ἰντα νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγώ;.. Καὶ τὰ χεῖλη τῆς ἔτρεμον.

— Θαρθῇ ἀπόψε ἡ θὰ ξωμείνῃ στὸ Πετροῦνι;

— Ὅι' θαρθῇ! εἶπεν ἡ χήρα, μετὰ στιγμιαῖον δισταγμόν.

Ὁ Μανόλης ἐπροχώρησεν εἰς τὸ χωριὸ σιγοτραγουδῶν:

Διάλε τσ' ἀποθαμένους μου ὀφέτος κι ἂν ἀφήσω,
παρὰ νὰ βρῶ νὰ παντρευτῶ νὰ μὴν παραλοῖσω.

Πανταχόθεν τοῦ ἀπηυθύνοντο χαιρετισμοὶ ἀπὸ ἀνδρας καὶ γυναῖκας: «— Καλῶς ὦρισες, Μανολιό!» Τινὰ δ' ἐκ τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα τὸν εἶδαν, προέτρεξαν νὰ δώσουν τὴν καλὴν εἰδησιν εἰς τὴν μητέρα του. Ἀλλ' ὁ Μανόλης, ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ πατρι-κὸν ἢ ἄλλο συγγενικὸν σπίτι, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, ὅπου οἱ νέοι ἔπαιζαν τὸν «ποταμόν», ἐνῶ τὰ παιδιὰ ἔκρουαν μανιὰδῶς καὶ ἀδιακό-πως σήμαντρον, κρεμάμενον εἰς τὸν κορμὸν γηραιᾶς νερατζιάς. Ὁ «ποταμὸς» ἔκανε τὸν γῦρον τῆς ἐκκλησίας - ὅτε ἔξαφνα ἠκούσθη ἡ φωνάρα τοῦ Μανόλη:

— Ἀντρες τὰ ῥίζουν τὰ Σφακιά κι ἄντρες τὰ πολεμοῦνε!

Καὶ ὁρμήσας ὑπερεπήδα τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ὅλους τοὺς παίζοντας, ἔπειτα δὲ

έσκυψε καί, στηρίζας τās χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων του, ἐτάχθη εἰς τὸ ἄκρον τῆς γραμμῆς. Ἐκεῖθεν, στρέψας τὴν κεφαλὴν, χωρὶς ν' ἀνασηκωθῇ, ἐφώναξε πρὸς τοὺς ἡλικιώ-
τας καὶ φίλους:

—'Ἰντα κάνετε, μορέ κοπέλια; Καλά'στε;

Εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ παιγνιδιοῦ, εἰς ἐκ τῶν νέων ἐπρότεινε νὰ διατρέξουν με-
τὸν «ποταμόν» τὸ χωριό. Ἡ πρότασίς του ἔγινε δεκτὴ καὶ ὁ «ποταμός» ἠκολούθησε
τὰς ἀνωμάλους καὶ ἀνωφερικὰς ὁδοὺς τοῦ χωριοῦ. Βαθμηδὸν δὲ ἐπροστίθεντο καὶ ἄλ-
λοι καὶ ἡ γραμμὴ τοῦ «ποταμοῦ» ἔγινεν ἐκτενεστάτη.

Εἶχεν ἀρχίσει νὰ σκοτεινιάζῃ, ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ, ὅπου τὸ σπί-
τι τῆς Ζερβούδαινας. Ὁ δὲ Πατούχας ὑπερεπήδα ἀνὰ δύο τοὺς συμπαίζοντας, με κραυ-
γὰς ἐνθουσιασμοῦ, διὰ νὰ τὸν ἴδῃ ἡ Μαργῇ. Ἀλλ' ἡ Μαργῇ δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει ἀ-
κόμη ἀπὸ τὸ Πετροῦνι. Μόνον ἡ χήρα ἐνεφανίσθη καὶ εὔρε τρόπον ν' ἀνταλλάξῃ ὀλί-
γας λέξεις ταπεινοφώνως με τὸν Μανόλην.

Ἡ Σαιτονικολίνα εἶχεν ἐξέλθει πρὸς ἀναζήτησίν του καὶ μετ' ὀλίγον τὸν συνήντησε.
καθ' ὁδόν· ἀλλ' εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ τὸν παραλάβῃ εἰς τὸ σπίτι, ὅπου θὰ συν-
ηθορίζετο ὅλη ἡ οἰκογένεια. Ὁ Μανόλης ἐδείκνησεν εἰς τοῦ Ἀστρονόμου. Λαβὼν δὲ
ἐπείτα τὸ κλειδί τοῦ σπιτιοῦ του, διὰ νὰ κοιμηθῇ ἐκεῖ τὴν νύκτα, ἐξῆλθε καὶ ἐπανεῦ-
ρε διαφόρους φίλους του καὶ ἤρχισαν νὰ περιέρχωνται τὰ σπίτια. Παντοῦ εὕρισκαν
πλουσίας τραπέζας, τραγούδια καὶ χορούς. Ὁ Μανόλης καὶ οἱ φίλοι του ἐπιναν κατὰ
κόρον. Μερικοὶ εἶχαν μεταμφιεσθῇ προχείρως. Εἰς ἐξ αὐτῶν, λ.χ., εἶχε περάσει τὰς
χειρίδας καπότου εἰς τὰ πόδια του, διὰ νὰ φαίνεται τάχα ὅτι φορεῖ φράγκικα, καὶ ὑπε-
κρίνετο τὸν ἱατρόν. Ἄλλος εἶχε κατασκευάσει τεράστιον σαρίκι περὶ τὴν κεφαλὴν του,
τρίτος δὲ εἶχε φορέσει φουστάνια, ὑποκρινόμενος τὴν Ντελη-Μαρίαν, μίαν μισότρελ-
λην. Ἐπεχείρησε καὶ ὁ Μανόλης νὰ μιμηθῇ τὸν γιατρόν καὶ νὰ φορέσῃ «τσιτωτά»,
ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ στίσῃ τὰς χειρίδας ἐνὸς καπότου. Ποῦ νὰ περάσουν οἱ
ποδαροῦκλες; Παραιτηθεὶς, λοιπόν, τῆς φιλοδοξίας νὰ μεταμορφωθῇ εἰς εὐρωπαῖον,
ἤρχισε νὰ ἀνῆλθῃ τὸν τράγον. Καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὰ σπίτια βαδίζων με τὰ τέσσερα καὶ
βελάζων. Οἱ ἄνδρες ἐξεκαρδίζοντο, αἱ δὲ γυναῖκες, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰσώρμα κατὰ
προτίμησιν, ἀπεσύροντο με ἀνησυχίαν πρὸ τοῦ ἀνθρωποειδοῦς τετραπόδου καὶ ἐγέλων
ὡς γαργαλιζόμεναι ὅταν ὁ Σάτυρος ἐπλησίαζεν...

Εἶχαν περάσει τὰ μεσάνυχτα ὅταν ἐχωρίσθη ἀπὸ τοὺς φίλους του. Τὸ χωριὸ εἶ-
χεν ἤδη κοιμηθῇ καὶ ἐπεκράτει σιγή, τὴν ὁποίαν μόνον κραυγαὶ τῶν ἀλεκτόρων ἢ γαυ-
γίσματα διέκοπτεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ὁ Μανόλης, μεθυσμένος καὶ παραπατῶν,
διηυθύνθη πρὸς τὸ σπίτι του. Ἀλλὰ καθ' ὁδόν τὸν ἐσταμάτησεν αἰφνιδια ἀνάμνησις.
«Ποῦ, πᾶς, μορέ;..» ἐμουρμούρισεν ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. «Ποῦ πᾶς,
μορέ;» Ἐστάθη κ' ἐσκέπτετο ἐπὶ τινὰς στιγμάς, ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Καί,
ἐνῶ ἐπροχώρει παραπαίων, ἐμουρμούριζε: «Στὸ χέρι σου θαρρεῖς πῶς εἶναι νὰ μὴ
θές;.. Θές καὶ δέ θές!.. Πεισματικά μοῦ κάνεις, ἔ;.. Τότε σὲ κλέφτης, σὲ παίρνω με
τὸ ζόρε! Ποιὸς θαρρεῖς πῶς εἴμ' ἐγώ;.. Ἐγὼ τὰ βάλω με τ'ς ἀρναοῦτες καὶ τὸ Μουν-
τίρη!.. Δέ φοβοῦμαι κιανένα!.. Πεισματικά μοῦ κάνεις, ἔ;.. Ἀπόψε τελειώνουνε τὰ
πεισματικά!..»

Τοιαῦτα μονολογῶν ἐφθασεν εἰς τὸ σπίτι τῆς Ζερβούδαινας, τὸ ὁποῖον ἦτο κατὰ-
κλειστον καὶ κατασκότεινον, ὅπως καὶ ὅλα τὰ γειτονικά, ὅπως ὅλο τὸ χωριό. Ὁ Μα-
νόλης ἐστάθη καὶ ἐφαίνετο σκεπτόμενος· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν ἐσκέπτετο τί-
ποτε. Μᾶλλον ἐκοιμᾶτο ὀρθιος. Ἐπειτα ἐπλησίασε πρὸς τὴν θύραν καί, με κάποιαν
δυσκολίαν, ἀνέβη τὰ ὀλίγα σκαλοπάτια τοῦ προθύρου. Ἐμεινε καὶ ἐκεῖ ἀκίνητος ἐπὶ
τινα λεπτά· μετ' ὃ ἐξείλκυσε τὸν πασαλὴν καί, εἰσαγαγὼν τὴν αἰχμὴν μεταξὺ τῆς πα-
ραστάδος καὶ τοῦ θυροφύλλου, ἤρχισε προσπαθῶν ν' ἀποσύρῃ τὸν ξύλινον μάνδαλον.
Αἱ προσπάθειαι του διήρκεσαν κάμποσον, ὅχι τόσο διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐπιχειρή-
σεως, ὅσον διὰ τὴν ἐκ τῆς μέθης ἀδεξιότητά του. Εἶχε δὲ ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῇ ὁ μάν-
δαλος, ὅτε ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸ χέρι του ὁ πασαλὴς καὶ ἔπεσε με θόρυβον. Ὁ Μανόλης,
καὶ ὅπως ἦτο μεθυσμένος, ἐφοβήθη. Ἐπ' ὀλίγον δὲ ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ ἡκροάσθη-

Ἄλλὰ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπιτιοῦ ἐξηκολούθει νὰ ἐπικρατῇ ἡσυχία καὶ σιγή. Ἐσκυψε τότε, διὰ νὰ πάρῃ τὸν πασαλὴν· ἐκινδύνευσε δὲ νὰ πέσῃ καὶ ὁ ἴδιος καὶ νὰ κυλισθῇ κάτω ἀπὸ τὸ πεζούλι. Ἀλλὰ, κρατηθεὶς, ἀνέλαβε τὸ μαχαίρι καὶ ἐξηκολούθησε τὴν προσπάθειάν του, ἥτις τώρα δὲν ἐβράδυνεν. Ὁ μάνδαλος ὑπεχώρησεν ἐντελῶς, ὑπεχώρησε δὲ εἰς ἐλαφρὰν ὥθησιν καὶ ἡ θύρα, καὶ μόνον μικρὸν στεναγμὸν ἀφῆκαν οἱ στρόφιγγες.

Ὁ Μανόλης ἔσκυψεν εἰς τὸ ἡμιάνοιγμα τῆς θύρας, ἀλλὰ δὲν ἤκουσε κανένα θόρυβον. Ἡ χήρα καὶ ἡ κόρη τῆς δὲν εἶχαν ἐξυπνήσει. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπιτιοῦ ἦτο κατασκότεινον· ἀλλ' ὁ Μανόλης ἐγνώριζε τὸν ὑψηλὸν σοφὰν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκοιμᾶτο ἡ κόρη καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, προσπαθὼν νὰ μὴ κάμῃ θόρυβον. Ψηλαφητὶ εὔρε τὴν μικρὰν κλῖμακα τοῦ σοφᾶ καὶ ἀνέβη τὰς δύο ἢ τρεῖς βαθμίδας Ἐσταμάτησε πάλιν. Ἀπὸ τὴν ἐνώπιόν του κλίνην ἀνεδίδετο ἡ ἀναπνοὴ ἀνθρώπου κοιμωμένου. Ὁ Μανόλης ἐξέτεινε πρὸς ἀναγνώρισιν τὰ χέρια του· ἔπειτα, περιβαλὼν μὲ τοὺς βραχίονάς του τὴν κοιμωμένην, τὴν ἐσήκωσεν ὁμοῦ μὲ τὰ σκεπάσματα, κατέβη τὰς βαθμίδας τοῦ σοφᾶ καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς εὗρίσκετο εἰς τὸν δρόμον καὶ ἔφυγε μὲ τὸ φορτίον του καὶ μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ταχύτητα τῶν παραπαιόντων ποδῶν του. Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἦτο μεθυσμένος τοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν τὸ παράδοξον ὅτι ἡ ἀπαγομένη οὔτε κραυγὴν ἔβαλεν, οὔτε ἐπεχείρησε ν' ἀντισταθῇ, οὔτε ἀπλῶς ἐταράχθη καὶ ἐσφάδαξεν. Ἀλλ' ἦτο τόσο μεθυσμένος, ὥστε ἡ σκέψις του δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ πέραν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ἡ δὲ πορεῖα του εἰς τὸ ψηλαφητὸν ἐκεῖνο σκότος ἦτο τόσο τρικυμιώδης, ὥστε συνετάρασσεν ἔτι μᾶλλον καὶ ἐθόλωνε τὴν διάνοιάν του. Ὅ,τι μόνον ἔμενε σαφὲς εἰς τὴν ὁμίχλῃν τοῦ ἐγκεφάλου του ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ σπεύσῃ. Καὶ ἔτρεχεν ὅσον ἠδύνατο, μὲ κίνδυνον νὰ προσκρούσῃ καὶ νὰ ξαπλωθῇ κάτω μετὰ τῆς ἀπαγομένης.

Ἐφθασεν εἰς τὸ σπῖτι του καὶ ἡ ἀκίνησις τῆς ἀπαγομένης ἐξηκολούθει. Τότε ὁ Μανόλης, ἐνῶ κατεγίνετο ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν τοῦ μαγαζιοῦ του, ἠδυνήθη νὰ εὔρῃ μίαν ἐξήγησιν εἰς αὐτὴν τὴν παράδοξον ἀκίνησιν. Ἐσκέφθη ὅτι τὸ Μαρούλι ὑπετάγη εἰς τὴν ὑπερτέραν βίαν, βλέπουσα τὸ ἀδύνατον τῆς ἀντιστάσεως.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ μαγαζὶ, ἀπέθηκε τὸ φορτίον του εἰς τὸν ξύλινον καναπὲν καὶ ἤναψε τὸν λύχνον. Ἀλλ' ὅταν ἐστράφη μὲ τὸ φῶς ἔμεινε κατάπληκτος καὶ μέγα μέρος τῶν ἀτμῶν τῆς μέθης του διελύθη διαιμιᾶς· ἀντὶ τῆς κόρης, εἶδε ἐνώπιόν του τὴν μητέρα! Ἡ χήρα ἦτο ἐνδυμένη καὶ ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχε κοιμηθῇ. Ἐτρεμε δὲ σύσσωμος καὶ ἔβλεπε κάτω, εἰς στάσιν καταδίκου.

Ὁ Μανόλης ὡπισθοδρόμησεν ὀλίγον καὶ τὴν παρετήρησε μὲ μάτια διαπλατυσμένα, ὥς νὰ ἔβλεπε φάντασμα - καὶ εἶπε μὲ φωνὴν πνιγμένην:

— Ἐσύ'σαι, μορὴ;.. Ἐσύ, διάλε τ'ς ἀποθαμένους σου;

Ἡ χήρα ὕψωσε πρὸς αὐτὸν μάτια παρὰφρονος καὶ μὲ φωνὴν ἱκετευτικὴν καὶ κλαυθμηρὰν τοῦ εἶπε:

— Ντά δέ σ' ἀρέσω γώ, Μανολιό;

Αὐτὴ ἦτον ἡ μεγάλη, ἡ πελωρία φράσις, ἡ ὁποία ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐπίεζε τὰ στήθη της, χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὴν ἐκστομίσῃ!.. Ὁ Μανόλης ἀνεσκίρτησεν. Ἡ φράσις ἐκεῖνη ἐφώτισεν ἐντελῶς τὴν σκοτισμένην διάνοιάν του. Καὶ τώρα ἐνόει τὸ ἀλλόκοτον ἦθος τὸ ὁποῖον εἶχεν ἡ χήρα κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς καὶ τὰ μασημένα λόγια τὰ ὁποῖα τοῦ ἔλεγε.

— Καὶ τὸ Μαρούλι ποῦναι; τῆς εἶπε.

Κατέω κ' ἐγώ; κατέω κ' ἐγώ; ἀπήντησεν ἡ χήρα, μὲ ἦθος ἀνθρώπου σαστισμένου. Στῇ θειᾷ τῇ, στὸ Πετροῦνι ἐξώμεινε, Μὰ ἴντα τῇ θὲς αὐτῇ, ποὺ δέ σέ θέλει καὶ θὰ φύγῃ, λέει, νὰ πάῃ πάλι στὴ Χώρα; Ἰντα τῇ θὲς;

Πλησιάζουσα δὲ τὸν νέον μὲ ταπεινὴν ἱκεσίαν σκύλου ἐπανελάβε:

— Ντά δέ σ' ἀρέσω γώ, Μανολιό;.. Καὶ σπασμὸς λυγμοῦ διέκοψε τὴν φωνὴν της... Δέ σ' ἀρέσω γώ.., ποὺ σ' ἀγαπῶ τόσον καιρὸ ἡ δύστυχῃ;

Ὁ Μανόλης τὴν παρετήρει ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ὥς νὰ ἤρχιζαν νὰ τὸν σκαν-

δαλίζουν οί λόγοι της. Ἐπειτα κύμα ὀργῆς ἀνέβη εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ ἐξήστραψεν εἰς τὰ μάτια του.

— Ὁξω! ὄξω! ἀνεφώνησε μὲ τρομερὰν φωνήν. Ἄμε στὸ διάολο, νὰ μὴ σέ δῇ κιανεῖς, κουζουλογυναῖκα!

Ἡ χήρα ὕψωσε πρὸς αὐτὸν ἱκετευτικὰ καὶ βουρκωμένα μάτια, ἐνῶ τὰ χεῖλη της ἔτρεμαν. «Δέ με λυπᾶσαι;» τοῦ εἶπε.

Ἄλλ' εἰς ἀπάντησιν ὁ Πατούχας ὕψωσε τὸν φοβερόν του πόδα, ἕτοιμος νὰ τὴν ἐκδιώξῃ μὲ λάκτισμα:

— Φύγε σοῦ λέω, διάλε τ'ς ἀποθαμένους σου, νὰ μὴ σέ σκοτώσω!

Ἡ χήρα, ἀφοῦ τὸν ἤτένισε μὲ παρατεταμένον βλέμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔτρεμε μία τελευταία ἐλπίς, ἐστέναξε, καὶ ὁ ἀναστεναγμὸς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ στήθη της ὡς οἰμωγὴ. Ἐπειτα ἐπροχώρησε πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐξῆλθεν. Ὁ δὲ Μανόλης τὴν ἤκουεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ν' ἀπομακρύνεται καὶ νὰ ὀλολύξῃ εἰς τὸ σκότος.

— Μορέ μασκαραλίκι! Μορέ, μασκαραλίκι! εἶπε κρατῶν τὸ μέτωπόν του.

Ἡ μέθη του εἶχε σχεδὸν ἐντελῶς ἐξατμισθῇ. Ἐξῆλθεν εἰς τὰ πρόθυρα καί, καθήσας εἰς τὸ πεζούλι, ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸ χέρι του καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ σκεπτόμενος.

Ἡ νύξ ἦτο ψυχρά, ἀλλ' ὁ Μανόλης δὲν ἡσθάνετο τὸ ψῦχος. Ἐκεῖ τὸν εὔρεν ἡ αὐγὴ, ἐκεῖ καὶ ἡ ἡμέρα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐστέναξε πολλάκις, καὶ μὲ τοὺς στεναγμοὺς ἐκείνους φαίνεται ἐξητμίζετο ἡ κουζουλὰδα του, καὶ τὸν ἀφῆκε ν' ἀντικρύσῃ μὲ ψυχραιμίαν τὴν κατάστασιν. Ἀλλὰ τί συνέβη ἀκριβῶς εἰς τὴν κουζουλὴν ἐκείνην κεφαλὴν δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Τοῦτο μόνον εἶναι γνωστόν, ὅτι κατὰ τὸ μεσημέρι, ἐνῶ ὁ Σαιτονικολῆς ἐγευματίζεν, εἶδεν εἰσερχόμενον τὸν ἀποστάτην, ταπεινὸν καὶ συνεσταλμένον.

— Ἐπέρασέ σου; τοῦ εἶπε μειδιῶν. Καλὰ τόλεγα γώ!

— Συμπάθησέ μ' ἀφέντη, εἶπεν ὁ Μανόλης, μὲ ἦθος οἰοῦ, καὶ σκύψας ἡσπάσθη τὸ πατρικὸν χέρι. Ὅποια θεὸς θὰ πάρω!

— Ἐκείνη πού θέλω ἐγὼ τὴν κατέχεις. Τῆνε λένε Πηγὴ Ἐλα, κάτσε! Καί, γιὰ νὰ μὴ σέ ξαναπιᾶσῃ ἡ κουζουλὰδα, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, θὰ σᾶς ἀρραβωνιάσωμε εὐτυχὲς ἀπόψε καὶ τῇ Λαμπρῇ θὰ σᾶς στεφανώσωμε!

Τῶνόντι, τὸ βράδι, ὁ Σαιτονικολῆς, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Μανόλη, τῆς συζύγου του καὶ διαφόρων συγγενῶν, μετέβη εἰς τοῦ Θωμᾶ. Ἡ Πηγὴ τοὺς ὑπεδέχθη ἀκτινοβολοῦσα, καὶ πλησιάσασα τὸν Μανόλην τοῦ ἐψιθύρισε:

— Ἐτελειώσανε τὰ βάσανά μας, ἔ Μανολιό;

Ὁ Μανόλης ἔγινε κατακόκκινος καὶ ἡσθάνθη νὰ τὸν κυριεύῃ πάλιν τὸ θέλγητρον τῶν γλυκυτάτων ἐκείνων ὀφθαλμῶν. Τὸ τουρλωτὸν φέσι τοῦ ἐφάνη τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡμερον, ὡς νυκτικὸς σκοῦφος, καὶ εἰς τὸ τραπέζι συνέκρουσε τὸ ποτήρι μὲ τὸν Στρατὴν, ὁ ὁποῖος τὸν νύχῃθη:

— Στοι χαρὲς σου, κουινιάδο!

Μετ' ὀλίγον ἦλθε μία γυναῖκα ἐκ τοῦ συγγενολογίου, ἡ ὁποία ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ χήρα ἡ Ζερβούδαινα εἶχε παραφρονήσῃ, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπανελάμβανε μίαν φράσιν: «— Ντὰ δέ σ' ἀρέσω γώ;»

— Μπρέ τὴν κακομοῖρα! εἶπεν ὁ Σαιτονικολῆς. Μὰ τόχε κι ἀπὸ πρῶτα μιὰ ὀλιά!..

Ὁ Μανόλης ἐταράχθη, τὸ μὲν ἐκ λύπης, διότι συνησθάνετο ὅτι εἶχε συντελέσει εἰς τὴν συμφορὰν ἐκείνην, τὸ δ' ἐκ φόβου. Ἀλλὰ τὸν φόβον του καθησύχασεν ἡ σκέψις, ὅτι τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ τὸ σκότος τῆς παραφροσύνης ἀσφαλῶς ἐκάλυψαν τὴν τελευταίαν του τρέλλαν καὶ τὴν ἐντροπὴν της.

Τὴν Κυριακὴν τῆς Διακαινησίμου ἔγινεν ὁ γάμος. Μετὰ δύο δὲ ἡ τρεῖς ἡμέρας ὁ Μανόλης συνήντησε τὸν Τερερέν - καί, ἅμα τὸν εἶδεν ἐξ ἀποστάσεως, ἀνέκαμψε τὸν βραχίονα πρὸς τὸ στήθος του καί, γελάσας θορυβωδῶς, τοῦ ἐφώναξε:

— Νά σου καὶ σένα καὶ στὰ μάγια σου!

Η.Ν. ΑΠΟΣΟΛΙΔΗ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ

Β

ΣΤΗΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΖΩΗΣ ΜΑΝΑΡΗΣ

Ἀναδίπλωση

Ὁ κεραυνὸς καὶ τὸ δέντρο

Ὡργωσα τὴν ἀπουσία ζητώντας σε!

Ἐσύ'σαι ὁ κεραυνὸς κ' ἐγὼ τὸ δέντρο.

Καψάλισέ με, πάρε με στὴν πυρκαγιά σου!

Ἀφανισμός ἢ σκέψη σου, κ' ἐγὼ ὅλο σ' ἀνασαίνω!

Τοῦ Ἑλλήνα

Μαχαιρωμένε μου Ἑλληνα | ποιητὴ τῆς ἀνέχειας ἄοπλε, | δυναστεμένη φτεροῦγα
ματιᾶς, | κλεμμένη λάμψη, | πλατύφυλλ' οὐρανοῦ ἀντηλιά, | ἡ ὁρμὴ τῆς νιότης σου - |
μεγαλωμένη μέρα!

Τοῦ Ἡλίου!

Ἀπρόσιτε ἥλιε, | κλειδὶ τῆς παραφορᾶς, | αἰώνων πρόσφορο, | μοιρασμένο σὲ μύ-
θους κ' αἰσθήματα, | πολύμνητο κέλυφος δόξας, | ἀνέσπερο φῶς, | μαγνήτη ποῦ τρέ-
φεις | τοὺς κόρφους τοῦ ξεσηκωμοῦ, | πεταλωτὴ τῆς ἐλπίδας τοῦ ἀνέλπιδου μέλλον-
τος, | ἐσένα τραγουδῶ!

Ναί ἢ ὄχι;

‘Ο τόπος, | πού ἔλοι φεύγουμε,
 δέν εἶν’ ἡ πρόφαση | νὰ ξεχαστοῦμε,
 παρὰ ἡ ὁδὸν | νὰ γνωριστοῦμε καλύτερα,
 νὰ παίξουμε γιὰ λίγο | τὸν ἑαυτὸ μας,
 ἀνακαλύπτοντας | στὴ φωνὴ τοῦ ἄλλου
 τὴ γύμνια τῆς δικῆς μας φωνῆς!

Ἐσὺ αὐτά, μὰ ὁ γῆρος ἄλλα!

Τὰ περάσματα που ἄφησες | βγαῖναν ὅλα τους στὸ χάος· | τὰ παράθυρα π’ ἀστό-
 χησες | φέρναν ὅλα στὸ γκρεμό! || Μὰ ἔχει ὁ καιρὸς γυρίσματα...

2 > 22

Μελετῶντας | τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα |
 τῆς σκληρότητας,
 ζήσαμε πάντοτ’ ἔξω | ἀπὸ τὰ εἰκοσιδύο γράμματα |
 τῆς συμπίπτουσας!

Στὴν πλάστιγγα!

Ἄν ξοδεύτηκες δίκαια, | ἡ πλάστιγγα θὰ τὸ δείξη! |
 Τὸ βέλος θὰ βρῇ | τὴν προσιτὴ καρδιά! |
 Θ’ ἀνακαλύψῃ θύματα καὶ θῦτες!

Ὑδρορρόη

Οἱ ἄνθρωποι ἔρχονται, | οἱ ἄνθρωποι φεύγουν |
 δίχως ὄνειρα· | δίχως νὰ σοῦ πιάσουν τὸ χέρι! |
 Γιατί; Γιατί;

Ἄλλοι

Ἄλλοι θαρροῦν	Ἐνα χέρι ὀρθιο
κάποτ’ ἐδῶ	θὰ μάσῃ τὸ θρῆνο,
μ’ ἄλλες φωνές	ἔναν πόντο ψηλότερα
μὲς στὴ φωνή μας!	θὰ μάς εὔρῃ ἡ αὐγὴ!

Ἄν

Ἄν ἡ ποίηση εἶναι ψέμα,
 γεμίστε τὴ ζωὴ μας μὲ στίχους!

Ἄν ἡ ποίηση εἶναι ψέμα,
 τί εἶναι, λοιπόν, ἡ ζωὴ
 δίχως τὴν ποίηση;

Πάνω ἀπ’ τὸ λόγο!

Ἡ σιωπὴ εἶναι διάρκεια,
 εἶν’ ἀνεφοδιασμός γιὰ ποίηση!
 Ὅποιος βυθίζεται στὴ σιωπὴ
 ὑψώνεται πάνω ἀπ’ τὸ λόγο!

[Ἀποσπασματικά]

...Ὅταν τὰ λόγια ἔχουν ἀγκάθια καὶ δέ λέγονται .

Ὅσοι ἔχουν χέρι στὸν πηλὸ | ἔχουν φτερὰ στὸν πόνο !

Ὁ Ὁ Ἕλληνας ; | Ἡ πιὸ εὐρύχωρη | φυλακὴ τῆς μοναξιᾶς !

Ἀνάμεσα στὰ μάτια σου καὶ στὰ μάτια μου, | σὰν ἓνα δίκοπο σπαθί, | σέρνετ' ἡ ζωὴ | ποὺ χάσαμε σὲ ξένα χέρια !

Κάρβουνο τὸ διαμάντι μου | στὸ δέσιμο τῆς ἀνάγκης !

Ἐχει παράθυρα ἢ θέα πρὸς τὸ παρελθόν !

..Ἐνα νησάκι ταξιδεύει τὸν καημὸ σου | - σμέρνα ἢ στεριά !

— Ζωὲς ρηχές, | ποὺ τσιγγουνεύονται τῇ στοργῇ, | μιὰ πίστη σπιτωμένη, | μιὰ ξε-
ραίλα, | μιὰ ἔρμια. .

— Σ' αὐτὰ τὰ μέρη σέρνονται, δέν περπατᾶνε !

Τῇ γύμνια τοῦ Καιροῦ δέ θὰ μπορέση | καμμιὰ φωνὴ νὰ τῇ χωρέση ἀτόφουα !

— Ἐδῶ μοιράζουν θάνατο μὲ τὸ δελτίο !

Ἀπέραντη στὴ νύχτα μου | τῆς προδοσιᾶς ἢ σκάλα !

Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποὺ μᾶς γέννησες, μάνα ! | Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποὺ γεννήθηκες !

Τὸ αἷμα ποὺ χύθηκε μάταια | δένει καρπούς μέσα μας !

Νὰ μὲ ντύσης μὲ τ' ἅγιο πάθος σου, νὰ δῶ τὸν ἥλιο | - ἐκεῖ ποὺ ξημερώνεται ἡ αὐγὴ καὶ κλαίει !

Πάνω σὲ τόσα λείψανα | πῶς νὰ φωτίση ; . | Μὲ τί καρδιὰ νὰ βάλῃ ἡ μέρα τὰ καλὰ της ;

Κάθε πέτρα, ποὺ ἀναπνέει, | κάθε σαύρα καὶ πουλί, | ἔχουν ταυτότητες | κ' ἐλέγ-
χονται στὰ μπλόκα !

Ὅλα δικά μας κάποτε, | τίποτε τώρα !

Ἄς εἶχε, τοῦλάχιστον, ὁ καθένας | ἓνα νεκρὸ μέσα του, | νὰ τὸν ξυπνᾷ τὸ πρωί, |
νὰ τὸν κοιμᾷ τὸ βράδι !..

Ἡ κάθε πέτρα φωνάζει· | ἡ κάθε πέτρα ἔχει μιὰ καρδιὰ | ποὺ στάζει αἷμα ;

...Κάποιος ἀνασαινεῖ στ' ἀλώνια, | κάποιος δέν ἔχει πεθάνει...

Γνώση, ποὺ μὲ τυράννησες, | ποὺ μ' ἔκανες παιδάκι !..

Αἷμα αὐλακώνει τὴν ποίησιν | ποὺ δέ θὰ ποῦμε !

Στὴν πέτρα ποὺ μὲ χάραξες, πῶς νὰ σὲ περιμένω ;

Τόση ἀνοιξὴ νὰ χαραμίζεται, | τόση ἔξοδο νὰ πηγαίνει χαμένη !

Ὅλοι οἱ νεκροὶ νὰ σηκώνουνταν, | δέ θάχαν πιά τί νὰ δείξουν !

Χῶμα ποὺ βράζει ἀπὸ φωνές κι ἀνάσταση δέ βρίσκει !

Τὸ χῶμα τοῦτο : ὁ οὐρανὸς | γιὰ τοὺς νεκροὺς μου ἀγγέλους !

...Ρίζα ποὺ μὲ φιλιώνει μὲ τὴ γῆ καὶ τοὺς νεκροὺς της...

Τούτ' εἶν' ἡ Χώρα π' ὠνειρεύτηκες, | τούτ' ἡ ζωὴ σου !

...Κουφόβραση βουερή, | μουσικὴ, φορτωμένη | καρπούς ὥριμους, | σὲ δάχτυλα ποὺ
ξέρου, | σὲ δόντια λαίμαργα γιὰ προκοπὴ !

Ἐδῶ θὰ ζήσω.. - | πρωινὴ γουλιὰ στὸν οὐρανίσκο, | ξέπλεκο μαλλὶ σὲ μελτέμι
αἰώνιο !

Τόση ἀκοή ! | Νερό νὰ τῇ σβήσουμε !

Ποῦναι τ' ἄρωμα ποὺ δένει τὰ περασμένα μὲ τὰ μελλούμενα ;

Μοῦ μείνει νὰ ζῶ στὸν ἴσκιο ! | Τ' ἄνθη νὰ ριγοῦν κ' ἐσύ νὰ λείπης !

Προδομένη ψυχὴ, πῶς νὰ σὲ ντύσω ; | Δέν ἔχω στεγνὰ μάτια νὰ σὲ βρῶ !

Ἐχει μικρὲς χαρὲς ὁ κίνδυνος ποὺ ἀναπνέω ! ! Αἰῶνες τὸν προσκυνᾶω στὸ αἷμα
μου | - τόσο ἔχει μπῆ τὸ μοναστήρι στὴν καρδιά μου !

Μακρὺ σκοτάδι τὰ ὄνειρα ποὺ δέν ἔζησα, | τὰ μάτια ποὺ δέ θὰ γνωρίσω !

...Καλύτερα, καλύτερα | μὲς στὴν πεῖνα τῆς ἀνοιξῆς !

Δέν ἔχει τέλος τούτη ἡ μάχη!
Σημάδεψε τὸ μῖσος στὴ ρίζα του, | βρές τὴν ἀγάπη καὶ πλάσ' τὴν, | πλάσ' τὴν
καὶ σπείρε τὴν!

Νάναι αὐγὴ τὸ σύθαμπο | κ' ἐσύ μιὰ νέα εἰκόνα!
Βαθαίνει ἡ γραμμὴ τοῦ χρέους στὴν παλάμη...

Ξοδεύτηκες μὲ τὴν ἀνάμνηση | καὶ τὸ τσαντίρι σου ἄδειασε, | ἄλλη φωτιά δέ
μένει!

Πόσοι δέν ἔφυγαν, | χαράζοντας μιὰ πορεία, | ποὺ δέν ἦταν ἡ πεπρωμένη τους, |
δέν ἦταν ὁ δρόμος που ὠρίμαζε μέσα τους!..

..Λέω νὰ φτιάξω κ' ἓνα πακέττο μὲ τὶς ἀχρηστες θύμησες | - πιάνουν πολὺν τόπο
στὴν καρδιά | κ' εἶναι μακρὺς ὁ φτερινὸς χειμῶνας...

Τί θὰ κάνω μ' αὐτοὺς ποὺ πλήγωσα; | Φεύγουν καὶ μοῦ καρφώνουν τὴν ἐνοχλή. |
Δέν τὸν ἀντέχω τέτοιον πόνο!

Ἡ δίψα τοῦ ἡλίου | ἄς εὐλογῇ τὸ λίγο χῶμα, | νὰ πέφτουν δίκαια οἱ φτυαριές
του | σ' ἀθῶους καὶ σ' ἐνόχους!

Χαίρετε ἀθῶοι! | Χαίρετε καθαρὰ λινὰ τῆς πατρίδας, | καρδιές ἀπὸ ρετσίνι κι ἀ-
γίασμα, | λέξεις-χυμοὶ ταπεινοσύνης! | Ἐκεῖ ποὺ φεύγετε | εἶναι τῆς μάνας μου τὰ
μαυροφύρια...

Γυρίζει ὁ χρόνος τὸ καφτὸ | χερούλι τῆς ἀγρύπνιας | καὶ μᾶς πηγαίνει ἀνένδο-
τους | σ' ὅ,τι κρυφὸ μέσα του ἀνθεῖ, | σ' ὅ,τι φυλάει ἡ προσμονὴ | γιὰ ὅσους διαλέει
ὁ πόνος!

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Δίγη

"Ολο κάποιος μᾶς ἐγκαταλείπει. | Δέ μᾶς προδίδει, | μόνο ἀνοίγει τὴν πόρτα καὶ
φεύγει. || Τότε | φωταγωγοῦμε τὸ δωμάτιο, | ξεσκονίζουμε τὰ ἐπιπλα, | ἀνοίγουμε τὸ
ραδιόφωνο σὲ ὅλη τὴν ἔνταση. || Μὲ τὸ θόρυβο, | τὰ ἐκτυφλωτικά φῶτα, | μὲ τὸ νὰ
κρύβουμε στὸ ὑπόγειο τὶς ἄδειες καρέκλες, | προσπαθοῦμε νὰ καλύψουμε τὸ κενό, |
νὰ ξεχάσουμε. || Μὰ ἡ πόρτα πάντα ἀνοίγει | καὶ ἡ νύχτα παίρνει τὴ θέση αὐτοῦ ποὺ
ἔφυγε. | Τὸ κενὸ ὅλο μεγαλώνει, | ἀνεβαίνει στὴν ὀροφὴ, | κατεβαίνει στὸ πάτωμα, |
στριφογυρίζει, | γίνεται δίνη, | μᾶς παρασέρνει | στὸ κέντρο τῆς περιστροφῆς, | καὶ
πιὰ δέν ξέρεις | ἂν εἶσαι αὐτὸς ποὺ ἔφυγε | ἢ αὐτὸς ποὺ ἔχει μείνει.

ΡΕΒΕΚΚΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

Κάποιο ὄνειρο

Πλάσαμε μαζὶ ἓνα ὄνειρο | - δέν ξεπερνοῦσε τὰ μέτρα μας... | Το ἀναστήσαμε
πλέκοντας γύρω του | τὰ γερά μπράτσα μας, | νὰ τὸ προστατέψουμε ἀπ' τὴν παγω-
νιά. | Μὰ ψήλωσε τόσο πολὺ | - ξεπέρασε τὸ μπόι μας. | Ἄς τ' ἀφήσωμε στὰ χέρια |
τοῦ θεοῦ, κ' ἐκεῖνος | ὅπως θέλει ἄς τὸ μεγαλώσῃ!

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΧΑΙΡΑΣ

Σχέδιο γιὰ τὴν παραμονὴ τῆς πρώτης μέρας τῆς Δημοιοργίας

Τὸ πρωὶ τραβήξαμε τὶς πόρτες ἀπὸ τὰ σπίτια μας, | σοῦραμε τὰ δοκάρια ἀπ' τὶς
σκεπές, γδυθήκαμε, | τινάξαμε τὸ σκῶρο ἀπὸ τὰ ξύλα καὶ τὰ μερμηγκία ἀπ' τὰ φο-
ρέματα. | Εἴχαμε σκεφτῇ: | Τὰ ροῦχα τὰ δουλέψαμε, τὰ ξύλα τὰ δουλέψαμε, | ὁ σκῶ-

ρος δούλεψε τὰ ξύλα καὶ μεῖς δέν τὸν δουλέψαμε, | τὸ μερμήγκι μᾶς δούλεψε καὶ μεῖς δέν τὸ δουλέψαμε. | Ζώσαμε τὸ λόφο μὲ τὰ ροῦχα καὶ τὰ ξύλα. | Ἀνεχτήκαμε τὸν ἥλιο τόσα χρόνια - ἄς μᾶς το ἀνταποδώσῃ μὲ τὴ φωτιά του || Ἀφήσαμε τὸ βουνὸ νὰ καίγεται. | Διαλέξαμε ἐθελοντὲς καὶ τοὺς ρίξαμε νὰ δυναμώσῃ ἡ φωτιά | - ἦταν δικὰ μας κορμιὰ (τὰ δουλέψαμε), ὅλοι μας κορμιὰ δουλεμένα. | Κουνιόμασταν, χορεύαμε, μιλάγαμε, γελάγαμε, κλαίγαμε - γελάγαμε, μιλάγαμε, | χορεύαμε, κουνιόμασταν, κλαίγαμε - κλαίγαμε, χορεύαμε, κουνιόμασταν, | μιλάγαμε, γελάγαμε, μπρούμυτα, ἀνάσκελα, στὰ τέσσερα, στὰ δυὸ [] | - περάσαμε ὅλα τὰ στάδια, ὅλες τὶς ἐμπειρίες. | Δέ θέλαμε τίποτα. Μόνο νὰ σιχαθοῦμε ὅλα - ὅλα ὅσα βρήκαμε, ὅλα ὅσα βρήκαμε. | Νὰ μὴν ἔχουμε τίποτα, νὰ μὴ μᾶς μένει τίποτα. || Στεγνώσαμε τὴ θάλασσα στίς κοιλιές μας | κ' εἶδαμε τὴν κοιλιὰ τοῦ θεοῦ νὰ στεγνώνῃ ἀπ' τὴ δική μας φωτιά. | Γυρίσαμε τὴν πλάτῃ στὸ σύγνεφο. | Φυσήξαμε κατάμουτρα τὸν ἄερα, μέχρι νὰ ματώσουν τὰ πλεμόνια | - δέν τὰ θέλαμε: τὸν ἄερα, τὴ θάλασσα, τὰ πλεμόνια. | θέλαμε φωτιά - φωτιά, νὰ τελειώσουν ὅλα. || Χορεύαμε, μιλάγαμε, γελάγαμε. Στὰ διαλείμματα φτύναμε τὸν ἥλιο | Φτύσαμε τὴ Γῆ. | Πάνω μας τὸ φεγγάρι ἔσταζε χρυσὴ βροχὴ καὶ θυμηθήκαμε τὴ Δ... | "Ὅχι! | Τίποτα σκοτοῦρες! | Τὴν κάψαμε. | Εἶδαμε τὸ θεὸ νὰ τρίβεται καὶ νὰ πέφτει σὰν κούτσουρο στὴ φωτιά μας | - πιδὲ πέρα τὰ μερμήγκια εἶχαν τὴ δική τους φωτιά. | κ' ἦταν κι ἄλλες - ὅλο φωτιές ἦταν! || Κ' ἔπεσε ἓνα ξερὸ μερμήγκι - κ' ἦταν ὁ θεὸς τους. | κ' ἔπεφταν δέντρα καὶ ψάρια - κ' ἦταν οἱ θεοὶ τους. | Καὶ κλαίγαμε, καὶ κλαίγαμε ὅλοι μας, ψάρια, ἀνθρώποι καὶ δέντρα. | καὶ κλαίγαμε γιὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν θεῶν μας. | Οἱ θεοὶ δέν ὑπάρχουν, οἱ θεοὶ δέν ὑπάρχουν, κλαίγαμε. | οἱ θεοὶ δέν ὑπάρχουν, οἱ θεοὶ δέν ὑπάρχουν, λέγαμε, | κουράγιο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φωνὴ παίρνοντας: Οἱ θεοὶ δέν ὑπάρχουν φωνάξαμε. | καὶ γελάσαμε. || Δέ θέλαμε νὰ δοῦμε ἄλλο. Καὶ βγάλαμε τὰ μάτια μας - τὰ κάψαμε. | Κόψαμε τὰ πόδια μας - τὰ κάψαμε. | Τραβήξαμε μὲ τὰ κομμένα χέρια τὰ κορμιὰ - τὰ ρίξαμε στὴ φωτιά, τὰ κάψαμε, | ἀνεβήκαμε στὸν καπνὸ, κατεβήκαμε στὴ στάχτη, | στὸν πυθμένα τῆς στάχτης, στὸν πυθμένα τοῦ βουνοῦ - ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τῆς Γῆς. | Οὐτ' ἓνα ἀστέρι πιά, οὔτε ἥλιος, οὔτε μερόνυχτο | καί, προπαντός, μήτε θεός. | Πέσαμε λυτρωμένοι στὸ Ἄπειρο - κι ἀπὸ πάνω μας ἔπεφτε ἡ στάχτη, | ὅλη ἡ Στάχτη..

ΑΛΕΚΟΣ ΜΙΤΖΑΛΗΣ

Τὸ πατρικὸ σπίτι

Μὲ πύρινα μάτια σὲ ψάχνω,
μ' ἥλιο ξανθὸ μὲς στὰ μαλλιά μου,
μὲ τὴ δροσιὰ τῆς αὐγῆς στὴ χοῦφτα μου,
σὲ κατακόμβες μὲ πτώματα ἀγίων,
σὲ σπηλιὲς φλεγόμενες
στὸ βῆμα τ' ἀλαφιοῦ πίσ' ἀπ' τὴ λόχμη.
Στὴ νύχτα σὲ ψάχνω, ποὺ τοὺς δρόμους
καὶ τὰ θεμέλια τῶν σπιτιῶν βαθαίνει,
στὶς δίπλες τοῦ φορέματος ὅπου τὰ χέρια
γιὰ τὰ ἰδανικὰ χάδια ὠριμάζουν.
Ὁ οὐρανός: ἓνα τοπίο καπνισμένο -
καὶ πῶς στὸ πατρικὸ σπίτι νὰ φτάσω;
Τὴ βλέπω (κι ἄς ἔχῃ ἡ βροχὴ τὰ ἔχνη σβήσει)
τὴ φωλιά μὲ τὰ παιδικὰ ἐνστιχτά μου.
Βύζαξα κάτω ἀπὸ βλέμματα ὠργισμένα
τὸ πικρὸ πρῶινὸ φῶς
μέσα σὲ καπνισμένες πολιτεῖες.

Θαρρῶ δὲν ἔζησα μ' ἀνθρώπους
Γνώρισα καπέλλα καὶ ζεστά γάντια,
ἔνιωσα κάννη ντουφεκιοῦ στὸ στόμα μου,
μὰ οὔτ' ἓνας ἄνθρωπος!
Συχνὰ τρόμαζα μὲ φόνους καὶ τραγούδια
κ' οἱ δρόμοι γέμιζαν χέρια ὠργισμένα,
μὰ οὔτ' ἓνας ἄνθρωπος!

Φύγαμε τότε ἀπ' τὴν πολιτεία
κι ἀπὸ τὸ ρημαγμένο τζάκι τοῦ σπιτιοῦ μας,
κι ὅλοι μαζί διαβήκαμε γελῶντας
τὸ κατώφλι ποὺ ξάνοιγε στὸ φῶς!

Ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας

Ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας, μικρὴ γωνιά κάτ' ἀπ' τὸν ἥλιο,
ποιὰ μουσική, ποιό ἄγαλμα σοῦ πρέπει,
ὅταν μὲς στὰ λασπόνερα τραγούδι τονίζης
μὲ τὰ φαρδιά σου ξυλοπάπουτσα, ποὺ διαλαλοῦνε
τὸ αἷμα μας σὲ τιμὴ εὐκαιρίας;

Ὁ πύρετός σου σὲ τιμολόγια σφαδάζει
καὶ τὸ αἷμα τοῦ μόσχου καὶ τοῦ ἀμνοῦ
γίνεται σπέρμα νεανικό, τραγούδι
λαϊκὸ μὲ συνοδεία ρετσίνας.

Κ' ἐνῶ στὰ στενορρύμια σου ὁ χρόνος
τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν σου ἰδρώνει,
ἀπ' τῆς νύχτας τὰ σπλάχνα ξεκομμένοι
ἄγύρτες, χασικλῆδες, τσαρλατάνοι
νομίσματα ἀνταλλάζουνε μ' ἐλπίδες.

Μ' ἰάμβους ἢ διπλοπενιὲς τραγουδημένες
οἱ ἐποχές σου ἔρχονται καὶ φεύγουν
μὲ μῆλα κόκκινα καὶ πορτοκάλια,
σὲ φῶς μεσημεριάτικο ντυμένες.

Ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας, μικρὴ γωνιά κάτ' ἀπ' τὸν ἥλιο,
μὲ πόλεμο ἢ μὲ εἰρήνη, μὲς στίς φωνές σου
τίς μουσικὲς ἀγάπες δένεις καὶ τὸ μῖσος
μετράς μὲ τὸν εὐαίσθητο ζυγὸ τῶν ἐποχῶν σου.
Καὶ πῶς μὲς στὸ λαβύρινθό σου ἔξοδο νάβρη
ὁ ποὺ λογιάζει μῦρο τὴν πνοή σου,
τραγούδι τὸ καθημερνὸ λαχάνιασμά σου
καὶ τὸν ἐρωτικὸ σπασμὸ σου δέντρο
ποὺ καταιγίδες μὲς στοὺς κλώνους του ἐτοιμάζει;

ΤΑ ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΜΕ

(Ὅς τις 5 Δεκεμβρίου)

Ἀννινος, Γεράσιμος: *Τὸ Χρονογράφημα. «Ἰκαρος»*. Ἀθ. '66.- Ἀπολλώνιος Ρόδιος: *Ἀργοναυτικά*. Ἐκδ. H. Frankel. Ὁξφόρδης. Κείμενον. '61.- Ἀριστοτέλης: Ἐκδόσεις Ὁξφόρδης. Κείμενον. — Ἀθηναίων Πολιτεία. Ἐκδ. F. G. Kenyon. Ed. ε'. '58.- — *Ἡθικά Νικομάχεια*. Ἐκδ. I. Bywater. Ed. ιδ'. '62.- — *Κατηγορίαι καὶ Περὶ ἑρμηνείας*. Ἐκδ. L. Minio-Paluello. Ed. γ'. '61.- — *Μετὰ τὰ φυσικά*. Ἐκδ. W. Jaeger, '63.- — *Περὶ οὐρανοῦ*. Ἐκδ. D. J. Allan. Ed. γ', '61.- — *Περὶ ποιητικῆς*. Ἐκδ. I. Bywater. Ed. θ', '62.- — *Περὶ ψυχῆς*. Ἐκδ. W. D. Ross, '59.- — *Ρητορική*. Ἐκδ. W. D. Ross, '59.- — *Τοπικά καὶ Σοφιστικοὶ ἔλεγχοι*. Ἐκδ. W. D. Ross, '63.- — *Φυσικά*. Ἐκδ. W. D. Ross. Ed. γ'. '60.- — *Fragmenta selecta*. Ἐκδ. W. D. Ross. Ed. β', '58.- — Γαλανοῦ, Εἰρήνη: *Κάποτε. Μυθιστόρημα*. Ἀθ. '65. Γιαννακόπουλος, Τ.: *Οἱ κολασμένοι τῆς γῆς. Μυθιστόρημα. «Δίφρος»*. Ἀθ. '66.- Γουδέλης, Γιάννης: *Ὁ ἔφηβος. (Μυθιστόρημα.) «Δίφρος»*. Ἀθ. '66.- *Δελτίον Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Καβάλας*, 7-10/66.- Διογένης Λαέρτιος: *Vitae philosophorum*. Ὁξφόρδης. Κείμενον. Ἐκδ. H. S. Long. Τόμοι 2: I-II. '64.- Διονύσιος ἡ Λογγῖνος: *Περὶ ὕψους - Τέχνη ρητορικῆ - Ἀνωνύμων περὶ ρητορικῆς - Ἐκ τῶν Λογγίνου*. Ἐκδ. A. O. Prickard. Ὁξφόρδης. Κείμενον. Ed. ε'. '61.- *Ἑλληνικά Θέματα*, 11/66.- *Ἑλληνικά Προβλήματα*, 25/10, 10 καὶ 25/11/66.- Eltzbacher, Paul: *L'Anarchisme. (: Der Anarchismus.)* Trad. Otto Karmin. Ed.: V. Giard, E. Brière. Paris 1902.- *Επιθεώρηση Τέχνης*, 9/66.- *Ἐποχές*, 11/66.- Ζαρούκας, Κ.: *Τὸ κόκκινο πλαίσιο. Ποιήματα*. Ἀθ. '65.- Ζολώτας, Σ.: *Μετανάστευσις καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις*. Ἐκδ. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἀθ. '66.- *Ἡ Θεσσαλία*, 10-11-66.- *Ἡ «Πειραικῆ-Πατραϊκῆ»*, 10/66.- *Ἡ Τυπογραφία*, 31/10, 15/11/66.- Θεόφραστος: *Χαρακτήρες*. Ἐκδ. H. Diels. Ὁξφόρδης. Κείμενον. Ed. στ', '61.- *Ἰδιω-*

τικὸς Ἐκπαιδευτικὸς, 4-11-66.- Κασιμάτης, Γ.: *Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν*. Ἀθ. '66.- — *Τὸ δίδαγμα τοῦ Βυζαντίου. (Ὁμιλία γιὰ τὴν 29ῃν Μαΐου 1453, ὠργανωμένη ἀπὸ τὸν Σύλλογο Μεγαλοσχολιτῶν.)* Ἀνάτ. ἀπ' τὴ Νέα Ἑστία Ἀθ. '66.- *Κῆρυξ*, 11/66.- Κοσμετᾶτος, Ν. Φωκᾶς: *Τὸ Κάστρο Ἀγίου Γεωργίου Κεφαλληνίας. Ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς νήσου*. Ἀθ. '66.- Κρισναμούρτι: *Στενογραφημένα πρακτικὰ δέκα ὁμιλιῶν του εἰς Ὁχάι Καλιφορνίας 1944*. Ἀθ.- — *Στοχασμοὶ πᾶν ὀσπὴ ζωὴ μας. (Ἀπὸ τὸ σημειωματάριο τοῦ Κρισναμούρτι.)* Ἀθ. '57.- — *Ἐλευθερία. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. (Πρόλογος: Aldous Huxley.)* Ἀθῆναι 1964.- Les Belles Lettres' Catalogue 1964 - Lesky, Alb.: *Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας*. Μτφρ.: Α. Τσοπανάκη. Θεσσαλονίκη '64.- Λιάσκας, Β.: *Καταγωγή. (Ποιήματα)* Ἀθ. '61.- — *Ἀτέλειωτη ἀσφαλτος (Ποιήματα.)* Ἀθ. '61.- — *Αἰωνιότητα. (Ποιήματα.)* Ἀθ. '66.- Μανωλικάκης, Ι.: *Μαντὰμ Ὁρτάνς. (Ἀφήγησις ἀπὸ τὴν διεθνῇ κατοχῇ τῆς Κρήτης 1897-8.)* Ἀθ. '65.- — *The Sculpture of modern Athens, 1800-1966*. Ἀθ. '66.- Μένανδρος: *Δύσκολος*. Ἐκδ. H. Lloyd-Jones. Ὁξφόρδης. Κείμενον. Ed β', '63.- M. Bakounine: *La Liberté. (Ἀνθολογία κειμένων του ὑπὸ J.-Fr. Revel.)* Ἐκδ. J.-J. Pauvert. Οὐτρέχτη '65.- Μπαρλάς, Φ.: *Ἡ Ἐπίσκεψις. Διηγήματα* Ἐκδ. Φέξη Ἀθ. '63.- Beaujean, A.. Petit Littré. Dictionnaire de la Langue Française, abrégé du Dictionnaire de Littié Ed. Gallimard-Hachette. Paris '59.- Berkeley: *L'immatérialisme. (Ἀνθολογία κειμένων του ὑπὸ A.-L. Leroy.)* Ed.: «Presses Universitaires de France». Paris '61.- Benoist, Luc: *Ὁ ἐσωτερικισμός. Τῆς σειρᾶς «Que sais-je?»* Μτφρ. Γ. Ζωγραφάκης. Ἐκδ. I. Ζαχαρόπουλου. Ἀθ. '65.- Berdiaeff, Nicolas. 5 meditations sur l'Existence. Trad. Ir. Vildé-Lot Ed F. Aubier. Paris '36.- Μπέρν,

- A. P.: 'Ο Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Ἑλληνιστικὴ Αὐτοκρατορία. Μτφρ. Ἀλέκου Κοτζίᾶ. «Γαλαξίας». Ἀθ. '63.- Μπρεντάνο, Φράντς Φούνκ: Ἀναγέννηση. Μτφρ. Σ. Μαργέτη. Ἐκδ. Γκοβδόστη. Ἀθ - Bulletin Européen, 8-10/66.- Μωρούα, Α.: Σατωβριάνδος. Μτφρ. Γεωργίου Πράτσια. Ἐκδ. Γκοβδόστη. Ἀθ. — Νέα Ἑστία, 1-12-66.- Νέα Ζωή, 8 καὶ 9/66.- Νεοελληνικὸς Λόγος, 8/66.- Νέο ξεκίνημα (γὰ τὴν ἐξουσία τῆς ἐργατικῆς τάξης), 7, 9/66.- Ni dieu ni maître. (Anthologie historique du mouvement anarchiste.) Editions de Delphes, avec la collaboration de D Guérin. Paris '66. Νικολαΐδης, Ν.: Οἱ τυμβωρύχοι. (Διηγήματα 1962-1965.) Ἀθ. '66.- Ντάκου, Θ.: Δευτέρα πρωί. (Ποιήματα.) «Διαγώνιος». Θεσσαλονίκη, 1966.- Ντ' Ὀρς, Εὐγένιος: Γκόγια. Μτφρ. Γεωργ. Πράτσια-Ι. Μπεράτη. Ἐκδ. Γκοβδόστη. Ἀθ.- Drevet, C.: Pour connaître la Pensée de Gaudhi. Ed.: Bordas. Paris '46.- Ξενοφών: Ἀπαντα. Ἐκδ. E. C Marchant. Ὁξφόρδη. Κείμενον. Τόμοι 5: I-V. Ed. α'-β'. '61-66.- Ξυλᾶ - Ἀλεξάνδρου, Ἀλεξάνδρα: Καλῶς ἦρθες στὴ Μεσόγειο. (Ποιήματα.) Ἀθ. '66.- Ὁδηγὸς ἐκδοτικῶν οἰκῶν, βιβλιοπωλείων καὶ τυπογραφείων Ἑλλάδος, τῆς ἐφημερίδος: α' Ὁ κόσμος τοῦ βιβλίου». Ἀθ. '62.- Ὁ Διανοούμενος, 11/66.- Οἰκονομικὴ Πορεία, 5-7-66.- Ὁ Κύκλος (τοῦ προσωπικοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος), 10/66.- Ὀλυμπιακὸς Ἀγών, 7-9-66.- Ὁμηρος: <Ἀπαντα>. Ἐκδ. Thomas W. Allen. Ὁξφόρδη. Κείμενον. Τόμοι 5: I-V. Ed. β'-γ'. '61-65.- Oxford University Press: General Catalogue 1966.- Ὁ συντάκτης, 18-10-66.- Ὁ Τύπος τῆς Ἀργολιδοκορινθίας, 13-11-66. Παπαγιαννόπουλος, Τάκης: Κώδιξ δημοσιογραφικῆς ἠθικῆς. Ἀθ. '66. Παπαδιαμάντης, Ἀλ.: Ἡ φόνισσα. Ἐκδ. Μαρῆ. (Φωτοτύπωσις τῆς ἐκδόσεως Φέξη.) Ἀθ. '62.- Παπαθανασόπουλος, Θ.: Ἐνας κῆπος μὲς στὸ χρόνο. (Ποιήματα.) «Δωδέκατη Ὠρα». Ἀθ. '65. Παπανικολάου, Κ.: Χαμόγελα στὴ νύχτα. (Ποιήματα.) Πάτρα '66 — Πειραικὴ-Πατραϊκὴ, 9/66.- Πετρακόπουλος, Θ.: Ἀναδρομές, Α' καὶ Β'. (Ποιήματα.) Ἀθ. '66.- Πηγαῖος, Ἀρκάδιος —: Ὁ Κωστάντης σι' Ἀρκάδι. (Πεζογράφημα.) Ρέθυμνο '66.- Πίνδαρος: <Ἀπαντα>. Ἐκδ. C. M. Bowra. Ὁξφόρδη. Κείμενον. Ed. β'. '61.- Πλάτων: <Ἀπαντα>. Ἐκδ. J. Burnet. Ὁξφόρδη. Κείμενον. Τόμοι 5: I-V. Ed. '61-'64. Πλωτῖνος: Ἐννεάδες. Ἐκδ. Emile Bréhier. «Les Belles Lettres». Κείμενον-μετάφρασις. Τόμοι 7: I-VI (α', β'). Paris. 1re éd. '60-'63 - Πνευματικὴ Κύπρος, 9, 10, 11/66.- Ποταμιάνος, Χ.: Προβλήματα Διοικήσεως. (Πολυγραφημένον.) Ἀθ. '66.- Ἡ ἐξέλιξις τοῦ Κυπριακοῦ καὶ αἱ θέσεις τῆς «Νέας Δημοκρατικῆς Κινήσεως», '64-'66 (Πολυγραφημένον.) Ἀθ. '66.- Ἀδυναμίες καὶ ἐλαττώματα τοῦ Ἑλλήνος (Πολυγραφημένον.) Ἀθ.- Πρακτορεῖο Πνευματικῆς Συνεργασίας, 1-2, 3-4, 5-6, 7-8/66.- Raminoux, C.: Mythologie ou La Famille Olympienne. Ed. Armand Colin. Paris '62.- Reader's Digest, 8, 9, 10, 11, 12/66 - Ρίντ, Τζών: 10 μέρες πὺν συγκλονισαν τὸν Κόσμο. (Ἡ ἐποποιία τῆς Ρωσικῆς Ἐπαναστάσεως.) Μτφρ.: Τούλας Δρακοπούλου. Ἀθ.- Saint-John Perse: Καὶ σεῖς, θάλασσες... Μτφρ. Τ. Βαρβιτσιώτη. Ἀνάτυπο ἀπ' τὴ «Νέα Πορεία». Θεσσαλονίκη '59.- Sartre, J.-P.: Critique de la raison dialectique (précédé de Question de méthode). Tome I: Théorie des ensembles pratiques. Ed. Gallimard, nrf. Paris '60.- Sauvy, A.: Ἡ κοινὴ γνώμη. Μτφρ. Σάββα-Βάσου Βασιλείου. Τῆς σειρᾶς τοῦ «Que sais-je?» Ἐκδ. I. Ζαχαρόπουλου. Ἀθ. '66 - Σαχίνης, Ἀπ.: Νέοι πεζογράφοι - Ἐικοσι χρόνια Νεοελληνικῆς Πεζογραφίας: 1945-1965. «Κολλάρος». Ἀθ. '65.- Serouna, H.: Ὁ μυστικισμὸς. Μτφρ.: Γ. Ζωγράφου. Τῆς σειρᾶς τοῦ «Que sais-je?» Ἐκδ. I. Ζαχαρόπουλου. Ἀθ. '66.- Σεφέρης, Γ.: Ἄσμα ἁσμάτων. (Μεταγραφή.) «Ἰκαρος». Ἀθ. '66 - Σολωμός, Δ.: Ἀπαντα Τόμοι 2: Α', Ποιήματα (β' ἐκδ., '61). Β', Πεζὰ καὶ Ἰταλικά ('55). Παράρτημα β' τόμου, Ἰταλικά (Ποιήματα καὶ Πεζὰ). Ἐκδ., μτφρ., σημειώσεις Λ. Πολίτη, μὲ συνεργασία: Γ. Πολίτη. «Ἰκαρος». Ἀθ. '55-61.- Σοπενχάουερ, Α.: Σκέψεις καὶ ἀποσπάσματα (Πρόλογος: Τόμας Μάνν) Μτφρ. Μίνας Ζωγράφου. Ἐκδ. Μαρῆ. Ἀθ. Ἀφορισμοί. (Γιὰ τὴ φρόνηση στὴ ζωῇ). Μτφρ. Μίνας Ζωγράφου. Ἐκδ. Μαρῆ. Ἀθ.

'64.- Σταθόπουλος, Δημ : Ἑπταήμερα (Ποιήματα.) 'Αθ. '66 - Σταμάτης, Εὐ : Προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι 'Αθ. '66.- Στίνας, Α.: «Ἑργατικά» κράτη - «Ἑργατικά» κόμματα καὶ τὸ ἀπελευθερωτικὸ κίνημα τῆς ἐργατικῆς τάξης."Εκδ. «Ἑργατικοῦ Μετώπου» 'Αθ. '66.- Stirner, Max (J. Gaspar Schmidt): L'Unique et sa Propriété. (Der Einzige und sein Eigentum) Trad. R. L. Reclaire Ed 4ème, Stock Paris '22.- Στογιαννίδης, Γ.: Ἐνοχὴ ἀθωότητος (Ποιήματα.) Θεσσαλονίκη '66.- Σφυρόερας, Ν. Ἑλληνικὸς ὄρθρος. (Ποιήματα) 'Αθ. '54.- — Πολύμνια. (Ποιήματα.) 'Αθ. '65.- Tarde, G L'Opinion et la Foule. Ed. 4ème, F. Alcan Paris '22.- Τὸ ξεκίνημα, 1-9-64/1-11-66.- Τσακαλῶτος, Εὐστρ. Ἑλληνο-Λατινικὸν Λεξικόν. Φωτοτύπῳς Δη-

μητράκου. 'Αθ - Τσβάιχ, Στέφαν: Ἰωσήφ Φουσέ. Μτφρ.: Κ. Μεραναίου."Εκδ. β'. Μακρίδης. 'Αθ. '54 - Ὑπερείδης: Λόγοι καὶ ἀποσπάσματα"Εκδ F G Kenyon. 'Οξφόρδη. Κείμενον Ed γ', '61.- Φιλολογικὴ Στέγη, 10/66 - Φοιτητικὸς ἀγών, 28/8, 15/9, 20/10, 20/11/66.- Φωτιάδης, Θ Τουρισμὸς 1966 50 ἐρωτήματα περὶ Ε.Ο.Τ. 'Αθ. '66.- Ληξιαρχος (Ποιήματα.) 'Αθ. '66.- Χάμσουν, Κνούτ Μπενόνι. Μυθιστόρημα Μτφρ. Β. Δασκαλάκη"Εκδ. Ζηκάκη. 'Αθ. '24 - — Ὁ ἀρχισυντάκτης Λύνγκε Μτφρ Β. Δασκαλάκη"Εκδ Ζηκάκη 'Αθ. '26.- Χιόνης, Ἀργύρης. Ἀπόπειρες φωτός. (Ποιήματα) «Δωδέκατη Ὥρα» 'Αθ. 1966.- Χρυσάνθης, Κύπρος: Θεοτόκε ἡ ἐλπίς (Μυστήριον)"Εκδοσις «Πνευματικῆς Κύπρου» Λευκωσία '66.- Χωριάτιστα Παλιὰ καὶ ἀλησμόνητα. —

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΜΠΟΛΛΑ ΜΑΣ ΛΑΘΗ, ΠΟΥ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ, ΟΜΩΣ, ΤΟ ΝΟΗΜΑ :
Στὴ σελίδα 910, Ἐνάρθρο 422, στὸν 1^ο στίχο: θάπαυε εἶναι τὸ σωστὸ - ὄχι: θάκανε.

Ε εορτε plisiazoun. Τα δοξα
sinithizonte. Den ipazki oze-
otezon dozon apo ena ozeon
dozon is ena akzivon filon.
Uden lathos anagnozizete
meta tin apomaczinsin tu ta-
miou.

BOST. Laike icone. Ομιζου 21

ΕΡΓΑ ΡΕΝΟΥ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

- ΤΡΕΙΣ ΣΤΑΘΜΟΙ ΜΙΑΣ ΠΟΡΕΙΑΣ** — 3 δοκίμια θέσεων και γενικού ψυχισμού της γενεάς του μεταπολέμου. 'Αθ '45. Σελ 84 ('Εξηγτημένον)
- ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ** — 31 ποιήματα, του κύκλου της Πυραμίδας 67. 'Αθ '49. Σελ. 96.
- ΠΥΡΑΜΙΔΑ 67** — Μαρτυρία και μυθιστορία του Έμφυλου Πολέμου '47 - '49 Κολλάρος. 'Αθ. '50. Σελ 320 ('Εξηγτημένον)
- ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ** — Περιοδικό 'Ηρ και Ρ. 'Αποστολίδη Α' '52 1-7 και 6α, 1/1-1/7/52. Σελ. 552 Β', '57 1-2, 1/9-1/10/57. Σελ 136 'Εκδ Τών Νέων 'Ελληνικών. 'Αθ ('Εξηγτημένον.) Περίοδος Γ', 1/1/66
- ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΝΟΤΙΕΣ ΑΚΤΕΣ** — 11 διηγήματα. 'Εκδ Τών Νέων 'Ελληνικών 'Αθ. '59. Σελ. 160 (Κρατικό βραβείο)
- Ο ΓΡΑΣΣΑΔΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΜΑΧ ΤΟΔ** — Νουβέλλα και αντι-μυθιστόρημα. 'Εκδ Τών Νέων 'Ελληνικών. 'Αθ. '60. Σελ 136.
- ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ** — Λίβελλος κατά της «Ομάδας των 12» και του Θ. Παπακωνσταντίνου. 'Εκδ. Στ. Μαράντου 'Αθ '60. Σελ 32
- ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΟΥ** — Γενική κριτική της σύγχρονης νεοελληνικής πραγματικότητας, πνεύματος και αξιολογίας 'Εκδ (των 8 πρώτων αντιτύπων, εκτός εμπορίου, 6-12-62) απ' τὸν Κολλάρο και (των λοιπών, 11-12-62) απ' Τὰ Νέα 'Ελληνικά. 'Αθ. Σελ 196
- ΒΟΡΑ ΣΤΟ ΘΗΡΙΟ** — 13 διηγήματα 'Εκδ Τών Νέων 'Ελληνικών. 'Αθ '63 Σελ 152
- ΚΑΤΗΓΟΡΩ** — Βασικές θέσεις και γενική ανάλυση, κριτική, αναθεώρηση της νεοελληνικής πραγματικότητας Α', εκδ Βλάσση 'Αθ '65 Σελ 320

Σ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΛΕΞΙΚΑ, Κ.Λ., '44-'65

Γράμματα ('44-5), Φοιτητική φωνή ('45), Δελτίον του βιβλίου (45-6), Κύκλος ('45-7), Κοχλίας (Θεσσαλονίκη, '46, '47), 'Ελευθερία ('46-7, '53, '57 κ ε), Νέα 'Εστία ('48), Νέοι Ρυθμοί ('49), Τὰ Φτερά του Πελαργού (524 Τ Π' / IX Μερ, '49), Πελαργός (IX Μερ, '49), 'Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν του 'Ηλίου (ε', '50), 'Ο Αιώνας μας ('50-1), 'Εθνος ('51-'65), Στάχυς ('51), 'Ελληνική 'Ημέρα ('52), Εικόνες ('56-9), 'Εθνικός Κήρυξ ('56), Κριτήριο ('58-'60), 'Αγνή ('58-'63), Γνώσεις ('58), Εύβοικός Λόγος (Χαλκίδα, '58), Πειραική-Πατραϊκή ('58-'60), Τὸ περιοδικό μας (Πειρ. '58), 'Επιθεώρηση Τέχνης ('59, '60), 'Εκλογή ('59), Κύτταρο (Ναυπλίου, '59), Κούρος ('60), Προοπτική ('60-3), Τέχνη ('61), 'Ι-ωλκός ('61), Πνευματική Κύπρος (Λευκ, '61), 'Ανεξάρτητος Τύπος ('58-'61), Βραδυνή ('62), Νίκη ('63), 'Ελληνικός Βορράς (Θεσ '63), 'Ελευθερός Τύπος ('63), Προμηθεύς ('64), 'Ανένδοτος ('65) κ.ά.

ΕΡΓΑ ΗΡΑΚΛΗ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

- ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ** [ποιητική] 1708-1959, σέ δυό τόμους Α-Μ και Ν-Ω 'Εκδοσις όγδόη. 'Αθ '63
- ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ**, Α', 1708-1959 'Αθ '59
- » » » , Β', 1708-1966, στὰ Νέα 'Ελληνικά '66 → τεύχος 4 →.
- ΤΟ ΑΛΛΟ ΣΤΗΝ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ**, με Είσαγωγή Ρένου 'Ηρ 'Αποστολίδη 'Αθ '64
- ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ** ανθολογημένο
★ [α']	τόμος [έΞηγτημένους]	'Αθ '53
★★ [β']	»	'54
★★★ [γ']	»	'60
★★★★ [δ']	»	- στὰ Νέα 'Ελληνικά '66 →, τεύχος 5 →.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ
στοῦ «Κ ο λ λ ά ρ ο υ», Σταδίου 38 — τηλ.: 223-136 — και σέ άλλα βιβλιοπωλεῖα.

ΕΡΓΑ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ — (Ἐξαντληθέντα παρὰ τοῦ ἰδίου τοῦ συγγραφέως) Ἰκαρος Ἀθ' 50 Σκίτσα Ε C D.

ΠΟΛΥΤΕΚΝΟΥ ΘΕΑΣ — Ποιήματα, «μὲ γνήσιο ποιητικὸν ταλέντο» κατὰ Αἴμ Χ, καὶ «χυδαῖο» κατ' Ἀλκη Θρύλο Ἰκαρος Ἀθ' 52 Σκίτσα Ε C D

ΦΟΙΒΟΣ ΣΑΦΗΣ — Ποιήματα (Σ' ἀγαπῶ | τίποτ' ἄλλο δὲν ἔχω νὰ πῶ | νὰ τελειώῃς σὲ «πῶ» | πὶδ βαθὺ | πὶδ ἀπλὸ | πὶδ μεγάλο) Ἰκαρος Ἀθ' 53 Σκίτσα Ε C D.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ — Ποιήματα «μὲ προσωπικὸν τόνον» κατὰ Π Χάρη, καὶ μὲ «χυδαῖο» κατ' Ἀλκη Θρύλο Ἰκαρος Ἀθ' 56 Σκίτσα W Newton

ΚΛΕΙΝΟΝ ΑΣΤΥ — Σατιρικὸ μυθιστόρημα, «τὸ δεύτερο ἀξιόλογο μετὰ τὴν Πάππισαν Ἰωάνναν τοῦ Ροΐδη», κατ' «Ἀθηναῖον» Καθημερινῆς καὶ Κουτούζη Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, καὶ τὸ πρῶτον «χυδαῖον» κατ' Ἀλκη Θρύλον Ἰκαρος Ἀθ' 57

ΑΠΟΣΤΑΤΑΙ — Σατιρικὸ μυθιστόρημα, μὲ ἐξώφυλλο ΜΠΟΣΤ, ποὺ ἐζητήθη περισσότερον ἀπ' τὸ βιβλίο. «Σχεδὸν καλὸν», κατὰ Βαρίκαν, λόγῳ ἐλλείψεως θέσεως, καὶ «χυδαϊότερον» ἀπὸ Κλεινὸν Ἀστυ, ἄνευ λόγου, κατὰ Θρύλον Ἰκαρος Ἀθ' 60

ΤΙΣ Ο ΛΑΛΩΝ — Διηγήματα ποὺ ἄφησαν ἀλαλη τὴν κριτικὴ μας Ἐξώφυλλο καὶ σκίτσα Σόφης Ζαραμπούκα Ἰκαρος Ἀθ' 62.

ΒΙΟΙ ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟΙ — 7+7 παράλληλα διηγήματα, κριθεσόμενα — πλὴν Ρ — εἰς τὸν ἄλλον ὀριζόντιον βίον τοῦ συγγραφέως Ἐξώφυλλον καὶ σκίτσα Σόφης Ζαραμπούκα Ἰκαρος Ἀθ' 65.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

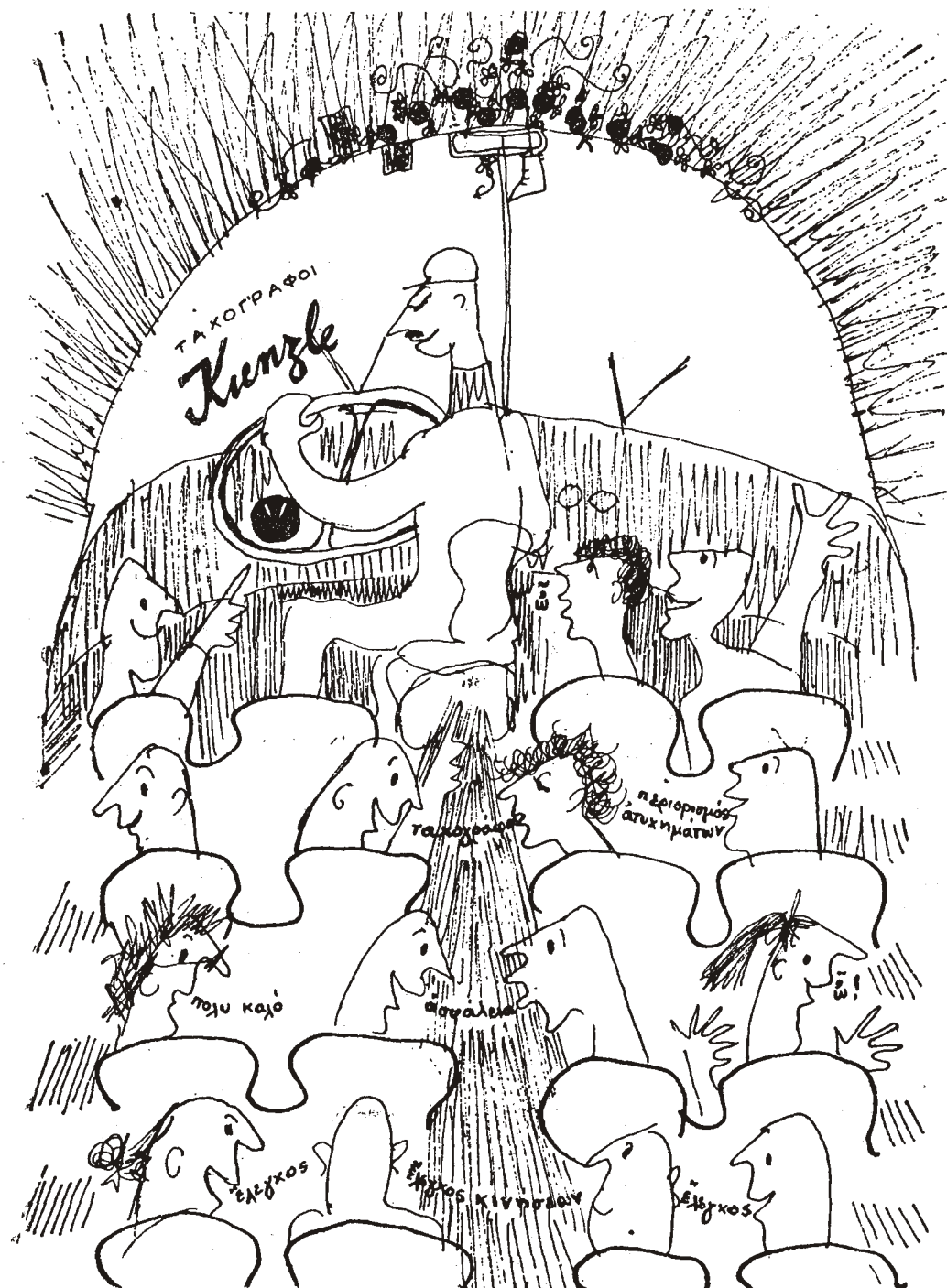
«ΜΑΝΟΥΤΙΟΣ»

ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΑΝΟΥΣΑΡΙΔΗ

ΕΜΠΕΙΡΟΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΙ ΑΚΡΗΣ ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΤΟΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΞΙΩΣΕΩΝ. ΠΛΗΡΗΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ.
ΚΥΛΕΤΤΗ 24 (ΕΞΑΡΧΕΙΑ) 628-263.

Τ' ὅτι τὰ τόσο ἀπαιτητικὰ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
στοιχειοθετῇ ὁ «ΜΑΝΟΥΤΙΟΣ» καὶ ἂν τὶ
θὰ πρέπει νὰ εἶπ' ἡμεῖς! *Ρένος*

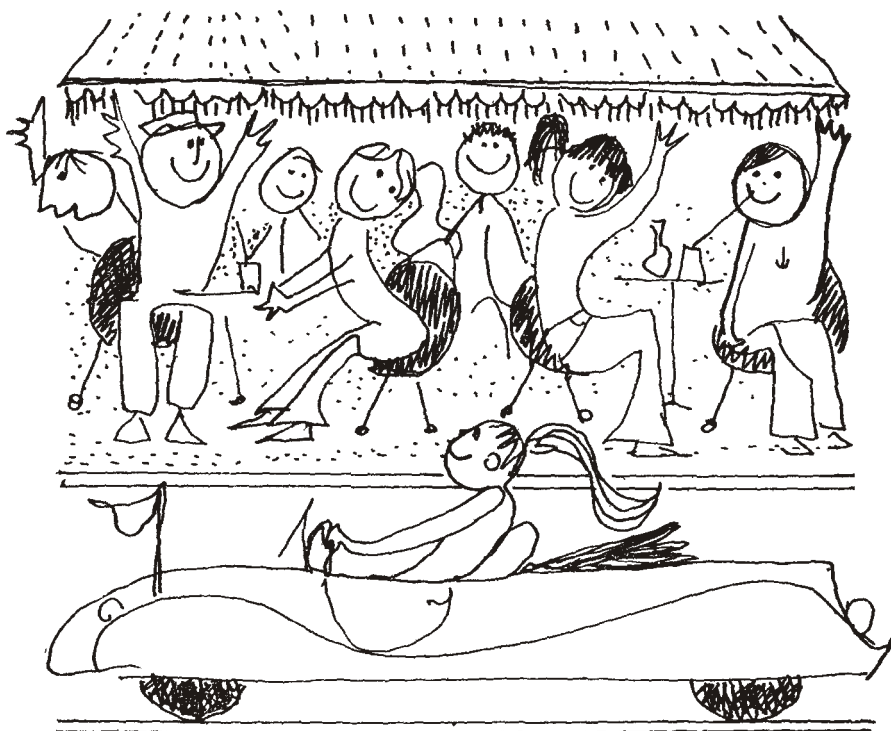
ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ ΤΑΧΟΓΡΑΦΟΙ KIENZLE

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ: «Α. Ε. ΑΞΩΝ» — ΟΜΗΡΟΥ 8, 632-711 | 5

ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΘΗΝΩΝ 90, 534-696, 538-129

ΣΤΟ ΕΙΚΟΣΤΟ ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΔΟΥ ΑΘΗΝΩΝ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, 1½, ΧΑΜ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΑΚΛΑΔΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΑΡΤΜΠΟΠΗ

Mobil TRAVEL STOP

“Όταν οργανώνετε το ταξίδι σας, ή την εκδρομή σας, με άφετηρία την Άθῆνα, σημείο συναντήσεως με την συντροφιὰ σας ᾗς εἶναι τὸ MOBIL TRAVEL STOP. Θὰ σᾶς περιποιηθοῦν, καθὼς καὶ τὸ αὐτοκινητὸ σας, με ἀγάπη καὶ φροντίδα. Θὰ βρῆτε ἐξυπηρέτηση, καλοσερβιρισμένο ἀπλὸ φαί ἢ καὶ συσκευασμένο σὲ πακέτα, γιὰ τὸ ταξίδι σας. Ἀναψυκτικὰ, ποτὰ, καφὲς κ.λ.

ΗΛΙΑΣ
ΚΑΡΑ-
ΚΑΣΗΣ

ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΙΣ
ΒΟΚΟΡΕΣΤΙΩΣ20
625-110.616456

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
ΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ Α.Ε.

Όμηρου 8, Αθήναι. Τηλ. 231-244,
231-246. Έργοστάσιον Χαλκίδος :
Τηλ. 21.67, 34.54. - Αποθήκη εις
Άσπρόπυργον Έλευσίνος 073-269.
Αποθήκη Αθηνών : Μιχαήλ Βόδα
26, 821-710. Πρατήρια, Έκθεσεις :
Αθηνών : Μάρνη 12β. Τηλ. 812-275.
Πειραιώς : 6, Λεωφόρος Βασιλέως
Κωνσταντίνου Τηλέφ. : 425 - 427.

ΣΤΕΓΗ

ΑΠΟ
ΚΥΜΑΤΟΕΙΔΕΙΣ ΠΛΑΚΕΣ
ΑΜΙΑΝΤΟΤΣΙΜΕΝΤΟΥ

ΕΛΛΕΝΙΤ

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ **ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ**

*Θέλεις μία
Πολυκατοικία;
από τις*

3

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ;
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ;
ΓΡΑΦΕΙΑ ;
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ;
ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ
ΜΕΤΡΗΤΑ ;

*Αγοράσε
αμέσως*
ΛΑΧΕΙΑ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς αλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τον Ρ 481-8, 561-76, 641-7, 721-7, 801-6, 881-3 - Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ 641-7 801-6, 911-8 — ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ 807-13 - ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ 'Ο Ρόμπερτ Οππενχάιμμερ, τό «'Οχρ» τῆς 'Επιστήμης στην Κρατική εξουσία, 536-9 'Ι Ριβουάρ, Τύχη και 'Επιστήμη, 838-9 - Τό όριακό πρόβλημα τεχνικής καί ἐπιστήμης, 657-9 'Η Οδὴ καί τό Πρόσωπο - Η προβληματική τῆς Ψυχανάλυσεως 905-8 Ναρκανάλωση, 540-3 Προβλήματα Συγχρόνου 'Ανακριτικής, 833-7 'Η «Ζωή» καί ὁ «Θάνατος» Κύμα στό Χωρόχρονο, 773-775 — ΚΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ 482-88, 536-9, 575-6, 657-9, 722-7, 805-6, 810-3, 818-32, 881-3, 900-4, 911-21 Π Κροπότκιν, «'Η'Αναρχία» (Fragmenta composita, Ρ Α) 707-10 Federation Anarchiste, προκηρύξεις, 920-1 — ΜΕΛΕΤΕΣ 'Ηρ Αποστολίδης, 818-832, 900-2. Ρ 'Αποστολίδης, 544-7, 911-8, 922-3 Σ Καρράς, 660-4 'Α Μπερλός, 869-71, 924-8 ΚΑΙ ΚΛΟΠΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ Σεφέρης από 'Ελιστ 924-8, κι από Σπένσερ 784 Πι Σινόπουλος από 'Ελιστ, 869-71. Θέμελης από Βαλερύ, 782-7 Χουρμούζιος από Κουγκίδη, 814 Λειβαδίτης από Ρένο, 922 Δεδόπουλος από Φουραστιέ, 784-5 - ΑΝΘΡΩΛΟΓΙΕΣ ΗΡ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ 1 Συμπληρώματα [Β'] στην ΠΟΙΗΤΙΚΗ 'Αφεντόπουλος, 832 Γ Βαφόπουλος, 896 Δελμπόης, 908 'Εμπειρικός,

497 Α Ζακυθηνός, 498. Τ Ζερβός, 742 Ζευγώλη, 498-9 Θέμελης, 499-500 Β Θεοδώρου, 500-1 'Ι 'Ιωαννίδης, 502-3 Γ 'Ιωάννου, 503-4, 594 Π Κανελλόπουλος, 595-6 Καρθαίος, 596 Κάρτερ, 596 Δ Κασσαβέτης, 596-7 Κατελάνος, 597-600 Τ Κόρφης, 601 Κοτζιούλας, 601 Κωσταβάρας, 601-2 Χ Λαμπρινού 687 Τ Λειβαδίτης, 688-91, 767-8 Β Λεοντάρης, 768-71, 860 Λίκος, 860-4 Μάναρης, 944-7. Πρ Μάρκογλου, 947 Μαυρομιχάλη, 947 Μαχαιράς, 947-8 Τσάτ Μιλλιέξ 108 Μιτζάλης 948-9 - 2. ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ Ρ Αποστολίδης 608-13 665-7, 903-4 'Ι Κονδυλάκης 505-23, 577-93, 670-86, 743-66, 849-59, 929-43. Μ Χάκκας 655-6 — ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ. Αντερσεν, 840-1 ΣΚΕΨΗ 'Ηρ 'Αποστολίδης 240-429 ΕΝΑΡΧΙΘΜΑ, 534-5, 614-5, 668-9, 772, 842-3, 909-10 - ΚΡΙΤΙΚΗ - τοῦ Τόπου, 488, 563-68 (καί Γ Λύχνος, 564-65, καί Κ Τσάτσος, 565-66), 616-18, 625, 706, 776-81, 787-89, 818-32, 888-9 - τοῦ Βιβλίου, 492-6, 776-7, 779-81, 828-9, 922, 925-8 - τοῦ 'Ημερολογίου Μεταῶ, 524-33, 692-98, 865-68 - Προσώπων καί κειμένων, 568-74, 660-4, 699-702, 705-6, 782-9, 814-17, 869-71, 884-87, 890-91, 915-16, 922-28 - τῆς 'Ιστορίας, 492-96, 721-23, 735-36 - τῆς Παιδείας, 489-91, 544-7, 776-81 - τῆς Οικονομίας, 488-4, 574-6 - τῆς «'Αναπτύξεως», 733-4 - τοῦ Νόμου, 700 - τῆς 'Εκκλησίας, 882-883 τῆς Στρατηγικῆς, 492-96 - τῶν Θεαμάτων καί τῶν 'Ακροαμάτων, ἀπό τὸν Πάρι Τακόπουλο, 626-31, 648-54, 728-32, 812-16, καί ἀπό τὸν Ρ Α , 807-13 - κ ᾧ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ:
Κολλάρος.
'Ελευθερουδάκης
Σιδέρης.
'Ικαρος.
Βαγιονάκης.

7-12

ΤΙΜΗ:
ΔΡΧ. 100
Για τούς συνδρομη-
τές: Στην τιμή τῶν
1 - 6 τευχῶν, ἤτοι:
90 δραχμές.

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΡΧ 15